

KATARZYNA MARSZAŁEK

ORGANIZACJE HARCERSKIE I SKAUTOWE

W TREŚCI WPISÓW
W KRAJOWYM REJESTRZE SĄDOWYM
KLASYFIKACJA I OPIS

TOM I

NA TROPACH ORGANIZACJI HARCERSKICH
I SKAUTOWYCH W POLSCE

impuls

Katarzyna Marszałek – pedagog, pracowniczka socjalna, doradczyni zawodowa, mediator, trenerka, tutorka, nauczycielka akademicka, doktor habilitowana nauk społecznych w zakresie pedagogiki, profesor uczelni. Z harcerstwem związana od 1988 roku (w stopniu harcmistrza – od 2007 roku). Pełniła w nim liczne funkcje: od drużynowej po odnoszące się do funkcjonowania pionów metodycznych, zespołu programowego, komisji stopni instruktorskich, zespołu kadry kształcącej, a także inne – na szczeblu hufca, chorągwi i głównej kwatery.

Publikacja Katarzyny Marszałek może stanowić źródło wiedzy i inspiracji do refleksji nad postulatami stawianymi stowarzyszeniom, fundacjom, instytucjom edukacyjnym, stowarzyszeniom społeczno-kulturowym oraz stać się przedmiotem ważkich dyskusji w gronie osób profesjonalnie bądź hobbystycznie zainteresowanych analizowaną problematyką. Jest pozycją nader aktualną i cenną, która rozpatruje szeroko zagadnienia podstawowe, jak również aspekty poboczne, uzupełniające, a dotyczące każdego z nas.

Z recenzji dr. hab. Mirosława Kowalskiego, prof. UZ

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa
przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki
w ramach Programu „Nauka dla Społeczeństwa II”

impuls

Oficyna Wydawnicza „Impuls” – Dział Handlowy
tel.: 12 422 41 80, 506 624 220
e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
www.impulsoficyna.com.pl

KATARZYNA MARSZAŁEK

NA TROPACH ORGANIZACJI
HARCERSKICH I SKAUTOWYCH
W POLSCE

————— Tom I —————

**Organizacje harcerskie i skautowe
w treści wpisów
w Krajowym Rejestrze Sądowym**

Klasyfikacja i opis

Kraków 2026

© Copyright by Katarzyna Marszałek, 2026
© Copyright by Związek Harcerstwa Polskiego, 2026

Recenzent:
dr hab. Mirosław Kowalski, prof. UZ

Redakcja wydawnicza:
Aleksandra Adamczyk

Współpraca redakcyjna:
Agnieszka Śliwerska
Wojciech Śliwerski

Opracowanie typograficzne:
Alicja Kuźma

Projekt okładki:
Anna M. Damasiewicz

Grafika wykorzystana na okładce:
© Andrey Eremin | Depositphotos.com

Praca naukowa dofinansowana ze środków budżetu państwa
w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą
„Nauka dla Społeczeństwa II” nr projektu NdS-II/SN/0600/2023/01,
kwota dofinansowania 1 883 000,00 zł, całkowita wartość projektu 1 883 000,00 zł

ISBN 978-83-979057-0-2
ISBN 978-83-8294-524-9

ISBN (e-book) 978-83-979057-1-9
ISBN (e-book) 978-83-8294-536-2

Oficina Wydawnicza „Impuls”
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel. 12 422 41 80, 506 624 220
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2026

Spis treści

Wprowadzenie 7

Rozdział 1. Cele działania, w tym wychowania, stowarzyszeń 25

- 1.1. Klasyfikacje i analiza celów działania organizacji prowadzących działalność wychowawczą 26
 - 1.1.1. Stowarzyszenia harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe 39
 - 1.1.2. Stowarzyszenia o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej, o węższym, specjalistycznym profilu działalności, religijne, chrześcijańskie 94
- 1.2. Analiza celów działania stowarzyszeń wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe 114
 - 1.2.1. Stowarzyszenia dedykowane 118
 - 1.2.2. Stowarzyszenia wspierająco-współpracujące 129

Rozdział 2. Cele działania, w tym wychowania, fundacji 137

- 2.1. Klasyfikacja i analiza celów działania fundacji prowadzących działalność wychowawczą 140
- 2.2. Analiza celów działania fundacji wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe 152
 - 2.2.1. Fundacje metawsparcia organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych 152
 - 2.2.2. Fundacje wspierająco-współpracujące harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe 156

Podsumowanie 161

Załącznik (Stanisław Szombara) 175

Bibliografia 177

Wykaz skrótów 181

Wykaz nazw stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych **183**

Wykaz nazw stowarzyszeń wspierających organizacje harcerskie,
skautowo-harcerskie i scoutowe **187**

Wykaz nazw fundacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych **193**

Wykaz nazw fundacji wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie
i scoutowe **195**

Spis diagramów, tabel, wykresów **199**

Wprowadzenie

Prawie każda współczesna organizacja posiada jakiś swój ślad tekstualny i często ma go od dłuższego czasu, co czyni analizę tekstu bezcenną kopalnią wiedzy na temat przeszłości¹.

Ruchy harcerskie i skautowe od ponad stu lat odgrywają istotną rolę w kształtowaniu postaw dzieci i młodzieży, rozwijaniu odpowiedzialności obywatelskiej, patriotyzmu, samodzielności oraz wrażliwości społecznej. Wychowanie, stanowiące jeden z podstawowych filarów działalności organizacji harcerskich i skautowych, opiera się na idei służby, braterstwa i samodoskonalenia. Współcześnie działalność tych organizacji realizowana jest w różnych formach prawnych – zarówno w ramach stowarzyszeń, jak i fundacji, które wspierają lub bezpośrednio prowadzą działalność wychowawczą.

Celem niniejszej publikacji są zidentyfikowanie, analiza i porównanie celów działania, w tym celów wychowania, organizacji działających w formie stowarzyszeń i fundacji wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) w 2024 roku w Polsce. Badanie obejmuje organizacje prowadzące bezpośrednią działalność wychowawczą oraz te, które wspierają działalność harcerską i skautową poprzez aktywność na polu organizacyjnym, finansowym lub edukacyjnym. Analiza pozwala ukazać, w jaki sposób cele poszczególnych podmiotów zapisane w KRS odzwierciedlają idee wychowania harcerskiego i/lub skautowego.

Monografia została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich dotyczy celów działania, w tym celów wychowania, stowarzyszeń harcerskich, skautowych i wspierających te organizacje. W drugiej koncentruję się na celach działania, włącznie z celami wychowania, fundacji działających

¹ M. Kostera, Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 142.

w środowisku harcerskim i skautowym. W podsumowaniu przedstawiam wnioski wynikające z analizy oraz zestawienie podobieństw i różnic w podejściu do działania i wychowania między stowarzyszeniami a fundacjami. Na końcu zamieszczam wykazy tych organizacji.

Wyniki tych badań mogą stanowić punkt wyjścia do pogłębionych analiz współczesnych form realizacji idei wychowawczych w ruchu harcerskim, skautowym, scoutowym oraz roli organizacji pozarządowych w procesie kształtowania postaw dzieci i młodzieży. Dlatego zdecydowałam się także na opublikowanie monografii pt. „Cele działania organizacji harcerskich i skautowych w Polsce ujęte w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wybór źródeł”².

Swoją harcerską przygodę rozpoczęłam w latach 90. XX wieku we Włocławku. W mieście tym działało już wtedy wiele organizacji harcerskich: Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Polska Organizacja Harcerska (POH). Naturalne były więc dla mnie różnorodność ruchu oraz zjawisko powstawania, zmieniania się i przekształcania tych organizacji. Doskonale pamiętam moment, gdy do naszej drużyny harcerskiej dołączyły starsze ode mnie harcerki z POH po rozwiązaniu ich organizacji. Jako członkowie drużyny byliśmy ich bardzo ciekawi; podziwialiśmy ich wokalne umiejętności oraz nowe piosenki harcerskie, które ze sobą przyniosły. Ze względu na liczne kontakty ze skautami z innych krajów – głównie poprzez rozmowy z moją mieszkającą za granicą rodziną – wiedziałam, że również w wielu państwach funkcjonuje równolegle kilka organizacji skautowych. Postrzegałam to jako coś naturalnego, wynikającego z bogactwa tradycji, różnic programowych czy odmiennych sposobów pracy wychowawczej. Nigdy nie odbierałam ruchu harcerskiego czy skautowego jako czegoś „zamkniętego w jednej organizacji” – przecież przeczyłoby to samej definicji ruchu.

Od 1990 roku w Polsce istnieje swoboda zakładania i legalizowania działalności organizacji harcerskich i skautowych³. Mogą one powstawać jako stowarzyszenia, stowarzyszenia zwykłe, fundacje i związki kanoniczne. Wolność zrzeszania jest prawem obywateli zapisanym w Konstytucji⁴,

² Patrz: K. Marszałek, *Cele wychowania organizacji harcerskich i skautowych w Polsce ujęte w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wybór źródeł*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2026.

³ Dalej traktuję je wszystkie jako organizacje NGO. Skrót pochodzi od angielskiej nazwy *non governmental organisations* oznaczającej organizacje pozarządowe.

⁴ Prawo do zrzeszania się zostało zapisane w Konstytucji z 1952 roku (art. 72), ale w praktyce było silnie ograniczone przez system jednopartyjny. Pełna demokratyczna gwarancja tego prawa pojawiła się dopiero w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku (art. 58 i 59), obowiązującej od 17 października 1997 roku.

m.in.: „Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się” (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483). Co ciekawe, nie istnieje w Polsce spis wszystkich tych organizacji, a informacje o nich pozostają rozproszone w różnych rejestrach, które nie zawsze są powszechnie dostępne. Po 35 latach nadal nie znamy ogólnej liczby organizacji harcerskich i skautowych (OHIS) w Polsce. Nie mamy również wiedzy na temat pełnej liczby organizacji funkcjonujących przed 1989 rokiem. Podejmowano próby policzenia tych organizacji, czynili to m.in.: Jan Borkowski, Stanisław Jan Dąbrowski, Bogdan Hillebrand, Anna Jeziorowska-Polakowska, Aleksander Kamiński, Czesław Kozłowski, Jerzy Mikosz, Grzegorz Nowik, Tadeusz Pietrzak, Ewa Rzeczkowska. Jednak ostatecznie liczby tej nie ustalono. Do próby zbadania tych organizacji podchodziłam kilkakrotnie także ja sama – najpierw samodzielnie, potem wspólnie z Ewą Palamer-Kabacińską, a następnie ze Stanisławem Szombarą. Największym problemem okazywało się pozyskanie pełnych i wiarygodnych danych. Ostatecznie udało się to Stanisławowi Szombarze, który wydobyl potrzebne dane z KRS i udostępnił mi je do przedstawionych w tej książce analiz⁵.

Jak wspomniałam, przedmiotem moich badań są cele wychowania zidentyfikowanych organizacji harcerskich i skautowych w Polsce, których działalność została zalegalizowana zgodnie z ustawami z 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach⁶, z 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach⁷, z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁸. W myśl tych aktów prawa OHIS chcące posiadać status stowarzyszenia⁹, fundacji podlegają rejestracji w KRS.

⁵ Patrz: załącznik.

⁶ 23 lutego 1990 roku wprowadzono ustawę o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach i ustawy o szkolnictwie wyższym, w której usunięto dotychczas obowiązujący art. 46, zapewniający „monopol” ZHP na działalność harcerską. Brzmiał on następująco: „Związek Harcerstwa Polskiego zachowuje dotychczasowe uprawnienia do posługiwania się nazwą, mundurem, odznakami i symboliką harcerską. Uprawnienia Związku Harcerstwa Polskiego w tym zakresie nie mogą być naruszane przez inne stowarzyszenia”. Ustawa dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104, t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261, art. 46.

⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97.

⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2023 poz. 571.

⁹ Analizy nie obejmują stowarzyszeń zwykłych, których rejestracja polega na wpisaniu ich do ewidencji stowarzyszeń zwykłych prowadzonej w starostwie. Patrz: K. Marszałek, Pedagogie stowarzyszeń zwykłych harcerskich i skautowych w świetle ewidencji stowarzyszeń zwykłych. Raport z badań, Przegląd Pedagogiczny, nr 1, 2019, s. 134–154.

Do analiz zakwalifikowałam¹⁰ 350 podmiotów posiadających różną osobowość prawną: 246 stowarzyszeń, 95 fundacji, 8 stowarzyszeń kultury fizycznej¹¹ oraz jedną jednostkę terenową posiadającą osobowość prawną¹².

Analizie poddałam zatem treści umieszczone w KRS¹³, czyli źródłach wtórnych¹⁴, które opracowałam przy wykorzystaniu schematu badań historycznych¹⁵. Były to informacje opublikowane w rejestrze: stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Z tych danych w publikacji przeanalizowałam takie informacje, jak: data dokonania wpisu do rejestru; oznaczenie rodzaju organizacji (stowarzyszenie, fundacja); nazwa; posiadanie/nieposiadanie statusu organizacji pożytku publicznego; informacje o sporządzeniu lub zmianie statutu; cel działania organizacji; i – jeżeli wystąpiły – informacje na temat wniosku o ogłoszeniu upadłości, likwidacji organizacji lub rozwiązaniu podmiotu.

Dodatkowo od lutego do czerwca 2025 roku na podstawie zebranych numerów KRS sprawdziłam jeszcze raz osobiście zapisy w danych szczegółowych oraz informacjach pełnych (w rubrykach: data dokonania wpisu, dane podmiotu, informacje o statucie, cele działania organizacji).

Przedmiotem moich analiz były świadome, wyrażone w postaci zapisów w KRS cele działania organizacji pozarządowych, które za Ewą Bogacz-Wojtanowską i Sylwią Wroną zdefiniowałam jako: określone i zaplanowane kierunki aktywności wynikające z misji organizacji, ujęte w dokumentach, które wskazywały, jakie wartości, potrzeby społeczne lub wychowawcze organizacja zamierzała realizować. Cele te wyznaczały sens istnienia organizacji, określały jej priorytety, sposoby działania

¹⁰ W opracowaniu posługuję się nazwami stowarzyszeń zgodnymi z wpisami w KRS, z wyłączeniem dopisku „w likwidacji”. Część jednostek miała taki zapis w rubryce „nazwa”, jednak na potrzeby analizy został on pominięty, ponieważ niektóre stowarzyszenia zostały już wykreślone, a inne nadal znajdują się w procesie likwidacji. W książce jednostki wykreślone oznaczałam kursywą.

¹¹ Harcerski Klub Sportowy; Harcerski Klub Strzelecki 47; Harcerski Klub Wodny; Klub Sportowy „Czuwaj”; Klub Żeglarski „16”; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”; Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”.

¹² Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim, KRS 675313.

¹³ Przy organizacjach posiadających status OPP sięgnęłam dodatkowo do źródeł w postaci sprawozdań merytorycznych z działalności OPP za rok 2024.

¹⁴ S. Palka, *Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna*, GWP, Gdańsk 2006, s. 72.

¹⁵ K. Rubacha, *Metodologia badań nad edukacją*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 337–343, 157–164; G. Michalski, *Zakres poszukiwań źródłowych w badaniach historyczno-pedagogicznych stowarzyszeń* [w:] W. Szulakiewicz (red.), *Źródła w badaniach naukowych historii edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2003, s. 145–161.

oraz pożądane efekty podejmowanych inicjatyw, przy zachowaniu zasad dobrowolności, non profit i zgodności z obowiązującym prawem¹⁶. Tam, gdzie zostały odkryte, analizie szczegółowej poddałam cele wyznaczające działalność wychowawczą lub pomocniczą wobec działalności wychowawczej organizacji. Przyjęłam za Bogdanem Suchodolskim, że cele wychowania występują w dwojakiej postaci: „[...] zwerbalizowanej i niesformułowanych werbalnie założeń realizowanych w codziennej rzeczywistości wychowawczej”¹⁷. Moje analizy dotyczyły celów zwerbalizowanych, określonych w formie zapisów w KRS, będących „[...] stanami rzeczy, których osiągnięcie przez zabiegi wychowawcze było postulowane”¹⁸. Zdaję sobie sprawę, że przedmiot analiz stanowiły deklarowane cele wychowania – nie badałam praktykowanych celów, realizowanych w konkretnych układach stosunków wzajemnych między wychowanekami, wychowawcami i innymi osobami.

Przyjęłam, za Antoniną Gurycką, że

[...] wychowanie jest dynamicznym, złożonym układem oddziaływań społecznych (instytucjonalnych, interpersonalnych, pośrednich i bezpośrednich) wywołujących zmiany w osobowości człowieka poddawanego tym oddziaływaniom¹⁹.

Są to zmiany społecznie pożądane i akceptowane²⁰.

Wychowanie oznacza zatem kierowanie rozwojem człowieka, czyli uruchamianie przez czynniki zewnętrzne (wychowawcę, środowiska wychowujące) wzmaganie i korygowanie zachodzących procesów rozwojowych. W czasie gdy wychowanek przetwarza wiedzę i doświadczenie w dyrektywy i oceny własnych działań, kształtuje też swoje poglądy i postawy²¹, zmierzając do samowychowania. To wdrożenie jednostek do samowychowania było i jest charakterystyczne dla ruchu harcerskiego, skautowego. Organizacje harcerskie, skautowe zawsze zmierzały i wciąż zmierzają do zainicjowania, pobudzenia i określonego ukierunkowania rozwoju osobowości przy zachowaniu autonomii wychowanka.

¹⁶ E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (red.), Zarządzanie organizacjami pozarządowymi, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 20.

¹⁷ B. Suchodolski (red.), Pedagogika podręcznik dla kandydatów na nauczycieli, PWN, Warszawa 1982, s. 70.

¹⁸ H. Muszyński, Zarys teorii wychowania, PWN, Warszawa 1976, s. 151–153.

¹⁹ A. Gurycka, Struktura i dynamika procesu wychowawczego. Analiza psychologiczna, PWN, Warszawa 1979, s. 41.

²⁰ Ibidem, s. 43.

²¹ Ibidem, s. 47.

Traktuję zatem wychowanie jako proces intencjonalnego wywierania wpływu na rzecz realizacji określonego celu wychowawczego²². Uznałam, że Kazimierzem Sośnickim, że cele wychowania odgrywają rolę modyfikującą osobowość²³.

Modyfikacje te dotyczą rozwijania pewnych cech, korygowania innych, tłumienia lub zapobiegania pojawianiu się cech niepożądanych²⁴.

Przyjęłam, że cel wychowania to

[...] postulowany projekt osobowości, adresowany do konkretnej osoby (jednostki lub jednostek), zawierający podstawowe rysy jej (ich) indywidualnego oblicza i zapewniający możliwość dalszego samorozwoju²⁵.

Jest wiele klasyfikacji celów wychowania. Na potrzeby tej pracy przyjęłam, że Gurycką, rozróżnienie na cztery grupy:

1. Cele kreatywne: „wywołać..., ukształtować...” (np. nowe zainteresowanie, nowe przekonanie). Punktem wyjścia dla kształtowanego projektu osobowości, właściwości lub doświadczenia był wzór: „0” → „+”.
2. Cele optymalizujące: „»zwiększyć, wzmocnić... poszerzyć...« (np. wrażliwość, zaangażowanie)”²⁶. Punktem wyjścia dla kształtowanego projektu osobowości, właściwości lub doświadczenia był wzór: „+” → „+ + +”.
3. Cele minimalizujące: „osłabić..., ograniczyć” (np. agresję, nadmierną wrażliwość)²⁷. Punktem wyjścia dla kształtowanego projektu osobowości, właściwości lub doświadczenia będzie wzór: „+ +” → „0”.
4. Cele korekcyjne: „przekształcić... zmienić... (np. postawę, przekonanie)”²⁸. Punktem wyjścia dla kształtowanego projektu osobowości, właściwości lub doświadczenia będzie wzór: „-” → „+” lub „+” → „-”²⁹.

Opublikowane treści celów KRS przyrównałam również do klasyfikacji wartości. Przyjęłam za Janem Ciecuchem i Shalomem W. Schwartzem, że wartości są

[...] pojęciami lub przekonaniami, które dotyczą pożądanego celu opisujących ostateczne stany lub zachowanie i przekraczają konkretne sytuacje (czym różnią się od postaw). Kierują selekcją i oceną zachowań i zdarzeń,

²² A. Gurycka, *Struktura i dynamika...*, op. cit., s. 132.

²³ K. Sośnicki, *Istota i cele wychowania*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1966.

²⁴ A. Gurycka, *Struktura i dynamika...*, op. cit., s. 145.

²⁵ Ibidem, s. 159.

²⁶ Ibidem, s. 163.

²⁷ Ibidem, s. 164.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

przy czym zachowaniem kieruje raczej układ wielu wartości niż jakaś pojedyncza wartość, oraz są hierarchicznie uporządkowane według ważności³⁰.

Cieciuch i Schwartz wyróżnili 19 wartości i do nich zostały przyporządkowane treści celów z KRS. Autorzy wyodrębnili:

- kierowanie sobą w myśleniu;
- kierowanie sobą w działaniu;
- stymulację;
- hedonizm;
- osiągnięcia;
- władzę nad ludźmi;
- władzę nad zasobami;
- prestiż;
- bezpieczeństwo osobiste;
- bezpieczeństwo społeczne;
- przystosowanie do reguł;
- przystosowanie się do ludzi;
- tradycję;
- pokorę;
- życzliwość – niezawodność;
- życzliwość – troskliwość;
- uniwersalizm społeczny;
- uniwersalizm ekologiczny;
- uniwersalizm – tolerancję³¹.

Jak wspominałam wcześniej, celem niniejszych analiz były zidentyfikowanie i porównanie celów działania, w tym wychowania, organizacji działających w formie stowarzyszeń i fundacji harcerskich, skautowych oraz wspierających ich działalność w Polsce, wpisanych do KRS. W badaniu podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: W jaki sposób OHiS oraz organizacje je wspierające, zarejestrowane w KRS, formułowały swoje cele w zapisach zgłoszonych do KRS, w tym cele wychowania, a także jakie wartości i typy celów można było zidentyfikować w treściach celów OHiS dostępnych w rejestrze?

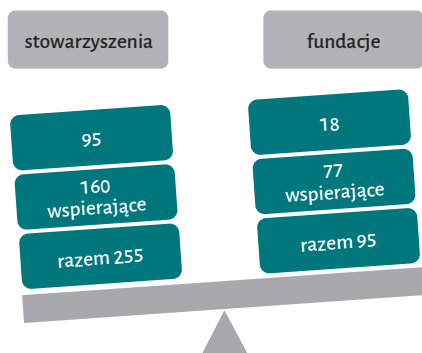
Opracowanie ma charakter analityczny – jego zadaniem były udokumentowanie aktualnego stanu organizacyjnego ruchu harcerskiego i skautowego, a także umożliwienie refleksji nad współczesnym rozumieniem

³⁰ J. Cieciuch, S.H. Schwartz, Pomiar wartości w kołowym modelu Schwartza [w:] H. Gasiul (red.), Metody badania emocji i motywacji, Difin, Warszawa 2018, s. 311.

³¹ Ibidem, s. 313–314.

celów wychowania harcerskiego, skautowego w kontekście tradycji i przemian społecznych. Ustaliłam, że w KRS występują 255 stowarzyszeń³² (w tym 95 OHiS prowadzących pracę wychowawczą, 160 wspierających ich działania) oraz 95 fundacji (w tym 18 prowadzących pracę wychowawczą oraz 77 wspierających).

Diagram 1. Liczba stowarzyszeń i fundacji

Źródło: opracowanie własne.

Zaznaczę, że w podanej liczbie uwzględniłam chorągwie ZHP i okręgi ZHR, które posiadały odrębne numery KRS³³, ale funkcjonowały jako federacje wewnętrzne, ponieważ składały się z wielu jednostek terenowych (część z nich posiadała osobowość prawną). Zarówno ZHP, jak i ZHR były zarejestrowane jako stowarzyszenia, jednak niektóre ich jednostki organizacyjne, np. chorągwie, okręgi, mogły mieć własną osobowość prawną, jeśli tak zdecydowały władze ZHP lub ZHR i spełniły określone warunki. Każda z takich jednostek z osobowością prawną mogła np. zawierać umowy, prowadzić rachunkowość, zatrudniać pracowników, posiadać swój numer KRS, NIP i REGON. Takie rozwiązanie umożliwiało udział w lokalnych projektach, przetargach, partnerstwach, pozyskiwanie dotacji itp.

W wykazie umieszczono również ochotnicze straże pożarne (OSP) prowadzące drużyny harcerskie, które policzono jako oddzielne stowarzyszenia

³² Wliczam tu również stowarzyszenia kultury fizycznej oraz jedną jednostkę terenową posiadającą osobowość prawną: Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim, KRS 675313.

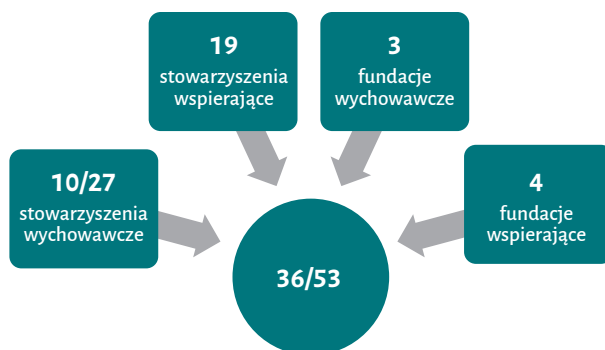
³³ Ale nie są formalnie zarejestrowane jako „federacja stowarzyszeń” w sensie prawnym wynikającym z ustawy z 7 kwietnia 1989 roku – Prawo o stowarzyszeniach (czyli tak jak FOZZ czy inne związki stowarzyszeń). Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989..., op. cit.

posiadające osobowość prawną, działające niezależnie, gdyż nie tworzyły one federacji stowarzyszeń w sensie prawnym, choć mogły zrzeszać się w Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej pełniącym funkcję koordynacyjną, doradczą i reprezentacyjną wobec zrzeszonych OSP, ale niebędącym ich formalnym „nadrzędnym” organem – OSP zachowywały niezależność jako samodzielne stowarzyszenia.

Poniżej umieściłam wykaz OHiS z podziałem na stowarzyszenia, fundacje, organizacje wspierające. Niektóre z analizowanych organizacji posiadały status organizacji pożytku publicznego. Od opisów tych organizacji rozpocznę analizy.

Status OPP posiadało 36 organizacji. Były to: 10/27 stowarzyszeń wychowawczych, 19 stowarzyszeń wspierających działalność wychowawczą, 3 fundacje wychowawcze, 4 fundacje wspierające. Co interesujące, niektóre organizacje, takie jak Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria czy Fundacja na rzecz Rozwoju Społecznych Służb Ratunkowych „Na Ratunek”, w treści celów działania wpisały działalność pożytku publicznego. Jednak nie posiadały one statusu organizacji pożytku publicznego w dniu zbierania danych.

Diagram 2. Liczba organizacji posiadających status OPP

Źródło: opracowanie własne.

Wśród analizowanych podmiotów część organizacji spełniała wszystkie kryteria wymagane do nadania statusu organizacji pożytku publicznego (OPP). Status ten potwierdza realizację zadań o szczególnym znaczeniu społecznym oraz uprawnia do korzystania z dodatkowych form wsparcia takich jak odpis 1,5% podatku. W tabeli 1 przedstawiłam zestawienie organizacji, które na dzień zbierania danych posiadały status OPP.

Tabela 1. Wykaz organizacji posiadających status OPP

Stowarzyszenia wychowawcze	Stowarzyszenia wspierające	Fundacje wychowawcze	Fundacje wspierające
1. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju” 2. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka” 3. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino 4. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach 5. Royal Rangers Polska 6. Stowarzyszenie Harcerskie 7. Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego 8. Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL 9. Związek Harcerstwa Polskiego (oraz 17 chorągwi ³⁴) 10. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	1. Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja 2. Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Bytych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza” 3. Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomysłu 4. Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort” 5. Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem 6. Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny 7. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki” 8. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” 9. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno 10. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie	1. Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce 2. Fundacja Harcererek 3. Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego	1. Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni” 2. Fundacja Dum Spiro, Spero 3. Fundacja Turystyki i Rehabilitacji 4. <i>Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więziom Politycznym*</i>

³⁴ Białostocka, Dolnośląska, Gdańska, Kielecka, Krakowska, Kujawsko-Pomorska, Lubelska, Mazowiecka, Opolska, Podkarpacka, Łódzka, Stołeczna, Śląska, Warmińsko-Mazurska, Wielkopolska, Zachodniopomorska, Ziemi Lubuskiej.

	11. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach ³⁵ 12. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej 13. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184 14. Stowarzyszenie Przystań 15. Stowarzyszenie Szarych Szeregów 16. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41” 17. Towarzystwo Skautowe Horn 18. Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz 19. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”		
--	---	--	--

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Poniżej omówiłam cele działalności (odpłatnej i nieodpłatnej) organizacji pożytku publicznego. Rozpocznę od opisu stowarzyszeń: wychowawczych i wspierających, a następnie zaprezentuję fundacje: wychowawcze oraz wspierające.

Stowarzyszenia wychowawcze podejmowały działania pożytku publicznego odpłatne i nieodpłatne. Ten drugi rodzaj dominował we wszystkich stowarzyszeniach. Niektóre deklarowały zajmowanie się działalnością tylko nieodpłatną; były to Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju” i Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino. Działalność nieodpłatna stanowiła fundament wszystkich analizowanych organizacji – to głównie edukacja, wychowanie, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, ochrona przyrody, kultywowanie tradycji i patriotyzmu. Z kolei działalność odpłatna była realizowana w ramach misji danego stowarzyszenia i często pojawiała się tam, gdzie konieczne było finansowanie większych przedsięwzięć – głównie obozów, zimowisk, kursów szkoleniowych, wydawnictw czy usług kulturalnych i sportowych.

³⁵ Status OPP posiadało w latach 2011–2017.

Najwięcej obszarów łączyły w sobie Stowarzyszenie Harcerskie, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Royal Rangers, Związek Harcerstwa Polskiego – realizując zarówno szeroką działalność nieodpłatną, jak i odpłatną, co czyniło je dużymi, kompleksowymi organizacjami. Mniejsze kręgi harcerskie (Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”, Niezależny Krąg Instruktorem Harcerskich „Leśna Szkoła”) koncentrowały się na prostych formach pracy (szkolenia, wyjazdy, ekologia, integracja). Ochotnicze straże pożarne również łączyły działania ratownicze (nieodpłatne) z elementami kultury i rozrywki (odpłatne).

Tabela 2. Liczba obszarów działalności OPP nieodpłatnej i odpłatnej stowarzyszeń wychowawczych

Nazwa stowarzyszenia wychowawczego	Nieodpłatna działalność (liczba obszarów)	Odpłatna działalność (liczba obszarów)
Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	15*	12*
Stowarzyszenie Harcerskie	15*	12*
Royal Rangers Polska	17	6
Związek Harcerstwa Polskiego	12*	12*
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	12	12
Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	9	–
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	6	–
Zrzeszenie Harcerskie Piąta.PL	5	2
Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	5	2
Niezależny Krąg Instruktorem Harcerskich „Leśna Szkoła”	2	1

* Gwiazdką oznaczono treści częściowo powielane w różnych punktach.

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenia wspierające prowadziły działalność odpłatną i nieodpłatną. Działalność odpłatna skupiała się głównie na usługach i przedsięwzięciach, które mogły generować przychód, takich jak: kursy, kolonie, działalność turystyczna, wydawnicza i artystyczna, a także na prowadzeniu placówek opiekuńczych. Natomiast działalność nieodpłatną stanowiła szeroka gama działań edukacyjnych, wychowawczych, kulturalnych, rekreacyjnych i społecznych realizowanych bez pobierania opłat od uczestników – np. zajęcia skautowe, świetlice, programy profilaktyczne, wolontariat, wspieranie tradycji i kultury.

Część stowarzyszeń prowadziła tylko działalność nieodpłatną: Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184; Stowarzyszenie Przyszań; Stowarzyszenie Szarych Szeregów; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach (wykreślone); Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza”; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”. Są też stowarzyszenia, które określiły duży zakres form działalności odpłatnej i nieodpłatnej: Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno; Towarzystwo Skautowe Horn; Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”; Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz; Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”. Funkcjonują również organizacje z przewagą działalności odpłatnej: Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno; Towarzystwo Skautowe Horn; Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz.

Tabela 3. Liczba obszarów działalności OPP nieodpłatnej i odpłatnej stowarzyszeń wspierających

Nazwa stowarzyszenia wspierającego	Nieodpłatna działalność (liczba obszarów)	Odpłatna działalność (liczba obszarów)
Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”	15	12
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno	5	13
Towarzystwo Skautowe Horn	3	12
Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”	11	5
Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz	3	12
Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny	9	6
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”	10	2
Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja	9	3
Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu	11	–
Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem	5	5

Tabela 3. Liczba obszarów działalności OPP... cd.

Nazwa stowarzyszenia wspierającego	Nieodpłatna działalność (liczba obszarów)	Odpłatna działalność (liczba obszarów)
Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”	7	2
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej	2	3
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184	5	–
Stowarzyszenie Przysań	5	–
Stowarzyszenie Szarych Szeregów	5	–
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie	4	–
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach*	4	–
Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza”	3	–
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”	3	–

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie trzy **fundacje wychowawcze** realizowały działania w obszarze edukacji i wsparcia społecznego. Najbardziej rozbudowaną działalność OPP miała Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego. Obejmowała ona kulturę, sport, media, edukację i zdrowie. Pozostałe dwie fundacje koncentrowały się na obszarze psychologiczno-zdrowotnym (Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce) oraz równości, edukacji i wspieraniu środowiska harcerskiego dziewcząt (Fundacja Harcererek). Dwie fundacje prowadziły działalność odpłatną i nieodpłatną. Działań odpłatnych nie podejmowała Fundacja Harcererek, która deklarowała tylko działalność nieodpłatną (20)³⁶. Najwięcej działań wskazała Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego (22 odpłatnych, 19 nieodpłatnych), natomiast Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce najmniej (3 odpłatnych, 3 nieodpłatnych).

Dwie **fundacje wspierające** prowadziły działalność odpłatną i nieodpłatną. Fundacja Turystyki i Rehabilitacji z działań odpłatnych (11) podejmowała zadania z zakresu organizacji: turnusów, wyjazdów, wydawnictw, a z nieodpłatnych (10) zadania z obszarów: edukacji, turystyki, ekologii, patriotyzmu. Łączyła ona dużą liczbę działań odpłatnych z nieodpłatnymi, przy czym obie formy się równoważyły.

³⁶ W 2026 roku nie posiada już statusu OPP.

Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni” prowadziła działania z zakresu tych odpłatnych (2) takie jak noclegi i wydawnictwa. W kwestii nieodpłatnych (3) zajmowała się obsługą nieruchomości i szkoleniami krajoznawczymi.

Pozostałe dwie fundacje prowadziły tylko nieodpłatną działalność OPP. Fundacja Dum Spiro, Spero (17) działała w zakresie edukacji, kultury, zdrowia, rehabilitacji, wsparcia Polonii, Unii Europejskiej, a Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym (wykreślona) (8) z obszarów: wydawnictw, badania, prawo, ochrona zdrowia, opieka społeczna.

W sprawozdaniach merytorycznych³⁷ z działalności OPP za rok 2024³⁸ organizacje wykazały liczbę odbiorców swoich działań z podziałem na osoby fizyczne i prawne – patrz tabele 4 i 5³⁹.

Największą liczbę odbiorców wśród osób fizycznych wykazały: Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej oraz Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego.

Tabela 4. Wykaz liczby odbiorców (osób fizycznych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024

Nazwa stowarzyszenia/fundacji	Liczba odbiorców (osób fizycznych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024
Związek Harcerstwa Polskiego	1 200 000
Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	21 000
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	7 529
Fundacja Turystyki i Rehabilitacji*	3 250
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”	3 000
Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	2 500

³⁷ Na potrzeby tych analiz sięgnęłam dodatkowo do źródeł w postaci sprawozdań merytorycznych z działalności OPP za rok 2024.

³⁸ Patrz: Baza sprawozdań finansowych i merytorycznych organizacji pożytku publicznego, <https://sprawozdaniaopp.niw.gov.pl> [dostęp: 26.01.2026].

³⁹ Z analizy wyłączono Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz, które w okresie sprawozdawczym od 1 stycznia 2021 do 31 grudnia 2024 roku w sprawozdaniach wskazywało, że z przyczyn losowych nie prowadziło działalności (w 2020 roku oddziaływaniem objęło 500 osób fizycznych), oraz Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach (wykreślone) (ostatnie sprawozdanie było z 2017 roku; wykazano w nim oddziaływanie na 4500 osób fizycznych). Patrz: ibidem.

Tabela 4. Wykaz liczby odbiorców... cd.

Nazwa stowarzyszenia/fundacji	Liczba odbiorców (osób fizycznych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024
Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego	2 000
Royal Rangers Polska	1 675
Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”	1 150
Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”	1 000
Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce	1 000
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184	750
Stowarzyszenie Harcerskie	710
Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni”	600
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”	600
Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Ołgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem	496
Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu	450
Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”	400
Fundacja Harcerek	340
Towarzystwo Skautowe Horn	270
Stowarzyszenie Szarych Szeregów	268
Stowarzyszenie Przysań	220
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	200
Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja	200
Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza”	200
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno	200
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie	200
Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”	170
Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	160
<i>Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym</i>	150
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej	150
Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny	100
Fundacja Dum Spiro, Spero	38

* Pogrubieniem oznaczono organizacje o statusie fundacji, a kursywą organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Związek Harcerstwa Polskiego w analizowanym okresie sprawozdawczym podjął największą liczbę działań dla odbiorców instytucjonalnych, zaraz po nim, ale ze znaczną różnicą, Niezależny Krąg Instruktorów „Leśna Szkołka” oraz Fundacja na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego.

Tabela 5. Wykaz liczby odbiorców (osób prawnych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024

Nazwa stowarzyszenia/fundacji	Liczba odbiorców (osób prawnych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024
Związek Harcerstwa Polskiego	150
Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”	30
Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego*	30
Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	20
Stowarzyszenie Harcerskie	19
Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce	10
Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczniki”	10
Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	10
Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”	8
Fundacja Turystyki i Rehabilitacji	9
Fundacja Harcerek	7
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	6
Fundacja Turystyki i Rehabilitacji	4
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184	4
Stowarzyszenie Szarych Szeregów	4
Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni”	3
<i>Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym</i>	2
Fundacja Dum Spiro, Spero	1
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”	1
Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno	1

* Pogrubieniem oznaczono organizacje o statusie fundacji, a kursywą organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Serdecznie dziękuję dr. inż. Stanisławowi Szombarze za wspólne poszukiwania badawcze, zaproszenie do twórczej wymiany myśli oraz zaufanie wyrażone w udostępnieniu danych do dalszych analiz. Szczególnie cenię jego otwartość na współtworzenie, gotowość do dialogu oraz badawczą odwagę w podejmowaniu nowych kierunków interpretacyjnych. Wyrażam nadzieję, że realizowane przez dr. Szombarę projekty, wykorzystujące zgromadzony przez niego materiał, wzbogacą dalszą refleksję nad ruchem harcerskim i skautowym.

Serdeczne podziękowania kieruję do Druha dr. Pawła Bezaka, dyrektora Muzeum Harcerstwa w Warszawie, za zaproszenie do projektu oraz okazane zaufanie. Dziękuję za nieocenione wsparcie, pomoc na kolejnych etapach realizacji przedsięwzięcia, dbałość o szczegóły oraz otwartość na nowe pomysły. Dziękuję wicedyrektor Muzeum Harcerstwa Druhu Annie Radziejowskiej-Hilchen – za wieloletnią współpracę, wsparcie i pomoc oraz Druhu Kai Drąg – za życzliwość i otwartość na projekty. Współpraca z Muzeum Harcerstwa w Warszawie ma dla mnie wyjątkową wartość – zarówno merytoryczną, jak i harcerską.

Wyrazy wdzięczności składam również dr. hab. Mirosławowi Kowalskiemu, prof. UZ, za życzliwą i wnikliwą recenzję książki. Szczególnie cenię akademickie, a zarazem braterskie, harcerskie wsparcie, zrozumienie specyfiki podejmowanego tematu oraz dobre słowo, które ma dla mnie znaczenie nie tylko naukowe, lecz także osobiste. Dziękuję za poświęcony czas, uważność i przychylność okazane tej pracy.

Serdecznie dziękuję Wojciechowi Śliwerskiemu oraz całemu zespołowi Oficyny Wydawniczej „Impuls”, bez których wydanie tej książki nie byłoby możliwe: Aleksandrze Adamczyk, Agnieszce Śliwerskiej, Alicji Kuźmie, Danucie Porębskiej i Annie M. Damasiewicz. Dziękuję za podjęcie się prac wydawniczych, merytoryczne wsparcie na kolejnych etapach realizacji projektu oraz elastyczność w wielu kluczowych kwestiach.

Osobne, szczególne podziękowanie kieruję do Druha Wojciecha Śliwerskiego – za otwartość na kolejne projekty, gotowość do wspólnego podejmowania nowych wyzwań, a także za wieloletnią współpracę przy kolejnych książkach i inspirującą wymianę myśli.

Rozdział 1

Cele działania, w tym wychowania, stowarzyszeń

W rozdziale tym przedstawiam analizę celów działania, w tym wychowania, stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych. Na początku zaprezentowałam liczbę i zakres celów działania poszczególnych organizacji oraz omówiłam zmiany dokonywane w zapisach tych celów, wskazując kierunki rozwoju i przekształceń ideowych. Następnie zaproponowałam **klasyfikację celów działalności** stowarzyszeń prowadzących pracę wychowawczą. Pierwsza klasyfikacja obejmuje organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe. Przedstawiłam kryteria ich wyodrębnienia, wykaz organizacji zaliczonych do poszczególnych kategorii oraz analizę ich celów wychowania. Cele te odnoszą się do wielu obszarów aktywności, takich jak: edukacja i rozwój osobisty, życie społeczne, kultura i tradycja, tożsamość lokalna, współpraca międzynarodowa, zdrowie, ekologia, etyka, bezpieczeństwo, działalność gospodarcza, turystyka, sport, media, nowoczesne technologie i edukacja prawna. Ponadto cele analizowanych stowarzyszeń zostały **sklasyfikowane według koncepcji celów wychowania Guryckiej oraz wartości Cieciucha i Schwartza**.

W drugiej części rozdziału przedstawiłam klasyfikację stowarzyszeń według **profilu działalności wychowawczej**, wyróżniając trzy grupy:

- o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej;
- o węższym, specjalistycznym profilu działalności (np. sportowe, żeglarskie, historyczne, ekologiczne, gospodarcze, techniczne, muzyczne, turystyczne czy związane z bezpieczeństwem);
- religijne, chrześcijańskie.

Każdej z grup przyporządkowałam konkretne organizacje oraz określiłam kryteria podziału.

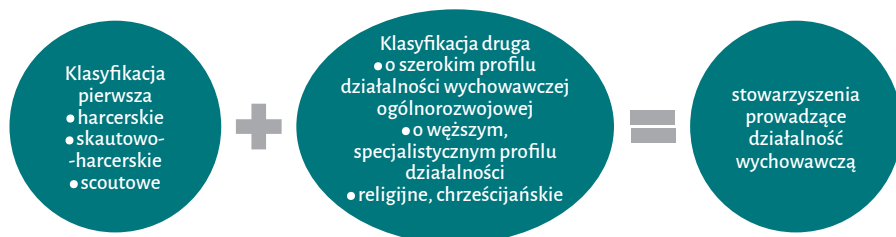
Rozdział zamyka podsumowanie, w którym wskazałam wspólne elementy oraz różnice w celach wychowania poszczególnych typów stowarzyszeń, wynikające z ich profilu działalności, tradycji ideowych i założeń programowych.

1.1. Klasyfikacje i analiza celów działania organizacji prowadzących działalność wychowawczą

Analiza treści zapisów dotyczących celów działalności stowarzyszeń prowadzących pracę wychowawczą pozwala zaproponować następujące klasyfikacje tych organizacji:

- harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe;
- o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej; o węższym, specjalistycznym profilu działalności [jednostki ochotniczych straży pożarnych; wodne, żeglarskie; sportowe; turystyczno-krajoznawcze; strzeleckie; strzelecko-historyczne; historyczne; gospodarcze (ekonomiczne); techniczne; ochrony środowiska (ekologiczne); muzyczne; wiejskie; byłych więźniów]; religijne, chrześcijańskie.

Diagram 3. Klasyfikacje stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą

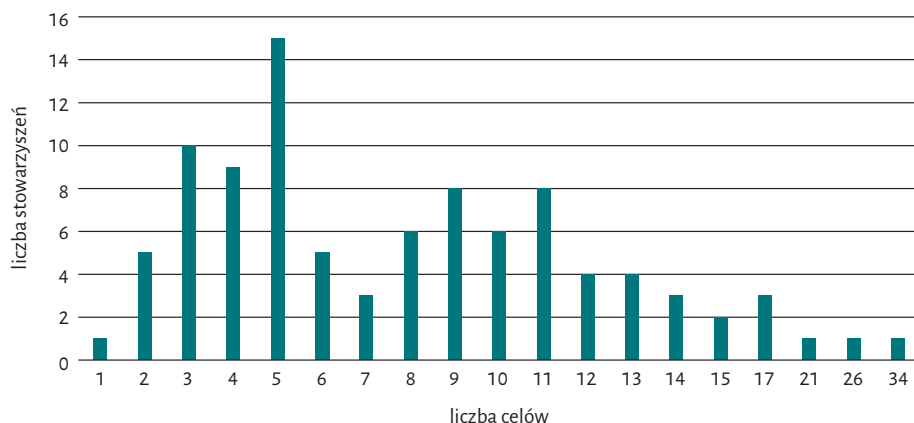

Źródło: opracowanie własne.

Analizę rozpoczęłam od określenia liczby oraz stopnia stabilności i zmienności celów 95 stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą. Stowarzyszenia w dostępnej dokumentacji KRS – w odpisie pełnym, rubryce 3 pt. „Cele działania organizacji” – wskazują cele swojej działalności. Większość organizacji nie zmienia ich treści od momentu rejestracji w KRS, jednak część wprowadziła modyfikacje. Dotyczyło to 27 organizacji. Na wykresie 1 przedstawiłam liczbę celów określonych

przez poszczególne stowarzyszenia¹. Największą liczbę celów działalności wskazało stowarzyszenie Royal Rangers Polska – 34. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne określiło 26 celów, a Związek Skautowy Iskra – 21. Pozostałe organizacje zadeklarowały od 17 do 1 celu działalności – patrz wykres 1.

Wykres 1. Wykaz liczby celów działań (w tym wychowawczych) stowarzyszeń

Źródło: opracowanie własne.

Wykaz liczby celów działania wraz z nazwami organizacji przedstawia się następująco:

- 17: Harcerska Organizacja Szare Szeregi; Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl;
- 15: Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy; Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas;
- 14: Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”;
- 13: Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu;
- 12: Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna

¹ W sytuacji gdy organizacja zmieniała zapisy celów w KRS, w analizie uwzględniono ostatnią obowiązującą wersję celów.

w Mokrusie; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”;

- 11: Harcerski Klub Sportowy (wykreślone); Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Kielkowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach; Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie;
- 10: Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie; Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu; Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii; Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce;
- 9: Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie; Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce; Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu; Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego (wykreślone); Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi (wykreślone)²; Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie;
- 8: Stowarzyszenie Harcerskie; Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy; Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962; Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”;
- 7: Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”; Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj” w Maruszynie; Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju;
- 6: Harcerski Klub Sportów Obronnych; Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła”; Skautowy Klub Techniki (wykreślone); Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476 (wykreślone); Stowarzyszenie Watra 2005;
- 5: Bractwo Harcerskiej Bandery; Harcerski Klub Żeglarski; Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking; Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie (wykreślone); Organizacja Harcerska Pro Mundi; Samodzielny Hufiec Harcerski; Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego; Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie; Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”; Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino; Wolne Harcerstwo; Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL; Związek Harcerstwa Polskiego; Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw; Związek Harcerstwa Wiejskiego;

² Zmieniło cele na nieharcerskie.

- 4: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerska Kuźnia; Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być” (wykreślone); Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem;
- 3: Harcerski Jachtklub „Wodnik” (wykreślone); Harcerski Klub Podróżnika „Team”; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Wodny; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Skauting Jurajski; Stowarzyszenie „Krzemieniucha”; Stowarzyszenie Skauci Króla; Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”; I Niezależny Skierniewicki Szczep Harcererek i Harcerzy im. Zofii Kossak (wykreślone);
- 2: Harcerska Organizacja Perspektywa; Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim; Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej;
- 1: Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria (wykreślone).

Jak już wspominałam, 27 organizacji dokonało zmian w zakresie celów swojej działalności. W jednym przypadku zmiany te miały miejsce sześciokrotnie (Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”), w innym czterokrotnie (Bractwo Harcerskiej Bandery), w pięciu przypadkach trzykrotnie [Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła”, Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczycach, Royal Rangers Polska, Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu, Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi (wykreślone)]. Najliczniejszą grupę stanowiły organizacje, które modyfikowały swoje cele dwukrotnie – 20 podmiotów: Harcerski Klub Sportowy (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu; Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach; Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy; Organizacja Harcerska Pro Mundi; Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl; Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962;

Stowarzyszenie Harcerskie; Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego; Stowarzyszenie Skautów Króla.

Zmiany te polegały najczęściej na zwiększaniu liczby celów działalności. Zdarzały się jednak także przypadki ich redukcji (Organizacja Harcerska Pro Mundi, Stowarzyszenie Kutnowskie.pl) bądź modyfikacji przy zachowaniu tej samej liczby (Stowarzyszenie Harcerskie). Największą dynamikę zmian wykazały organizacje, które dokonały modyfikacji sześć, pięć i cztery razy. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” najpierw zmniejszyło liczbę celów, następnie ją zwiększyło, by ostatecznie powrócić do wartości początkowej. Z kolei Bractwo Harcerskiej Bandery stopniowo zwiększyło liczbę celów pięciokrotnie, a następnie ją zmniejszyło.

Zmiany w treściach celów przedstawiłam w tabelach 6–12. Rozpoczęłam od zaprezentowania zmian w następujących stowarzyszeniach: Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Bractwo Harcerskiej Bandery; Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła”; Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach; Royal Rangers Polska; Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu.

Tabela 6. Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Harcerskiego Klub Żeglarski „Panta Rhei”

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Bardzo szerokie, obejmujące: żeglarstwo, harcerstwo, sport, kulturę, edukację, integrację europejską, osoby niepełnosprawne, gospodarkę, samorządność, inicjatywy lokalne	–
Druga	Skupienie na żeglarstwie i turystyce wodnej, etykiecie i metodyce harcerskiej, racjonalnym spędzaniu czasu wolnego, ochronie środowiska wodnego	Zawężenie i uporządkowanie celów – rezygnacja z ogólnych obszarów (gospodarka, integracja europejska, osoby niepełnosprawne)
Trzecia	Dodano: działalność oświatowo-wychowawczą wśród dzieci i młodzieży, propagowanie wypoczynku rodzinnego. Pozostały cele żeglarsko-ekologiczne i harcerskie	Rozszerzenie o edukację młodzieży i aspekt rodzinny
Czwarta	Jak przy trzeciej redakcji plus: wspieranie rozwoju sektora rybołówstwa i akwakultury	Dodanie wymiaru gospodarczego związanego z wodą (rybołówstwo, akwakultura)
Piąta	Wszystko z wcześniejszych, a dodatkowo pełny katalog działań pożytku publicznego (pomoc społeczna, rodzina, zdrowie, kultura, prawa człowieka, bezpieczeństwo, wolontariat, Polonia, kombatancki, demokracja, NGO itd.)	Znaczne rozszerzenie – przyjęcie katalogu zadań zgodnego z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
Szósta	Zachowano szeroki katalog działań społecznych z piątej redakcji celów. Doprecyzowano rolę sektora rybołówstwa i akwakultury, podkreślając jego znaczenie obok żeglarstwa i działalności społecznej	Wzmocnienie oraz utrwalenie rybołówstwa i akwakultury w misji organizacji

Źródło: opracowanie własne.

Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” określił swoją działalność, zaczynając od szerokich celów ogólnych, po czym je zawęził i skoncentrował na żeglarstwie, następnie stopniowo rozszerzał zakres działań – najpierw o edukację i rodzinę, potem o rybołówstwo. Kolejnym krokiem było znaczne poszerzenie misji poprzez przyjęcie pełnego katalogu zadań pożytku publicznego, aż w końcu nastąpiły doprecyzowanie i wzmocnienie roli rybołówstwa w ramach szerokiej działalności.

Tabela 7. Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Bractwo Harcerskiej Bandery

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Rozwój społeczny, kulturalny i gospodarczy wsi; integracja mieszkańców, przeciwdziałanie wykluczeniu; wspieranie demokracji i społeczeństwa obywatelskiego	–
Druga	Bardzo szeroki katalog: rozwój wsi, sport i turystyka (w tym sporty wodne), bezpieczeństwo, pierwsza pomoc, historia, kolekcjonerstwo, muzealnictwo, edukacja, tradycja, wolontariat, demokracja	Duże rozszerzenie – obok wsi i demokracji pojawiły się nowe obszary: kultura fizyczna, turystyka, bezpieczeństwo, historia, muzealnictwo, wolontariat
Trzecia	Rozwój wsi: społeczny, kulturalny, przyrodniczy, gospodarczy; działalność wychowawcza i oświatowa, krzewienie kultury w środowisku lokalnym	Zawężenie i uporządkowanie – rezygnacja z wielu rozproszonych dziedzin (sporty wodne, muzealnictwo, kolekcjonerstwo), skupienie na wsi, przyrodzie, edukacji i kulturze
Czwarta	Wszechstronny rozwój młodego człowieka (intelektualny, fizyczny, emocjonalny, duchowy); wychowanie metodą harcerską; upowszechnianie ideałów harcerskich; edukacja ekologiczna (szczególnie morze i wody); kształtowanie wartości prospołecznych i obywatelskich	Zmiana profilu – przejście od rozwoju wsi i środowiska lokalnego do wyraźnie harcerskiego i wychowawczego charakteru: młodzież, harcerstwo, ekologia, wartości społeczne i obywatelskie

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenie Bractwo Harcerskiej Bandery przeszło od szerokiego katalogu aktywności do etapu zawężenia i uporządkowania celów, koncentrując się na rozwoju wsi i edukacji. Następnie dokonało zmiany kierunku, przesuwając główny akcent na wychowanie harcerskie i pracę z młodzieżą.

Tabela 8. Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Kształtowanie osobowości dzieci i młodzieży metodami harcerskimi, oparte na zasadach chrześcijańskich; propagowanie wartości (służba Bogu, Polsce, bliżnim, braterstwo, prawdomówność, dzielność, solidarność, wierność ideałom); edukacja ekologiczna i zaradność w przyrodzie; umacnianie rodzin członków i sympatyków	—
Druga	Zachowane wszystkie wcześniejsze cele i dodano: służbę społeczeństwu polskiemu poprzez wychowanie obywateli świadomych praw, zaradnych życiowo, zdolnych do budowania społeczeństwa obywatelskiego	Rozszerzenie – akcent na obywatelskość i aktywne uczestnictwo w życiu społecznym
Trzecia	Zachowane wszystkie wcześniejsze cele w zmodyfikowanej, doprecyzowanej formie: - kształtowanie osobowości z podkreśleniem wychowania przez przykład osobisty - zmiana „propagowanie” → „promowanie” wartości (bardziej nowoczesne ujęcie) - ekologia rozwinięta w duchu „harcerskiego puszczaństwa” - umacnianie rodzin rozszerzone o sympatyków HZD Dodano: umacnianie więzi między członkami kręgu i HZD	Doprecyzowanie i usystematyzowanie języka oraz wzmocnienie więzi organizacyjnych – formalne uwzględnienie HZD i przykładu osobistego jako metody wychowawczej

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenie Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka” rozwinęło się od modelu harcersko-chrześcijańskiego z akcentem rodzinnym do podmiotu o wyraźnym wymiarze społecznym i obywatelskim. Następnie doprecyzowało metody wychowawcze i język działań, jednocześnie wzmacniając integrację wewnętrzną i obejmując swoim oddziaływaniem także szersze grono sympatyków.

Tabela 9. Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Zapobieganie pożarom, współdziałanie z instytucjami Udział w akcjach ratowniczych przy pożarach i klęskach Edukacja mieszkańców o zagrożeniach pożarowych i ochronie Rozwój kultury, oświaty i sportu wśród członków OSP Inne zadania wynikające z przepisów	—
Druga	Rozszerzony katalog działań: ratownictwo obejmujące życie, zdrowie, mienie i środowisko Organizacja i utrzymanie jednostki operacyjno-technicznej Współdziałanie nie tylko krajowe, ale także zagraniczne Edukacja ekologiczna, pierwsza pomoc, szkolenia, drużyny pożarnicze Kultura, sport, orkiestra, zespoły artystyczne Utrzymanie i budowa infrastruktury strażackiej i lokalnej Promocja gminy, rozwój turystyki, aktywny wypoczynek	Znaczne rozszerzenie – OSP z organizacji skupionej na ochronie przeciwpożarowej przekształca się w wielofunkcyjną instytucję lokalną (ratownictwo, ekologia, kultura, edukacja, turystyka, promocja gminy)

Trzecia	Zachowane wszystkie wcześniejsze cele. Dodano: • współdziałanie z organizacjami gminnymi (integracja, tradycje regionalne i historyczne, KGW, parafie, wsparcie kościelnych osób prawnych) • reprezentowanie OSP w organach samorządowych i uczestnictwo w ich pracach Uszczegółowiono wykonywanie innych zadań (z przepisów prawa i statutu)	Dalsze poszerzenie – oprócz funkcji ratowniczo-społecznych OSP staje się także partnerem w życiu publicznym i samorządowym, wspierającym tradycję, kulturę i działalność religijną
---------	--	---

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach ewoluowało od klasycznej straży pożarnej, której głównym zadaniem była ochrona przeciwpożarowa, do organizacji o szerokim profilu społecznym. Najpierw rozszerzyło swoje działania o edukację, kulturę, ekologię, turystykę i infrastrukturę lokalną, a następnie zaczęło odgrywać rolę integratora społeczności, współpracując z organizacjami, Kościołem i samorządem oraz kultywując tradycje i tożsamość lokalną.

Tabela 10. Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Royal Rangers Polska

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Pomoc rodzinom w wychowaniu dzieci zgodnym z wartościami chrześcijańskimi Etyka chrześcijańska Wolności, prawa człowieka i demokracja Działalność charytatywna Kontakty międzynarodowe Bezpieczeństwo publiczne i profilaktyka antyuzależnieniowa Tradycja narodowa, świadomość obywatelska Wspólnoty lokalne, zatrudnienie i przedsiębiorczość Edukacja, ekologia, technologie, prawa kobiet, antydyskryminacja Wolontariat, zdrowie, integracja osób niepełnosprawnych, współpraca międzywyznaniowa	–
Druga	Zasadniczo identyczne jak pierwsze – lista bez zmian merytorycznych (jedynie powtórzenie lub ujednolicenie zapisu)	Brak istotnych zmian treściowych
Trzecia	Nowy akcent: działalność wychowawcza metodą skautową (harcerską), także praca z dorosłymi Doprecyzowanie wartości rodzinnych i praw dziecka Rozszerzenie działalności charytatywnej o opiekę Dodanie: pomoc rodzinom/osobom w trudnej sytuacji życiowej Utrzymanie elementów wcześniejszych (tradycja, demokracja, bezpieczeństwo, gospodarka, ekologia, technologie, zdrowie, niepełnosprawni, równouprawnienie, współpraca międzywyznaniowa) Nowe obszary: wypoczynek dzieci i młodzieży, działalność wydawnicza, kulturalna, sportowa, turystyka i krajoznawstwo, ratownictwo, ochrona konsumentów, szkolenia specjalistyczne, rozwój zainteresowań uczniów, promocja Polski za granicą	Rozszerzenie – z uniwersalnego katalogu działań społecznych i obywatelskich do pełnego wachlarza celów w duchu organizacji pożytku publicznego (wychowanie harcerskie, kultura, sport, turystyka, ratownictwo, edukacja, działalność medialna, promocja Polski)

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenie Royal Rangers Polska przeszło od uniwersalnego NGO o profilu chrześcijańsko-obywatelskim do pełnoprawnej organizacji pożytku publicznego z bogatym wachlarzem zadań, z silnym akcentem na harcerstwo, wychowanie młodzieży i kulturę.

Tabela 11. Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Ekologia i kształtowanie warunków środowiskowych Wychowanie harcerskie Świadomość ekologiczna Zdrowy i aktywny styl życia Dziedzictwo kulturowe Obrona praw zwierząt Filantropia	–
Druga	Zachowano wcześniejsze cele i dodano: działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	Rozszerzenie – włączenie obszaru pomocy społecznej (osoby z niepełnosprawnościami)
Trzecia	Zachowano wcześniejsze cele i dodano: integrację społeczną i zawodową	Rozszerzenie – wyraźne wejście w obszar aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej

Źródło: opracowanie własne.

Ewolucja treści zapisów celów w KRS dla Stowarzyszenia Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu pokazuje przejście od ekologiczno-wychowawczej organizacji do NGO o szerszym profilu społecznym, zajmującej się również pomocą i integracją grup zagrożonych wykluczeniem.

Tabela 12. Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Kształcenia Innowacyjnych Ludzi (wykreślone)

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Pierwsza	Wsparcie harcerstwa: kadrowe, finansowe, rzeczowe	–
Druga	Wsparcie i samodzielne działania edukacyjne, wychowawcze Wypoczynek Promocja zdrowia, sportu, kultury, edukacji nieformalnej	Rozszerzenie z wspierania na własną działalność edukacyjną, wychowawczą
Trzecia	Pełny katalog własnych działań: edukacja, kreatywność, STEM, zdrowie, wolontariat, UE, integracja, demokracja, obywatelskość, wypoczynek młodzieży	Przekształcenie w pełnoprawną organizację programową

Źródło: opracowanie własne.

Ewolucja treści zapisów celów w KRS dla Stowarzyszenia Kształcenia Innowacyjnych Ludzi pokazuje przejście od organizacji wspierającej harcerstwo do autonomicznego podmiotu edukacyjno-społecznego.

Zmiany w zapisach celów organizacji zaprezentowanych powyżej obrazują drogę przejścia od wąsko wyspecjalizowanych stowarzyszeń (żeglarskich, ekologicznych, harcerskich, OSP) do działających na szeroką skalę organizacji pożytku publicznego, które pełnią funkcje wychowawcze, społeczne, kulturalne i obywatelskie, są zakorzenione w lokalnych wspólnotach i zdolne do współpracy z samorządem oraz państwem. Część organizacji zaczynała od bardzo szerokich celów (np. sport, kultura, gospodarka, edukacja, integracja europejska). Następnie dochodziło do zawężenia i koncentracji na konkretnym obszarze (np. żeglarstwo, ekologia, wychowanie harcerskie). W kolejnym etapie widoczny jest powrót do rozszerzania katalogu działań, często aż do pełnego katalogu działalności pożytku publicznego. Organizacje przechodziły od profilu środowiskowego do pełnoprawnych aktorów polityki społecznej. Widać przesunięcie od działań skierowanych głównie na członków organizacji do aktywnego udziału w życiu lokalnym (budowa infrastruktury, współpraca z gminą, promocja regionu, wspieranie parafii, udział w organach samorządowych). Dążyły również do jasnej identyfikacji ideowej i budowania trwałych więzi wspólnotowych. W wielu przypadkach akcentowano wartości wychowawcze (harcerstwo, chrześcijaństwo, obywatelskość, etyka). Z czasem dodawano elementy integracji wewnętrznej i więzi wspólnotowych (rodzina, wspólnoty lokalne, krąg, tradycje regionalne i narodowe). Zmieniała się też retoryka – od „propagowania” do „promowania”, od ogólnych ideałów do konkretnych metod (np. „wychowanie przez przykład osobisty”, „harcerskie puszczanie”).

Przejdę w tym miejscu do omówienia zmian celów działania w 20 organizacjach, które dokonały tego dwukrotnie (tabela 13).

Tabela 13. Zmiany w treściach celów stowarzyszeń: Harcerski Klub Sportowy (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dżibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu; Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach; Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy; Organizacja Harcerska Pro Mundi; Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościńskiego Rezerwy Skautowej; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl; Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962; Stowarzyszenie Harcerskie; Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego; Stowarzyszenie Skauci Króla

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Harcerski Klub Sportowy (wykreślone)		
Pierwsza	Sport członków, zdrowie, współzawodnictwo, kursy/obozы, współpraca ze sponsorami, zajęcia dla młodzieży zagrożonej	–
Druga	Jak wyżej plus wypoczynek letni/zimowy, sporty obronne (obrona narodowa, bezpieczeństwo)	Rozszerzenie o wypoczynek sezonowy i komponent proobronny
Harcerski Klub Żeglarski		
Pierwsza	Uprawianie sportu żeglarskiego, integracja środowiska, wypoczynek/rekreacja	–
Druga	Szerszy dostęp (dla „osób zainteresowanych”), sporty wodne, integracja żeglarsko-harcerska, wychowanie w tradycji, kultura fizyczna dzieci, młodzieży, dorosłych	Rozszerzenie grona odbiorców i celów wychowawczych
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino		
Pierwsza	Wszechstronny rozwój młodych, ekologia, wartości chrześcijańskie, wolność, sprawiedliwość itd., tradycje wojskowe na Zachodzie, upamiętnianie patriotów, wsparcie samorządu, kontakty polonijne, międzynarodowe	–
Druga	Język doprecyzowany; akcent „skautowych zasad”, wyraźne doświadczenia i wiedza jako zasób dla samorządu; bezpośrednia współpraca z pokrewnymi organizacjami; zdrowie i przeciwdziałanie patologiom	Uszczegółowienie i poszerzenie (zdrowie, profilaktyka, współpraca operacyjna)
Ochotnicza Straż Pożarna Pilica		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja pożarnicza, ekologiczna kultura, sport, reprezentacja w organach, zadania ustawowe	–
Druga	Pełny katalog Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP): Jednostka Operacyjno-Techniczna (OT), współdziałanie kraj/zagranica, edukacja dzieci, młodzieży, drużyny (kobiece, młodzieżowe, harcerskie), szkolenia, infrastruktura lokalna, współdziałanie z instytucjami dla integracji, tradycji	Duże rozszerzenie – od straży do instytucji lokalnej

Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja, obrona cywilna, kultura, oświata, sport	–
Druga	Jak standard OSP oraz JOT, edukacja eko, drużyny, szkolenia, kultura, sport, turystyka, współdziałanie w gminie, Koło Gospodyń Wiejskich (KGW), wsparcie parafii	Rozszerzenie o partnerstwa lokalne i komponent tradycyjno-religijny
Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja, kultura, oświata, sport	–
Druga	Pełny katalog: JOT, współdziałanie, także z Państwową Strażą Pożarną (PSP), orkiestra, zespoły, infrastruktura lokalna i turystyczna	Znaczne rozszerzenie: kultura, infrastruktura
Ochotnicza Straż Pożarna w Dżibicach		
Pierwsza	Prewencja, akcje z ekologią, kultura, sport, reprezentacja	–
Druga	Standard OSP oraz orkiestra, zespoły, infrastruktura ogólnodostępna	Rozszerzenie o kulturę i inwestycje lokalne
Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja, kultura, oświata, sport	–
Druga	Standard OSP oraz orkiestra, zespoły, infrastruktura dla mieszkańców	Rozszerzenie lokalno-kulturowe i infrastrukturalne
Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja, obrona cywilna, kultura, oświata, sport	–
Druga	Standard OSP oraz orkiestra, zespoły, współdziałanie w gminie (integracja, tradycje, KGW), reprezentacja	Rozszerzenie o kulturę i partnerstwa lokalne
Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach		
Pierwsza	Standard OSP (akcje, JOT, edukacja, drużyny, szkolenia)	–
Druga	Jak wyżej oraz kultura, sport, turystyka, orkiestra, zespoły, współdziałanie w gminie, reprezentacja, utrzymanie mienia dla Niegowonic i Niegowoniczek	Rozszerzenie o kulturę, turystykę i szerszy zasięg
Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu		
Pierwsza	Standard OSP oraz kultura, oświata, rozrywka, orkiestra, zespoły	–
Druga	Jak wyżej oraz dziecięce drużyny, współdziałanie w gminie (KGW, parafia), reprezentacja	Rozszerzenie grup docelowych i partnerstw
Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach		
Pierwsza	Prewencja, akcje, edukacja, kultura, oświata, sport	–
Druga	Standard OSP oraz orkiestra, zespoły, infrastruktura ogólnodostępna	Rozszerzenie o kulturę, infrastrukturę
Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy		
Pierwsza	Prewencja, akcje (także zagrożenia ekologiczne), edukacja, kultura, sport, reprezentacja	–
Druga	Standard OSP oraz drużyny (kobiece, młodzieżowe, harcerskie), szkolenia, orkiestra, zespoły, utrzymanie obiektów	Rozszerzenie organizacyjne i kulturalne

Tabela 13. Zmiany w treściach celów stowarzyszeń..., cd.

Redakcja celów	Charakterystyka celów	Najważniejsze zmiany w stosunku do poprzednich
Organizacja Harcerska Pro Mundi		
Pierwsza	Misja: wszechstronny rozwój; młody człowiek (odpowiedzialność, zaradność); wartości społeczne; wiedza o świecie; przygotowanie do świata „ponadnarodowego, zdigitalizowanego”	–
Druga	Wyraźne odniesienie do „harcerskich wartości” w misji; doprecyzowanie katalogu postaw, porządkowanie zapisów	Uszczegółowienie, ujednolicenie języka oraz wzmocnienie tożsamości harcerskiej
Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej		
Pierwsza	Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej; Sokół i skauting; przygotowanie młodzieży do służb mundurowych, bezpieczeństwa	–
Druga	Jak wyżej oraz tolerancja wobec innych kultur (na gruncie wartości chrześcijańskich)	Poszerzenie o komponent międzykulturowy
Stowarzyszenie – Kutnowski.pl		
Pierwsza	Bardzo szeroka agenda: edukacja, zdrowie, NGO, patriotyzm, ekologia, prawa konsumentów, prawna świadomość, sport, turystyka, wolontariat, współpraca z biznesem	–
Druga	Przesunięcie rdzenia na mediacje, alternatywne metody rozwiązywania: promocja i edukacja mediacji, wsparcie mediatorów, społeczna odpowiedzialność biznesu, dialog społeczny; część poprzednich wątków zostaje (harcerstwo, sport, zdrowie, ekologia, społeczeństwo obywatelskie)	Reprofilowanie: od szerokiego NGO, organizacja mediacyjna z komponentem społecznym
Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962		
Pierwsza	Skaut w gminach (wieś, małe miasta), obywatelskość, ideały skautowe, kultura, oświata, działalność społeczna, charytatywna, wymiana międzynarodowa	–
Druga	Fokus na politykę społeczną: patologie, przemoc, profilaktyka, wykluczenie; Unia Europejska – przygotowanie społeczności, turystyka, rekreacja, sport, równouprawnienie, tolerancja, niwelowanie różnic	Przebudowa profilu w kierunku prewencji i integracji społecznej
Stowarzyszenie Harcerskie		
Pierwsza	Rozwój wszechstronny, demokracja, tolerancja, zaradność, zdrowie w kontakcie z przyrodą, ekologia, tradycja narodowa i harcerska, prawa dziecka	–
Druga	Doprecyzowanie działalności z edukacji zdrowotnej (promocja zdrowego trybu, imprezy turystyczne, sportowe)	Uszczegółowienie metod promocji zdrowia, aktywność
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego		
Pierwsza	Rozwój dzieci, młodzieży, wsparcie rodzin katolickich, kształtowanie postaw, nowe formy duszpasterstwa	–

Druga	Jasne sprowadzenie do metody skautowej (Baden-Powell, Sevin), rzymskokatolickie podstawy; katalog postaw: zdrowie, zaradność, nauka, zawód, pomoc innym, międzynarodowość, tradycja narodowa, praktykowanie wiar	Sprecyzowanie metody i katalogu wychowawczego
Stowarzyszenie Skauci Króla		
Pierwsza	Wychowanie dzieci i młodzieży (rozwój duchowy, fizyczny, psychiczny, społeczny) w wartościach chrześcijańskich, patriotycznych, obywatelskich	—
Druga	Jak wyżej oraz trzy cele nadrzędne: przyprowadzić do Chrystusa; nauczyć trwania w relacji; przygotować do służby pod Jego przywództwem	Dookreślenie misji religijnej (cele nadrzędne)

Źródło: opracowanie własne.

W niemal wszystkich przypadkach zmiany treści celów omawianych stowarzyszeń widać ewolucję od rdzenia tematycznego (sport, żeglarstwo, straż, harcerstwo) ku szerszej roli społecznej: edukacja, kultura, profilaktyka, integracja, infrastruktura i współpraca lokalna (często z parafiami, Kołem Gospodyń Wiejskich, samorządem). Część organizacji jedynie doprecyzowuje metodę (skautowa, katolicka) i uszczegóławia język, inne przechodzą pełne reprofilowanie (np. mediacje, ADR w Kutnowskie.pl). Ochotnicze Straże Pożarne ewoluują od typowej działalności związanej z ochroną przeciwpożarową do instytucji życia publicznego, która oprócz ochrony podstawowej działalności podejmuje również działania w obszarach: kultura, tradycja, integracja, inwestycje.

1.1.1. Stowarzyszenia harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe

W tym podrozdziale omówię cele działania, w tym wychowania, organizacji z klasyfikacji pierwszej, którą opracowałam, biorąc pod uwagę odwoływanie się do: metody harcerskiej, skautowej, scoutowej, kodeksów moralnych, terytorium działania oraz nawiązywanie do określonych tradycji i kręgów kulturowych³. Na tej podstawie wyróżniłam stowarzyszenia: harcerskie, skautowo-harcerskie oraz scoutowe. Poniżej przedstawiam ich definicję.

³ Korzystałam z wcześniejszej propozycji klasyfikacji: K. Marszałek, Pedagogie stowarzyszeń zwykłych..., op. cit.

Stowarzyszenia harcerskie prowadzą działalność wychowawczą (niektóre określają, że ideowo-wychowawczą) przy wykorzystaniu harcerskich: metod wychowawczych, kodeksów moralnych, struktur organizacyjnych. Cel tej działalności to przyczynienie się do rozwoju człowieka. Działania wychowawcze nawiązują przede wszystkim do kultury, tradycji, dziedzictwa państwa i narodu polskiego. Stowarzyszenia te funkcjonują głównie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stowarzyszenia skautowo-harcerskie prowadzą działalność wychowawczą przy wykorzystaniu skautowych i harcerskich: metod wychowawczych, kodeksów moralnych, struktur organizacyjnych. Cel tej działalności to przyczynienie się do rozwoju człowieka. Podczas działań wychowawczych nawiązuje się do kultury, tradycji, dziedzictwa wspólnot lokalnych, regionalnych, narodowych i międzynarodowych. Stowarzyszenia skautowo-harcerskie funkcjonują głównie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i Europy.

Stowarzyszenia scoutowe prowadzą działalność wychowawczą, niektóre ideowo-wychowawczą, przy wykorzystaniu scoutowych: metod wychowawczych, kodeksów moralnych, struktur organizacyjnych. Cel tej działalności to przyczynienie się do rozwoju człowieka. Podczas działań wychowawczych nawiązują do kultury, tradycji, dziedzictwa wspólnot lokalnych, regionalnych, narodowych i międzynarodowych. Stowarzyszenia te funkcjonują na całym świecie.

Diagram 4. Liczba stowarzyszeń wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 14 umieściłam wykaz stowarzyszeń wychowawczych z przyporządkowaniem ich do stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

Tabela 14. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Stowarzyszenia harcerskie	Stowarzyszenia skautowo-harcerskie	Stowarzyszenia scoutowe
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady” 2. Bractwo Harcerskiej Bandy 3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol” 4. Harcerska Kuźnia 5. Harcerska Organizacja „Wawelberg” 6. Harcerska Organizacja Perspektywa 7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi 8. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni” 9. <i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”</i> ^{ns} 10. Harcerski Klub Podróżnika „Team” 11. <i>Harcerski Klub Sportowy</i> 12. Harcerski Klub Sportów Obronnych 13. <i>Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce</i> 14. Harcerski Klub Wodny 15. Harcerski Klub Żeglarski 16. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim 17. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne 18. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking 19. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej 20. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej 21. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956 22. <i>Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie</i> 23. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju” 24. <i>Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu</i> 25. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia” 26. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki 27. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie” 28. Nadwiprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik” 29. <i>Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”</i> 30. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka 31. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka” 32. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino 33. Ochotnicza Straż Pożarna Piłica 34. Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa 35. Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach 36. Ochotnicza Straż Pożarna w Dźbiczach 37. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble 38. Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach 39. Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej 40. Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie 41. Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowiecach 42. Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach 43. Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie 44. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	1. Skauting Jurański 2. <i>Skautowy Klub Techniki</i> 3. Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościńskiego Rezerwy Skautowej 4. Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego 5. Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie 6. Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut” 7. Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino	1. Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce 2. Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962 3. <i>Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476</i> 4. Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas 5. Stowarzyszenie Skauci Króla 6. Związek Skautowy Iskra

Tabela 14. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych... cd.

Stowarzyszenia harcerskie	Stowarzyszenia skautowo-harcerskie	Stowarzyszenia scoutowe
45. Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu 46. Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu 47. Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach 48. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii 49. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie 50. Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy 51. Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce 52. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie 53. Organizacja Harcerska Pro Mundi 54. Royal Rangers Polska 55. Samodzielny Hufiec Harcerski 56. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl 57. Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie 58. Stowarzyszenie „Krzemieniucha” 59. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos” 60. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut” 61. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” 62. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu 63. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy 64. Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria 65. Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego 66. Stowarzyszenie Harcerskie 67. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina” 68. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele” 69. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju 70. Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi 71. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra” 72. Stowarzyszenie Watra 2005 73. Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik” 74. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem 75. Wolne Harcerstwo 76. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie 77. Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL 78. Związek Harcerstwa Polskiego (Chorągiew Kujawsko-Pomorska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Lubelska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Mazowiecka Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Opolska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Podkarpacka Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Stołeczna Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Zachodniopomorska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Ziemi Lubuskiej Związku Harcerstwa Polskiego;		

Związek Harcerstwa Polskiego – Chorągiew Wielkopolska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Kielecka; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Krakowska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Śląska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Warmińsko-Mazurska; Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Białostocka; Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Dolnośląska; Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Gdańska) 79. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej (Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Kujawsko-Pomorski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Wielkopolski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Łódzki; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Małopolski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Północno-Wschodni 80. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw 81. Związek Harcerstwa Wiejskiego 82. <i>I Niezależny Skierniewicki Szczep Harcerki i Harcerzy im. Zofii Kossak</i>		
---	--	--

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Poniżej omówiłam cele działania w stowarzyszeniach wychowawczych harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

Stowarzyszenia harcerskie

Stowarzyszenia harcerskie wyznaczają cele swych działań w następujących obszarach: edukacja i rozwój osobisty; życie społeczne i integracja; kultura, sztuka i tradycja; środowisko i ekologia; wartości i etyka; bezpieczeństwo i obronność; zdrowie i profilaktyka; współpraca międzynarodowa i integracja europejska; organizacja i tożsamość ruchu; tożsamość lokalna i promocja⁴ oraz działalność gospodarcza i finansowa; turystyka; media i informacja edukacja prawna; kultura fizyczna i sport; nowoczesne technologie; prawa konsumentów⁵.

⁴ Występowanie w danym stowarzyszeniu zostało uwzględnione w tabeli 15.

⁵ Ze względu na małą liczbę stowarzyszeń posiadających w zapisach cele przyporządkowane do tych obszarów nie zostały one umieszczone w tabeli, tylko omówiono je pod koniec analiz.

Tabela 15. Wykaz obszarów działań zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych harcerskich

Nazwa organizacji	Edukacja i rozwój osobisty	Życie społeczne i integracja	Kultura, sztuka i tradycja	Środowisko i ekologia	Wartości i etyka	Bezpieczeństwo i obronność	Zdrowie i profilaktyka	Współpraca międzynarodowa i integracja europejska	Organizacja i tożsamość ruchu	Tożsamość lokalna i promocja
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	1	1	1	1			1	1		1
2. Bractwo Harcerskiej Bandery	1	1	1							
3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”		1	1							
4. Harcerska Kuźnia	1	1	1	1			1			
5. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	1	1	1	1	1		1			1
6. Harcerska Organizacja Perspektywa	1	1	1		1					
7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	1	1	1	1	1	1	1	1		1
8. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	1	1		1	1					1
9. Harcerski Jachtklub „Wodnik” ^{mc}	1		1		1		1	1		
10. Harcerski Klub Podróżnika „Team”	1	1		1			1			
11. Harcerski Klub Sportowy	1	1				1	1			
12. Harcerski Klub Sportów Obronnych		1	1			1				
13. Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce						1				
14. Harcerski Klub Wodny	1	1		1						
15. Harcerski Klub Żeglarski		1	1				1			
16. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim	1	1	1	1			1			
17. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	1	1		1	1	1	1	1		
18. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking	1	1	1				1			
19. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej	1		1			1				
20. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	1	1		1	1	1		1		1
21. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956		1	1		1					1
22. Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie	1	1	1		1					
23. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”				1	1			1		

24. Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu		1			1				1	
25. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	1			1	1	1	1	1		
26. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki		1	1							
27. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”	1		1	1	1		1	1		
28. Nadwiprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	1	1	1		1	1	1			
29. Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”	1		1	1						
30. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	1	1	1	1	1		1	1		1
31. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”	1	1		1	1					
32. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	1			1	1	1	1	1		
33. Ochotnicza Straż Pożarna Pilica		1	1			1	1		1	
34. Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa		1	1	1		1			1	
35. Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach			1	1		1			1	
36. Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach			1	1		1			1	1
37. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble			1	1		1				
38. Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach			1	1		1			1	1
39. Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej		1	1	1		1			1	
40. Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie	1		1	1		1				
41. Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowicach	1	1	1	1		1				1
42. Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach	1	1	1	1		1			1	1
43. Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie	1	1	1	1		1		1	1	1
44. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	1	1	1	1		1		1	1	
45. Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu	1	1	1	1		1			1	
46. Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu	1	1	1	1		1		1	1	1

Tabela 15. Wykaz obszarów działań... cd.

Nazwa organizacji	Edukacja i rozwój osobisty	Życie społeczne i integracja	Kultura, sztuka i tradycja	Środowisko i ekologia	Wartości i etyka	Bezpieczeństwo i obronność	Zdrowie i profilaktyka	Współpraca międzynarodowa i integracja europejska	Organizacja i tożsamość ruchu	Tożsamość lokalna i promocja
47. Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach	1	1	1	1		1		1	1	1
48. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii	1	1	1	1		1		1	1	
49. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie	1	1	1	1		1		1		
50. Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy	1	1	1	1		1		1	1	
51. Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce	1	1	1	1		1		1	1	
52. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie	1	1	1	1		1		1	1	1
53. Organizacja Harcerska Pro Mundi	1	1			1					
54. Royal Rangers Polska	1	1	1	1	1	1	1	1		1
55. Samodzielny Hufiec Harcerski	1	1		1	1					
56. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	1	1	1	1	1	1	1	1		
57. Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	1	1	1	1	1		1			1
58. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	1	1	1	1	1					1
59. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	1	1	1	1	1					
60. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	1	1	1	1	1	1	1		1	
61. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
62. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	1	1	1	1	1		1			
63. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	1	1	1	1	1	1	1			
64. Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria	1	1								
65. Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego	1	1	1	1			1			
66. Stowarzyszenie Harcerskie	1	1	1	1			1			
67. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	1	1	1	1		1	1	1	1	

68. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	1	1	1	1		1	1	1	1	
69. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju	1	1							1	
70. Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi	1		1				1		1	
71. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	1	1	1	1			1			
72. Stowarzyszenie Watra 2005	1			1	1			1	1	1
73. Śródowniskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”	1				1					
74. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem			1						1	
75. Wolne Harcerstwo	1			1	1					
76. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	1	1	1	1			1			
77. Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL	1	1		1	1					
78. Związek Harcerstwa Polskiego	1	1		1	1					
79. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	1									
80. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	1	1		1	1					
81. Związek Harcerstwa Wiejskiego	1	1	1	1	1					
82. <i>Niezależny Skierniewicki Szczep Harcerki i Harcerzy im. Zofii Kossak</i>	1				1					
Razem	66	62	58	58	36	32	31	25	25	2

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej części książki omówiłam cele w poszczególnych obszarach.

Edukacja i rozwój osobisty

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 66 wyznaczyło cele z obszaru edukacji i rozwoju⁶. Wychowanie w tych stowarzyszeniach jest

⁶ Organizacje, które nie wyznaczyły takich celów, to: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerski Klub Sportów Obronnych; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem.

niemal zawsze rozumiane jako wszechstronny, harmonijny rozwój człowieka (niektóre organizacje zawężają: młodego człowieka), obejmujący m.in. sfery: intelektualną, fizyczną, duchową, społeczną/obywatelską⁷ i emocjonalną. Stowarzyszenia dookreślały poszczególne obszary rozwoju jako: fizyczny (zdrowie, sprawność, sport, aktywność turystyczna, morska, żeglarska); duchowy (wartości, tradycja, chrześcijaństwo, harcerskie ideały); intelektualny (kształcenie, rozwijanie wiedzy, umiejętności, zainteresowań); społeczny/obywatelski (odpowiedzialność, samorządność, demokracja, współpraca); emocjonalny (kształtowanie charakteru, zaradności, odporności). Z 66 organizacji 29 określiło sfery rozwoju człowieka, na które chcą oddziaływać. Wszystkie organizacje wymieniły rozwój fizyczny, 28 – duchowy, 25 – społeczny i 12 – emocjonalny (patrz tabela 16).

Tabela 16. Wykaz wystąpień definicji rozwoju w zapisach stowarzyszeń wychowawczych harcerskich

Nazwa stowarzyszenia	Rozwój				
	fizyczny	duchowy	intelektualny	społeczny	emocjonalny
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	1	1	1		1
2. Bractwo Harcerskiej Bandery	1	1	1		1
3. Harcerska Kuźnia	1	1	1	1	1
4. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	1	1	1	1	1
5. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	1	1	1	1	
6. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	1	1	1	1	
7. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej	1	1	1	1	
8. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	1	1	1	1	
9. Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie*	1	1	1	1	
10. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	1	1	1	1	
11. Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	1	1	1		1
12. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	1	1	1	1	
13. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	1	1	1	1	

⁷ Większość organizacji używa kategorii „społeczny”. Wyjątek stanowi Organizacja Harcerska Pro Mundi, która użyła sformułowania „płaszczyzna obywatelska”.

14. Organizacja Harcerska Pro Mundi	1	1	1	1	1
15. Samodzielny Hufiec Harcerski	1	1	1	1	1
16. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	1	1	1	1	1
17. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	1	1	1	1	1
18. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	1	1	1	1	
19. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	1	1	1	1	1
20. Stowarzyszenie Harcerskie	1	1	1	1	
21. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	1	1	1	1	
22. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	1	1	1	1	
23. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	1	1	1	1	
24. Stowarzyszenie Watra 2005	1	1	1	1	
25. Wolne Harcerstwo	1		1	1	
26. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	1	1	1	1	
27. Związek Harcerstwa Polskiego	1	1	1	1	1
28. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	1	1	1	1	1
29. Związek Harcerstwa Wiejskiego	1	1			
Razem	29	28	28	25	12

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Większość organizacji deklaruje, że „stwarza warunki do wszechstronnego rozwoju”, niektóre z organizacji dodają zapisy takie jak „stawianie wyzwań”⁸. Silnie akcentowane są metoda harcerska i wychowanie w duchu prawa harcerskiego⁹. Cele dotyczą zarówno jednostki (kształtowanie charakteru, osobowości, pasji), jak i społeczności (wspólne wychowanie, oświata, edukacja). Część organizacji wprowadza wątki takie jak edukacja ekonomiczna¹⁰, mediacje¹¹, cyfrowy świat¹². Wychowanie rozumiane jest szeroko – nie tylko

⁸ Harcerska Organizacja „Wawelberg”.

⁹ Patrz m.in.: Harcerska Organizacja Szare Szeregi; Harcerska Organizacja Perspektywa; Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”; Harcerska Kuźnia.

¹⁰ Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne.

¹¹ Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl.

¹² Organizacja Harcerska Pro Mundi.

jako kształtowanie dzieci i młodzieży, ale także jako formowanie obywateli, liderów, ludzi wolnych, odpowiedzialnych i służących innym.

Opierając się na analizie zapisów celów edukacyjnych, wyróżniłam następujące modele wychowania danych stowarzyszeń: harcerski, wszechstronnego rozwoju, specjalistyczny, patriotyczno-obywatelski, edukacyjno-formacyjny, strażacko-obronny.

Diagram 5. Rodzaje modeli wychowania

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyka poszczególnych modeli przedstawia się następująco:

1. Model harcerski (dominujący) – akcentuje się metodę harcerską, przyrzeczenie i prawo harcerskie, wychowanie przez wyzwania i przykład osobisty. Zmierza się do wychowania człowieka: prawego, odpowiedzialnego, obywatelsko zaangażowanego. Ten model prezentują m.in.: Harcerska Kuźnia, Harcerska Organizacja „Wawelberg”, Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej.
2. Model wszechstronnego rozwoju – kładzie się nacisk na równowagę wszystkich wymiarów rozwoju. Ten model prezentują m.in.: Samodzielny Hufiec Harcerski, Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!”, Harcerstwo Ziemi Żagańskiej.
3. Model specjalistyczny – organizacje wychowują poprzez konkretne dziedziny aktywności, takie jak: sport (np. Harcerski Klub Sportowy, „Azymut” Wałbrzyski); turystyka (np. Harcerski Klub Podróżnika „Team”, Harcerskie Wędrowanie); żeglarstwo (Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”, Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking; Harcerski Klub Wodny); ekologia (Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu).
4. Model patriotyczno-obywatelski – akcentuje się wychowanie do odpowiedzialności za rodzinę, naród i państwo, służbę społeczną, zaradność. Ten model prezentuje m.in. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy.

5. Model edukacyjno-formacyjny – kładzie się nacisk na edukację formalną i nieformalną, kształcenie zawodowe, kursy, szkoły. Ten model prezentują m.in.: Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne, Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”, Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl.
6. Model strażacko-obronny – wychowanie przez służbę, szkolenia przeciwpożarowe, drużyny młodzieżowe. Ma charakter praktyczny, służebny, nastawiony na bezpieczeństwo. Ten model prezentują jednostki ochotniczych straży pożarnych.

Życie społeczne i integracja

Organizacje określają więzi międzyludzkie jako fundament wychowania harcerskiego i obywatelskiego – 60 stowarzyszeń sformułowało cele swych działań w obszarze życia społecznego i integracji. Traktują one społeczeństwo jako: wspólnotę obywatelską (zbiór świadomych, odpowiedzialnych obywateli); społeczność lokalną (wspólnotę miejsca, z którą się współpracuje i którą się scala); przestrzeń inkluzji (obszar, do którego należy włączyć wykluczonych i marginalizowanych); odbiorcę wartości (adresata działań wychowawczych, kulturalnych i edukacyjnych). Stowarzyszenia w swoich celach nawiązują do następujących grup społecznych:

1. Dzieci i młodzież (najczęściej¹³). Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące organizacji czasu wolnego, wypoczynku, turystyki, kształtowania postaw, przeciwdziałania patologiom, pomocy w rozwoju.
2. Rodzina i rodzice¹⁴. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące pomocy rodzinom w wychowaniu, wsparcia rodzin w trudnej sytuacji, rozwoju współpracy rodziców i instruktorów.
3. Instruktorzy i sympatycy harcerstwa¹⁵. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące integracji środowiska, podtrzymywania więzi, kultywowania tradycji.

¹³ Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”; Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Royal Rangers Polska; Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim; Związek Harcerstwa Polskiego.

¹⁴ Royal Rangers Polska; Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”.

¹⁵ Harcerski Klub Podróżnika „Team”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu (wykreślone); Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”; Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju.

4. Seniorzy / osoby starsze¹⁶. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące integracji pokoleń, działań na rzecz osób w wieku emerytalnym.
5. Osoby z niepełnosprawnościami¹⁷. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące likwidacji barier, integracji, wsparcia.
6. Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym¹⁸. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące zapobiegania marginalizacji, resocjalizacji, integracji społecznej i zawodowej.
7. Społeczności lokalne¹⁹. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące integracji społeczności, budowa infrastruktury, współpracy z instytucjami.
8. Naród i państwo²⁰. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące wychowania do odpowiedzialności za rodzinę, naród i państwo.
9. Mniejszości i cudzoziemcy²¹. Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące działań na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych, integracji cudzoziemców.
10. Więźniowie polityczni²². Stowarzyszenia wyznaczają cele dotyczące podtrzymania więzi koleżeńskich, reprezentowania interesów wobec państwa.

Działania na rzecz społeczności w celach organizacji obejmują: integrację i budowanie więzi²³; edukację i wychowanie obywatelskie²⁴; pomoc

¹⁶ Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”.

¹⁷ W zapisach celów używa się sformułowania „osoby niepełnosprawne”. Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Ruch Ochrony Środowiska – Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu.

¹⁸ Harcerski Klub Sportowy (wykreślone); Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”.

¹⁹ OSP (Pilica, Kroczyce, Witów itd.); Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl.

²⁰ Bractwo Harcerskiej Bandery; Harcerska Organizacja „Perspektywa”; Harcerska Organizacja „Wawelberg”.

²¹ Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”.

²² Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956.

²³ OSP; Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie; Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy.

²⁴ Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Bractwo Harcerskiej Bandery; Organizacja Harcerska Pro Mundi.

społeczną i inkluzję²⁵; rozwój infrastruktury lokalnej²⁶; aktywność kulturalno-sportową²⁷.

Formuła „stwarzania warunków do więzi ponad podziałami” jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych, wspólnych mianowników ruchu harcerskiego i jego odłamów. Część stowarzyszeń wprost użyła sformułowania „stwarzanie warunków do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami” – było to 9 organizacji²⁸. Niektóre stowarzyszenia²⁹ (np. ZHP, Wawelberg) podają pełną formułę z trzema wymiarami: rasowymi, narodowościowymi, wyznaniowymi. Inne³⁰ skracają ją do „tworzenie warunków do nawiązania więzi międzyludzkich” – co brzmi szerzej. Organizacje te traktują więzi jako wartość nadrzędną, ponad różnicami rasowymi, narodowościowymi, religijnymi. Sposób sformułowania tego celu, gdzie położono nacisk nie na konkretne działania, ale na tworzenie warunków, daje wiele możliwości elastycznych działań w praktyce. Organizacje określają więzi międzyludzkie jako fundament wychowania harcerskiego i obywatelskiego. To budowanie więzi ma się odbywać uniwersalnie w środowisku działania, świecie społecznym, ale również wewnątrz przez wzmacnianie wspólnoty środowiskowej lub pokoleniowej (kręgi, kluby, zespoły instruktorskie). Kategorii „integracja” używana się w kontekście integracji ponad podziałami, wewnątrz własnej grupy, integracji ze społecznością lokalną oraz z osobami wykluczonymi i z niepełnosprawnościami. Można wyróżnić co najmniej cztery znaczenia integracji pojawiające się w omawianych celach: ponadpodziałowa (uniwersalizm); wewnątrzorganizacyjna; lokalna; inkluzyjna (społeczna).

²⁵ Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Royal Rangers Polska.

²⁶ OSP.

²⁷ Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”; Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim.

²⁸ Harcerska Organizacja „Wawelberg” (4.5); Harcerska Organizacja „Cichociemni” (6); Harcerska Organizacja „Szare Szeregi” (3 – „ukryte w wielu”); Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie (1); Stowarzyszenie „Krzemieniucha” (1.4); Stowarzyszenie „Krobos” (6); Związek Harcerstwa Polskiego (4); Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw (4); Związek Harcerstwa Wiejskiego (4).

²⁹ Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Związek Harcerstwa Polskiego.

³⁰ Związek Harcerstwa Wiejskiego.

Tabela 17. Przykłady sposobów definiowania integracji w stowarzyszeniach: Związek Harcerstwa Polskiego; Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw; Związek Harcerstwa Wiejskiego; Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”; Harcerska Organizacja Szare Szeregi; Stowarzyszenie „Krzemieniucha”; Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”; Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie; Harcerski Klub Podróżnika „Team”; Harcerski Klub Żeglarski; Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz (wykreślone); Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu; Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynańska; Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”

Stowarzyszenie	Rodzaj integracji	Przykład sformułowania
Związek Harcerstwa Polskiego; Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw; Związek Harcerstwa Wiejskiego; Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”; Harcerska Organizacja Szare Szeregi; Stowarzyszenie „Krzemieniucha”; Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”; Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	ponadpodziałowa (uniwersalna)	„Stwarzanie warunków do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi”
Harcerski Klub Podróżnika „Team”; Harcerski Klub Żeglarski; Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; <i>Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz</i> [*]	wewnątrzorganizacyjna/środowiskowa	„Integracja środowiska instruktorów i sympatyków harcerstwa”, „Integracja środowiska żeglarskiego i harcerskiego”
Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu	lokalna (społeczność wiejska/miejska)	„Współdziałanie z instytucjami i organizacjami społecznymi w celu realizacji przedsięwzięć zmierzających do zintegrowania społeczności lokalnej”

Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki	międzypokoleniowa	„Umacnianie więzi między pokoleniami”, „Integracja dzieci, młodzieży i osób starszych”
Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	inkluzyjna (włączanie grup wykluczonych)	„Likwidacja barier oraz organizowanie zajęć integracyjnych z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną”, „Zapobieganie wykluczeniu społecznemu dzieci, młodzieży i osób starszych”

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Kultura, sztuka i tradycja

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 58 wyznaczyło cele z obszaru kultura, sztuka i tradycja. Niezależnie od profilu działalności wszystkie organizacje wpisują się w szeroką misję pielęgnowania polskości, tradycji i tożsamości wspólnotowej, a fundamentem ich działań są historia Polski, harcerstwa i walki o niepodległość. Większość organizacji koncentruje się wokół trzech głównych obszarów: kultura i sztuka³¹ (u OSP i w Związku Harcerstwa Wiejskiego, gdzie dominują tradycja lokalna i kultura ludowa); patriotyzm i tradycja historyczna³²; rozwój świadomości obywatelskiej³³ (patrz tabela 18).

³¹ Między innymi: Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”, Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki, Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka, liczne Ochotnicze Straże Pożarne (np. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble, Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie) z ich orkiestrami dętymi i zespołami artystycznymi.

³² Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”, Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej, Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956, Harcerska Organizacja Szare Szeregi, Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”.

³³ Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej, Royal Rangers Polska, Harcerska Organizacja Szare Szeregi, Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol” i Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956.

Tabela 18. Cele w obszarze działań kultura, sztuka i tradycja w danych stowarzyszeniach

Nazwa organizacji	Cele	Charakter działalności
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	wydarzenia artystyczne i kulturalne	kulturalno-artystyczny
2. Bractwo Harcerskiej Bandery	świadoma postawa obywatelska	harcersko-wychowawczy
3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”	tradycja oręża, II wojna światowa, ochrona zabytków	patriotyczno-historyczny
4. Harcerska Kuźnia	wychowanie w duchu chrześcijańskim	harcersko-wychowawczy
5. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	wychowanie moralne, wartości chrześcijańskie i patriotyzm	harcersko-wychowawczy
6. Harcerska Organizacja Perspektywa	upowszechnianie ideałów harcerskich	harcersko-wychowawczy
7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	tradycje narodowe, historia skautingu, patriotyzm	patriotyczno-historyczny
8. <i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”^{ns}</i>	kultura morska	żeglarski
9. Harcerski Klub Sportów Obronnych	zainteresowania artystyczne i literackie	kulturalno-artystyczny
10. Harcerski Klub Żeglarski	wychowanie w duchu tradycji żeglarskiej	żeglarski
11. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim	kultura i oświata, polskość za granicą	patriotyczno-historyczny
12. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking	propagowanie żeglarstwa i marynistyki	żeglarski
13. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej	podtrzymywanie tradycji narodowej i polskości	patriotyczno-historyczny
14. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956	patriotyczne tradycje walki o niepodległość	patriotyczno-historyczny
15. <i>Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie</i>	kultywowanie tradycji narodowych i harcerskich	patriotyczno-historyczny
16. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki	kultura muzyczna dzieci i młodzieży	kulturalno-artystyczny
17. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”	turystyka, tradycje narodowe, promocja kultury polskiej	kulturalno-artystyczny
18. Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	patriotyzm, tradycje narodowe i lokalne	patriotyczno-historyczny
19. <i>Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”</i>	tradycje skautingu i harcerstwa	harcersko-wychowawcze
20. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	kultura, sztuka, rozrywka	kulturalno-artystyczny

21–40. Ochotnicza Straż Pożarna Pilica oraz w: Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa, Dobrogoszczach, Dzibicach, Gieble, Gołuchowicach, Górze Siewierskiej, Gulzowie, Kiełkowicach, Kroczytach, Niegowonicach, Ogrodzieńcu, Podzamczu, Pradłach, Ryczowie, Ryczowie-Kolonii, Solcy, Wiesiółce, Witowie	orkiestry dęte, tradycje regionalne i historyczne	regionalno-kulturalny
41. Royal Rangers Polska	tradycja narodowa, kultura i ochrona dziedzictwa	patriotyczno-historyczny / kulturalno-artystyczny
42. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	propagowanie idei harcerstwa	harcersko-wychowawczy
43. Stowarzyszenie „Czuź! Czuwaj!” w Maruszynie	propagowanie idei harcerstwa	harcersko-wychowawczy
44. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	propagowanie idei harcerstwa	harcersko-wychowawczy
45. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	tradycje narodowe i harcerskie	patriotyczno-historyczny
46. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	działalność kulturalno-oświatowa	kulturalno-artystyczny
47. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	żeglarstwo, tradycje narodowe, kultura	żeglarski / patriotyczno-historyczny
48. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	dziedzictwo kulturowe i ekologia	kulturalno-artystyczny
49. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	kultura, sztuka, ochrona dziedzictwa	kulturalno-artystyczny
50. Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego	pielęgnowanie kultury tradycji oraz dorobku harcerstwa	patriotyczno-historyczny
51. Stowarzyszenie Harcerskie	tradycje narodowe i harcerskie	patriotyczno-historyczny
52. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	wsparcie ruchu harcerskiego i badania historyczne	harcersko-wychowawczy
53. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	wsparcie ruchu harcerskiego i badania historyczne	harcersko-wychowawczy
54. Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi	promowanie kultury wśród dzieci i młodzieży	kulturalno-artystyczny
55. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	tradycje narodowe i harcerskie	patriotyczno-historyczny
56. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem	życie kulturalne młodzieży harcerskiej	kulturalno-artystyczny
57. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	tradycje narodowe i harcerskie	patriotyczno-historyczny
58. Związek Harcerstwa Wiejskiego	poznanie kultury ludowej	regionalno-kulturalny

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Środowisko i ekologia

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 58 wyznaczyło cele z obszaru środowisko i ekologia³⁴, traktowane jako działania związane z upowszechnianiem wiedzy o świecie przyrody i kształtowaniem potrzeby kontaktu z naturą. W tradycyjnych zapisach dominują sformułowania o „nieskażonej przyrodzie” i „przeciwstawianiu się degradacji przez cywilizację”³⁵. Niektóre stowarzyszenia zawężają zakres swojej aktywności do działań specjalnościowych: podkreślają ochronę zwierząt, dziedzictwa przyrodniczego, współpracę z instytucjami państwowymi; informowanie i edukację lokalnych społeczności o zagrożeniach pożarowych i ekologicznych; gospodarkę zrównoważoną – co wskazuje na szersze ujęcie ekologii (społeczno-prawne i obywatelskie)³⁶. Mimo różnorodności form i nazw powtarzają się trzy wątki: edukacja ekologiczna i świadomość³⁷; ochrona przyrody i przeciwdziałanie degradacji³⁸ oraz budowanie więzi z naturą³⁹ (patrz tabela 19).

Tabela 19. Cele, słowa kluczowe w obszarze środowisko i ekologia w danych stowarzyszeniach

Nazwa organizacji	Cele działania	Typ działań
Bractwo Harcerskiej Bandery	pogłębianie i upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, potrzeba kontaktu z nieskażoną przyrodą	tradycyjne, edukacyjne
Harcerska Kuźnia	upowszechnianie wiedzy o przyrodzie, postawy proekologiczne	tradycyjne, edukacyjne

³⁴ Organizacje, które nie wyznaczyły takich celów, to: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerski Klub Sportów Obronnych; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem.

³⁵ Na przykład: Bractwo Harcerskiej Bandery; Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Stowarzyszenie „Krzemieniucha”; Związek Harcerstwa Polskiego.

³⁶ Na przykład: Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy; Royal Rangers Polska; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl.

³⁷ Na przykład: Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”; Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”.

³⁸ Na przykład: Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”; Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”; Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw.

³⁹ Na przykład: Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”; Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL.

Harcerska Organizacja „Wawelberg”	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną, kontakt z nieskażoną naturą	ratownicze, ochronne
Harcerska Organizacja Szare Szeregi	świadomość ekologiczna, działania na rzecz ochrony środowiska	edukacyjne, ochronne
Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	ochrona przyrody, przeciwdziałanie niszczeniu, potrzeba kontaktu z naturą	ratownicze, ochronne
Harcerski Klub Podróżnika „Team”	turystyka, zdrowy styl życia, kontakt z przyrodą	specjalnościowe
Harcerski Klub Wodny	rekreacja na wodzie, ochrona środowiska wodnego	specjalnościowe
Harcerski Oddział PTTK w Mińsku Mazowieckim	działania w zakresie ochrony środowiska, ochrona dziedzictwa przyrodniczego	ratownicze, ochronne
Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	warsztaty ekologiczne, edukacja, szacunek do przyrody	tradycyjne, edukacyjne
Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	styl życia w symbiozie ze środowiskiem naturalnym	edukacyjne
Krapkowskie Stowarzyszenie Harcerskie*	świadomość ekologiczna, ochrona środowiska	tradycyjne, edukacyjne
Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	uczenie miłości i szacunku do przyrody	edukacyjne
Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ratownicze, ochronne
Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie”	świadomość ekologiczna, ochrona środowiska	edukacyjne, ochronne
Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”	działalność ekologiczna	edukacyjne
Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ratownicze, ochronne
Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła”	puszczaństwo, szacunek i ochrona przyrody	specjalnościowe, edukacyjne, ochronne
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	ochrona przyrody, kontakt z naturą w duchu ekologicznym	edukacyjne, ochronne
OSP w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa oraz w Dobrogoszczach, Dziżbach, Gieble, Gołuchowicach, Górze Siewierskiej	edukacja o zagrożeniach ekologicznych	specjalnościowe
OSP w Gulzowie, Kiełkowicach, Kroczytach, Mokrusie, Niegowonicach, Ogrodzieńcu, Podzamczu, Pradłach, Ryczowie-Kolonii, Ryczowie, Solcy, Wiesiołce, Witowie	edukacja o zagrożeniach pożarowych i ekologicznych	specjalnościowe
Royal Rangers Polska	ochrona środowiska, ochrona zwierząt, dziedzictwo narodowe	ratownicze, ochronne
Samodzielny Hufiec Harcerski	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne

Tabela 19. Cele, słowa kluczowe... cd.

Nazwa organizacji	Cele działania	Typ działań
Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	zrównoważona gospodarka, ochrona środowiska i zwierząt	edukacyjne, ochronne, specjalnościowe
Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne
Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne
Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne
Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	ochrona zwierząt, dziedzictwa przyrodniczego, promocja inicjatyw proekologicznych	edukacyjne, ochronne, specjalnościowe
Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	ochrona środowiska wodnego, działania proekologiczne	ochronne, specjalnościowe
Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	ochrona środowiska, świadomość ekologiczna, prawa zwierząt	edukacyjne, ochronne, specjalnościowe
Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	ochrona przyrody i zwierząt, współpraca z instytucjami	edukacyjne, ochronne, specjalnościowe
Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego	ochrona przyrody	ochronne
Stowarzyszenie Harcerskie	świadomość ekologiczna, ochrona środowiska	edukacyjne, ochronne
Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	rozwój ekologii, poszanowanie środowiska	edukacyjne
Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Przyjaciele”	rozwój ekologii, poszanowanie środowiska	edukacyjne
Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	świadomość ekologiczna, ochrona środowiska	edukacyjne, ochronne
Stowarzyszenie Watra 2005	wychowanie ekologiczne, ochrona środowiska	edukacyjne, ochronne
Wolne Harcerstwo	ochrona przyrody, przeciwdziałanie naruszeniu równowagi ekologicznej	edukacyjne, ochronne
Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	świadomość ekologiczna, ochrona środowiska	edukacyjne, ochronne
Zrzeszenie Harcerskie Piąta.PL	postawy proekologiczne, miłość do przyrody	edukacyjne, ochronne
Związek Harcerstwa Polskiego	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne
Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	ochrona przyrody przed degradacją cywilizacyjną	ochronne
Związek Harcerstwa Wiejskiego	edukacja ekologiczna, potrzeba kontaktu z przyrodą	edukacyjne

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Wartości i etyka

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 35 wyznaczyło cele z obszaru wartości i etyka. W zapisach celów uwidacznia się wspólny fundament wartości harcerskich, takich jak: wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja i przyjaźń. Cele poszczególnych organizacji różnią się akcentami: jedne mocniej podkreślają patriotyzm, inne akcentują religijność, a jeszcze inne – społeczeństwo, pluralistyczność i świeckość (patrz tabela 20).

Tabela 20. Cele, słowa kluczowe w obszarze wartości i etyka w danych stowarzyszeniach

Nazwa organizacji	Główne wartości określone w celach	Akcenty
Harcerska Organizacja „Wawelberg”	normy moralne, wolność wyboru wartości	pluralistyczne
Harcerska Organizacja Perspektywa	prawo i przyrzeczenie harcerskie, ideały harcerskie	tradycyjne harcerskie
Harcerska Organizacja Szare Szeregi	odpowiedzialność, demokracja, szacunek, tolerancja	społeczne
Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	obywatelskość, patriotyzm, wolność, prawda, sprawiedliwość	patriotyczne
<i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”^{ms}</i>	prospołeczne i etyczne postawy, pozytywne wzorce osobowe	społeczne
Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	wspieranie ruchu harcerskiego	społeczne
Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	wolność, sprawiedliwość, prawda, tolerancja, przyjaźń	tradycyjne harcerskie
Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956	patriotyzm	patriotyczne
<i>Krapkowskie Stowarzyszenie Harcerskie</i>	propagowanie idei harcerstwa wśród młodzieży i społeczności lokalnej	tradycyjne harcerskie
Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	metoda harcerska, zasady chrześcijańskie, rodzina	tradycyjne harcerskie, religijne
<i>Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz</i>	wartości metodyki harcerskiej, wsparcie doświadczeniem, przyrzeczenie z 1918 roku	patriotyczne, religijne
Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	humanizm, tolerancja, wolność, prawda, sprawiedliwość	pluralistyczne
Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie”	patriotyzm, wartości chrześcijańskie i ogólnoludzkie	patriotyczne, religijne
Nadwieprzańskie Stowarzyszenie „Bielik”	wartości chrześcijańskie, profilaktyka, przeciwdziałanie przemocy	religijne, społeczne
Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	współodpowiedzialność rodziców za wychowanie	społeczne

Tabela 20. Cele, słowa kluczowe... cd.

Nazwa organizacji	Główne wartości określone w celach	Akcenty
Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka”	służba Bogu, Polsce, bliźnim, prawdomówność, braterstwo	religijne, społeczne
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	wartości chrześcijańskie, wolność, prawda, sprawiedliwość	religijne, tradycyjne harcerskie
Organizacja Harcerska Pro Mundi	wolność, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja, przyjaźń	tradycyjne harcerskie
Royal Rangers Polska	etyka chrześcijańska, prawa człowieka, demokracja	religijne, tradycyjne harcerskie
Samodzielny Hufiec Harcerski	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja	tradycyjne harcerskie
Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	mediacja, CSR, rozwiązywanie konfliktów	społeczne
Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja	tradycyjne harcerskie
Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja	tradycyjne harcerskie
Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	tolerancja, wolność, prawda, sprawiedliwość, przyjaźń	tradycyjne harcerskie
Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	przeciwdziałanie dyskryminacji	społeczne, pluralistyczne
Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	prawa człowieka, kombataneci, weterani	społeczne, pluralistyczne
Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	działalność filantropijna	pluralistyczne, społeczne
Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	przyjaźń, tolerancja, prawda, wolność, demokracja	tradycyjne harcerskie
Stowarzyszenie Watra 2005	wartości ogólnoludzkie	społeczne
Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”	podnoszenie morale	społeczne
Wolne Harcerstwo	wolność, równość, przyjaźń, pluralizm	pluralistyczne
Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL	służba Bogu i Ojczyźnie, honor, uczciwość	religijne, tradycyjne harcerskie
Związek Harcerstwa Polskiego	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja	tradycyjne harcerskie
Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	ideały harcerskie	tradycyjne harcerskie
Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, tolerancja	tradycyjne harcerskie
Związek Harcerstwa Wiejskiego	wolność, prawda, sprawiedliwość, demokracja, godność człowieka	tradycyjne harcerskie, społeczne

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Bezpieczeństwo i obronność

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 32 wyznaczyły cele z obszaru bezpieczeństwo i obronność. Organizacje te postawiły sobie za cel kształtowanie postaw obywatelskich i patriotycznych, wzmacnianie bezpieczeństwa publicznego oraz przygotowywanie społeczeństwa (zwłaszcza młodzieży) do działań w sytuacjach kryzysowych. Większość organizacji kładzie nacisk na wychowanie patriotyczne, edukację obronną i rekreację, natomiast jednostki ochotniczych straży pożarnych skupiają się na praktycznym ratownictwie i ochronie przeciwpożarowej. Wszystkie tworzą system społecznych inicjatyw bezpieczeństwa narodowego i lokalnego. W zapisach celów można wyróżnić co najmniej sześć następujących obszarów:

- obronność i bezpieczeństwo publiczne; zachęcanie do takich działań, jak: nauka pierwszej pomocy przedmedycznej, strzelectwo, samoobrona, przygotowania do służby wojskowej i pracy w służbach mundurowych (m.in.: Harcerska Organizacja Szare Szeregi, Harcerski Klub Sportów Obronnych, Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej czy Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”);
- kultywowanie tradycji historycznych i patriotycznych poprzez podtrzymywanie wartości patriotycznych oraz wzmacnianie świadomości historycznej dzieci i młodzieży (m.in.: Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino, Harcerstwo Ziemi Żagańskiej oraz Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”);
- ratownictwo i ochrona przeciwpożarowa poprzez edukację dzieci i młodzieży oraz akcje prewencyjne celem ochrony życia, zdrowia, mienia i środowiska przed pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi zagrożeniami (m.in. OSP);
- współpraca międzysektorowa na rzecz bezpieczeństwa poprzez integrację działań społecznych z instytucjami państwowymi takimi jak: wojsko, policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe i służba leśna (m.in.: Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne oraz Royal Rangers Polska);
- bezpieczeństwo komunikacyjne i społeczne poprzez edukację i promocję bezpieczeństwa drogowego i komunikacyjnego, ale również edukacja na temat przemocy w rodzinie i środowisku młodzieży (m.in.: Nadwiślańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”, Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl, Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”);
- sport i rekreacja traktowane jako narzędzia wychowania obronnego i kształtowania odpowiedzialnych postaw obywatelskich, gdzie strzelectwo, sporty obronne i rekreacja na łonie przyrody pełnią funkcję

zarówno wychowawczą, jak i praktyczną (m.in.: Harcerska Organizacja Szare Szeregi, Harcerski Klub Sportów Obronnych).

Zdrowie i profilaktyka

Organizacje harcerskie podejmują również działania prewencyjno-zdrowotne. Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 31 wyznaczyło cele z obszaru zdrowie i profilaktyka⁴⁰. Znaczna część tych stowarzyszeń traktuje aktywność, turystykę i życie w zgodzie z naturą jako narzędzie wychowania i propagowania zdrowego stylu życia. W wielu przypadkach w treści celów powtarzały się zapisy: „ochrona i promocja zdrowia” (18), „profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie patologiom” (15), „promowanie zdrowego stylu życia” (10) (patrz tabela 21).

Tabela 21. Cele, słowa kluczowe w obszarze zdrowie i profilaktyka w danych stowarzyszeniach

Organizacja	Cele działania	Słowa kluczowe
Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	profilaktyka uzależnień, ochrona i promocja zdrowia	profilaktyka, patologie, zdrowie
Harcerska Kuźnia	kształtowanie osobowości, wolność od nałogów	odpowiedzialność, osobowość, nałogi
Harcerska Organizacja „Wawelberg”	kształtowanie osobowości, wolność od nałogów	osobowość, odpowiedzialność, nałogi
Harcerska Organizacja Szare Szeregi	zdrowy tryb życia, sprawność fizyczna i umysłowa	zdrowie, sprawność, aktywność
<i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”⁴⁰</i>	sporty wodne, turystyka	żeglarstwo, sporty wodne
Harcerski Klub Podróżnika „Team”	profilaktyka w górach, bezpieczeństwo	eksploracja górska, bezpieczeństwo
<i>Harcerski Klub Sportowy</i>	sport, sprawność, wypoczynek	sport, gry, zabawy, rozwój fizyczny
Harcerski Klub Żeglarski	żeglarstwo, kultura fizyczna, wychowanie przez sport	żeglarstwo, kultura fizyczna, sport
Harcerski Oddział PTTK w Mińsku Mazowieckim	kultura fizyczna	kultura fizyczna
Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	obozy, turystyka, profilaktyka antyuzależnieniowa, kultura fizyczna	obozy, turystyka, antyalkoholowa, antynikotynowa

⁴⁰ Organizacje, które nie wyznaczyły takich celów, to: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerski Klub Sportów Obronnych; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem.

Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking	turystyka i rekreacja wodna	żeglarstwo, sporty wodne
Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	zdrowie, profilaktyka uzależnień, przeciwdziałanie patologiom	zdrowie, profilaktyka, patologie
Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie”	oświata, kultura fizyczna, zdrowie, turystyka, profilaktyka	sport, zdrowie, turystyka, patologie
Nadwieprzańskie Stowarzyszenie „Bielik”	rekreacja, sport, turystyka, ekologia, zdrowy styl życia	rekreacja, zdrowie, ekologia
Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	ochrona i promocja zdrowia	zdrowie
Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	zdrowie, przeciwdziałanie patologiom	zdrowie, profilaktyka, patologie
Ochotnicza Straż Pożarna Pilica	profilaktyka ekologiczna	ekologia, zagrożenia
Royal Rangers Polska	postawy społeczne, profilaktyka uzależnień, zdrowie	postawy, antyuzależnienia, zdrowie
Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	zdrowie, aktywizacja zawodowa, wsparcie niepełnosprawnych	zdrowie, zatrudnienie, aktywizacja
Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	profilaktyka, zdrowy styl życia	zdrowie, profilaktyka
Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	zdrowie, przeciwdziałanie używkom, profilaktyka uzależnień	zdrowie, profilaktyka, używki
Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	zdrowie, działalność lecznicza, przeciwdziałanie uzależnieniom	zdrowie, leczenie, uzależnienia
Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	zdrowy i ekologiczny styl życia	ekologia, zdrowy tryb życia
Stowarzyszenie Harcerskie „Azymut” w Bukownicy	zdrowie, przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom	zdrowie, profilaktyka, patologie
<i>Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego</i>	profilaktyka uzależnień, resocjalizacja	alkoholizm, narkomania, resocjalizacja
Stowarzyszenie Harcerskie	zdrowy styl życia, higiena, aktywność fizyczna	zdrowie, higiena, aktywność
Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	ekologia, zdrowy styl życia, praca z młodzieżą, profilaktyka uzależnień	ekologia, zdrowie, młodzież, antyalkoholowa
Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	ekologia, zdrowy styl życia, praca z młodzieżą, profilaktyka uzależnień	ekologia, zdrowie, młodzież, profilaktyka
<i>Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi</i>	zdrowie dzieci i młodzieży	zdrowie
Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	zdrowy styl życia, sprawność fizyczna, higiena, aktywność ruchowa	zdrowie, higiena, sprawność
Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	zdrowy styl życia, sprawność fizyczna, higiena, aktywność ruchowa	zdrowie, higiena, sprawność

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Współpraca międzynarodowa i integracja europejska

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 25 wyznaczyło cele z obszaru współpraca międzynarodowa i integracja europejska⁴¹. Organizacje te podkreślają potrzebę nawiązywania kontaktów i wymiany doświadczeń z partnerami zagranicznymi. Dotyczy to zarówno współpracy ze skautami i harcerzami w innych krajach, jak i wymiany młodzieży, integracji w ramach UE czy euroregionów. Kilka stowarzyszeń wyraźnie wskazuje jako cel utrzymywanie kontaktów z Polonią oraz dziećmi i młodzieżą polonijną⁴², akcentując rolę harcerstwa i ruchów młodzieżowych w pielęgnowaniu tożsamości narodowej poza granicami kraju. Organizacje zwracają uwagę na braterstwo narodów, integrację europejską oraz wymianę kulturową. Jednocześnie widać dążenie do łączenia wychowania patriotycznego z otwartością na inne kultury i narodowości. Te OSP, które mają wpisane cele międzynarodowe, wskazują na współdziałanie z podmiotami zagranicznymi w zakresie zapobiegania pożarom. Cele obejmują nie tylko wychowanie i działalność harcerską, skautową, ale także: ekologię⁴³; turystykę i promocję kraju⁴⁴; mediacje i rozwiązywanie konfliktów⁴⁵; współpracę naukową i kulturalną⁴⁶. Wskazuje to na szerokie podejście do integracji międzynarodowej – od rekreacji i kultury, przez edukację, po działania społeczne i humanitarne.

Organizacja i tożsamość ruchu

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 25 wyznaczyło cele z obszaru organizacja i tożsamość ruchu. Większość z nich stanowiły OSP, których cele są bardzo podobne i skupiają się głównie na: utrzymaniu i prowadzeniu obiektów strażackich oraz infrastruktury technicznej; zarządzaniu sprzętem i mieniem na rzecz członków OSP oraz lokalnej społeczności;

⁴¹ Organizacje, które nie wyznaczyły takich celów, to: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerski Klub Sportów Obronnych; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem.

⁴² Takie jak: Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”; Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino.

⁴³ Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne.

⁴⁴ Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”.

⁴⁵ Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl.

⁴⁶ Royal Rangers Polska.

w niektórych przypadkach – reprezentowaniu organizacji w organach samorządowych. OSP zapewne pełnią funkcję lokalnych organizacji użyteczności publicznej, które łączą aspekty ratowniczy, społeczny i infrastrukturalny. Ich działalność ma charakter praktyczny i materialny – opiera się na utrzymaniu zasobów, budynków i sprzętu, będących częścią wspólnego dobra lokalnego.

Pozostałe organizacje skupiają się m.in. na rozwoju ideowym i wychowawczym, wspierając w pracy tożsamościowej z dziećmi i młodzieżą.

Tożsamość lokalna i promocja

Na 82 stowarzyszenia wychowawcze harcerskie 20 wyznaczyło cele z obszaru tożsamość lokalna i promocja⁴⁷. Wszystkie organizacje łączy idea wspólnotowości, promocji wartości narodowych i integracji społecznej, choć akcentują inne aspekty. Znaczna część organizacji koncentruje się na pielęgnowaniu polskości, tradycji narodowej, pamięci historycznej i bohaterów narodowych, np. powstań śląskich czy Armii Krajowej. OSP oraz inne stowarzyszenia kładą nacisk na infrastrukturę, promocję gminy, rozwój lokalny i integrację mieszkańców – również parafian i członków KGW. Widać tutaj silne zakorzenienie w codziennym życiu społeczności i skupienie na budowaniu więzi lokalnych. Część stowarzyszeń akcentuje również działania międzynarodowe⁴⁸ (Royal Rangers Polska, Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”), co pokazuje otwarcie na świat przy jednoczesnym zachowaniu polskiej tożsamości. Organizacje takie jak Jaworzniacy – Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956 czy Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni” skupiają się na upamiętnianiu trudnych momentów w historii Polski i przekazywaniu tej wiedzy kolejnym pokoleniom. Wspólne są tu przeświadczenie, że bez znajomości przeszłości nie można budować przyszłości, jak również wartości, takie jak: patriotyzm, tradycja, wspólnota, rozwój

⁴⁷ Organizacje, które nie wyznaczyły takich celów, to: Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”; Harcerski Klub Sportów Obronnych; Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956; Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu (wykreślone); Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej; Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem.

⁴⁸ Royal Rangers Polska, Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”.

lokalny. Adresatem oddziaływań w większości przypadków są dzieci, młodzież i społeczność lokalna (patrz tabela 22).

Tabela 22. Cele, adresaci, słowa kluczowe w obszarze działań tożsamość lokalna i promocja w danych stowarzyszeniach

Nazwa organizacji	Cele	Adresaci	Słowa kluczowe
Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	promocja dzielnic, miasta i regionu	mieszkańcy dzielnic, społeczność lokalna i regionalna	promocja regionu, kultura lokalna, społeczność
Harcerska Organizacja „Wawelberg”	promowanie wartości patriotycznych, postaw i wiedzy o powstaniach śląskich	dzieci, młodzież, lokalna społeczność	patriotyzm, historia, powstania śląskie
Harcerska Organizacja Szare Szeregi	wychowanie patriotyczne i historyczne	dzieci, młodzież	patriotyzm, harcerstwo, tradycja
Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	pielegnowanie historii narodu polskiego, upowszechnianie wiedzy o bohaterach, zwłaszcza skoczkach Armii Krajowej „Cichociemnych”	dzieci, młodzież, społeczeństwo	historia, bohaterowie, Armia Krajowa, patriotyzm
Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	podtrzymywanie tradycji narodowej, pielegnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	dzieci, młodzież	patriotyzm, tradycja, świadomość narodowa
Jaworzniacy – Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956	uświadamianie społeczeństwu strat związanych z komunizmem i dominacją sowiecką	społeczeństwo polskie, młodzież, dorośli	pamięć historyczna, represje, antykomunizm
Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	umacnianie przywiązania do tradycji narodowych, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	dzieci, młodzież	patriotyzm, tradycja, harcerstwo
Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach	budowa i utrzymywanie infrastruktury lokalnej, integracja mieszkańców, promocja gminy	mieszkańcy Dzibic i okolic	infrastruktura, integracja, promocja gminy
Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach	budowa i utrzymywanie infrastruktury lokalnej, integracja mieszkańców, promocja gminy	mieszkańcy Gołuchowic	infrastruktura, integracja, promocja gminy
Ochotnicza Straż Pożarna w Kielkowicach	kultywowanie tradycji regionalnych i historycznych	społeczność lokalna	tradycja, historia, lokalność

Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach	budowa i utrzymywanie infrastruktury, promocja gminy, rozwój turystyki, wsparcie parafii	mieszkańcy Kroczyca, społeczność parafialna	infrastruktura, turystyka, religia, integracja
Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusic	kultywowanie tradycji regionalnych i historycznych	społeczność lokalna	tradycja, historia, lokalność
Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu	wspieranie działalności kół gospodyń wiejskich, wsparcie parafii	mieszkańcy Podzamcza, KGW, parafia	współpraca, parafia, tradycje lokalne
Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach	budowa i utrzymywanie infrastruktury dla promocji gminy	mieszkańcy Pradeł	infrastruktura, promocja gminy
Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie	wspieranie działalności kół gospodyń wiejskich	mieszkańcy Witowa, KGW	współpraca, lokalność, integracja
Royal Rangers Polska	promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą	dzieci, młodzież, społeczność międzynarodowa	patriotyzm, promocja Polski, międzynarodowość
Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	wspieranie harcerstwa w Maruszynie, rozwój lokalny	dzieci, młodzież, mieszkańcy Maruszyny	harcerstwo, rozwój lokalny, edukacja
Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	propagowanie idei harcerskiej wśród dzieci, młodzieży i rodziców	dzieci, młodzież, rodziny	harcerstwo, wychowanie, rodzina
Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	promocja RP za granicą, rewitalizacja	dzieci, młodzież, społeczność lokalna i międzynarodowa	żeglarstwo, promocja Polski, rewitalizacja
Stowarzyszenie „Watra 2005”	współpraca z samorządem w celu rozwijania postaw odpowiedzialności za wspólnotę lokalną	społeczność lokalna	samorząd, wspólnota, odpowiedzialność, rozwój lokalny

Źródło: opracowanie własne.

Ustaliłam, że trzy organizacje w obszarze celów edukacyjno-rozwojowych określiły cele kreatywne, optymalizujące. Najwięcej stowarzyszeń, bo aż 12, miało zapisy przyporządkowane do celów kreatywnych, a 11 do optymalizujących.

Pozostałe obszary

W treściach celów pojawiają się również wątki występujące u nielicznych organizacji, takie jak:

1. Działalność gospodarcza i finansowa. Występuje m.in. w: Harcerskim Stowarzyszeniu Edukacyjnym (16), Ochotniczych Strażach Pożarnych w Kroczytach, Mokrusic i Niegowonicach (10), Stowarzyszeniu Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” (6, 8), Towarzystwie Gospodarczym Spółnota Harcerska w Zakopanem (1, 2) oraz Wolnym Harcerstwie (4).

Znaczna część z tych organizacji koncentruje się na pozyskiwaniu środków finansowych i powoływaniu podmiotów gospodarczych w celu realizacji działalności. Inne, takie jak Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska, podkreślają edukacyjny i wychowawczy wymiar gospodarności, kładąc nacisk na naukę zasad ekonomii i przedsiębiorczości wśród młodzieży. Wolne Harcerstwo łączy działalność wychowawczą z promocją wartości gospodarki wolnorynkowej oraz kształtowaniem etosu pracy. Natomiast jednostki ochotniczych straży pożarnych skupiają się głównie na utrzymaniu infrastruktury i zaplecza technicznego (obiektów, pojazdów, sprzętu). Celem ich aktywności gospodarczej nie jest rozwój przedsiębiorczości, lecz zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej i utrzymywanie gotowości operacyjnej. Powtarzalność zapisów w treściach celów tych organizacji świadczy o standaryzacji celów działalności oraz ograniczonym zakresie indywidualnej aktywności gospodarczej.

2. Media i informacje, kultura fizyczna i sport, nowoczesne technologie oraz ochrona praw konsumentów (Royal Rangers Polska).
3. Edukacja prawna i poradnictwo obywatelskie (Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”).

Wątki te wskazują na dywersyfikację aktywności organizacji, które coraz częściej obejmują nowe sfery życia społecznego, odpowiadając na aktualne potrzeby młodzieży i społeczeństwa obywatelskiego.

Przyporządkowanie zapisów celów do klasyfikacji celów działania, w tym wychowania, Guryckiej i systemu wartości według typologii Ciecucha i Schwartza

Cele⁴⁹ stowarzyszeń harcerskich przyporządkowałam do klasyfikacji celów wychowania zaproponowanej przez Gurycką. Każdy cel odczytałam nie jako opis technicznego działania organizacji, lecz przejaw intencji wychowawczej, czyli wpływu na rozwój, postawy i zachowania odbiorców. W pierwszym etapie przeanalizowałam treści celów, określając, jaki typ zmiany zakładają: tworzenie nowych kompetencji, wzmacnianie istniejących cech, redukcję zachowań negatywnych czy zmianę postaw. Oceniałam również, czy dotyczą one kształtowania zainteresowań, zachowań, relacji społecznych lub stylów funkcjonowania. Treści celów umieszczone w dokumentacji KRS zostały zakodowane jako jeden z czterech typów:

⁴⁹ Przy kolejnych typach organizacji zachowano ten sam schemat analizy.

cel kreatywny (K), optymalizujący (O), korekcyjny (C) lub minimalizujący (M). W przypadkach, w których brzmienie celu wskazywało na współwystępowanie elementów rozwojowych i profilaktycznych bądź naprawczych i ochronnych, cel kwalifikowano jako złożony (np. O/K, O/M, M/C). Proces kodowania opierał się na analizie czasowników kierunkowych ujawniających intencję sprawczą wychowawcy, m.in.: „ukształtować”, „kształtować”, „rozwijać”, „doskonalić”, „zapobiegać”, „przeciwdziałać”, „zmienić”, „przekształcić” i innych wskazujących na określony typ zakładanej zmiany.

W kolejnym etapie usystematyzowałam wyniki, grupując cele w sposób odzwierciedlający strukturę koncepcji Guryckiej i ukazujący charakter twórczy, rozwojowy, korygujący bądź redukujący działań organizacji. Ostatecznie opracowałam syntetyczne zestawienie (patrz tabela 23).

Tabela 23. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych harcerskich z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących

Nazwa organizacji	Cel kreatywny	Cel optymalizujący	Cel korekcyjny	Cel minimalizujący	Cele złożone
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	6	11		2	6
2. Bractwo Harcerskiej Bandery	4	2			1
3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”	1	3			
4. Harcerska Kuźnia	6	3		1	3
5. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	9	4		2	4
6. Harcerska Organizacja Perspektywa	3	1			1
7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	5	16	1	2	7
8. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	6	3		1	2
9. <i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”*</i>	3	4			2
10. Harcerski Klub Podróżnika „Team”	2	2		2	2
11. <i>Harcerski Klub Sportowy</i>	3	11	1	2	4
12. Harcerski Klub Sportów Obronnych	2	5			2
13. <i>Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce</i>	1	3			1
14. Harcerski Klub Wodny	2	3		1	2
15. Harcerski Klub Żeglarski	3	3			1
16. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim	3	5		2	4

Tabela 23. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych harcerskich... cd.

Nazwa organizacji	Cel kreatywny	Cel optymalizujący	Cel korekcyjny	Cel minimalizujący	Cele złożone
17. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	13	23	3	5	16
18. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking	4	4			3
19. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej	2	2			2
20. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	9	8	1	1	8
21. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956	2	4	2	1	3
22. Krapkowiackie Stowarzyszenie Harcerskie	3	3			1
23. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	5	2			2
24. Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu	3	4			2
25. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	3	3		1	2
26. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki	4	3			2
27. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”	2	3		1	2
28. Nadwiprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	2	3	1	1	2
29. Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”	4	3			2
30. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	4	4			2
31. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka”	2	3			
32. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	4	3			2
33. Ochotnicza Straż Pożarna Pilica	1	3	1	3	2
34. Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa	2	3	1	2	3
35. Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach	2	2	1	2	2
36. Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach	2	2	1	2	2

37. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble	2	3	1	2	2
38. Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach	2	2	1	2	2
39. Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej	2	3	1	3	3
40. Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie	2	2	1	2	2
41. Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowicach	2	2	1	2	2
42. Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach	2	3	1	2	3
43. Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie	2	2	1	2	2
44. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	2	2	1	3	3
45. Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu	2	3	1	2	3
46. Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu	2	2	1	2	2
47. Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach	2	2	1	2	2
48. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii	2	2	1	2	2
49. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie	2	2	1	2	2
50. Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy	2	2	1	2	2
51. Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce	2	2	1	2	2
52. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie	2	2	1	2	2
53. Organizacja Harcerska Pro Mundi	3	3			1
54. Royal Rangers Polska	4	2			2
55. Samodzielny Hufiec Harcerski	3	3			1
56. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	3	3	1	1	2
57. Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	3	3			1
58. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	3	5			3
59. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	4	3			2
60. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”	2	4	2	1	3
61. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”	2	4		1	1
62. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	4	4		2	3

Tabela 23. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych harcerskich... cd.

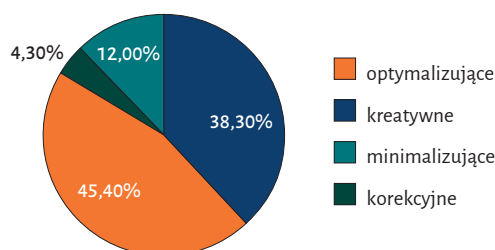
Nazwa organizacji	Cel kreatywny	Cel optymalizujący	Cel korekcyjny	Cel minimalizujący	Cele złożone
63. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	3	3			1
64. Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria	3	4			2
65. Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego	3	2			
66. Stowarzyszenie Harcerskie	3	3			2
67. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	3	4		1	3
68. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	2	3	1	1	2
69. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju	3	4		1	2
70. Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi	2	3	1	1	2
71. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	4	5			2
72. Stowarzyszenie Watra 2005	3	4			2
73. Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”	2	4			1
74. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem	2	4			2
75. Wolne Harcerstwo	4	3			2
76. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	3	2			
77. Zrzeszenie Harcerskie Piąta.PL	3	4			2
78. Związek Harcerstwa Polskiego	6	5		1	4
79. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	3	3			1
80. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	3	4		1	2
81. Związek Harcerstwa Wiejskiego	3	3	1	1	3
82. I Niezależny Skierniewicki Szczep Harcerów i Harcerzy im. Zofii Kossak	3	3			1
Razem	256	304	29	80	193

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

W ujęciu ilościowym zdecydowaną większość, bo około trzy czwarte wszystkich zidentyfikowanych celów, stanowiły cele kreatywne i optymalizujące, czyli takie, które odnoszą się do inicjowania bądź pogłębiania rozwoju osobowego, społecznego, moralnego i fizycznego. Szczegółowa analiza proporcji ujawniła, że: cele optymalizujące stanowią 45,4%, cele kreatywne – 38,3%, cele minimalizujące – 12%, cele korekcyjne – 4,3% wszystkich zakodowanych treści. Część tych celów była złożona (193).

Wykres 2. Procentowy rozkład celów optymalizujących, kreatywnych, minimalizujących i korekcyjnych w stowarzyszeniach

Źródło: opracowanie własne.

Dominacja celów optymalizujących i kreatywnych wskazuje, że analizowane organizacje opierają swoje oddziaływania na założeniach pedagogiki personalistycznej, akcentując podmiotowość człowieka i jego zdolności do rozwoju. Wychowanie jest przez nie ujmowane jako proces twórczy, nakierowany na budowanie zasobów i potencjału, a nie jako działanie skoncentrowane przede wszystkim na kompensacji braków czy eliminowaniu deficytów.

Cele optymalizujące pojawiają się w kontekstach: rozwijania zainteresowań, doskonalenia sprawności fizycznej, wzmacniania kompetencji interpersonalnych, rozwoju umiejętności przywódczych, poszerzania wiedzy i horyzontów. Wbrew pozorom cele minimalizujące nie są jednak drugorzędne. W organizacjach takich jak ochotnicze straże pożarne tworzą one rdzeń działań o charakterze profilaktycznym, zorientowanych na: zapobieganie zagrożeniom, uczenie zasad bezpieczeństwa, budowanie odpowiedzialności społecznej. Z kolei cele kreatywne pojawiają się w kontekstach: kształtowania systemu wartości, budowania tożsamości i charakteru, nabywania nowych kompetencji społecznych, działań patriotycznych.

Cele korekcyjne, choć ilościowo najmniej liczne, pełnią istotną funkcję w sytuacjach wymagających zmiany postaw, modyfikacji zachowań

ryzykownych lub wsparcia dzieci i młodzieży doświadczającej trudności adaptacyjnych.

Uzyskane wyniki pozwalają sformułować tezę, że badane stowarzyszenia postrzegają wychowanka jako osobę zdolną do wzrostu, samodoskonalenia i pozytywnej zmiany. W konsekwencji inwestują przede wszystkim w tworzenie dobra – kształtowanie odpowiedzialności, rozwijanie kompetencji, wzmacnianie wartości – a nie jedynie w neutralizowanie zagrożeń czy niwelowanie niepożądanych zachowań. Organizacje preferują proaktywny model wychowania.

Przyporządkowałam również cele do systemu wartości według typologii Ciecuch i Schwartza. Analiza obejmowała treści celów zawartych w KRS 82 stowarzyszeń harcerskich. Kategoryzacja wartości⁵⁰ została oparta na ujednoliconym zestawie 19 wartości obejmujących:

- motywacje otwartości na zmiany (kierowanie sobą w myśleniu; kierowanie sobą w działaniu; stymulacja; hedonizm);
- motywacje ukierunkowane na osiągnięcia i status (osiągnięcia; władza nad ludźmi; władza nad zasobami; prestiż);
- motywacje związane z bezpieczeństwem i porządkiem (bezpieczeństwo osobiste; bezpieczeństwo społeczne; przystosowanie do reguł; przystosowanie do ludzi; tradycja; pokora);
- motywacje prospołeczne (życzliwość i uniwersalizm) (życzliwość – niezawodność; życzliwość – troskliwość; uniwersalizm społeczny; uniwersalizm ekologiczny; uniwersalizm – tolerancja).

Każda z tych wartości została zastosowana jako kategoria kodowania, zgodnie z metodą analizy treści celów, które miały formę zdań opisowych, zawierających m.in.: przedmiot działania, beneficjentów, zadania operacyjne, intencję społeczną działań. Wszystkie cele poddano analizie treściowej, polegającej na identyfikacji dominującego tematu działania, oraz analizie motywacyjnej, obejmującej określenie potrzeb i motywów społecznych leżących u jego podstaw (dla każdego celu przeprowadzono analizę treści w trzech wymiarach: intencja działania – np. ochrona, pomoc, integracja, rozwój, promocja; charakter czynności – np. profilaktyka, aktywizacja, edukacja, interwencja; adresat działania – dzieci, młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne, rodziny, społeczności lokalne), a następnie porównano je (poprzez ocenę zgodności: logicznej – czy działanie faktycznie odpowiada treści wartości; funkcjonalnej – czy zakładany efekt jest spójny z funkcją społeczną wartości; normatywnej – czy działanie

⁵⁰ Przy kolejnych typach organizacji zachowano ten sam schemat analizy.

wpisuje się w normy i ideały opisane przez daną wartość) z definicjami 19 wartości Ciecucha i Schwartza, aby dobrać wartości najlepiej odzwierciedlającej ich główną intencję, po czym wyłoniono wartość dominującą oraz – w razie potrzeby – uzupełniającą. Jeżeli cel wykazywał zgodność z więcej niż jedną wartością, zastosowano następujące kryteria wyboru: dominujący cel społeczny – główna potrzeba lub intencja działania; skutek o największym znaczeniu – co jest kluczowym efektem, a co efektem wtórnym, charakter organizacji. Następnie dokonano procesu weryfikacji spójności przyporządkowania. Weryfikacja obejmowała: kontrolę wewnętrzną – czy wszystkie cele jednej organizacji tworzą spójny profil wartości; kontrolę międzyorganizacyjną – porównanie podobnych celów między organizacjami i sprawdzenie, czy zostały przyporządkowane w sposób jednolity; kontrolę funkcjonalną – ocena, czy wartości przypisane do celów odpowiadają ich charakterowi operacyjnemu (np. profilaktyka – bezpieczeństwo społeczne).

Tabela 24. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Nazwa organizacji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	1		1		1							1	2		1		2		
2. Bractwo Harcerskiej Banderdy	1	2			2				1			1			1				
3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”								1			1		3	1					
4. Harcerska Kuźnia	2											1	1		1	1	1		
5. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	2	1	1										1		1		1		
6. Harcerska Organizacja Perspektywa	1		1		1							1				1	1		
7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	1	1										1	2	1	1				
8. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	1				1						1		2				1		
9. Harcerski Jachtklub „Wodnik”*		1			1				1			1	1						
10. Harcerski Klub Podróżnika „Team”	1	1	1									1			1		1		1

Tabela 24. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich... cd.

Nazwa organizacji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
11. <i>Harcerski Klub Sportowy</i>					2						1	1			1				
12. <i>Harcerski Klub Sportów Obronnych</i>	1	1			1				1	1	1								
13. <i>Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce</i>	1				1				9	1		1			1				
14. <i>Harcerski Klub Wodny</i>		1	1		2				1			1							
15. <i>Harcerski Klub Żeglarski</i>	1	1			1							1	1		1				
16. <i>Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim</i>			1									1					2	1	
17. <i>Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne</i>	2				1							1	1		1		1		
18. <i>Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking</i>			1		1				1			2			1				
19. <i>Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej</i>	1	1											2	1	1		1		
20. <i>Harcerstwo Ziemi Żagańskiej</i>					1							1	1	1	1	1	1		
21. <i>Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956</i>													2	1	1	1	1		
22. <i>Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie</i>	2				1								1	1	1		1		
23. <i>Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”</i>												1	1		1	1	2		1
24. <i>Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu</i>	1											1	1			1	1		
25. <i>Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”</i>	2											1	1		1		1		
26. <i>Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki</i>			2		1							1	1						

27. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”	1	1	1									1					1		
28. Nadwiprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	1								1	1							2	1	1
29. <i>Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”</i>	1											1	1		1		1		
30. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	1		1									1	1	1	1	1	1		
31. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka”	2	1			1							1	1						
32. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	1	1										1	3	1	1				
33. Ochotnicza Straż Pożarna Pilica									3	1	1	1					1		
34. Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa					1				1	1		1					1	1	
35. Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach	1								1	2		1						1	
36. Ochotnicza Straż Pożarna w Dżibicach									1	1	1	1							
37. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble	1								1	1		1							
38. Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach	1								1	1		1							
39. Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej									1	1	1	1					1		
40. Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie									1	1	1	1						1	
41. Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowicach									1	1	1	1					1		

Tabela 24. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich... cd.

Nazwa organizacji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
42. Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczych	1								1	1		1							
43. Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie									1		1	1				1	1		
44. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach	1								1	1		1							
45. Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu									1		2						2		
46. Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu	1								1	1			1						
47. Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach									1	1	1					1	1		
48. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii		1							1	1	1	1					1		
49. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie	1								1	1	1				1		1		
50. Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy		1							1	1		1			1		1		
51. Ochotnicza Straż Pożarna w Wesiółce					1				1	1	1	1				1	1		
52. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie	1								1		1	1					1		
53. Organizacja Harcerska Pro Mundi	1				1								1	1	1		1		1
54. Royal Rangers Polska	1		1		1								1	1	1	1			
55. Samodzielny Hufiec Harcerski	1	1										1	1				1		
56. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	1		1		1							1	1				2		
57. Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	1											1	1		1		1		
58. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”												1		1			1	2	
59. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”		1	1		1							1	1						
60. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wąbrzeskiej „Azymut”	1				1				1	1						1	1		

61. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rei”		1	1		2				1			2			1			
62. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu	1											1				2	3	
63. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy	2				1							2	1				1	
64. Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria	1				1							1	2		1		1	
65. Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego	1	1									1		1		1		1	
66. Stowarzyszenie Harcerskie			1		1							1	1				2	
67. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	1		1						1	1		1	1					1
68. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”	1									1		1	1			1	1	
69. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju		1			1				1		1	1			1			
70. Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi	2		1		2					1							1	
71. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”	1											1	2	1	1		1	
72. Stowarzyszenie Watra 2005	1		1									1	1				1	
73. Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”			1		5						1	1			1			
74. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem							1					1	1		1		1	
75. Wolne Harcerstwo	1	1	1		1							1					1	
76. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie	1				1							1	1				1	

Tabela 24. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich... cd.

Nazwa organizacji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
77. Zrzeszenie Harcerskie Piąta.PL	1		1		1							1	1						
78. Związek Harcerstwa Polskiego	1	1										1	2	1	1		2		
79. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	1	1										1	1	1	1		1		
80. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw	1											1	1				1		
81. Związek Harcerstwa Wiejskiego	1											1	1				2		
82. I Niezależny Skiermiewicki Szczep Harcerów i Harcerzy im. Zofii Kossak	1	1										1	1	1	1	1			
Razem	61	24	22	0	42	0	1	1	41	25	20	68	56	15	35	22	62	5	3

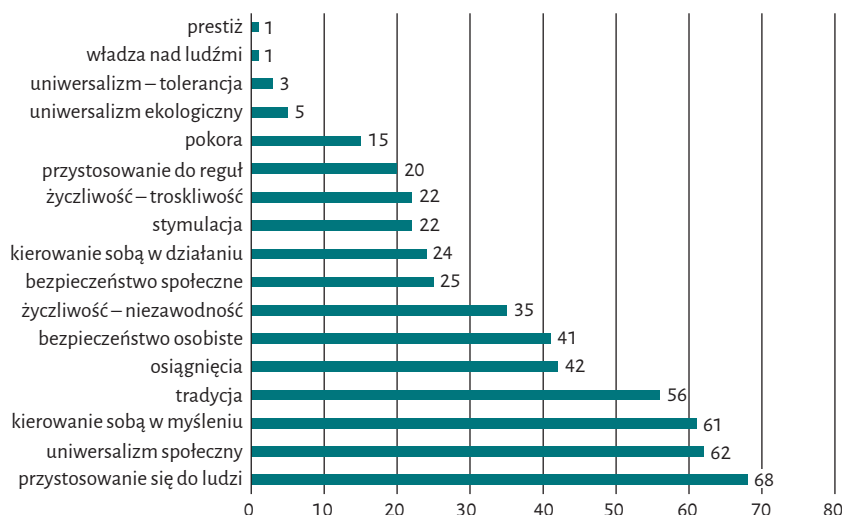
1 – kierowanie sobą w myśleniu; 2 – kierowanie sobą w działaniu; 3 – stymulacja; 4 – hedonizm; 5 – osiągnięcia; 6 – władza nad ludźmi; 7 – władza nad zasobami; 8 – prestiż; 9 – bezpieczeństwo osobiste; 10 – bezpieczeństwo społeczne; 11 – przystosowanie do reguł; 12 – przystosowanie do ludzi; 13 – tradycja; 14 – pokora; 15 – życzliwość – niezawodność; 16 – życzliwość – troskliwość; 17 – uniwersalizm społeczny; 18 – uniwersalizm ekologiczny; 19 – uniwersalizm – tolerancja

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Dane pozwalają wskazać, że analizowane stowarzyszenia zaliczyć można do profilu organizacji, gdzie dominują wartości wspólnotowe, oparte na odpowiedzialności, współdziałaniu i ciągłości tradycji. Są to środowiska, które łączą elementy konserwatywne (tradycja, reguły) z modernizującym podejściem do autonomii i rozwoju osobistego (kierowanie sobą w myśleniu). Najważniejsze wartości to: przystosowanie się do ludzi (68); uniwersalizm społeczny (62); tradycja (56); kierowanie sobą w myśleniu (61); osiągnięcia (42); bezpieczeństwo społeczne i osobiste (25 i 41). Najmniej istotne okazują się: hedonizm, władza nad ludźmi, władza nad zasobami, prestiż, co wyraźnie wskazuje, że organizacje są zorientowane na służbę i wspólnotę, a nie na dominację czy rywalizację.

Wykres 3. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

Najwyżej ocenioną wartością było przystosowanie się do ludzi. Świadczy to o tym, że analizowane środowiska wychowawcze funkcjonują jako silnie wspólnotowe struktury, w których nadrzędne znaczenie mają empatia, umiejętność współpracy oraz dostosowania się do potrzeb innych osób. Wskazuje to na kulturę organizacyjną, w której członkowie sprawnie działają w grupie, wzajemnie się wspierają, dbają o relacje, w tym o przeciwdziałanie wykluczeniu. Jest to charakterystyczna cecha ruchu harcerskiego, gdzie centralną rolę odgrywają poczucie braterstwa i solidarności. Wysoki poziom uniwersalizmu społecznego wskazuje, że organizacje harcerskie kładą silny nacisk na: sprawiedliwość społeczną, troskę o innych, gotowość do niesienia pomocy słabszym, prospołeczne nastawienie. Organizacje traktowane są nie tylko jako przestrzeń rozwoju jednostki, ale przede wszystkim jako forma służby społecznej. Jest to zgodne z etosem wychowania harcerskiego akcentującym odpowiedzialność za dobro wspólne. Trzecią wartością było kierowanie sobą w myśleniu. Wysoka lokata tej wartości sugeruje, że organizacje harcerskie wspierają u swoich członków: samodzielność myślenia, refleksyjność, logiczne rozumowanie, ciekawość i potrzebę poszukiwania wiedzy. Wskazuje to na emancypacyjny model wychowania harcerskiego, w którym podkreśla się nie tylko wykonywanie zadań, ale także rozumienie ich sensu.

Wychowankowie są zachęceni do świadomego analizowania rzeczywistości i wyciągania wniosków.

Analiza dominujących i marginalnych wartości pozwala określić organizacje harcerskie jako środowiska o wyraźnym profilu wychowawczym, integrującym tradycję z nowoczesnymi elementami kształtowania podmiotowości. Organizacje te funkcjonują przede wszystkim jako społeczności wspólnotowe i inkluzywne, w których relacje interpersonalne, wzajemne wsparcie oraz silne poczucie przynależności stanowią podstawę działania. Dominacja wartości prospołecznych świadczy o nastawieniu harcerstwa na służbę społeczną i odpowiedzialność za dobro wspólne.

Jednocześnie ruch harcerski zakorzeniony jest w bogatej tradycji obrzędowej i symbolicznej, co wzmacnia ciągłość kulturową, tożsamość grupową i międzypokoleniowy przekaz wartości. Wysoka ranga autonomii w myśleniu oraz orientacji na rozwój osobisty sugerują, że te organizacje implementują elementy emancypacyjnej pedagogiki, kładąc nacisk na refleksyjność i zdolność samodzielnego interpretowania rzeczywistości.

Minimalne znaczenie prestiżu, władzy i rywalizacji potwierdza egalitarny charakter tych stowarzyszeń – zgodny z ideą partnerskiego przywództwa i odpowiedzialności rozumianej jako służba.

Wreszcie brak hedonizmu oraz silna orientacja na rozwój i samodoskonalenie wskazują na poważny i zadaniowy charakter misji tych organizacji, w której zabawa nie stanowi celu samego w sobie, lecz środek wspierający proces wychowawczy. W efekcie organizacje harcerskie wyłaniają się jako środowiska spójne aksjologicznie, konsekwentnie realizujące model wychowania oparty na wartościach społecznych, tradycji, odpowiedzialności i refleksyjnej podmiotowości.

Stowarzyszenia skautowo-harcerskie

Celem działania analizowanych przeze mnie siedmiu stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich jest wychowanie młodego człowieka do odpowiedzialności, wolności, służby i przyjaźni – poprzez działanie, naturę, wspólnotę i wartości moralne. Mają one również na względzie formowanie postawy obywatelskiej, moralnej i społecznej. Wszystkie (poza Skautowym Klubem Techniki) odwołują się do idei harcerstwa/skautingu Roberta Baden-Powella. W zapisach dotyczących celów działania można wyróżnić następujące obszary oddziaływań: wychowanie i edukacja; aktywność społeczna/obywatelska; duchowość/religia; ekologia/przyroda;

zdrowie i sport; patriotyzm/historia/obronność; nauka i technika; działalność charytatywna. Najczęstsze obszary działalności to wychowanie i aktywność społeczno-obywatelska.

Tabela 25. Wykaz obszarów działań zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich

Nazwa organizacji	Wychowanie i edukacja	Aktywność społeczna/obywatelska	Duchowość/religia	Ekologia/przyroda	Zdrowie i sport	Patriotyzm/historia/obronność	Nauka i technika	Działalność charytatywna
Skauting Jurajski	1	1		1	1			
<i>Skautowy Klub Techniki*</i>							1	
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	1	1	1	1	1	1		
Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie		1						
Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”	1	1	1	1	1			1
Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościńskiej Rezerwy Skautowej	1	1	1			1		
Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino	1		1	1	1	1		
Razem	5	5	4	4	4	3	1	1

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenia te skupiają się na następujących ośmiu kluczowych obszarach rozwoju jednostki: społecznym/obywatelskim i wspólnotowym; intelektualnym/poznawczym; etycznym; duchowym/religijnym; emocjonalnym; fizycznym; praktycznym/techniczno-zaradnościowym; patriotycznym/kulturowym. Najczęściej akcentują sfery społeczną/obywatelską i wspólnotową oraz intelektualną/poznawczą.

Tabela 26. Wykaz obszarów rozwoju zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich

Nazwa organizacji	Spółeczny/ obywatelski i wspólnotowy	Intelektualny/ poznawczy	Etyczny	Duchowy/religijny	Emocjonalny	Fizyczny	Praktyczny/ techniczno- -zaradnościowy	Patriotyczny/ kulturowy
Skauting Jurański	1	1	1		1	1		
Skautowy Klub Techniki*		1					1	
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	1	1	1	1	1	1	1	1
Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie	1		1					
Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”	1	1	1	1	1	1	1	
Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościarskiej Rezerwy Skautowej	1		1	1			1	1
Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino	1	1	1	1	1	1		1
Razem	6	5	5	4	4	4	4	3

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Niezależnie od profilu światopoglądowego wszystkie organizacje uznają człowieka za istotę zdolną do rozwoju w wielu wymiarach. Traktują wychowanie jako proces samodoskonalenia i służby. Łączą samowychowanie z wartościami wspólnotowymi – odpowiedzialnością za innych.

Poszczególne organizacje różnią się akcentami (świeckie, religijne, techniczne, patriotyczne), ale wszystkie przyjmują, że wychowanie to formacja osobowości i postaw. Każda dąży do podobnego celu, który można sformułować w następujący sposób: integracja sfer rozwoju w harmonijną osobowość – człowieka wolnego, odpowiedzialnego i zdolnego do służby innym.

Ustaliłam, że dwie organizacje formułowały cele ze wszystkich wyróżnionych kategorii. Najczęściej pojawiały się cele optymalizujące (19), następnie kreatywne (17), korekcyjne (8) oraz minimalizujące (4).

Tabela 27. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących

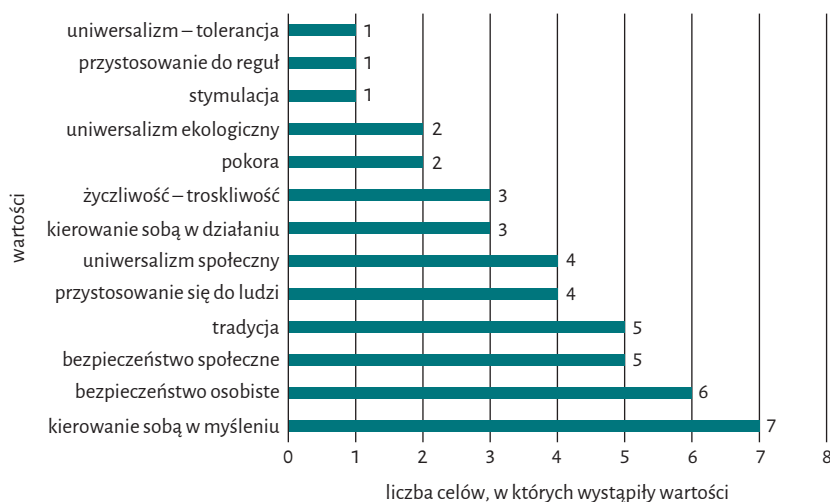
Nazwa organizacji	Cele kreatywne	Cele optymalizujące	Cele korekcyjne	Cele minimalizujące
Skauting Jurajski	3	3	2	2
Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”	3	3	2	2
<i>Skautowy Klub Techniki*</i>	2	3	1	
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	3	3	1	
Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie	2	3		
Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej	2	1	2	
Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino	2	3		
Razem	17	19	8	4

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej występują cele, które można przypisać do wartości kierowanie sobą w myśleniu, następnie bezpieczeństwo osobiste, bezpieczeństwo społeczne i tradycja (patrz wykres 4).

Wykres 4. Liczba celów wychowawczych skautowo-harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

Stowarzyszenia scoutowe

Wszystkie sześć analizowanych przeze mnie stowarzyszeń wychowawczych scoutowych odwołuje się do idei wszechstronnego rozwoju człowieka (fizycznego, duchowego, intelektualnego, emocjonalnego, społecznego). Każde promuje wartości humanistyczne i obywatelskie – wolność, godność, demokrację, tolerancję, równość. Przy czym Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce akcentuje dbałość o tożsamość kulturową mniejszości ukraińskiej, ale również o relacje polsko-ukraińskie.

Stowarzyszenia te wskazują na następujących sześć kluczowych obszarów rozwoju jednostki: duchowy/aksjologiczny; fizyczny; intelektualny; emocjonalny/społeczny; obywatelski/patriotyczny; ekologiczny.

Tabela 28. Wykaz obszarów rozwoju zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych scoutowych

Nazwa organizacji	Duchowy/ aksjologiczny	Fizyczny	Intelektualny	Emocjonalny/ społeczny	Obywatelski/ patriotyczny	Ekologiczny
Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce	1	1	1	1	1	1
Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962				1	1	1
Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476*	1	1	1			
Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas	1	1	1	1	1	1
Stowarzyszenie Skauci Króla	1	1				
Związek Skautowy Iskra	1		1	1	1	1
Razem	5	4	4	4	4	4

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Ustaliłam, że trzy organizacje wyznaczyły cele ze wszystkich rodzajów celów. Najwięcej wystąpiło celów kreatywnych (37), następnie optymalizujących (10), korekcyjnych (7), minimalizujących (6).

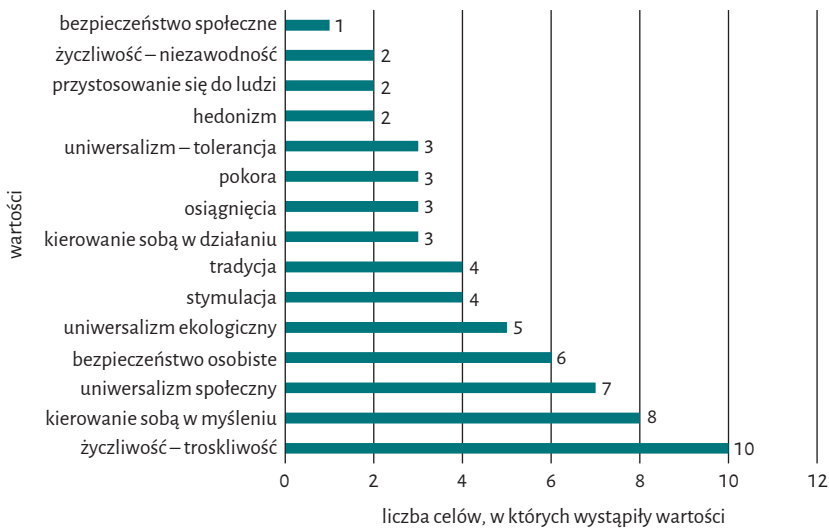
Tabela 29. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych scoutowych z przypisaniem treści do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących

Nazwa organizacji	Cele kreatywne	Cele optymalizujące	Cele korekcyjne	Cele minimalizujące
Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce	7	1	1	1
Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962	3	2	1	2
Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas	8	3	2	2
<i>Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476*</i>	4	1		1
Związek Skautowy Iskra	12	6	3	
Stowarzyszenie Skauci Króla	3			
Razem	37	10	7	6

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej występują cele, które można przypisać do wartości życzliwość – troskliwość, następnie uniwersalizm społeczny, uniwersalizm ekologiczny (patrz wykres 5).

Wykres 5. Liczba celów stowarzyszeń scoutowych przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Przedstawione wyniki badań wskazują, że w systemach wychowawczych organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych najwyższe cenniejącymi wartościami są: kierowanie sobą w myśleniu (76), przystosowanie się do ludzi (74), uniwersalizm społeczny (66).

Diagram 6. Przypisanie treści celów stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich, scoutowych do wartości według klasyfikacji Cieciucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiony zestaw wartości pozwala scharakteryzować te stowarzyszenia jako środowiska o wyjątkowo silnym rdzeniu wychowawczym, ukierunkowanym na kształtowanie młodych ludzi w duchu odpowiedzialności, współdziałania, samodzielności i wrażliwości społecznej. Organizacje te nie ograniczają się do wspierania jednostkowego rozwoju kompetencji, lecz konsekwentnie budują model wychowania, którego celem jest formowanie świadomego i refleksyjnego uczestnika życia społecznego, zdolnego do krytycznej analizy rzeczywistości i podejmowania działań na rzecz wspólnoty. W takim ujęciu stowarzyszenia te stają się miejscem systematycznego kształtowania postaw prospołecznych, etycznych i obywatelskich, a ich misja wykracza daleko poza rozwój indywidualny, obejmując kreowanie osób zdolnych do odpowiedzialnego współtworzenia życia społecznego oraz podejmowania służby w różnych wymiarach funkcjonowania publicznego.

Analiza wartości wskazuje, że organizacje te deklarują w swych celach model kultury organizacyjnej oparty na kilku komplementarnych filarach,

które wspólnie tworzą spójny system wychowawczy. Pierwszym z nich jest autonomia myślenia, wyrażająca się w silnym akcentowaniu odpowiedzialnego samostanowienia, refleksyjności oraz zdolności młodych ludzi do krytycznej analizy rzeczywistości. W organizacjach tych podmiotowość wychowanka zajmuje centralne miejsce, akcentuje się świadome decydowanie, samodyscyplinę i rozwój wewnętrzny. Drugim filarem są wrażliwość społeczna i relacyjność, rozwijana poprzez intensywną pracę grupową, współpracę, komunikację interpersonalną oraz odpowiedzialność za wspólnotę. Stowarzyszenia te funkcjonują jako środowiska wspólnotowe, gdzie relacje są nie tylko kontekstem, lecz także podstawowym narzędziem wychowawczym. Akcentowane są solidarność, empatia, lojalność i pomoc wzajemna, a współdziałanie dominuje nad rywalizacją. Trzecim filarem pozostaje tradycja, stanowiąca oś tożsamości ruchu/ruchów. Organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie, scoutowe dbają o rytuały, symbole, obrzędowość i ciągłość pokoleń, co wzmacnia przekaz wartości konstytutywnych i osadza wychowanie w szerszym kontekście kulturowym. Tradycja nie jest tu zbiorem sztywnych norm, lecz elementem budującym zakorzenienie, stabilność oraz wspólnotowe rozumienie świata. Czwartą płaszczyznę stanowią bezpieczeństwo osobiste i społeczne, rozumiane jako stworzenie stabilnego, akceptującego i przewidywalnego środowiska wychowawczego. W organizacjach tych młodzi ludzie mogą podejmować wyzwania bez lęku, mając zapewnione wsparcie kadry i jasne ramy działań. To umożliwia bezpieczną eksplorację i harmonijny rozwój.

Organizacje te akcentują również rozwój osobisty i osiągnięcia, jednak w formie doskonalenia siebie, a nie konkurencji. Wysiłek, planowanie i konsekwencja są cenione jako elementy kształtowania charakteru, natomiast prestiż i rywalizacja nie odgrywają istotnej roli.

Ważnym elementem profilu pozostaje także samodzielne działanie, wyrażone w zachęcaniu do inicjatywy, realizacji projektów oraz uczenia przez działanie. Model ten koresponduje z klasyczną zasadą uczenia przez działanie/zadanie.

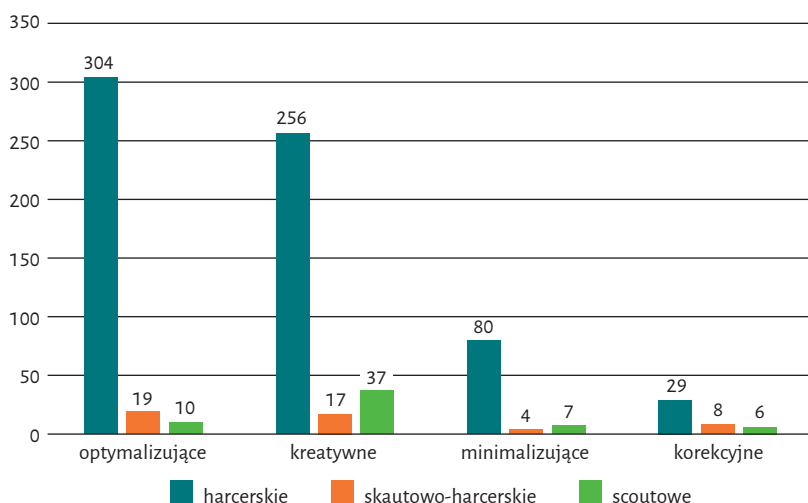
Wreszcie, stowarzyszenia te charakteryzuje niska rola władzy, prestiżu i hedonizmu. Przywództwo rozumiane jest jako służba, a nie jako forma dominacji; struktura ma charakter antyhierarchiczny i partnerski. Wartości, takie jak pokora, skromność i orientacja na dobro wspólne, są wyraźnie silniejsze niż motywacje egoistyczne czy konsumpcyjne.

W ujęciu całościowym organizacje te deklarują, że chcą tworzyć środowiska wychowawcze łączące humanistyczne wartości, refleksyjność, relacyjność i zakorzenienie w tradycji z nowoczesnym podejściem do autonomii

i odpowiedzialności młodych ludzi. To system wychowania, którego celem jest formowanie osób świadomych, wrażliwych społecznie, zdolnych do działania, zakorzenionych w wartościach i przygotowanych do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Przejdę teraz do omówienia wyników przypisania celów działalności stowarzyszeń do klasyfikacji Guryckiej.

Wykres 6. Liczba treści celów przypisanych do celów według klasyfikacji Guryckiej

Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie 6 przedstawiłam rozkład liczby celów wychowania przyporządkowanych do czterech kategorii według klasyfikacji Guryckiej: optymalizujących, kreatywnych, minimalizujących i korekcyjnych. Wyniki ujawniają wyraźne różnice między analizowanymi typami organizacji, przy czym należy pamiętać, że organizacje skautowo-harcerskie oraz scoutowe obejmowały znacznie mniejszą liczbę celów łącznie, co wpływa na bezpośrednie porównania wartości liczbowych. Z tego względu interpretacja opiera się nie tyle na liczbach bezwzględnych, ile na proporcjach i strukturze wewnętrznej celów w każdej organizacji.

We wszystkich trzech typach organizacji cele optymalizujące stanowią największy odsetek wszystkich celów wychowawczych. W organizacjach harcerskich osiągają one zdecydowaną przewagę (304 celów), co potwierdza, że głównym celem wychowania są rozwój jednostki, doskonalenie umiejętności, kształtowanie samodzielności i odpowiedzialności społecznej. W organizacjach skautowo-harcerskich (19 celów) i scoutowych (10 celów) liczby

te są mniejsze, jednak w relacji do ogólnej liczby celów w tych organizacjach również zajmują pozycję dominującą. Oznacza to, że we wszystkich analizowanych środowiskach wychowawczych najwyższą cenioną jest funkcja rozwojowa i samorealizacyjna wychowania, niezależnie od jego narodowego czy kulturowego kontekstu.

Druga pod względem liczby grupa celów to cele kreatywne, czyli związane z rozwojem twórczości, inicjatywy i innowacyjności. W organizacjach harcerskich odnotowano ich 256, w scoutowych – 37, a w skautowo-harcerskich – 17.

Proporcjonalnie do ogólnej liczby celów można zauważyć, że organizacje scoutowe relatywnie silniej niż skautowo-harcerskie akcentują aspekt twórczy. Oznacza to, że ruch scoutowy (w sensie międzynarodowym) kładzie większy nacisk na samodzielne myślenie, elastyczność działania i kreatywność wychowanka, podczas gdy organizacje harcerskie – mimo dużej liczby celów – zachowują bardziej tradycyjny, zrównoważony charakter wychowania, łącząc twórczość z dyscypliną i wspólnotowością.

Cele minimalizujące (związane z zapobieganiem zjawiskom negatywnym, ograniczaniem ryzyka czy zachowań niepożądanych) występują we wszystkich organizacjach, jednak ich liczba jest niewielka: harcerskie – 80, skautowo-harcerskie – 4, scoutowe – 6.

W ujęciu proporcjonalnym widać, że wszystkie organizacje wychowawcze preferują pozytywny model wychowania, koncentrując się na wzmacnianiu postaw pożądanych, a nie na korygowaniu lub zapobieganiu problemom.

Wskazuje to na proaktywny charakter wychowania, typowy dla metod harcerskich, skautowych, scoutowych – wychowanek uczy się odpowiedzialności przez działanie i służbę, a nie przez unikanie błędów.

Cele korekcyjne również mają niewielki udział w strukturze celów: harcerskie – 29, skautowo-harcerskie – 8, scoutowe – 7. Ich obecność potwierdza, że organizacje harcerskie i skautowe nie ignorują potrzeby naprawiania i korygowania zachowań, lecz traktują ten obszar jako uzupełniający, wspierający proces rozwoju jednostki. W każdym z analizowanych środowisk działania korekcyjne są stosowane raczej sytuacyjnie – jako forma wsparcia wychowawczego, a nie zasadniczy cel wychowania.

Uwzględniając różnice w liczebności badanych celów, można stwierdzić:

1. Struktura typów celów wychowania jest jakościowo zbliżona we wszystkich organizacjach, co wskazuje na wspólną tradycję i podobny system wartości w ruchach harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych.

2. Organizacje harcerskie realizują cele w największej skali, z dominacją celów optymalizujących i kreatywnych, co świadczy o wszechstronnym, rozwijającym modelu wychowania.
3. Organizacje scoutowe przy mniejszej liczbie celów ogółem proporcjonalnie większy nacisk kładą na twórczość i elastyczność działania, co odpowiada ich bardziej liberalnemu i indywidualistycznemu charakterowi.
4. Organizacje skautowo-harcerskie zajmują pozycję pośrednią – łączą elementy tradycyjnego harcerstwa z wpływami skautingu, jednak w bardziej ograniczonym zakresie.

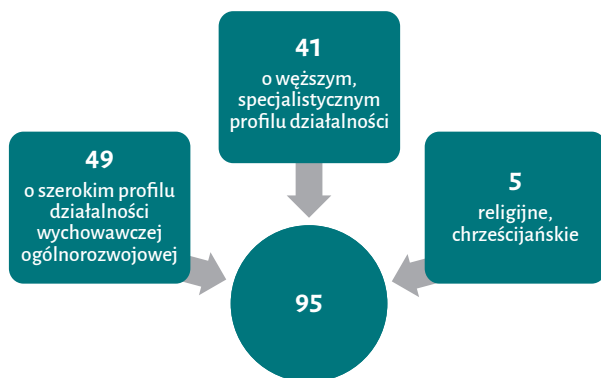
W ujęciu pedagogicznym można uznać, że wszystkie trzy typy organizacji realizują wspólny cel – kształtowanie człowieka aktywnego, odpowiedzialnego i zdolnego do samodoskonalenia – przy czym różnią się zakresem i intensywnością realizacji poszczególnych funkcji wychowawczych. Dominacja celów optymalizujących i kreatywnych dowodzi, że model wychowania w tych organizacjach jest rozwojowy, humanistyczny i pozytywny, a wychowanka postrzega się jako podmiot procesu edukacyjnego, a nie jego biernego odbiorcę.

1.1.2. Stowarzyszenia o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej, o węższym, specjalistycznym profilu działalności, religijne, chrześcijańskie

W tej części opracowania przechodzę do analizy stowarzyszeń, które zostały sklasyfikowane według innego kryterium – ze względu na profil działalności wychowawczej. Analizie poddano te same organizacje, których cele działań zostały omówione w poprzednim rozdziale. Celem obecnej analizy jest ukazanie podobieństw i różnic w podejmowanej profilowanej działalności wychowawczej oraz wartości i postaw promowanych w ramach ich funkcjonowania. Na potrzeby niniejszej analizy stowarzyszenia podzieliłam na kategorie w zależności od profilu działalności wychowawczej, tj. dominujących form i obszarów oddziaływań wychowawczych. Do podstawowych kategorii zaliczyłam:

- o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej;
- o węższym, specjalistycznym profilu działalności;
- religijne, chrześcijańskie.

Diagram 7. Liczba stowarzyszeń wychowawczych według klasyfikacji: o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej; o węższym, specjalistycznym profilu działalności; religijne, chrześcijańskie

Źródło: opracowanie własne.

Każde z analizowanych stowarzyszeń zostało przypisane do jednej z powyższych grup na podstawie zapisów treści celów działania. W dalszej części przedstawiłam zestawienie organizacji w ramach poszczególnych kategorii oraz dokonałam porównania i opisu treści ich celów. Analiza ta pozwala na identyfikację wspólnych elementów aksjologicznych, metod oddziaływania wychowawczego, a także różnic wynikających ze specyfiki podejmowanych działań oraz adresatów aktywności stowarzyszeń.

Dalej zaprezentowałam pełne definicje wyszczególnionych grup stowarzyszeń oraz kolejne analizy.

Stowarzyszenia o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej

Celem ich działalności było stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju, m.in. duchowego, kulturalnego, intelektualnego, fizycznego, emocjonalnego, społecznego, poprzez metodykę opartą na działaniu w małych grupach, służbie, pracy nad sobą i życiu zgodnym z wartościami. Organizacje te dążyły do kształtowania dojrzałej osobowości, rozwijania pasji i zainteresowań, a także promowania zdrowego stylu życia i aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie oraz stawania się odpowiedzialnymi i świadomymi obywatelami. Określiłam te stowarzyszenia jako organizacje o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej (patrz tabela 30).

Tabela 30. Wykaz stowarzyszeń o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej

1. Bogusławickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”	30. Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”
2. Bractwo Harcerskiej Bandery (przy czwartej zmianie celów stało się organizacją ogólnorozwojową)	31. Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy
3. Harcerska Kuźnia	32. <i>Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria</i>
4. Harcerska Organizacja „Wawelberg”	33. <i>Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego</i>
5. Harcerska Organizacja Perspektywa	34. Stowarzyszenie Harcerskie
6. Harcerska Organizacja Szare Szeregi	35. Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie
7. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”	36. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”
8. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne	37. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”
9. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej	38. <i>Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi</i>
10. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej	39. Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas
11. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”	40. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”
12. <i>Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkusz</i> *	41. Stowarzyszenie Watra 2005
13. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”	42. Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino
14. Nadwiślańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”	43. Wolne Harcerstwo
15. <i>Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”</i>	44. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie
16. Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka	45. Związek Harcerstwa Polskiego (Chorągwie: Kujawsko-Pomorska, Lubelska, Mazowiecka, Opolska, Podkarpacka, Stołeczna, Zachodniopomorska, Ziemi Lubuskiej, Wielkopolska, Kielecka, Krakowska, Chorągiew Łódzka, Śląska, Warmińsko-Mazurska, Białostocka, Dolnośląska, Gdańska)
17. Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”	46. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw
18. Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino	47. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Kujawsko-Pomorski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Wielkopolski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Łódzki; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Małopolski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Północno-Wschodni
19. Organizacja Harcerska Pro Mundi	48. Związek Harcerstwa Wiejskiego
20. Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce	49. <i>I Niezależny Skierniewicki Szczep Harcerów i Harcerzy im. Zofii Kossak</i>
21. Royal Rangers Polska	
22. Samodzielny Hufec Harcerski	
23. Skauting Jurański	
24. Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl	
25. Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie	
26. Stowarzyszenie „Krzemieniucha”	
27. Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962	
28. Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476	
29. Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”	

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Analizowane cele stowarzyszeń wykazują zbieżność w rozumieniu wychowania jako procesu całościowego, obejmującego rozwój duchowy, intelektualny, emocjonalny, społeczny i fizyczny człowieka. Wszystkie organizacje ujmowały rozwój jako proces całościowy, dynamiczny i relacyjny, odnoszący się do różnych wymiarów osobowości człowieka. Ich działalność wychowawcza miała charakter personalistyczny i humanistyczny – koncentrowała się na godności osoby ludzkiej, autonomii jednostki oraz odpowiedzialności za siebie i wspólnotę.

W większości zapisów treści celów odnalazłam sformułowania wskazujące na potrzebę „stwarzania warunków do wszechstronnego rozwoju człowieka”, „wychowania w duchu prawdy, dobra i piękna”, „kształtowania postaw odpowiedzialności i solidarności społecznej” czy „służby wobec innych”. Są to zapisy charakterystyczne dla organizacji, które rozumieją wychowanie nie jako proces formalny, lecz jako praktykę życia wspólnotowego, w której uczestnictwo samo w sobie ma wartość wychowawczą.

Wszystkie te cele wpisują się w koncepcję wychowania integralnego, rozumianego jako proces obejmujący człowieka w całej jego złożoności – istotę poznającą, działającą i współistniejącą w relacjach społecznych. Dotyczą one zarówno rozwoju osobistego jednostki, ukierunkowanego na doskonalenie charakteru, postaw moralnych oraz kompetencji społecznych i fizycznych, jak i wychowania obywatelskiego, przygotowującego do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz odpowiedzialnego korzystania z wolności i praw. W ich zakresie mieszczą się również kształtowanie postaw prospołecznych – empatii, solidarności, gotowości do współpracy i podejmowania działań wolontariackich – a także wychowanie patriotyczne i kulturowe, wyrażające się w pielęgnowaniu tożsamości narodowej, pamięci historycznej i dziedzictwa lokalnego. Istotnym wymiarem są także profilaktyka i wychowanie zdrowotne, obejmujące troskę o kondycję fizyczną, psychiczną i społeczną człowieka, oraz rozwój duchowy i moralny, ukierunkowany na budowanie systemu wartości oparte go na prawdzie, dobru i szacunku dla drugiego człowieka.

W większości zapisów celów pojawiało się określenie „wszechstronny rozwój człowieka”, „rozwój osobisty” lub „kształtowanie pełnej osobowości”. Takie ujęcie wpisuje się w tradycję pedagogiki personalistycznej, w której rozwój rozumiany jest jako harmonijne doskonalenie wszystkich sfer osoby ludzkiej – duchowej, intelektualnej, emocjonalnej, społecznej i fizycznej. W tym sensie stowarzyszenia traktowały rozwój nie jako wzrost kompetencji czy umiejętności, lecz jako proces samodoskonalenia i samowychowania, prowadzący do osiągnięcia dojrzałości osobowej. Wychowanek był postrzegany jako podmiot aktywny, zdolny do autorefleksji i świadomego kierowania własnym życiem.

Treść celów analizowanych stowarzyszeń ujawnia istnienie wspólnego rdzenia aksjologicznego, który obejmował wartości stanowiące podstawę ich działalności wychowawczej. Należały do nich: wolność i odpowiedzialność, pojmowane jako podstawowe warunki rozwoju osobowego i społecznego; prawda i uczciwość, stanowiące fundament relacji międzyludzkich oraz wychowania moralnego; patriotyzm i przywiązanie do tradycji

narodowej, rozumiane jako wychowanie do pamięci, służby i szacunku dla dziedzictwa; solidarność i współdziałanie, wyrażające gotowość do współpracy, troski o innych i pracy na rzecz wspólnoty; tolerancja i otwartość, charakterystyczne zwłaszcza dla organizacji społeczno-kulturalnych, które akcentują wychowanie do dialogu i empatii; a także szacunek dla przyrody i zdrowego stylu życia, będący współczesnym wymiarem wychowania ekologicznego i prozdrowotnego. Z analizy wynika, że wszystkie organizacje odwoływały się do aksjologii personalistycznej, w której człowiek jest wartością nadrzędną, a proces wychowawczy polega na wspieraniu jego samorozwoju i samorealizacji. Wartości te nie są jedynie deklarowane, lecz realizowane poprzez konkretne działania – programy edukacyjne, wolontariat, zajęcia terenowe, działalność kulturalną czy sportową – jednak tego zagadnienia nie poruszałam w tych badaniach.

W analizowanych stowarzyszeniach szczególnie wyraźny był wymiar wspólnotowy wychowania. Wychowanie nie dokonuje się w relacji jednostka – instytucja, lecz w przestrzeni wspólnoty – drużyny, grupy, środowiska lokalnego. Członkowie uczą się poprzez relację, współodpowiedzialność i współdziałanie, co sprzyja internalizacji wartości społecznych i etycznych.

W wielu organizacjach wychowanie było ściśle związane z tożsamością kulturową i lokalną – dbałością o tradycję, język, historię miejsca i wspólnoty. W tym sensie działalność stowarzyszeń nie tylko wychowuje jednostki, ale także konstytuuje lokalne wspólnoty wartości, wzmacniając ich więzi społeczne i poczucie zakorzenienia.

Analiza treści celów działania stowarzyszeń prowadzi do wniosku, że ich działalność wychowawcza stanowiła świadomy i konsekwentny proces formowania człowieka w perspektywie wspólnotowej i aksjologicznej, w którym wychowanie rozumiane było nie jako system oddziaływań zewnętrznych, lecz jako proces wewnętrzny, uruchamiany poprzez uczestnictwo w działaniach społecznych i kulturalnych. Z perspektywy nauk o wychowaniu działalność ta realizuje trzy zasadnicze funkcje wychowawcze: formacyjną, polegającą na kształtowaniu osobowości, charakteru i moralności jednostki; społeczną, wyrażającą się w integrowaniu wspólnot oraz rozwijaniu kapitału społecznego i obywatelskiego; oraz kulturową, obejmującą przekaz tradycji, wartości i wzorów kulturowych, a także kształtowanie tożsamości indywidualnej i zbiorowej.

Stowarzyszenia te w swych deklaracjach określają, że poprzez działalność swoich wychowawców i liderów funkcjonują jako podmioty edukacji równoległej, stanowiące element środowisk wychowawczych współczesnego systemu wychowania.

Stowarzyszenia o węższym, specjalistycznym profilu działalności

Wyróżniłam te stowarzyszenia wychowawcze, które w swych celach akcentują wybrany/wybrane zakres/zakresy działalności wychowawczej, takie jak: ochrona przeciwpożarowa, żeglarsstwo, sport, turystyka, strzelectwo. Zidentyfikowałam w ten sposób następujące: ochotnicze straże pożarne, wodne, żeglarskie, sportowe, turystyczno-krajoznawcze, strzeleckie, strzelecko-historyczne, historyczne, gospodarcze (ekonomiczne), techniczne, ochrony środowiska (ekologiczne), muzyczne, wiejskie, byłych więźniów.

W tabeli 31 zawarłam wykaz nazw stowarzyszeń o węższym, specjalistycznym profilu działalności.

Tabela 31. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych o węższym, specjalistycznym profilu działalności

Nazwa specjalistycznego profilu działalności	Nazwa stowarzyszenia
Jednostki ochotniczych straży pożarnych	1. Ochotnicza Straż Pożarna Pilica 2. Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa 3. Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach 4. Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach 5. Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble 6. Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach 7. Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej 8. Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie 9. Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowicach 10. Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach 11. Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie 12. Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach 13. Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu 14. Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu 15. Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach 16. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii 17. Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie 18. Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy 19. Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce 20. Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie
Wodne, żeglarskie	1. <i>Harcerski Jachtklub „Wodnik”^{mz}</i> 2. Harcerski Klub Wodny 3. Harcerski Klub Żeglarski 4. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking 5. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” 6. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju
Sportowe	1. <i>Harcerski Klub Sportowy</i> 2. Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik” 3. Harcerski Klub Sportów Obronnych

Tabela 31. Wykaz stowarzyszeń wychowawczych... cd.

Nazwa specjalistycznego profilu działalności	Nazwa stowarzyszenia
Turystyczno-krajoznawcze	1. Harcerski Klub Podróżnika „Team” 2. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim 3. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie
Strzeleckie	1. <i>Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce</i>
Strzelecko-historyczne	1. Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościąńskiej Rezerwy Skautowej
Historyczne	1. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”
Gospodarcze (ekonomiczne)	1. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem
Techniczne	1. <i>Skautowy Klub Techniki</i>
Ochrony środowiska (ekologiczne)	1. Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu
Muzyczne	1. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki
Wiejskie	1. Bractwo Harcerskiej Bandery (trzy pierwsze określenia celów działania, przy czwartej zmianie stało się organizacją ogólnorozwojową)
Organizacje byłych więźniów politycznych	1. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Poniżej zawarłam analizę celów działania tych stowarzyszeń.

Jednostki ochotniczych straży pożarnych

Stowarzyszenia OSP zakładały możliwość tworzenia drużyn harcerskich, które łączą program wychowania harcerskiego z elementami edukacji pożarniczej i ratowniczej. Celem ich działalności były kształtowanie postaw obywatelskich, służby i gotowości do niesienia pomocy, rozwijanie umiejętności praktycznych (np. pierwsza pomoc, działania w sytuacjach kryzysowych) oraz wzmacnianie więzi lokalnych. Aktywność drużyny oprócz typowej działalności harcerskiej mogła obejmować również udział w działaniach profilaktycznych, ćwiczeniach i pokazach OSP, a także pomoc w organizacji wydarzeń lokalnych.

Analiza porównawcza wykazuje wysoki stopień unifikacji treści celów – co wynika z przyjęcia jednolitego wzorca statutu OSP rekomendowanego przez Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej (ZOSP RP). Wszystkie organizacje realizują tożsamy trzon funkcjonalny, który można ująć w 5 głównych kategoriach: ratowniczych, profilaktyki i edukacji, wychowawczo-społecznych, infrastrukturalno-gospodarczych,

społecznych i integracyjnych. Praca ochotniczych straży pożarnych obejmuje przede wszystkim działalność operacyjno-ratowniczą, polegającą na uczestnictwie w akcjach ratowniczych mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia i środowiska oraz na utrzymaniu w stałej gotowości jednostki operacyjno-technicznej z odpowiednim wyposażeniem bojowym. W sferze prewencyjnej i edukacyjnej organizacje te prowadzą działania zapobiegające pożarom, współpracują z administracją publiczną i Państwową Strażą Pożarną, a także informują ludność o zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi, propagując ideę bezpieczeństwa pożarowego, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Istotny wymiar posiadała działalność wychowawczo-społeczna, której przejawem były tworzenie i prowadzenie młodzieżowych, kobiecych oraz harcerskich drużyn pożarniczych, stanowiących zaplecze wychowawcze i kształtujących postawy służby, odwagi i odpowiedzialności obywatelskiej. Jednostki OSP prowadziły również szkolenia, zawody sportowo-pożarnicze, rozwijały kulturę fizyczną, sport, turystykę oraz działalność kulturalno-oświatową. W zakresie celów infrastrukturalno-gospodarczych straże utrzymywały i prowadziły remizy, sprzęt i mienie niezbędne do funkcjonowania, a w niektórych przypadkach podejmowały budowę infrastruktury publicznej służącej społeczności lokalnej. W sferach społecznej i integracyjnej OSP współdziałały z organizacjami społecznymi, samorządami i parafiami, kultywując tradycje historyczne i regionalne oraz reprezentując swoje środowiska w organach samorządowych i przedstawicielskich, pełniąc tym samym ważną funkcję integrującą i kulturotwórczą w życiu lokalnych wspólnot.

Z treści celów ochotniczych straży pożarnych wyłania się spójny system wartości charakterystyczny dla etosu ochotniczego pożarnictwa, oparty na idei służby publicznej, rozumianej jako bezinteresowne działanie na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia w imię dobra wspólnego, na solidarności społecznej i wspólnotowości przejawiającej się we współdziałaniu, integracji mieszkańców i pomocy sąsiedzkiej, na patriotyzmie lokalnym i poszanowaniu tradycji, wyrażającym się w kultywowaniu historii regionu i tożsamości strażackiej, a także na edukacji i wychowaniu obywatelskim, które kształtują młodzież w duchu odpowiedzialności, dyscypliny i pracy zespołowej. System ten uzupełniają wartości humanizmu i troski o człowieka, traktujące ochronę życia i zdrowia jako najwyższy cel, oraz dobrowolności i samorządności, zapewniające funkcjonowanie organizacji na zasadzie wspólnoty celów i partnerskiego zaangażowania jej członków.

Podsumowując, wszystkie analizowane ochotnicze straże pożarne reprezentują zunifikowany model organizacyjny, zakorzeniony w tradycji ruchu strażackiego i wytycznych Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, w którym cele działalności mają charakter trójwymiarowy – obejmują sferę funkcjonalno-operacyjną (ratowniczą), wychowawcz-edukacyjną oraz społeczno-kulturową. W ujęciu aksjologicznym dominuje w nich etyka służby, integrująca wartości humanistyczne, obywatelskie i wspólnotowe, czego wyrazem jest także działalność harcerska realizowana w ramach młodzieżowych i harcerskich drużyn pożarniczych, kształtująca postawy patriotyczne, prospołeczne i obywatelskie młodego pokolenia. Różnice między poszczególnymi jednostkami mają charakter lokalno-kulturowy, wynikający z uwarunkowań historycznych i społecznych poszczególnych gmin, natomiast wszystkie OSP pozostają modelowym przykładem lokalnego kapitału społecznego, łącząc funkcję bezpieczeństwa publicznego z misją wychowawczą i rozwojem wspólnoty lokalnej.

Wodne, żeglarskie

Celem ich działalności były organizowanie i rozwijanie żeglarstwa we wszystkich jego formach, zarówno jako sportu, rekreacji, jak i środka wychowania. Działały na rzecz wszechstronnego rozwoju uczestników, poprzez kształtowanie postaw prospołecznych i etycznych, rozwijania zainteresowań gospodarką morską i wodną, a także upowszechniania wiedzy o morzu, środowisku naturalnym i jego ochronie. Organizacje umożliwiały aktywne, racjonalne i kulturalne spędzanie czasu wolnego, prowadziły działalność edukacyjną i wychowawczą. Niektóre z nich wspierały rozwój sportów wodnych i turystyki kwalifikowanej, a także promowały zdobywanie uprawnień żeglarskich i współpracę międzynarodową w środowiskach wodniackich.

Wszystkie analizowane organizacje wskazują działalność wychowawczą jako podstawowy kierunek swojej aktywności, co pozwala uznać, że nadrzędną wartością w ich aksjologii jest kształtowanie młodzieży jako osoby, obywatela oraz uczestnika aktywności fizycznej i żeglarskiej; przykładowo Harcerski Jachtklub „Wodnik” akcentuje „kształtowanie prospołecznych i etycznych postaw młodzieży, przede wszystkim w oparciu o pozytywne wzorce osobowe”. Wspólnym elementem dla wszystkich organizacji jest również traktowanie żeglarstwa, sportów wodnych i turystyki wodnej jako wartości samej w sobie, ale także jako środka wychowania, integracji i rozwoju kompetencji. W aksjologii tych podmiotów istotne miejsce zajmują wymiar kulturowy i środowiskowy, przejawiające się w działaniach na rzecz

ochrony środowiska wodnego, rozwijaniu zainteresowań gospodarką morską i turystyką wodną, a także w uznaniu rekreacji za wartość wychowawczą i społeczną, służącą kształtowaniu wzorców racjonalnego oraz kulturalnego spędzania czasu wolnego. Wspólna dla analizowanych organizacji jest także wartość współpracy i integracji środowiska żeglarskiego oraz harcerskiego, czego wyrazem są zapisy w celach Harcerskiego Klubu Żeglarskiego o „integracji środowiska żeglarskiego i harcerskiego”.

Wśród akcentów różnicujących należało podkreślić, że Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” bardzo szeroko definiowało cele społeczne, jako pomoc społeczną, wyrównywanie szans, ochronę praw człowieka, działania charytatywne, zdrowotne i obywatelskie, co świadczyło o rozbudowanej aksjologii obejmującej nie tylko sport i rekreację, lecz także szeroko pojmowaną aktywność społeczną. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju kładło nacisk na profesjonalizm, doskonalenie technik i form szkolenia oraz ochronę praw instruktorów, eksponując wartość kompetencji i mistrzostwa żeglarskiego. Harcerski Klub Wodny wyróżniał się silniejszym niż pozostałe ukierunkowaniem na problematykę gospodarki wodnej i morskiej, co wprowadzało wymiar wiedzy specjalistycznej i technicznej, a Harcerski Jachtklub „Wodnik” wyraźnie akcentował aspekt morski poprzez „propagowanie i pogłębianie wiedzy o morzu, gospodarce morskiej i środowisku naturalnym – rozwijanie zainteresowań gospodarką i kulturą morską”.

Podsumowując, aksjologia wszystkich organizacji łączyła się z wychowaniem, aktywnością wodną i żeglarską, rekreacją oraz kulturą harcerską, a różnice wynikają z rozpiętości zakresu społecznego (np. Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”) lub z nacisku na profesjonalizm i szkolenie (np. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju).

Pod względem metod działania organizacje te realizowały swoje cele poprzez organizowanie aktywności żeglarskiej, sportów wodnych i turystyki wodnej jako narzędzia wychowania, rozwijanie i popularyzację wiedzy o morzu, żeglarstwie i środowisku, wychowanie w duchu tradycji żeglarskiej, kształtowanie wzorców kulturowych spędzania czasu wolnego oraz system szkoleń i podnoszenia kwalifikacji, czego przykładem były zapisy Harcerskiego Jachtklubu „Wodnik” o „zdobywaniu uprawnień przez członków klubu” czy Stowarzyszenia Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju o „doskonaleniu technik i form szkolenia żeglarskiego”. W Stowarzyszeniu Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” metody działania zostały rozszerzone o działania społeczne, edukacyjne, prawne

i zdrowotne, które wskazywały na współpracę z różnorodnymi podmiotami, natomiast Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju reprezentowało specjalistyczny nurt profesjonalizacji i wpływu na regulacje prawne dotyczące żeglarstwa. Harcerski Jachtklub „Wodnik” wyróżniał się poprzez rozwijanie międzynarodowej współpracy żeglarskiej, a Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking akcentował „organizowanie życia koleżeńskiego”, traktując wspólnotę i więzi międzyludzkie jako istotną metodę wychowawczą.

Generalnie wszystkie wymienione organizacje działały w podobnym polu aktywności – harcerstwo, żeglarstwo (sporty wodne) oraz wychowanie – co stanowiło ich wspólny rdzeń. Różnice między nimi wynikały przede wszystkim z zakresu działalności: część klubów, takich jak Harcerski Klub Żeglarski czy Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking, koncentrowała się głównie na sferze sportowo-rekreacyjnej i wychowawczej, podczas gdy inne, jak Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”, realizowały także szeroki program społeczny i obywatelski. Z kolei Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju reprezentowało wyższy poziom profesjonalizacji i orientacji technicznej, skupiając się na szkoleniu, doskonaleniu oraz opiniowaniu aktów prawnych, co odróżniało je od typowych klubów rekreacyjnych.

Występowały również różnice geograficzne i tematyczne – jedne organizacje akcentowały morski charakter działalności (np. Harcerski Jachtklub „Wodnik”, Harcerski Klub Wodny), inne natomiast koncentrowały się na żeglarstwie śródlądowym i turystyce wodnej (np. Harcerski Klub Żeglarski). Analizując wartości i metody działania, można było zauważyć, że im szerszy zakres działalności miała dana organizacja, tym więcej zawierała w sobie wartości społecznych i obywatelskich, co mogło świadczyć o ewolucji ruchu harcersko-żeglarskiego w kierunku szerokiej działalności społecznej. Ostatecznie można wnioskować, że wszystkie wymienione organizacje postrzegały żeglarstwo i aktywność wodną jako środek wychowania, a nie wyłącznie jako cel sam w sobie, przy czym wartość wychowania, kultury harcerskiej i wspólnoty pozostawała dla nich zasadniczym elementem tożsamości.

Sportowe

Celem ich działalności były organizowanie i rozwijanie życia sportowego członków poprzez realizowanie zajęć sportowych służących wszechstronnemu rozwojowi ich sprawności fizycznej i umysłowej. Angażowały członków do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw

dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zdrowotnych. Organizowały różnorodne formy współzawodnictwa sportowego. Kształtowały pozytywne cechy charakteru i osobowości poprzez uczestnictwo w realizacji zadań sportowych. Uczestniczyły w imprezach sportowych. Nawiązywały współpracę ze sponsorami i sympatykami. Prowadziły kursy oraz obozy szkoleniowe. Działały na rzecz obrony narodowej i bezpieczeństwa powszechnego poprzez organizowanie imprez poświęconych sportom obronnym.

Harcerskie stowarzyszenia kultury fizycznej stanowiły specyficzny typ organizacji społecznych, w których łączyły się dwa obszary działalności: ruch harcerski jako środowisko wychowawcze oraz sport jako narzędzie wszechstronnego rozwoju człowieka. W ich celach wyraźnie zaznaczała się obecność idei harcerskich – wartości patriotycznych, obywatelskich i prospołecznych – zintegrowanych z celami rekreacyjnymi, zdrowotnymi i obronnymi. Wszystkie trzy kluby odwoływały się wprost lub pośrednio do aksjologii harcerskiej, której istotę stanowiły: służba Bogu, Polsce i bliźnim – jako wyraz wartości patriotycznych i obywatelskich; dążenie do samodoskonalenia – odzwierciedlające wartości moralne i rozwojowe; wspólnota i braterstwo – ukazujące wymiar społeczny i wychowawczy; oraz aktywny styl życia i troska o zdrowie – jako przejaw wartości fizycznych i prozdrowotnych. W ujęciu aksjologicznym były to zatem organizacje łączące etos wychowania harcerskiego z ideałem człowieka sprawnego fizycznie, odpowiedzialnego i gotowego do służby społecznej.

Analizowane stowarzyszenia różniły się przede wszystkim adresatami swoich działań: Harcerski Klub Sportowy w Suchej Beskidzkiej kierował swoją ofertą do dzieci i młodzieży lokalnej, w tym ze środowisk zagrożonych patologią społeczną, koncentrując się na ich integracji oraz wszechstronnym rozwoju fizycznym; Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik” w Warszawie adresował swoje działania do młodzieży harcerskiej i sympatyków sportu, głównie z dużych ośrodków miejskich, akcentując rozwój moralny i kompetencyjny; natomiast Harcerski Klub Sportów Obronnych w Warszawie skupiał się na młodzieży i dorosłych o zainteresowaniach proobronnych, realizując cele wychowania obywatelsko-patriotycznego oraz przygotowania do działań na rzecz obrony narodowej.

Harcerskie stowarzyszenia sportowe stanowiły przykład organizacji, gdzie wartości aksjologiczne i wychowawcze przenikały się z działaniami praktycznymi. Ich cele i metody wskazywały, że sport w ujęciu harcerskim był nie tylko przestrzenią rywalizacji, lecz przede wszystkim narzędziem

formowania człowieka – obywatela, patrioty i społecznie odpowiedzialnego uczestnika życia publicznego.

Turystyczno-krajoznawcze

Celem ich działalności były promocja zdrowego stylu życia, walorów spędzania czasu w kontakcie z przyrodą, upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu oraz kształtowanie potrzeby kontaktu z przyrodą. Prowadziły działalność profilaktyczną, informacyjną i promocyjną w zakresie bezpiecznej eksploracji górskiej. Poznawały nowe miejsca, wspierały środowisko harcerskie przy organizacji projektów podróźniczych oraz organizowały wypoczynek dla dzieci i młodzieży. Krzewiły turystykę i krajoznawstwo oraz aktywne formy wypoczynku dzieci i młodzieży, szczególnie w postaci wędrownictwa indywidualnego i grupowego, organizując rajdy, złazy, zloty, spływy, rejsy oraz kolonie i obozy. Podtrzymywały tradycję narodową, pielęgnowały polskość oraz rozwijały świadomość narodową, obywatelską i kulturową, w tym poprzez współdziałanie z towarzystwami i organizacjami skupiającymi rodaków i opiekującymi się Polakami oraz dziedzictwem kultury polskiej za granicą. Kształtowały postawy społeczne, upowszechniały wiedzę o przeszłości, współczesności i perspektywach rozwoju Polski, szerzyły kulturę turystyki oraz zaznajamiały z poznawczymi, wypoczynkowymi i zdrowotnymi walorami wędrownictwa, ekologii i ochrony zwierząt, ochrony dziedzictwa przyrodniczego oraz troski o racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrody.

Harcerskie stowarzyszenia turystyczne stanowiły szczególną formę organizacji społecznych, gdzie idee wychowania harcerskiego przenikały się z wartościami turystyki, krajoznawstwa i ochrony przyrody. Łączyły one funkcję edukacyjną, wychowawczą, profilaktyczną i integracyjną, kształtując wśród młodych ludzi postawy prospołeczne, patriotyczne i ekologiczne. Wszystkie trzy organizacje odwoływały się do aksjologii harcerskiej, której istotę stanowiły: służba Bogu, Polsce i bliźnim – jako wyraz patriotyzmu, odpowiedzialności obywatelskiej i troski o wspólnotę; samodoskonalenie i aktywność życiowa – odzwierciedlające wartości moralne, rozwojowe i edukacyjne; wspólnota, braterstwo i solidarność – ujmowane jako wartości społeczne i wychowawcze; oraz kontakt z przyrodą, aktywność fizyczna i troska o zdrowie – stanowiące wyraz wartości ekologicznych i prozdrowotnych. W wymiarze aksjologicznym analizowane stowarzyszenia łączyły zatem etos harcerski z ideałem człowieka wędrującego, poznającego świat i doskonalącego siebie poprzez doświadczenie.

Aksjologicznie wszystkie analizowane stowarzyszenia – Harcerski Klub Podróżnika „Team” z Jaworzna, Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim oraz Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie” z Poznania – były głęboko zakorzenione w tradycji harcerskiej, promując wartości patriotyczne, prospołeczne, ekologiczne oraz rozwojowe.

Metody oddziaływania wychowawczego stosowane przez Harcerski Klub Podróżnika „Team”, Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim oraz Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie” opierały się na zasadzie wychowania przez działanie, doświadczenie i wspólnotę. Różniły się jednak zastosowanymi środkami dydaktycznymi – Harcerski Klub Podróżnika „Team” koncentrował się na kontakcie z przyrodą i wędrowce, Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim akcentował edukację krajoznawczą i historyczno-patriotyczną, a Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie” rozwijało działalność o charakterze kulturalnym i międzynarodowym.

Adresatami działań analizowanych stowarzyszeń były zróżnicowane grupy: Harcerski Klub Podróżnika „Team” kierował swoje inicjatywy do młodzieży z Jaworzna i okolic, Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim obejmował swoją działalnością środowiska harcerskie i edukacyjne, podczas gdy Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie” adresowało swoje działania do młodzieży akademickiej oraz uczestników międzynarodowych środowisk turystycznych.

Specyfika działalności poszczególnych organizacji odzwierciedlała lokalne uwarunkowania: Harcerski Klub Podróżnika „Team” realizował program wychowania ekologicznego i profilaktycznego, Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim prowadził działalność ukierunkowaną na edukację historyczno-patriotyczną, a Młodzieżowe Stowarzyszenie „Harcerskie Wędrowanie” skupiało się na integracji kulturowej i rozwoju młodzieży poprzez poznawanie świata.

Te harcerskie stowarzyszenia turystyczne stanowiły przykład organizacji, które w sposób harmonijny łączyły wartości harcerskie, edukacyjne i przyrodnicze, tworząc spójny system wychowawczy. Wychowywały poprzez działanie, wędrowanie i wspólne doświadczanie świata, ucząc odpowiedzialności za siebie, innych ludzi i środowisko naturalne.

W klasyfikacji wyodrębniono osobno trzy grupy: strzelecką, strzelecko-historyczną oraz historyczną. Na potrzeby analizy zostały przedstawione ich osobne definicje, jednak analizę treści celów przeprowadziłam wspólnie dla tych trzech stowarzyszeń:

1. Strzeleckie – celem ich działalności były organizowanie oraz rozwijanie treningów i zawodów strzeleckich, udział w imprezach sportowo-strzeleckich, a także organizowanie zawodów strzeleckich.
2. Strzelecko-historyczne – skupiały się na podtrzymywaniu i rozwijaniu świadomości narodowej oraz postaw obywatelskich, odwołując się do działalności Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i polskiego ruchu skautowego. Upowszechniały postawy tolerancji wobec innych kultur oparte na wartościach chrześcijańskich. Działały na rzecz niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej i jej umacniania, m.in. poprzez przygotowywanie młodzieży do służby wojskowej, służby w formacjach obrony cywilnej, straży granicznej, policji, straży pożarnej, a także w innych służbach mających wpływ na szeroko rozumiane bezpieczeństwo publiczne.
3. Historyczne – celem ich działalności było kultywowanie tradycji oręża oraz harcerstwa polskiego ze szczególnym uwzględnieniem okresu drugiej wojny światowej. Chroniły zabytki techniki, zwłaszcza z czasów drugiej wojny światowej oraz związane z walką narodu polskiego o odzyskanie niepodległości. Gromadziły, rekonstruowały, konserwowały, przechowywały, wypożyczały i eksponowały – odpłatnie i nieodpłatnie – pamiątki materialne, niematerialne i zabytki, a także współpracowały z innymi organizacjami.

Harcerskie i skautowe organizacje strzeleckie i historyczne stanowiły szczególny segment ruchu społecznego, który łączył działania o charakterze sportowym, obronnym i patriotycznym z wychowawczym dorobkiem harcerstwa. Ich działalność ukierunkowana była na kształtowanie postaw obywatelskich, patriotycznych oraz prospołecznych, przy jednoczesnym rozwijaniu sprawności fizycznej, wiedzy historycznej i świadomości narodowej. Wszystkie trzy organizacje odwoływały się wprost do aksjologii harcerskiej i skautowej, w której centralne miejsce zajmowały: służba Bogu, Polsce i bliźnim – wyrażająca patriotyzm, odpowiedzialność obywatelską i troskę o wspólnotę narodową; samodoskonalenie i dyscyplina osobista – stanowiące wartości moralne, rozwojowe i edukacyjne; wspólnota, braterstwo i solidarność – budujące społeczne więzi oraz poczucie odpowiedzialności za innych; a także pamięć historyczna i szacunek dla tradycji narodowej – stanowiące fundament tożsamości oraz wychowania

obywatelskiego. W wymiarze aksjologicznym analizowane stowarzyszenia łączyły etos harcerskiej i skautowej służby oraz patriotyzmu z ideą obrony narodowej, kultywowania tradycji oraz wychowania poprzez czyn.

Metody oddziaływania wychowawczego stosowane przez te stowarzyszenia opierały się na zasadzie wychowania przez działanie, doświadczenie i wspólnotę, przy czym różniły się zastosowanym środkiem dydaktycznym – od aktywności sportowo-strzeleckiej realizowanej przez Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce, poprzez szkolenia o charakterze obronnym prowadzone przez Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej, aż po działalność rekonstrukcyjną i historyczną prowadzoną przez Grupę Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”.

Adresatami działań analizowanych organizacji były różne grupy społeczne: dzieci i młodzież szkolna, środowiska instruktorskie, harcerskie i patriotyczne, dorośli pasjonaci historii. Specyfika działalności każdej z organizacji odzwierciedlała lokalne uwarunkowania oraz dziedzictwo historyczne regionów: Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce koncentrował się na wychowaniu poprzez sport i kształtowaniu kultury bezpieczeństwa, Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej realizowało zadania z zakresu edukacji obywatelskiej i patriotycznej, a Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol” ukierunkowywała swoje działania na kształtowanie tożsamości narodowej poprzez pielęgnowanie pamięci historycznej.

W klasyfikacji wyodrębniono następujące grupy: gospodarczą (ekonomiczną), techniczną, ochrony środowiska, muzyczną, wiejską oraz byłych więźniów. Na potrzeby analizy sformułowano dla nich odrębne definicje, jednak analizę treści celów przeprowadzono łącznie, ponieważ każda z tych kategorii była reprezentowana jedynie przez pojedyncze stowarzyszenia.

1. Organizacje gospodarcze (ekonomiczne). Celem ich działalności była aktywność oświatowo-wychowawcza, która dążyła do pobudzania inicjatywy gospodarczej wśród młodzieży harcerskiej, wdrażania i nauki zasad gospodarności, wspierała merytorycznie i finansowo działalność organizacyjną harcerstwa w Zakopanem, ale również wiązała się z organizowaniem życia kulturalnego oraz wspomaganiem rozwoju kultury fizycznej i sportu wśród młodzieży harcerskiej.
2. Organizacje techniczne. Skupiały się na propagowaniu oraz podnoszeniu poziomu wiedzy i kultury technicznej w obszarze nowoczesnych środków przekazu, gromadzenia i przetwarzania informacji. Prowadziły działalność szkoleniową w zakresie instalacji, obsługi, konserwacji i naprawy urządzeń elektronicznych służących do przesyłania

i obróbki informacji. Zajmowały się działalnością krótkofalarską. Współpracowały z organami państwowymi, samorządowymi i instytucjami w sytuacjach zagrożenia życia lub klęsk żywiołowych. Zbierały i udostępniały informacje o najnowszych osiągnięciach nauki i techniki w dziedzinie gromadzenia i przetwarzania informacji.

3. Organizacje związane z ochroną środowiska (ekologiczne). Celem ich działalności była aktywność na rzecz ochrony i kształtowania właściwych warunków ekologicznych. Prowadziły działalność wychowawczą, opierając się na zasadach harcerskich oraz metodach wypracowanych przez ruch. Poglębiały świadomość ekologiczną społeczeństwa. Propagowały zdrowy, aktywny i ekologiczny styl życia. Podejmowały działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego. Broniły praw zwierząt. Prowadziły działalność filantropijną. Wspierały integrację społeczną i zawodową.
4. Organizacje muzyczne. Ich działalność koncentrowała się na kultywowaniu oraz upowszechnianiu kultury muzycznej dzieci i młodzieży harcerskiej w kraju i za granicą. Zagospodarowywały czas wolny dzieci i młodzieży. Propagowały poziom artystyczny członków zespołu. Umacniały więzi między pokoleniami „Wartaki”.
5. Organizacje wiejskie. Celem ich działalności było wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego wsi poprzez naukę, edukację, oświatę i wychowanie. Podtrzymywały tradycję narodową, pielęgnowały polskość oraz rozwijały świadomość narodową, obywatelską i kulturową. Integrowały mieszkańców wsi oraz środowisko kolekcjonerów. Przeciwdziałały bezradności i wykluczeniu społecznemu. Wspierały demokrację i budowały społeczeństwo obywatelskie w środowisku lokalnym. Popularyzowały i organizowały w lokalnym środowisku przedsięwzięcia służące krzewieniu kultury fizycznej, rozwijaniu turystyki i krajoznawstwa. Promowały uprawianie sportów wodnych i motorowodnych, w tym propagowały i kształtowały potrzebę oraz umiejętność racjonalnego i kulturalnego spędzania wolnego czasu na wodzie.

Upowszechniały wiedzę i umiejętności na rzecz obronności państwa oraz prowadziły działalność wspomagającą porządek i bezpieczeństwo publiczne, a także przeciwdziałały patologiom społecznym. Zajmowały się działalnością wychowawczą i popularyzatorską w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej. Upowszechniały wiedzę historyczną i prowadziły działalność muzealno-wystawienniczą. Promowały i organizowały wolontariat.

Szkoliły oraz doskonaliły kadrę wychowawczą i instruktorską. Należy zaznaczyć, że przy trzeciej zmianie celów działania organizacja przekształcała się w stowarzyszenie o szerokim profilu działalności ogólnorozwojowej.

6. Organizacje byłych więźniów. Celem ich działalności były zrzeszenie najmłodszych więźniów politycznych lat 1944–1956 oraz uczestników konspiracji z tego okresu dla podtrzymania więzi koleżeńskiej, poprawy warunków bytowych i reprezentowania ich interesów wobec instytucji państwowych, a także kultywowanie patriotycznych tradycji walk narodu polskiego o niepodległość, wolność osobistą i demokratyczne formy współżycia społecznego oraz pojmowania pracy jako służby narodowi i ojczyźnie. Nawiązywały do ideałów harcerstwa polskiego i konspiracyjnej walki zbrojnej lat 1939–1956. Wychowywały młode pokolenie w duchu patriotycznym.

Uświadamiały społeczeństwu ogrom strat poniesionych przez narzucanie ideologii komunistycznej i dominacji sowieckiej.

Wszystkie analizowane organizacje odwoływały się do aksjologii harcerskiej, której fundamentem były: służba Bogu, Polsce i bliźnim – rozumiana jako patriotyzm, odpowiedzialność i troska o dobro wspólne; samodoskonalenie – dążenie do rozwoju osobistego, moralnego, społecznego i zawodowego; braterstwo i wspólnota – wyrażające solidarność, współdziałanie i integrację środowisk; oraz szacunek dla przyrody i kultury – stanowiący przejaw harmonijnego rozwoju człowieka i jego otoczenia. W wymiarze aksjologicznym organizacje te łączyły zatem ideał harcerskiej służby z rozwojem kompetencji społecznych, technicznych, artystycznych i obywatelskich.

Metody oddziaływania wychowawczego stosowane przez te stowarzyszenia opierały się na zasadzie wychowania przez działanie i doświadczenie, przy czym występowało zróżnicowanie środków dydaktycznych – pojawiały się takie środki, jak muzyka, technika, ekologia czy gospodarka.

Adresatami oddziaływań tych organizacji byli zarówno dzieci i młodzież harcerska, jak i dorośli – w tym instruktorzy, artyści, ekolodzy, społecznicy oraz byli więźniowie polityczni – co podkreślało wielopokoleniowy charakter wychowania harcerskiego.

Specyfika działalności poszczególnych stowarzyszeń odzwierciedlała lokalne i historyczne uwarunkowania: Zakopane – tradycje przedsiębiorczości i góralskiej wspólnoty; Lublin – rozwój techniczny i edukację naukową; Ściborki – ekologiczne wychowanie moralne; Koło – twórczość artystyczną

i integrację pokoleń; Maszewo Duże – obywatelskość i żeglarstwo; Warszawa – pamięć historyczną i patriotyzm.

Stowarzyszenia religijne, chrześcijańskie

Stowarzyszenia religijne, chrześcijańskie odwoływały się w swych działaniach wychowawczych do wartości chrześcijańskich lub zasad religii rzymskokatolickiej. Celem ich działalności były dostarczanie wychowankom środków osobistego rozwoju i/lub kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego (przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów), poprzez praktykowanie metody skautowej z uwzględnieniem wartości chrześcijańskich lub zasad religii rzymskokatolickiej. Krzewiły etykę chrześcijańską i promowały wartości rodzinne. Czyniły to w duchu miłości braterskiej, wartości patriotycznych, obywatelskich, czystości duchowej, pracowitości. Niektóre z nich akcentowały możliwie najszerszą współpracę z młodymi ludźmi z innych krajów europejskich.

Do stowarzyszeń religijnych zaliczyłam:

- Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego,
- Stowarzyszenie Skauci Króla,
- Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”,
- Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL,
- Związek Skautowy Iskra.

Wszystkie analizowane organizacje odwoływały się wprost do aksjologii harcerskiej, skautowej, scoutingowej i chrześcijańskiej, w której centralne miejsce zajmowały: służba Bogu, Ojczyźnie i bliźniemu – rozumiana jako wyraz wiary, patriotyzmu, odpowiedzialności społecznej i obywatelskiej; samowychowanie i rozwój osobisty – postrzegane jako moralny, duchowy i intelektualny obowiązek człowieka wierzącego; braterstwo i wspólnota – wyrażające solidarność, współpracę i otwartość na drugiego człowieka niezależnie od jego pochodzenia czy wyznania; szacunek dla przyrody i kultury – stanowiące podstawę zrównoważonego, harmonijnego rozwoju człowieka; oraz wiara i praktyka religijna – traktowane nie tylko jako element duchowości, lecz także jako integralna część procesu wychowania.

Wszystkie stowarzyszenia realizowały ideał wychowania całościowego (integralnego), łączącego rozwój duchowy, intelektualny, emocjonalny, społeczny i fizyczny. Odwoływały się przy tym do katolickiej nauki społecznej i tradycji europejskiego skautingu katolickiego, niektóre z nich do myśli Jakuba Sevina, twórcy francuskiego nurtu skautingu europejskiego.

W wymiarze aksjologicznym organizacje te łączyły etos harcerskiej służby i patriotyzmu z duchowością chrześcijańską, tworząc spójną koncepcję wychowania człowieka wierzącego, aktywnego i odpowiedzialnego. Metody wychowawcze stosowane przez analizowane organizacje stanowiły rozwinięcie klasycznej metody scoutingowej, opartej na zasadzie *learning by doing* („uczenie się przez działanie”), której fundamentem były: system małych grup (zastępów) rozwijający współpracę, odpowiedzialność i przywództwo; wychowanie przez działanie, czyli zdobywanie doświadczenia poprzez służbę i aktywne uczestnictwo w życiu wspólnoty; kontakt z przyrodą sprzyjający refleksji, samodzielności i kształtowaniu wrażliwości ekologicznej; prawo i przyrzeczenie harcerskie, skautowe, scoutingowe stanowiące moralny punkt odniesienia i źródło samowychowania; służba będąca praktyczną realizacją idei miłości bliźniego i odpowiedzialności społecznej; oraz formacja duchowa, obejmująca modlitwę, rekolekcje, udział w liturgii i opiekę duszpasterską, dzięki czemu działalność wychowawcza miała charakter całościowy, łączący rozwój osobowy z formacją religijną, społeczną i obywatelską.

Mimo wspólnego fundamentu ideowego analizowane stowarzyszenia różniły się profilami działalności i grupami odbiorców, co wynikało z lokalnych tradycji, struktur organizacyjnych oraz interpretacji metody skautowej, scoutingowej. Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego kładło nacisk na wychowanie w duchu dyscypliny, modlitwy i patriotyzmu oraz współpracę międzynarodową w ramach europejskiego ruchu skautowego, adresując swe działania do dzieci i młodzieży szkolnej. Stowarzyszenie Skauci Króla akcentowało ewangeliczny wymiar wychowania, koncentrując się na osobistym spotkaniu z Chrystusem, trwaniu w wierze i służbie Bogu, kierując ofertę do dzieci, młodzieży i rodzin chrześcijańskich. Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut” łączyło wychowanie harcerskie, obywatelskie i ekologiczne, promując postawy solidarności, wolności i odpowiedzialności społecznej wśród dzieci, młodzieży, instruktorów i społeczności lokalnych. Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL upowszechniało chrześcijański system wartości, służbę społeczną i proekologiczną w duchu tradycji polskiego harcerstwa, obejmując swym oddziaływaniem dzieci, młodzież i środowiska rodzinne. Z kolei Związek Skautowy Iskra łączył działalność wychowawczą z wolontariatem, edukacją obywatelską i nowoczesnymi technologiami, akcentując współpracę międzywyznaniową i działania charytatywne, skierowane do dzieci, młodzieży, dorosłych, rodzin oraz środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Analizowane stowarzyszenia stanowiły współczesne przykłady chrześcijańskiego harcerstwa, skautingu, scoutingu wychowującego poprzez działanie, służbę i wspólnotę. Ich działalność obejmowała zarówno formację duchową, jak i rozwój społeczny, ekologiczny czy obywatelski.

1.2. Analiza celów działania stowarzyszeń wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe

W tym podrozdziale przedstawiłam analizę stowarzyszeń wspierających, przyporządkowując poszczególne organizacje do dwóch wyróżnionych grup: stowarzyszeń dedykowanych oraz stowarzyszeń wspierająco-współpracujących. Na początku omówiłam ich definicje, a następnie przeprowadziłam analizę treści celów.

Na podstawie analizy zawartości treści celów działalności 160 stowarzyszeń zarejestrowanych w KRS wśród tych, które nie prowadziły działalności stricte wychowawczej, tylko akcentowały wsparcie dla takich organizacji lub współpracę z nimi, wyróżniłam dwa rodzaje: stowarzyszenia dedykowane i stowarzyszenia wspierająco-współpracujące.

Stowarzyszenia dedykowane to organizacje, których głównym celem były wsparcie organizacji harcerskich, skautowych, scoutowych poprzez podejmowanie m.in. działań upowszechniających idee, podtrzymujących pamięć, stwarzających warunki do rozwoju, udzielania pomocy materialnej czy metodycznej, a także reprezentacja interesów środowisk harcerskich, skautowych na zewnątrz.

Stowarzyszenia wspierająco-współpracujące nie miały wskazanego wsparcia, współdziałania z harcerstwem, skautingiem, scoutingiem jako głównego celu swego działania, ale deklarowały gotowość do współpracy z nimi lub promocji idei harcerskich i/lub skautowych w ramach wielu podejmowanych działań.

Diagram 8. Liczba stowarzyszeń dedykowanych i wspierająco-współpracujących

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 32 zawarłam wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych i wspierająco-współpracujących.

Tabela 32. Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych i wspierająco-współpracujących

Stowarzyszenia dedykowane	Stowarzyszenia wspierająco-współpracujące
1. „ASKALON” Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Krotoszyńskiej 2. Dobroczynne Towarzystwo Opolskie „Równe Szanse” 3. Harcerski Krąg Przyjaciół 4. Klub Sportowy „Czuwaj” 5. Klub Żeglarski „16” 6. Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza” 7. Koło Przyjaciół Harcerstwa 9 Białostockiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki 8. Koło Przyjaciół Harcerstwa przy 22 Szczepie Watra 9. Koło Przyjaciół Harcerstwa Szczepu „Arkona 18” 10. Koło Przyjaciół Harcerstwa w Białobrzegach 11. Korpus Weteranów Czarnej Trzynastki Krakowskiej 12. Krąg Przyjaciół „Druh” 13. Krąg Przyjaciół Harcerstwa „Watra” w Zielonej Górze 14. Krąg Przyjaciół Poznańskiej Czarnej Trzynastki 15. Krąg Przyjaciół Sierpeckiego Harcerstwa 16. Podśudeckie Stowarzyszenie Z Pokolenia na Pokolenie 17. Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu 18. Rada Przyjaciół Harcerstwa w Jeleniej Górze 19. Ruch Rozwoju Harcerstwa Ziemi Nyskiej 20. Skautowe Stowarzyszenie „Czerwone Maki” 21. Stowarzyszenie „Czarna Czwórka” 22. Stowarzyszenie „Dom Harcerza” 23. Stowarzyszenie „Koło Przyjaciół Piątki Krakowskiej” 24. Stowarzyszenie „Niedźwiedź Wojtek” 25. Stowarzyszenie „Siegać za Horyzont” 26. Stowarzyszenie Błękitna Czternastka 27. Stowarzyszenie Błękitnego Szczepu Dzieci Gór	1. Bractwo Świątokrzyskie 2. Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja 3. Klub Aktywnego Wypoczynku „Zuch” 4. Klub Europejski „Euro – Klub” 5. Koło 10 Pułku Strzelców Konnych 6. Lubuskie Zrzeszenie Podmiotów Seniorskich 7. Nasze Miasto-Unsere Stadt 8. New Generation 9. Ochotnicza Straż Pożarna Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Strażacy Wspólnie przeciw Białaczce Lubin 10. Ośrodek Technologii Informatycznych 11. Pracownia Animacji 12. Pracownia Twórczości Artystycznej 13. Przysań ART 14. Przysań Pomysłów 15. Re:Generacja 43 16. Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich 17. Skraj 18. Stowarzyszenie „Klub Miłośników Turystyki Grzmot-Odrodzenie” 19. Stowarzyszenie „Koloryt” 20. Stowarzyszenie „Maximus Myszków” 21. Stowarzyszenie „Narębski Point” 22. Stowarzyszenie „Wałdowski Klucz” 23. Stowarzyszenie ATV Kostrzyn 24. Stowarzyszenie dla Rozwoju Gminy Chocień 25. Stowarzyszenie Integracji Lubuskiego Wolontariatu 26. Stowarzyszenie Klubu Przyjaciół Szkół i Organizacji Monte Cassino 27. Stowarzyszenie Kombatantów „Jędrusiów” Żołnierzy Armii Krajowej ich Rodzin i Sympatyków 28. Stowarzyszenie Kuźnia 29. Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych Lider 30. Stowarzyszenie Miłośników Poezji Kajetana Sawczuka

Tabela 32. Wykaz nazw stowarzyszeń... cd.

Stowarzyszenia dedykowane	Stowarzyszenia wspierające-współpracujące
29. Stowarzyszenie Członków i Sympatyków Byłego Szczepu 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Gen. Romualda Traugutta	31. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”
30. Stowarzyszenie Dziedzictwa Hufców Polskich im. Stanisława Sedlaczka	32. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka”
31. Stowarzyszenie Delta Wisły	33. Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dobra
32. Stowarzyszenie Dorosłych Harcerzy i Harcerzy „Bractwo Zawiszy Czarnego”	34. Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny
33. Stowarzyszenie Gryficka Rada Przyjaciół Harcerstwa	35. Stowarzyszenie Najmłodszych Polskich Żołnierzy II Wojny Światowej - Zarząd Krajowy w Przemyślu
34. Stowarzyszenie Harcerskie „Druh Druhowi”	36. Stowarzyszenie Niezłomna Polska-Dobre Słowo
35. Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”	37. Stowarzyszenie Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej Ponury-Nurt
36. Stowarzyszenie Harcerskie Tropiciele	38. Stowarzyszenie Przyjaciół 18 Pułku Rozpoznawczego
37. Stowarzyszenie Harcerskie Ziemi Będzińskiej	39. Stowarzyszenie Przyjaciół 9 Pułku Rozpoznawczego
38. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego – Hufców Polskich	40. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „Harc”
39. Stowarzyszenia Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte	41. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Klubu Turystycznego Bra-De-Li
40. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego „Harcerska Brać”	42. Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka”
41. Stowarzyszenie Harcerzy Szczecińskich	43. Stowarzyszenie Przyjaciół Strzemieszyc
42. Stowarzyszenie Luzarczy	44. Stowarzyszenie Przyszań
43. Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem	45. Stowarzyszenie Sportów Obronnych Powiatu Grodzkiego
44. Stowarzyszenie na rzecz 3 Drużyny Harcerskiej Chaos w Koziegłłowach „Siewcy Chaosu”	46. Stowarzyszenie Tożsamość
45. Stowarzyszenie O!Praga	47. Stowarzyszenie Ułanów Karpackich
46. Stowarzyszenie Po Przygodę	48. Stowarzyszenie Unihokej Warszawa
47. Stowarzyszenie Przyjaciół 41 Bydgoskiej Drużyny Harcerskiej „Orlęta”	49. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras (nazwa skrócona: Stowarzyszenie im. Teresy Kras)
48. Stowarzyszenie Przyjaciół Białogardzkiego Hufca ZHP „Czuwaj!”	50. Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel” i Miłośników ich Tradycji
49. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Brzoza”	51. Szprotawskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka
50. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskich Drużyn Wodnych w Rzeszowie	52. Towarzystwo Przyjaciół Hallerowa
51. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Szczecinie	53. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sulechowskiej Pro Sulechovia
52. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”	54. Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz
53. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”	55. Wielkopolskie Stowarzyszenie Młodzieżowe na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Wędrowanie”
54. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Małe Zatorze”	56. Zakręcenie na Aktywność
55. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Osiemnastka”	57. Zespół Ochrony Pamięci Armii Krajowej „Brzozów”
56. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Trzy Pióra”	
57. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno	
58. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Dzieci Specjalnej Troski	
59. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Przygody „Eskapada”	
60. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Łomżyńskiego	
61. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Rzeczypospolitej	
62. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Skaut	
63. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Belchatowie	
64. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach	
65. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Opolu	
66. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Wędrowiec	

67. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Gliwickiej	
68. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Głubczyckiej	
69. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej	
70. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wieluńskiej „Piątka”	
71. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Żłotowskiej „Rodło”	
72. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 100289	
73. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184	
74. <i>Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 676091</i>	
75. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy „Czuwaj”	
76. <i>Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy</i>	
77. Stowarzyszenie Przyjaciół Hektw (Harcerskiego Ośrodka Kształcenia Turystów Wodnych) im. Dh. J. Szymańskiego	
78. Stowarzyszenie Przyjaciół I Kutnowskiego Szczepu Innominata	
79. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu 62 PDHIZ „Zośka”	
80. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Harcerskiego „Hańcza”	
81. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Ruczaj	
82. Stowarzyszenie Przyjaciół ZHP Ziemi Sąddeckiej „Czuwaj”	
83. <i>Stowarzyszenie Przyjaciół Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej</i>	
84. Stowarzyszenie Rozwoju Żeglarsstwa i Harcerstwa Wodnego „Horyzont”	
85. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego „Czuwaj”	
86. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego Ziemi Rypińskiej	
87. Stowarzyszenie Stanica Harcerska Drężno	
88. Stowarzyszenie Sympatyków Harcerstwa Żnińskiego	
89. Stowarzyszenie Szarych Szeregów	
90. Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej	
91. <i>Stowarzyszenie Wspierania Harcerstwa</i>	
92. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Harcerskich „Otwórzmy Bramy”	
93. Stowarzyszenie Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego	
94. Stowarzyszenie Żuawi	
95. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”	
96. Towarzystwo Przyjaciół Orkiestry Harcerskiej im. St. Moniuszki	
97. Towarzystwo Skautowe „Szmaragdowa”	
98. Towarzystwo Skautowe Horn	
99. Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Harcerskich – Prawy Hals	
100. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słonecznik”	
101. Towarzystwo Wychowanków Szarej Siódemki	
102. <i>Wolsztyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Krag”</i>	
103. Wólczyńskie Stowarzyszenie Zarzewie	

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

1.2.1. Stowarzyszenia dedykowane

W niniejszym podrozdziale prezentuję analizę treści celów stowarzyszeń dedykowanych, które reprezentowały środowisko społeczne, wychowawcze i obywatelskie zakorzenione w tradycji harcerskiej, skautowej i scoutowej.

Analiza treści celów wszystkich organizacji pozwala stwierdzić, że ich działalność koncentrowała się wokół kilku dominujących płaszczyzn: wychowania i edukacji młodzieży, kultywowania tradycji i pamięci historycznej, integracji środowisk harcerskich i międzypokoleniowych, aktywności społecznej, charytatywnej i obywatelskiej oraz rozwoju sportu, turystyki i rekreacji.

W zakresie wychowania i edukacji młodzieży organizacje, takie jak „ASKALON” Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Krotoszyńskiej, Dobroczynne Towarzystwo Opolskie „Równe Szanse” czy Stowarzyszenie Harcerskie Ziemi Będzińskiej, skupiały się na rozwoju osobowości, kompetencji społecznych i moralnych młodych ludzi, a także na wyrównywaniu szans edukacyjnych i kształceniu kadry instruktorskiej.

W sferze kultywowania tradycji i pamięci historycznej dominowały działania takich organizacji, jak Korpus Weteranów Czarnej Trzynastki Krakowskiej, Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich oraz Stowarzyszenie Dziedzictwa Hufców Polskich im. Stanisława Sedlaczka, które propagowały postawy patriotyczne, chroniły pamiątki i utrzymywały dorobek ruchu harcerskiego.

W obszarze integracji środowisk harcerskich i międzypokoleniowych istotną rolę odgrywały m.in. Stowarzyszenie Dorosłych Harcerzek i Harcerzy „Bractwo Zawiszy Czarne”, Rada Przyjaciół Harcerstwa w Jeleniej Górze oraz Podsudeckie Stowarzyszenie Z Pokolenia na Pokolenie, które łączyły różne pokolenia harcerzy i sympatyków, wzmacniając więzi społeczne.

Działalność społeczna, charytatywna i obywatelska znajdowały odzwierciedlenie w aktywności takich podmiotów, jak Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu, Stowarzyszenie Gryficka Rada Przyjaciół Harcerstwa i Stowarzyszenie Harcerskie „Druh Druhowi”, które angażowały się w pomoc społeczną, wolontariat i inicjatywy lokalne.

W zakresie sportu, turystyki i rekreacji takie organizacje, jak Klub Sportowy „Czuwaj”, Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Szczecinie oraz Stowarzyszenie Delta Wisły, rozwijały aktywność fizyczną, turystykę oraz wychowanie wodne, zgodnie z tradycją harcerskiego stylu życia.

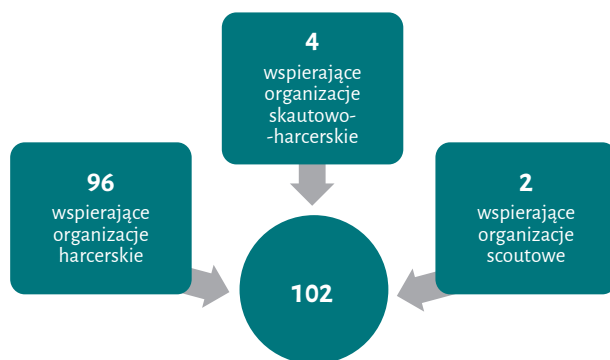
Struktura tych organizacji wskazywała na zinstytucjonalizowanie społecznego wsparcia dla wychowania harcerskiego, skautowego, scoutingowego –

w tym kształcenia instruktorów, pomocy środowiskom defaworyzowanym i promocji aktywnego obywatelstwa.

Wszystkie stowarzyszenia wykazywały spójny system aksjologiczny, oparty na wartościach, takich jak: patriotyzm i służba społeczna, demokracja i samorządność, tolerancja, przyjaźń, odpowiedzialność i wolność oraz ochrona przyrody i styl życia bliski naturze, co pozostawało w pełnej zgodności z Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim, Skautowym, Scoutin-gowym i potwierdzało, że pomimo formalnego zróżnicowania organiza-cje te tworzyły jeden spójny kulturowy i wychowawczy ruch społeczny.

Stowarzyszenia, biorąc pod uwagę grupy, które obejmowały swoim wsparciem, można było podzielić na trzy kategorie: organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie oraz skautowe.

Diagram 9. Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierającym organizacje: harcerskie, skautowo-harcerskie, scoutowe

Źródło: opracowanie własne.

Przeważająca liczba stowarzyszeń⁵¹ dedykowanych (96) deklarowała chęć wspierania wyłącznie organizacji harcerskich. Zaledwie cztery zazna-czyły, że swoje wsparcie kierowały zarówno do organizacji harcerskich, jak i skautowych. Dwa stowarzyszenia – co podkreślały już w swojej nazwie – deklarowały wsparcie wyłącznie dla organizacji skautowych.

W tabeli 33 zawarłam wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych wspie-rających organizacje harcerskie, harcersko-skautowe oraz tylko scoutowe.

⁵¹ W tym jedno Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41” posiadające status stowarzyszenia kultury fizycznej. Dwie organizacje (Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy „Czuwaj”, Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Przygody „Eskapada”) nie podały w KRS celów swych działań – uwzględniono je częściowo w analizie na podstawie nazwy organizacji.

Tabela 33. Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych wspierających organizacje: harcerskie, harcersko-skautowe, scoutowe

Wspierające organizacje harcerskie	Wspierające organizacje harcersko-skautowe	Wspierające organizacje scoutowe
1. Dobroczynne Towarzystwo Opolskie „Równe Szanse” 2. Harcerski Krąg Przyjaciół 3. Klub Sportowy „Czuwaj” 4. Klub Żeglarski „16” 5. Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza” 6. Koło Przyjaciół Harcerstwa 9 Białostockiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki; 7. Koło Przyjaciół Harcerstwa przy 22 Szczepie Watra 8. Koło Przyjaciół Harcerstwa Szczepu „Arkona 18” 9. Koło Przyjaciół Harcerstwa w Białobrzegach 10. Korpus Weteranów Czarnej Trzynastki Krakowskiej 11. Krąg Przyjaciół „Druh” 12. Krąg Przyjaciół Harcerstwa „Watra” w Zielonej Górze 13. Krąg Przyjaciół Poznańskiej Czarnej Trzynastki 14. Krąg Przyjaciół Sierpeckiego Harcerstwa 15. Podsudeckie Stowarzyszenie Z Pokolenia na Pokolenie 16. Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomysłu 17. Ruch Rozwoju Harcerstwa Ziemi Nyskiej 18. Skautowe Stowarzyszenie „Czerwone Maki” 19. Stowarzyszenie „Czarna Czwórka” 20. Stowarzyszenie „Dom Harcerza” 21. Stowarzyszenie „Koło Przyjaciół Piątki Krakowskiej” ^{***} 22. Stowarzyszenie „Niedźwiedź Wojtek” 23. Stowarzyszenie „Sięgać za Horyzont” 24. Stowarzyszenie Błękitna Czternastka 25. Stowarzyszenie Błękitnego Szczepu Dzieci Gór 26. Stowarzyszenie Członków i Sympatyków Byłego Szczepu 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Gen. Romualda Traugutta 27. Stowarzyszenie Dziedzictwa Hufców Polskich im. Stanisława Sedlaczka 28. Stowarzyszenie Delta Wisły 29. Stowarzyszenie Dorosłych Harcerzy i Harcerzy „Bractwo Zawiszy Czarnego” 30. Stowarzyszenie Gryficka Rada Przyjaciół Harcerstwa 31. Stowarzyszenie Harcerskie „Druh Druhowi” 32. Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort” 33. Stowarzyszenie Harcerskie Tropiciele 34. Stowarzyszenie Harcerskie Ziemi Będzińskiej 35. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego – Hufców Polskich 36. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego „Harcerska Brać” 37. Stowarzyszenie Harcerzy Szczycieńskich 38. Stowarzyszenie Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte 39. Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem	1. „ASKALON” Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Krotoszyńskiej 2. Rada Przyjaciół Harcerstwa w Jeleniej Górze 3. Stowarzyszenie Luzarczy 4. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Brzoza”	1. Towarzystwo Skautowe „Smaragdowa” 2. Towarzystwo Skautowe Horn

40. Stowarzyszenie na rzecz 3 Drużyny Harcerskiej Chaos w Koziegłowach „Siewcy Chaosu”		
41. Stowarzyszenie O! Praga		
42. Stowarzyszenie Po Przygodę		
43. Stowarzyszenie Przyjaciół 41 Bydgoskiej Drużyny Harcerskiej „Orleńta”		
44. Stowarzyszenie Przyjaciół Białogardzkiego Hufca ZHP „Czuwaj!”		
45. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskich Drużyn Wodnych w Rzeszowie		
46. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Szczecinie		
47. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”		
48. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”		
49. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Małe Zatorze”		
50. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Osiemnastka”		
51. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Trzy Pióra”		
52. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno		
53. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Dzieci Specjalnej Troski		
54. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Przygody „Eskapada”		
55. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Łomżyńskiego		
56. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Rzeczypospolitej		
57. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Skaut		
58. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie		
59. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach		
60. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Opolu		
61. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Wędrowiec		
62. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Gliwickiej		
63. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Głubczyckiej		
64. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej		
65. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wieluńskiej „Piątka”		
66. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Złotowskiej „Rodło”		
67. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 100289		
68. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184		
69. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 676091		
70. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy „Czuwaj”		
71. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa		
72. Stowarzyszenie Przyjaciół HOKTW (Harcerskiego Ośrodka Kształcenia Turystów Wodnych) im. Dh. J. Szymańskiego		
73. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu 62 PDHIZ „Zośka”		
74. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Harcerskiego „Hańcza”		
75. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Ruczaj		
76. Stowarzyszenie Przyjaciół ZHP Ziemi Sądeckiej „Czuwaj”		
77. Stowarzyszenie Przyjaciół Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej		

Tabela 33. Wykaz nazw stowarzyszeń... cd.

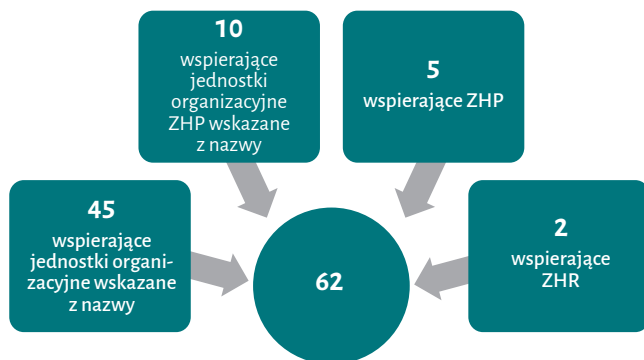
Wspierające organizacje harcerskie	Wspierające organizacje harcersko-skautowe	Wspierające organizacje skautowe
78. Stowarzyszenie Przyjaciół I Kutnowskiego Szczepu Innominata 79. Stowarzyszenie Rozwoju Żeglarstwa i Harcerstwa Wodnego „Horyzont” 80. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego „Czuwaj” 81. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego Ziemi Rypińskiej 82. Stowarzyszenie Stanica Harcerska Drężno 83. Stowarzyszenie Sympatyków Harcerstwa Żnińskiego 84. Stowarzyszenie Szarych Szeregów 85. Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej 86. <i>Stowarzyszenie Wspierania Harcerstwa</i> 87. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Harcerskich „Otwórzmy Bramy” 88. Stowarzyszenie Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego 89. Stowarzyszenie Żuawi 90. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41” 91. Towarzystwo Przyjaciół Orkiestry Harcerskiej im. St. Moniuszki 92. Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Harcerskich – Prawy Hals 93. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni” 94. Towarzystwo Wychowanków Szarej Siódemki 95. <i>Wolsztyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa</i> „Kragg” 96. Włoczyńskie Stowarzyszenie Zarzewie		

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Wśród stowarzyszeń dedykowanych wspierających organizacje harcerskie niektóre wyraźnie wskazywały, komu dedykują swoje wsparcie, umieszczając tę informację w nazwie organizacji i/lub w treści celów działania.

Diagram 10. Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierających: jednostki organizacyjne wskazane z nazwy, jednostki organizacyjne ZHP wskazywane z nazwy oraz ZHP i ZHR

Źródło: opracowanie własne.

Czterdzieści pięć stowarzyszeń zadeklarowało wsparcie dla jednostek organizacyjnych, takich jak: drużyny, szczepy, hufce i chorągwie lub harcerstwo danego regionu/miasta. Dziesięć organizacji wskazało określone jednostki należące do ZHP; pięć – ZHP, dwie organizacje wspierają ZHR. W tabeli 34 zawarto zestawienie nazw tych stowarzyszeń oraz jednostek, do których adresowane jest ich wsparcie.

Tabela 34. Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych wraz z nazwami jednostek, którym dedykowano wsparcie

	Nazwa stowarzyszenia	Nazwa jednostki, której dedykowano wsparcie
Jednostki organizacyjne wskazane z nazwy	1. Klub Żeglarski „16”	16 Żeglarska Drużyna Harcerska im. Mariusza Zaruskiego w Bydgoszczy
	2. Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza”	Szczep „Puszcza”
	3. Koło Przyjaciół Harcerstwa przy 22 Szczepie Watra	22 Szczep Watra
	4. Koło Przyjaciół Harcerstwa Szczepu „Arkona 18”	Szczep „Arkona 18”
	5. Korpus Weteranów Czarnej Trzynastki Krakowskiej	Czarna Trzynastka Krakowska
	6. Krąg Przyjaciół „Druh”	Szczep Wicina
	7. Krąg Przyjaciół Poznańskiej Czarnej Trzynastki	13 Szczep Harcerski Poznańska Czarna Trzynastka
	8. Krąg Przyjaciół Sierpeckiego Harcerstwa	Sierpeckie Harcerstwo
	9. Ruch Rozwoju Harcerstwa Ziemi Nyskiej	Harcerstwo Ziemi Nyskiej
	10. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego – Hufców Polskich*	Harcerstwo Polskie (Hufce Polskie)

Tabela 34. Wykaz nazw stowarzyszeń... cd.

	Nazwa stowarzyszenia	Nazwa jednostki, której dedykowano wsparcie
Jednostki organizacyjne wskazane z nazwy	11. Stowarzyszenia Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte	Szczep Westerplatte
	12. Stowarzyszenie „Koło Przyjaciół Piątki Krakowskiej”	Szczep 5 KDH „Wichry”
	13. Stowarzyszenie „Niedźwiedź Wojtek”	1 Wielopoziomowa Drużyna Harcerska „Nocte Diei Virdis”
	14. Stowarzyszenie Błękitna Czternastka	Błękitna Czternastka
	15. Stowarzyszenie Błękitnego Szczepu Dzieci Gór	Błękitny Szczep Dzieci Gór
	16. Stowarzyszenie Członków i Sympatyków Byłego Szczepu 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Gen. Romualda Traugutta	105 Warszawska Drużyna Harcerzy, Szczep 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy
	17. Stowarzyszenie Dziedzictwa Hufców Polskich im. Stanisława Sedlaczka	Hufce Polskie im. Stanisława Sedlaczka
	18. Stowarzyszenie na rzecz 3 Drużyny Harcerskiej Chaos w Koziegłowach „Siewcy Chaosu”	3 Drużyna Harcerska Chaos w Koziegłowach
	19. Stowarzyszenie O! Praga	17 Warszawska Drużyna Harcerska i Gromad Zuchowych im. Gen. Jakuba Jasińskiego
	20. Stowarzyszenie Przyjaciół 41 Bydgoskiej Drużyny Harcerskiej „Orlęta”	41 Bydgoska Drużyna Harcerska „Orlęta”
	21. Stowarzyszenie Przyjaciół Białogardzkiego Hufca ZHP „Czuwaj!”	Białogardzki Hufiec ZHP
	22. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Brzoza”	Szczep 14 DH i GZ Nieporęt, Szkoła Podstawowa im. I Batalionu Saperów Kościuszkowskich w Izabelinie
	23. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskich Drużyn Wodnych w Rzeszowie	Drużyny wodne z II Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie oraz gromady zuchowe
	24. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Szczecinie	Harcerski Ośrodek Morski w Szczecinie
	25. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”	Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”
	26. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”	Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”
	27. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Małe Zatorze”	SPH „Małe Zatorze”
	28. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno	Hufiec ZHP Leszno
	29. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Łomżyńskiego	Harcerstwo Łomżyńskie
	30. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Gliwickiej	Harcerstwo Ziemi Gliwickiej
	31. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Głubczyckiej	Harcerstwo Ziemi Głubczyckiej
	32. Stowarzyszenie Przyjaciół ZHP Ziemi Sądeckiej „Czuwaj”	Hufiec Nowy Sącz ZHP
	33. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałeckiej	Harcerstwo Ziemi Wałeckiej

Jednostki organizacyjne wskazane z nazwy	34. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wieluńskiej „Piątka”	Harcerstwo Ziemi Wieluńskiej „Piątka”
	35. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa	dzieci i młodzież swarzędzka
	36. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu 62 PDHiZ „Zośka”	Szczep 62 PDHiZ „Zośka”
	37. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego Ziemi Rypińskiej	Hufiec ZHP Rypin
	38. Stowarzyszenie Stanica Harcerska Drężno	Stanica Harcerska Drężno
	39. Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej	Czarna Trzynastka Krakowska
	40. Stowarzyszenie Wspierania Harcerstwa	drużyny harcerskie działające na terenie miasta i gminy Wolsztyn
	41. Stowarzyszenie Żuawi	drużyny Żuawi
	42. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”	41 Harcerska Drużyna Żeglarska „Top-41”
	43. Towarzystwo Przyjaciół Orkiestry Harcerskiej im. St. Moniuszki	Harcerska Orkiestra Dęta
	44. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”	Harcerski Zespół Artystyczny „Słoneczni”
	45. Towarzystwo Wychowanków Szarej Siódemki	Szczep Szarej Siódemki
Jednostki organizacyjne ZHP wskazane z nazwy	1. Koło Przyjaciół Harcerstwa 9 Białostockiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki	9 Białostocka Drużyna Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki, ZHP
	2. Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu	Hufiec ZHP w Nowym Tomyślu
	3. Skautowe Stowarzyszenie „Czerwone Maki”	Szczep 69 WDHiZ im. Bohaterów Monte Cassino, ZHP
	4. Stowarzyszenie „Dom Harcerza”	Szczep Harcerski im. Obrońców Katowic, X Szczep Harcerski „Ostoja” im. Pawła Stellera, ZHP
	5. Stowarzyszenie Po Przygodę	5 Wielopoziomowa Redzka Drużyna Harcerska ZHP
	6. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa	Krakowska Chorągiew ZHP im. Tadeusza Kościuszki, ZHP
	7. Stowarzyszenie Przyjaciół I Kutnowskiego Szczepu Innominata	Kutnowski Szczep Innominata oraz w szczególnych przypadkach ZHP
	8. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Harcerskiego „Hańcza”	Szczep Harcerskich Drużyn Rzek i Jezior „Hańcza”, ZHP
	9. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Ruczaj	Szczep Ruczaj, ZHP
	10. Stowarzyszenie Rozwoju Żeglarsstwa i Harcerstwa Wodnego „Horyzont”	Harcerski Klub Żeglarski „Szkwał” ZHP w Stalowej Woli
ZHP	1. Stowarzyszenie Harcerskie „Druh Druhowi”	ZHP
	2. Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”	ZHP
	3. Stowarzyszenie Harcerzy Szczycieńskich	ZHP

Tabela 34. Wykaz nazw stowarzyszeń... cd.

	Nazwa stowarzyszenia	Nazwa jednostki, której dedykowano wsparcie
ZHP	4. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego „Czuwaj”	ZHP
	5. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa	ZHP
ZHR	1. Wołczyńskie Stowarzyszenie Zarzewie	wołczyńskie środowisko ZHR
	2. Stowarzyszenie Przyjaciół Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej	ZHR

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Niektóre ze stowarzyszeń podkreślały w swych celach terytorium, jakie miało obejmować ich wsparcie, wymieniając nazwę miejscowości, np. Białobrzeg⁵², dzielnicę, np. warszawską Pragę⁵³, czy też akcentując teren, np. gmina Witnica⁵⁴, powiat⁵⁵ lub ziemię⁵⁶. Część organizacji wymieniała też w nazwie lub celach działania jednostkę organizacyjną, postać, wydarzenie historyczne, którego pamięć chciała podtrzymywać i przekazywać kolejnym pokoleniom.

Tabela 35. Zestawienie stowarzyszeń wraz z kategoriami oraz nazwami jednostek, osób, instytucji, wydarzeń i miejsc, których pamięć ma być przez nie pielęgnowana

Kategoria	Nazwa	Nazwa stowarzyszenia
Jednostka	Harcerski Klubu Sportowy „Czuwaj” i Kolejowy Klub Sportowy „Czuwaj”	Klub Sportowy „Czuwaj”
	powstańcy wielkopolscy	Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomysłu
	2 Korpus Polski Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie	Skautowe Stowarzyszenie „Czerwone Maki”
	uczestnicy bitwy o Monte Cassino	
	członkowie Szarych Szeregów	
	członkowie Armii Krajowej	Stowarzyszenie „Czarna Czwórka”
	Gdańska Drużyna Harcerzy im. Bolesława Chrobrego	
	Harcerstwo Polskie (Hufce Polskie)	Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego – Hufców Polskich*

⁵² Koło Przyjaciół Harcerstwa w Białobrzegach.
⁵³ Stowarzyszenie O!Praga.
⁵⁴ Krąg Przyjaciół „Druh”.
⁵⁵ Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Głubczyckiej.
⁵⁶ „ASKALON” Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Krotoszyńskiej.

	Szczep Westerplatte	Stowarzyszenie Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte
	Czarna Trzynastka Krakowskiej Drużyny Skautowej	Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej
	Czarna Trzynastka Wileńskiej Drużyny Harcerzy	
	Drużyna Żuawi	Stowarzyszenie Żuawi
Postać/ postacie	Marian Luzar ⁵⁷	Stowarzyszenie Luzarczy
	Olga ⁵⁸ i Andrzej ⁵⁹ Małkowsy	Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem
	Zośka ⁶⁰	Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu 62 PDHIZ „Zośka”
	Józef Grzesiak „Czarny” ⁶¹	Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej
	Władysław Skoraczewski ⁶²	Stowarzyszenie Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego
Wydarzenie	Powstanie Styczniowe	<i>Stowarzyszenie Członków i Sympatyków Byłego Szczepu 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Gen. Romualda Traugutta</i>
Terytorium	warszawska Praga	Stowarzyszenie O!Praga

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

⁵⁷ Luzar Marian Wojciech, pseud. Czarny Kruk (1895–1939), ksiądz katolicki, harcmistrz, komendant Krakowskiej Chorągwi Męskiej (1927–1930), Naczelny Kapelan ZHP (1931–1939). Więcej patrz: J. Wojtyca (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 1, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2006, s. 118–120.

⁵⁸ Małkowska z Drahonowskich Olga, pseud. Gaździna (1888–1979), nauczycielka, harcmistrzyni Rzezypospolitej, współorganizatorka harcerstwa, członkini Naczelnej Komendy Skautowej we Lwowie (1911), założycielka i kierowniczka szkoły pracy harcerskiej „Cisowy Dworek” w Sromowcach Wyżnych (1925–1939), przewodnicząca Komitetu Harcerskiego w Wielkiej Brytanii (1940–1942), przewodnicząca Tymczasowego Komitetu Harcerskiego (1942–1943), przewodnicząca Komitetu Naczelnego ZHP na czas wojny (1943–1946). Więcej patrz: ibidem, s. 127–131.

⁵⁹ Małkowski Andrzej Juliusz (1888–1919), założyciel harcerstwa polskiego, członek Naczelnej Komendy Skautowej we Lwowie (1911) i Związku Naczelnictwa Skautowego (1911–1912), założyciel i redaktor „Skauta” (1911–1912). Więcej patrz: ibidem, s. 131–135.

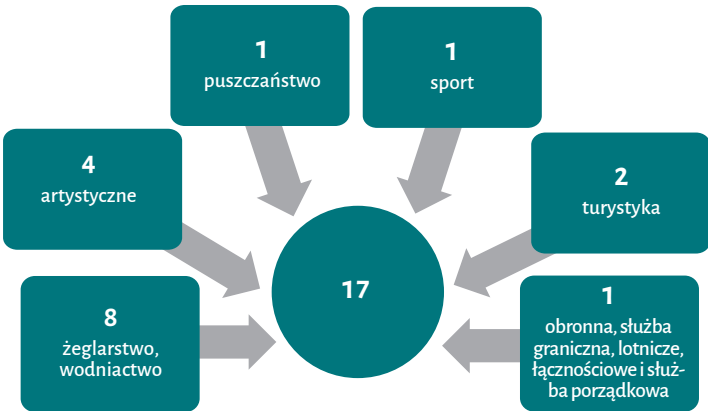
⁶⁰ Zawadzki Tadeusz, pseud. Zośka, Kotwicki, Kajman, Lech Pomarańczowy, Tadeusz, używał nazwiska Tadeusz Zieliński (1921–1943), harcmistrz, żołnierz AK, podporucznik, hufcowy Hufca Szarych Szeregów Mokotów Górny i Hufca Grup Szturmowych Warszawa Centrum, komendant Grup Szturmowych Warszawskiej Chorągwi Szarych Szeregów. Więcej patrz: J. Wojtyca (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 2, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2008, s. 252–254.

⁶¹ Grzesiak Józef Andrzej, pseud. Czarny, Kmita, Mar (1900–1975), harcmistrz, komendant Wileńskiej Chorągwi Męskiej – Wileńskiej Chorągwi Harcerzy (1926–1933, 1935–1936), komendant Wileńskiej Chorągwi Szarych Szeregów „Ul Brama” (1941–1944), komendant Gdańskiej Chorągwi Harcerstwa (1957–1958). Więcej patrz: J. Wojtyca (red.), *Harcerski słownik...*, t. 1, op. cit., s. 58–62.

⁶² Skoraczewski Władysław Franciszek, pseud. Druh Władek (1919–1980), artysta operowy, harcmistrz, twórca i kierownik Reprezentacyjnego Chóru ZHP (1945–1948) i Centralnego Zespołu Artystycznego ZHP (1957–1980). Więcej patrz: J. Wojtyca (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 3, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2012, s. 193–195.

Siedemnaście organizacji wymieniło w nazwie lub w treści celów działania również specjalność, której dedykowały swoje wsparcie.

Diagram 11. Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierających określone specjalności

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 36. Zestawienie specjalności wraz ze stowarzyszeniami, które deklarują ich wsparcie

Nazwa specjalności	Nazwa stowarzyszenia
Żeglarskie, wodne	1. Klub Żeglarski „16” 2. Koło Przyjaciół Harcerstwa 9 Białostockiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki 4. Stowarzyszenie Delta Wisły 5. Stowarzyszenie Przyjaciół Hoktw (Harcerskiego Ośrodka Kształcenia Turystów Wodnych) im. Dh. J. Szymańskiego 6. Stowarzyszenie Rozwoju Żeglarstwa i Harcerstwa Wodnego „Horyzont” 7. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskich Drużyn Wodnych w Rzeszowie 8. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”
Artystyczne	1. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki” 2. Stowarzyszenie Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego 3. Towarzystwo Przyjaciół Orkiestry Harcerskiej im. St. Moniuszki 4. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”
Sportowe	Klub Sportowy „Czuwaj”
Puszczaństwo	Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków Szczepu „Puszcza”
Turystyka	1. Podsudeckie Stowarzyszenie Z Pokolenia na Pokolenie 2. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach*
Obronne, harcerskie służby graniczne, lotnicze, łącznościowe i służby porządkowe	Stowarzyszenie „Siegać za Horyzont”

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

1.2.2. Stowarzyszenia wspierająco-współpracujące

Stowarzyszenia wspierająco-współpracujące pogrupowałam według dominujących ośmiu⁶³ pól działalności społecznej. Podział ten przedstawia się następująco:

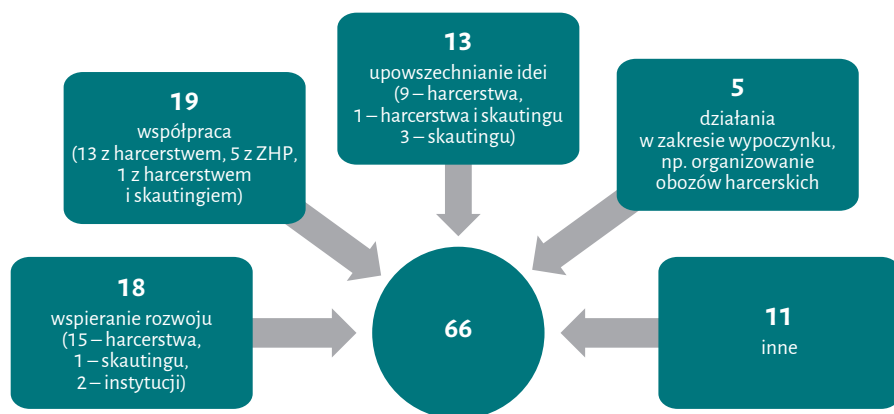
1. Edukacja i wychowanie – 14 organizacji: Klub Europejski „Euro – Klub”; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka”; Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny; Szprotawskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka (wykreślone); Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras; Pracownia Animacji; Przysań Pomysłów; Stowarzyszenie „New Generation”; Stowarzyszenie „Nasze Miasto – Unsere Stadt”; Stowarzyszenie „Kuźnia”; Stowarzyszenie „Tożsamość”; Bractwo Świętokrzyskie; Wielkopolskie Stowarzyszenie Młodzieżowe na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Wędrowanie”.
2. Kultura, sztuka, patriotyzm – 15 organizacji: Bractwo Świętokrzyskie; Towarzystwo Przyjaciół Hallerowa; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sulechowskiej „Pro Sulechovia”; Stowarzyszenie Miłośników Poezji Kajetana Sawczuka; Pracownia Twórczości Artystycznej; Przysań ART; Stowarzyszenie „Tożsamość”; Stowarzyszenie Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury – Nurt” (wykreślone); Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel” i Miłośników Ich Tradycji; Stowarzyszenie Klubu Przyjaciół Szkół i Organizacji Monte Cassino; Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich; Zespół Ochrony Pamięci Armii Krajowej „Brzozów”; Stowarzyszenie „Niezlomna Polska – Dobre Słowo”; Stowarzyszenie „Narębski Point”; Stowarzyszenie „Koloryt”.
3. Sport, rekreacja, zdrowie – 13 organizacji: Klub Aktywnego Wypoczynku „Zuch”; Stowarzyszenie Sportów Obronnych Powiatu Grodziskiego; Stowarzyszenie „Unihokej Warszawa”; Stowarzyszenie „Maximus Myszków”; Stowarzyszenie „Koloryt”; Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Klubu Turystycznego Bra-De-Li; Stowarzyszenie „Klub Miłośników Turystyki Grzmot – Odrodzenie”; Stowarzyszenie „Re:Generacja 43”; Stowarzyszenie „Zakręcenie na Aktywność”; Ochotnicza Straż Pożarna Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Strażacy Wspólnie przeciw Białaczce Lubin; Stowarzyszenie „ATV Kostrzyn”; Stowarzyszenie Ułanów Karpaczkich; Wielkopolskie Stowarzyszenie Młodzieżowe „Wędrowanie”.

⁶³ Niektóre stowarzyszenia zostały przyporządkowane do kilku kategorii.

4. Wolontariat i społeczeństwo obywatelskie – 11 organizacji: Stowarzyszenie Integracji Lubuskiego Wolontariatu; Stowarzyszenie „Nasze Miasto – Unsere Stadt”; Stowarzyszenie „New Generation”; Przystań Pomysłów; Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dobra; Stowarzyszenie „Kuźnia”; Lubuskie Zrzeszenie Podmiotów Seniorskich; Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka”; Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych „Lider”; Stowarzyszenie „Przystań”; Stowarzyszenie „Koloryt”.
5. Pomoc i integracja społeczna – 10 organizacji: Lubuskie Zrzeszenie Podmiotów Seniorskich; Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych „Lider”; Ośrodek Technologii Informatycznych (wykreślone); Pracownia Twórczości Artystycznej; Stowarzyszenie „Koloryt”; Stowarzyszenie „Kuźnia”; Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dobra; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka”; Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Bł. Karoliny; Szprotawskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka (wykreślone).
6. Ekologia – 7 organizacji: Stowarzyszenie „Skraj” (wykreślone); Stowarzyszenie „Re:Generacja 43”; Stowarzyszenie „ATV Kostrzyn”; Stowarzyszenie dla Rozwoju Gminy Chocień; Stowarzyszenie „Wałdowski Klucz”; Przystań Pomysłów; Bractwo Świętokrzyskie.
7. Obronność i tradycje wojskowe – 12 organizacji: Koło 10 Pułku Strzelców Konnych; Stowarzyszenie Kombatantów „Jędrusiów” Żołnierzy Armii Krajowej Ich Rodzin i Sympatyków; Stowarzyszenie Klubu Przyjaciół Szkół i Organizacji Monte Cassino; Stowarzyszenie Przyjaciół 18 Pułku Rozpoznawczego; Stowarzyszenie Przyjaciół 9 Pułku Rozpoznawczego (wykreślone); Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich; Stowarzyszenie Ułanów Karpackich; Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej „Żywićiel” i Miłośników Ich Tradycji; Zespół Ochrony Pamięci Armii Krajowej „Brzozów”; Stowarzyszenie Sportów Obronnych Powiatu Grodzkiego; Stowarzyszenie Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury – Nurt” (wykreślone); Stowarzyszenie Najmłodszych Polskich Żołnierzy II Wojny Światowej – Zarząd Krajowy w Przemyśle.
8. Rozwój lokalny i przedsiębiorczość – 11 organizacji: Stowarzyszenie dla Rozwoju Gminy Chocień; Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz; Stowarzyszenie Przyjaciół Strzemieszyc; Stowarzyszenie „Nasze Miasto – Unsere Stadt”; Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych „Lider”; Stowarzyszenie „Przystań”; Stowarzyszenie „Re:Generacja 43”; Stowarzyszenie „Wałdowski Klucz”; Stowarzyszenie „Kuźnia”; Stowarzyszenie „Skraj” (wykreślone); Stowarzyszenie „ATV Kostrzyn”.

Spośród tych organizacji większość umieściła treści odnoszące się do organizacji harcerskich i skautowych wyłącznie w jednym celu. W niektórych przypadkach treści te pojawiły się dopiero przy kolejnej redakcji celów⁶⁴ (najczęściej przy drugiej zmianie), co zostało odnotowane w KRS. Zdarzały się również organizacje, które usunęły⁶⁵ lub zmodyfikowały⁶⁶ zapisy odnoszące się do celów ruchu harcerskiego i/lub skautowego.

Diagram 12. Liczba i obszary na podstawie celów działania stowarzyszeń wspierająco-współpracujących

Źródło: opracowanie własne.

Dominujące pola działalności analizowanych organizacji obejmowały przede wszystkim wychowanie i edukację, które stanowiły ponad 80% aktywności badanych podmiotów, a także: wolontariat i integrację międzypokoleniową, kultywowanie pamięci historycznej oraz tradycji wojskowych, jak również sport i turystykę traktowane jako metody wychowawcze. Styl języka treści celów charakteryzował się wysokim poziomem patosu, wyrażającym się w odwołaniach do takich wartości, jak „godność”, „służba”, „tradycja” i „patriotyzm”, częstym przywoływaniem

⁶⁴ Klub Europejski „Euro – Klub”; Ochotnicza Straż Pożarna Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Strażacy Wspólnie przeciw Białaczce Lubin; Pracownia Animacji; Pracownia Twórczości Artystycznej; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka”; Stowarzyszenie Niezlomna Polska-Dobre Słowo; Stowarzyszenie Przyszań.

⁶⁵ Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja; Nasze Miasto – Unsere Stadt; Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”; Stowarzyszenie Przyszań; Stowarzyszenie Unihokej Warszawa; Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras (nazwa skrócona: Stowarzyszenie im. Teresy Kras).

⁶⁶ Zakręcenie na Aktywność.

konkretnych postaci i patronów oraz wyraźną obecnością odniesień do wartości chrześcijańskich i narodowych. Strukturalnie większość organizacji miała charakter małych, lokalnych stowarzyszeń o zasięgu gminnym; tylko nieliczne z nich posiadały status organizacji pożytku publicznego, co wskazywało na ograniczone zasoby materialne, lecz jednocześnie na wysoką ideową motywację i silne zaangażowanie społeczne.

Pośród analizowanych organizacji 18 stowarzyszeń wskazało, że zamierzało wspierać rozwój harcerstwa, 8 z nich dookreśliło, że ich działaniem były „promocja i organizacja wolontariatu poprzez rozwój harcerstwa”. Jedno stowarzyszenie określiło, że zamierzało rozwijać metodę skautową w pracy z osobami z niepełnosprawnościami. Dwa stowarzyszenia wskazały z nazwy konkretne podmioty, których rozwój zamierzały wspierać: Ośrodek Harcerski „Na Kopcu” w Zaklikowie (1), Związek Harcerstwa Polskiego (1).

Trzynaście wskazało w swoich celach współpracę z organizacjami harcerskimi. Pięć organizacji wymieniło wprost Związek Harcerstwa Polskiego jako partnera działań. Jedno stowarzyszenie zadeklarowało współpracę z organizacjami harcerskimi i skautowymi.

Trzynaście stowarzyszeń zadeklarowało upowszechnianie idei ruchu: dziewięć z nich idei harcerskiej, trzy – skautowej, a jedno zarówno harcerskiej, jak i skautowej.

Pozostałe formy działalności w treściach zapisów celów stowarzyszeń występowały rzadziej. Pięć organizacji zadeklarowało działania w zakresie wypoczynku, w tym organizację obozów harcerskich. Dwa stowarzyszenia wskazały na pomoc w wychowaniu, kolejne dwa na promowanie sportu i turystyki kwalifikowanej (krajoznawstwo, turystyka piesza, rowerowa, narciarska, kajakowa i żeglarska), a także popularyzację wiedzy, doradztwa oraz budowania więzi społecznych.

Pojedyncze stowarzyszenia wskazywały na: wykorzystanie metody harcerskiej, odbudowę zanikłych organizacji harcerskich, kultywowanie obrzędów, tradycji i zwyczajów harcerskich, inicjowanie działań o charakterze harcerskim i skautowym, angażowanie wolontariuszy ZHP na szeroką skalę, a także przyznawanie nagród osobom wyróżniającym się w działalności społecznej.

Tabela 37. Zestawienie specjalności wraz ze stowarzyszeniami, które deklarują ich wsparcie

Obszar występujący w treściach celów stowarzyszeń		Nazwy stowarzyszeń, które w swych treściach wskazywały ruch harcerski	Nazwy stowarzyszeń, które w swych treściach wskazywały ruch harcerski i skautowy	Nazwy stowarzyszeń, które w swych treściach wskazywały ruch scoutowy
Wspieranie rozwoju		1. Stowarzyszenie „Maximus Myszków” 2. Stowarzyszenie „Wałdowski Klucz” 3. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka” 4. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „Harc” 5. Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka” 6. Stowarzyszenie Tożsamość		1. Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja
	Promocja i organizacja wolontariatu poprzez rozwój harcerstwa	7. Lubuskie Zrzeszenie Podmiotów Seniorskich 8. New Generation 9. <i>Ośrodek Technologii Informatycznych*</i> 10. Pracownia Animacji 11. Pracownia Twórczości Artystycznej 12. Przystań ART 13. Przystań Pomysłów 14. Stowarzyszenie Integracji Lubuskiego Wolontariatu 15. Zakręcenie na Aktywność		
	Ośrodek Harcerskiego „Na Kopcu” w Zaklikowie	16. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”		
	ZHP	17. Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dobra		
Współpraca		1. Stowarzyszenie dla Rozwoju Gminy Chocień 2. Stowarzyszenie Klubu Przyjaciół Szkół i Organizacji Monte Cassino 3. Stowarzyszenie Miłośników Poezji Kajetana Sawczuka 4. Stowarzyszenie Najmłodszych Polskich Żołnierzy II Wojny Światowej – Zarząd Krajowy w Przemyślu 5. Stowarzyszenie Niezłomna Polska – Dobre Słowo 6. Stowarzyszenie Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej Ponury-Nurt 7. Stowarzyszenie Przyjaciół 18 Pułku Rozpoznawczego 8. Stowarzyszenie Przyjaciół 9 Pułku Rozpoznawczego		

Tabela 37. Zestawienie specjalności... cd.

Współpraca		9. Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka” 10. Stowarzyszenie Ułanów Karpackich 11. Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel” i Miłośników ich Tradycji 12. Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz 13. Zespół Ochrony Pamięci Armii Krajowej „Brzoźów”	1. Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny	
	z ZHP	1. Koło 10 Pułku Strzelców Konnych 2. Nasze Miasto-Unsere Stadt 3. Stowarzyszenie Kuźnia 4. Stowarzyszenie Sportów Obronnych Powiatu Grodzkiego 5. Towarzystwo Przyjaciół Hallerowa		
Upowszechnianie idei		1. Klub Europejski „Euro – Klub” 2. Stowarzyszenie „Narębski Point” 3. Stowarzyszenie ATV Kostrzyn 4. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka” 5. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „Harc” 6. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Klubu Turystycznego Bra-De-Li 7. Stowarzyszenie Tożsamość 8. Stowarzyszenie Unihokej Warszawa 9. Wielkopolskie Stowarzyszenie Młodzieżowe na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Wędrowanie”	1. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sulechowskiej Pro Sulechovia	1. Bractwo Świętokrzyskie 2. Re:Generacja 43 3. <i>Skraj</i>
Działania w zakresie wypoczynku, np. organizowanie obozów harcerskich		1. Stowarzyszenie „Koloryt” 2. Re:Generacja 43 3. Stowarzyszenie ATV Kostrzyn 4. Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka” 5. <i>Szprotawskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka</i>		
Pomoc w wychowaniu		1. Stowarzyszenie Kombatantów „Jędrusiów” Żołnierzy Armii Krajowej Ich Rodzin i Sympatyków 2. Stowarzyszenie Przyjaciół Strzemieszyc		
Krzewienie	sportu i turystyki kwalifikowanej, krajoznawstwa, pieszej, rowerowej, narciarskiej, kajakowej i żeglarsstwa	1. Stowarzyszenie „Klub Miłośników Turystyki Grzmot-Odrodzenie”		
	wiedzy, doradztwa, więzi	1. Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich		

Wykorzystanie metody harcerskiej	1. Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych Lider 2. <i>Szprotawskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka</i>		
Odbudowa zanikłych organizacji harcerskich	1. Stowarzyszenie Przyjaciół Strzemieszyc		
Kultywowanie obrzędów, tradycji i zwyczajów harcerskich	1. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Klubu Turystycznego Bra-De-Li		
Inicjowanie działań o charakterze skautowskim i harcerskim		1. Stowarzyszenie Przysań	
Zaangażowanie jak największej liczby wolontariuszy ZHP	1. Ochotnicza Straż Pożarna Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Strażacy Wspólnie przeciw Białaczce Lubin		
Przyznawanie nagród dla osób wyróżniających się w pracy społecznej	1. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras (nazwa skrócona: Stowarzyszenie im. Teresy Kras)		

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział 2

Cele działania, w tym wychowania, fundacji

W rozdziale drugim przedstawiam analizę celów działania fundacji. W KRS odnalazłam 95 fundacji. Analiza treści celów zamieszczonych w rejestrze pozwoliła wyróżnić trzy główne grupy organizacji:

- fundacje prowadzące działalność wychowawczą,
- fundacje metawsparcia ruchu harcerskiego i skautowego,
- fundacje o charakterze wspierająco-współdziałającym.

W niniejszym opracowaniu prezentuję liczbę i zakres celów działania fundacji wychowawczych oraz omawiam zmiany dokonywane w zapisach ich celów, wskazując kierunki rozwoju i przekształceń ideowych. Następnie cele analizowanych fundacji klasyfikuję według koncepcji celów wychowania Guryckiej oraz wartości Cieciucha i Schwartza.

Wśród organizacji posiadających status prawny fundacji wyróżniono: fundacje prowadzące działalność wychowawczą, fundacje metawsparcia ruchu harcerskiego i skautowego oraz fundacje o charakterze wspierająco-współdziałającym.

Fundacje prowadzące działalność wychowawczą harcerską, skautową lub scoutową były organizacjami, które tworzyły warunki do wszechstronnego rozwoju człowieka, m.in. intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego. Ich działalność koncentrowała się na upowszechnianiu i utrwalaniu w społeczeństwie wartości harcerskich i/lub skautowych i/lub scoutowych oraz na wspieraniu działalności innych organizacji harcerskich i/lub skautowych i/lub scoutowych.

Fundacje prowadzące działalność wychowawczą skupiały się przede wszystkim na wychowaniu, kształtowaniu postaw moralnych i patriotycznych, formacji duchowej oraz wsparciu młodzieży i dzieci; ich działalność opierała się na podmiotowości wychowanka, metodzie harcerskiej, skautowej i idei „wychowania przez działanie”, co było wyraźnie widoczne w działalności Fundacji Harcerek, Fundacji Skaut czy Fundacji Skautowo-Edukacyjnej „Ponad”. Język treści celów cechował się wysokim nasyconiem terminami wartościującymi, takimi jak „patriotyzm”, „służba”,

„dobro wspólne” czy „Bóg, honor, ojczyzna”, a także częstymi odwołaniami do tradycji harcerskiej i chrześcijańskiej. Fundacje kładły nacisk na bezpośredni kontakt i relacje z wychowankiem oraz wychowawcami.

Fundacje metawsparcia to organizacje pozarządowe, których podstawową funkcją było instytucjonalne, programowe i/lub materialne wspieranie ruchów harcerskich, skautowych i scoutowych. Nie prowadziły one bezpośredniej działalności wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, lecz realizowały zadania umożliwiające rozwój, stabilność i profesjonalizację struktur harcerskich. Ich aktywność obejmowała m.in.:

- upowszechnianie idei i wartości harcerskich;
- podtrzymywanie pamięci historycznej i tradycji ruchu;
- tworzenie warunków organizacyjnych i materialnych dla funkcjonowania organizacji harcerskich;
- świadczenie wsparcia metodycznego, szkoleniowego, logistycznego lub finansowego;
- reprezentowanie interesów środowisk harcerskich na zewnątrz.

Fundacje metawsparcia koncentrują swoją działalność na wsparciu organizacyjnym, logistycznym, finansowym lub merytorycznym ruchu harcerskiego. Przykładem są m.in. Fundacja Przyjaciół Harcerstwa, Fundacja Rozwoju ZHP Chorałowi Gdańskiej oraz Fundacja Harcerskiej Szkoły Ratownictwa – ich działalność ma charakter pośredni, ukierunkowany na rozwój instytucjonalny i infrastrukturalny, obejmuje takie obszary, jak bazy, szkolenia czy archiwa, a język treści celów ma ton formalny i administracyjno-menedżerski, operując terminami „wspieranie”, „rozwój”, „promocja”, „inwestycje” i „pozyskiwanie środków”, co wskazuje na pośredni wpływ na proces wychowawczy poprzez wzmacnianie struktur organizacyjnych.

Fundacje wspierająco-współdziałające nie traktowały współpracy z harcerstwem, skautingiem i scoutingiem jako głównego celu swej działalności, jednak deklarowały gotowość do podejmowania wspólnych inicjatyw lub promocji idei harcerskich i/lub skautowych i/lub scoutowych w ramach innych prowadzonych działań.

Fundacje wspierająco-współdziałające koncentrowały się na integracji społecznej, rozwoju społeczności lokalnych oraz działalności charytatywnej, kulturalnej i prospołecznej. Przykładem były: Fundacja Action, Fundacja Bonum et Sapientia i Fundacja Eklezja, które wykraczały poza środowisko harcerskie, skautowe, scoutingowe, działając w sferze szeroko pojętego dobra wspólnego. Język ich celów był neutralny i techniczny, oparty na takich terminach, jak „pomoc społeczna”, „rehabilitacja”,

„rozwój wspólnot lokalnych” czy „wolontariat”, a typ relacji, jaki tworzyły, miał charakter współdziałania międzysektorowego i międzypokoleniowego, często realizowanego poza bezpośrednimi strukturami harcerskimi, skautowymi, scoutingowymi.

Diagram 13. Liczba fundacji wychowawczych, metawsparcia oraz wspierająco-współdziałających

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 38. Wykaz fundacji: prowadzących działalność wychowawczą; metawsparcia ruchu harcerskiego i skautowego oraz wspierająco-współdziałających

Fundacje prowadzące działalność wychowawczą	Fundacje metawsparcia	Fundacje wspierająco-współdziałające
1. Civitas Iuvenum 2. Fundacja 1. Szczep 3. Fundacja 20 4. Fundacja Ad Maiorem dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej 5. Fundacja Hashomer Hatzair Polska 6. Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce 7. Fundacja HarcereK 8. Fundacja Harcerska Leśni 9. Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego 10. Fundacja Skaut 11. Fundacja Wczoraj i Dziś 12. Fundacja Witraże 13. Gnieźnińska Fundacja Młodych 14. Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad” 15. Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces” 16. Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego 17. Stalowa Trzynastka 18. Warszawska Fundacja Skautowa	1. Centrum Dialogu Kostiuchnówka 2. Fundacja 16 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Zawiszy Czarnego 3. Fundacja Czarnej Trzynastki Krakowskiej 4. Fundacja Dla Gawędy 5. Fundacja Dom Zośki 6. Fundacja Dziewiątka 7. Fundacja For Fun 4FUN 8. Fundacja Górski Wyraj 9. Fundacja Harcerska Wola 10. Fundacja Harcerskiej Szkoły Ratownictwa 11. Fundacja Harcerstwa Centrum Wychowania Morskiego Związku Harcerstwa Polskiego* 12. Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia 13. Fundacja Harcerstwa Polskiego Schroniska Głodówka 14. Fundacja Harcerstwa Polskiego 15. Fundacja Idealny Czynniki 16. Fundacja Inicjatyw Młodzieżowych Aktywni 17. Fundacja Iuvenis 18. Fundacja Łódzki Akcelerator Obywatelski 19. Fundacja Przyjaciół Harcerstwa im. Jana III Sobieskiego 20. Fundacja Przyjaciół Harcerstwa	1. Fundacja Action 2. Fundacja Ankar 3. Fundacja Bolimów 1915 4. Fundacja Bonum et Sapientia 5. Fundacja Chorągiew Jazdy Rzeczypospolitej 6. Fundacja Co Pozostało? 7. Fundacja Dla Wolontariatu 8. Fundacja Dom Pogodnej Starości im. Marszałka Józefa Piłsudskiego i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego w Lublinie 9. Fundacja Dum Spiro, Spero 10. Fundacja Dziecięce Listy Do Świata 11. Fundacja Eklezja 12. Fundacja Generation Next 13. Fundacja Gospel Up 14. Fundacja im. Adama Hałdawa 15. Fundacja im. Gen. Tadeusza Kutrzeby 16. Fundacja Kształcenia, Wypoczynku i Rekreacji w Krakowie 17. Fundacja Labyrint 18. Fundacja Małe Wielkie Drobiazgi 19. Fundacja Monastyczna Śś. Antoniego, Benedykta i Bernarda 20. Fundacja Montownia Wrażeń Kulturalnych

Tabela 38. Wykaz fundacji... cd.

Fundacje prowadzące działalność wychowawczą	Fundacje metawsparcia	Fundacje wspierająco-współdziałające
	21. Fundacja ROPUH – Rozwoju Organizacji Pozarządowych Upowszechniających Harcerstwo imienia Harcmistrza Radosława Turzańskiego 22. Fundacja Rozwoju ZHP Chorągwi Cdańskiej 23. Fundacja Sióstr Harcerek 24. Fundacja Skautów Białoruskich 25. Fundacja Skautów Europy 26. Fundacja Sportu i Edukacji „Krywicy” 27. Fundacja Szarych Szeregów i Armii Krajowej im. Mariana Syty Ps. Słoń 28. Fundacja Szlaki Przygody 29. Fundacja Teleos 30. Fundacja Uśmiech Skauta 31. Fundacja Wspierania Harcerstwa i Edukacji Bratnie Słowo 32. Fundacja Wspierania Inicjatyw Sea Scouts 33. Fundacja ZWHP Szare Polówki 34. Harcerska Fundacja Eleusis 35. Harcerska Fundacja Opieki i Rozwoju HARFOR 36. Harcerska Fundacja Pomocy Dzieciom im. hm. Aleksandra Kamińskiego w Szczecinku 37. Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni” 38. Jakobsta! Fundacja Harcerstwa 39. Komitet Organizacyjny XXVI Światowego Jamboree Skautowego	21. Fundacja na rzecz Rozwoju Społecznych Służb Ratunkowych „Na Ratunek” 22. Fundacja Ordo Dei 23. Fundacja Ostre Łąki 24. Fundacja Paspalitea Rushenie 25. Fundacja Patriotyczna im. Witolda Pileckiego 26. Fundacja Pro Family 27. Fundacja Przyjaciele Św. Brata Alberta 28. Fundacja „Sokołówka’23” 29. Fundacja Szkoła XXI Wieku „Przez Sport i Naukę w Świat” 30. Fundacja Turystyki i Rehabilitacji 31. Fundacja Uskrzydleni 32. Fundacja Wychowanie i Profilaktyka im. Jana Pawła II 33. Hajnowska Kuźnia Eko-Aktywnych 34. Instytut Rozwoju Kultury 35. Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym 36. Nowoczesne Mazowsze Mazowiecka Fundacja Społeczna 37. Podlaska Kuźnia Aktywności Podmiotów Seniorских 38. Pszczewska Kuźnia Aktywności Obywatelskiej

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

2.1. Klasyfikacja i analiza celów działania fundacji prowadzących działalność wychowawczą

Fundacje wychowawcze w swoich celach deklarowały, że zamierzały wykorzystywać metodę harcerską, skautowo-harcerską lub scoutową, aby umożliwić rozwój człowieka bądź wspierać organizacje odwołujące się do tych tradycji. Najwięcej fundacji (12) wskazało działalność harcerską

i organizacje harcerskie, a po trzy fundacje zadeklarowały wspieranie organizacji oraz m.in. promowanie postaw i metod wychowawczych skautowo-harcerskich i scoutowych.

Diagram 14. Liczba fundacji wychowawczych harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych wykorzystujących metodę harcerską, skautowo-harcerską lub scoutową

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 39 umieściłam wykaz fundacji wychowawczych z przyporządkowaniem ich do fundacji harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

Tabela 39. Wykaz fundacji wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Fundacje harcerskie	Fundacje skautowo-harcerskie	Fundacje scoutowe
1. Fundacja 1. Szczep 2. Fundacja 20 3. Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam Harcerstwo Niepokalanej 4. Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce 5. Fundacja Harcerska Leśni 6. Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego 7. Fundacja Wczoraj i Dziś 8. Fundacja Witraże 9. Gnieźnieńska Fundacja Młodych 10. Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces” 11. Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego 12. Stalowa Trzynastka	1. Civitas Iuvenum 2. Fundacja Harcerok 3. Warszawska Fundacja Skautowa	1. Fundacja Hashomer Hatzair Polska 2. Fundacja Skaut 3. Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad”

Źródło: opracowanie własne.

Fundacje harcerskie to organizacje, które często były ściśle zakorzenione w tradycji polskiego harcerstwa, wywodziły się z konkretnych środowisk drużyn, szczepów, hufców czy chorągwi, a ich działalność miała charakter bezpośrednio wychowawczy i koncentrowała się na formowaniu młodego człowieka w duchu harcerskich wartości: służby, braterstwa,

odpowiedzialności i patriotyzmu. Ich dominującymi celami były wychowanie dzieci i młodzieży przez metodę harcerską, wspieranie harcerstwa lokalnego, pielęgnowanie pamięci i tradycji środowisk harcerskich, prowadzenie działań kulturalno-wychowawczych i edukacyjnych oraz opieka nad dziedzictwem harcerskim, obejmującym archiwa, miejsca pamięci i symbolikę. Język tych fundacji był silnie nacechowany wartościami patriotyczno-moralnymi, z częstymi odniesieniami do historii, tradycji, Przysiężenia i Prawa Harcerskiego, a w centrum ich oddziaływania znajdował się wychowanek – harcerz jako osoba formowana w społeczności. Przykładami były Fundacja Harcerska Leśni, Fundacja Witraże, Fundacja Wczoraj i Dziś oraz Gnieźnieńska Fundacja Młodych, które stanowiły autochtoniczne inicjatywy środowiskowe, nastawione na utrzymanie i kontynuację etosu harcerstwa polskiego.

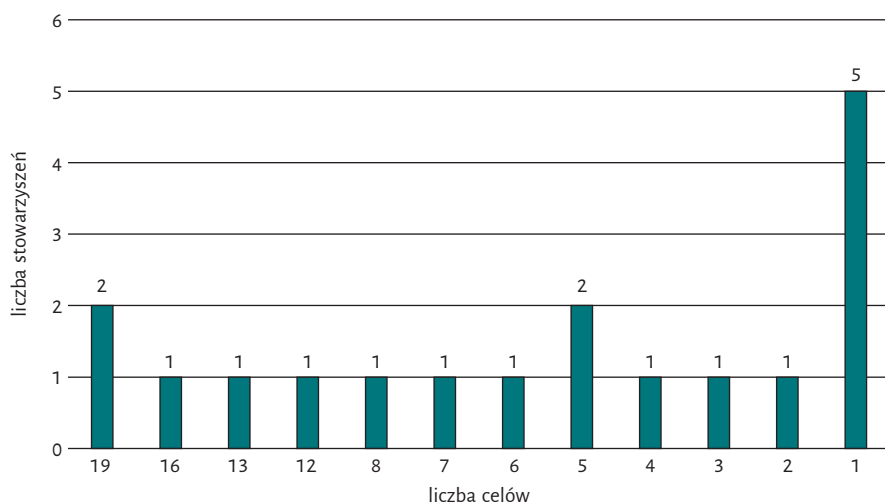
Fundacje skautowo-harcerskie to organizacje łączące tradycję harcerską z międzynarodowym ruchem skautowym, podkreślające wspólne korzenie i uniwersalne wartości metody skautowej; ich działalność miała bardziej otwarty, inkluzywny i dialogiczny charakter, łączący patriotyzm z europejskim i globalnym wymiarem wychowania. Ich głównymi celami były: wychowanie młodzieży poprzez metodę skautową i harcerską, kształtowanie przywództwa i postaw obywatelskich, wspieranie wychowania dziewcząt i kobiet w duchu harcerskim, rozwój programów edukacji pozaformalnej i współpracy międzynarodowej oraz promowanie aktywności społecznej młodzieży w duchu służby i odpowiedzialności. Język tych fundacji był zrównoważony między duchowością a praktyką, łączył wartości harcerskie z uniwersalnymi ideami skautingu, takimi jak odpowiedzialne przywództwo czy braterstwo międzynarodowe, oraz posługiwał się słownictwem wspólnotowym i integracyjnym, odnosząc się zarówno do idei Baden-Powella, jak i tradycji polskiego harcerstwa. Przykładem takich organizacji były Civitas Iuvenum, Fundacja Harcererek oraz Warszawska Fundacja Skautowa, które stanowiły pomost między harcerstwem a światowym ruchem skautowym, zachowując polską tożsamość i wychowawczy etos przy jednoczesnym umiędzynarodowieniu działań.

Fundacje scoutowe reprezentowały najbardziej otwarty, uniwersalny i globalny wymiar ruchu scoutowego, często mając luźniejszy związek z tradycyjnym harcerstwem i funkcjonując w kontekście międzynarodowych struktur skautowych (WOSM, WAGGGS) lub inicjatyw edukacyjnych inspirowanych skautingiem. Ich dominującymi celami były: promowanie idei skautingu jako metody wychowawczej opartej na samowychowaniu i wspólnocie, rozwój edukacji nieformalnej w duchu tolerancji i współpracy,

budowanie sieci współpracy międzynarodowej młodzieży, wspieranie rozwoju osobistego, społecznego i przywódczego oraz realizacja projektów międzykulturowych i ekologicznych.

Analizę rozpocznę od określenia liczby oraz stopnia stabilności i zmienności celów 18 fundacji prowadzących działalność wychowawczą. Fundacje w dostępnej dokumentacji KRS – w odpisie pełnym, rubryce 3 pt. „Cele działania organizacji” – wskazywały cele swojej działalności. Większość organizacji nie zmieniała ich treści od momentu rejestracji w KRS, jednak część wprowadziła modyfikacje. Dotyczyło to 3 organizacji. Poniżej przedstawiono liczbę celów określonych przez poszczególne fundacje¹. Największą liczbę celów działalności wskazały dwie fundacje: Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad” oraz Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces” – które określiły 19 celów; tuż po nich lokowała się Civitas Iuvenum z 16 określonymi celami. Najczęściej jednak organizacje określały jeden cel działania. Pełne zestawienie – patrz wykres 7.

Wykres 7. Wykaz liczby celów działań fundacji

Źródło: opracowanie własne.

Jak już wspominałam, 3 fundacje dokonały zmian w zakresie celów swojej działalności. Dwie z nich zmieniły je jeden raz, jedna dwukrotnie. Były to:

¹ W sytuacji gdy organizacja zmieniała zapisy celów w KRS, w analizie uwzględniono ostatnią obowiązującą wersję celów.

Fundacja 20 (2); Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej (2); Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego (3).

Analiza porównawcza zmian w celach działania tych fundacji ujawnia wspólną tendencję do poszerzania zakresu działalności oraz profesjonalizacji misji wychowawczej, przy jednoczesnym zachowaniu odniesień do idei harcerskich. Każda z badanych organizacji przeszła ewolucję od formy wyspecjalizowanej, skupionej na jednym aspekcie wychowania lub wsparcia środowiskowego, do organizacji o zdywersyfikowanym profilu społecznym i edukacyjnym.

Fundacja 20 w 2013 roku definiowała cele działalności w sposób ściśle wychowawczy i wspierający młodzież harcerską. Misja fundacji skupiała się na wspieraniu wychowania młodzieży poprzez wsparcie materialne, rozwój talentów, integrację małych społeczności i kształtowanie postaw prospołecznych. Wymienione działania koncentrowały się wokół wychowania w duchu metody harcerskiej, z wyraźnym odniesieniem do wspólnoty rówieśniczej. Po zmianie treści zapisów w 2015 roku cele zostały znacząco rozszerzone i usystematyzowane. Wprowadzono pojęcie działalności edukacyjno-oświatowej, a zakres beneficjentów rozszerzono o dzieci i dorosłych. Oprócz wspierania młodzieży pojawiły się nowe pola aktywności: edukacja ekologiczna, patriotyczna, obywatelska oraz doskonalenie kadry pedagogicznej. Fundacja z organizacji typowo wychowawczej przekształciła się w instytucję edukacyjno-społeczną, prowadzącą działania o charakterze rozwojowym i szkoleniowym. Zmiana ta wskazuje na proces instytucjonalizacji i profesjonalizacji, zgodny z fazą dywersyfikacji w cyklu życia organizacji pozarządowych według Helmuta K. Anheiera².

Jeśli chodzi o Fundację Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej, to w pierwotnej wersji treści z 2012 roku jej cele miały charakter opiekuńczo-charytatywny i koncentrowały się na pomocy osobom chorym, niepełnosprawnym, ofiarom wypadków oraz dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej. Zakres działań mieścił się w sferze tradycyjnej działalności dobroczynnej, pozbawionej jednoznacznych odniesień do wychowania harcerskiego. W kolejnych nowelizacjach (2013–2016) doszło do znaczącej redefinicji misji. Wprowadzono zapis, że nadrzędnym celem fundacji jest „ewangelizacja zgodna z nauką Kościoła Rzymskokatolickiego”, realizowana m.in. poprzez działalność wychowawczą, edukacyjną, kulturalną i pro-life. W nowych treściach celów pojawiły się także zapisy dotyczące „obrony życia, ochrony zwierząt oraz pomocy humanitarnej”.

² H.K. Anheier, S. Toepler, *Nonprofit Organizations. Theory, Management, Policy*, Routledge, London 2023.

W efekcie fundacja przekształciła się z organizacji charytatywnej w podmiot o charakterze religijno-wychowawczym, łączącym działalność harcerską z misją ewangelizacyjną. Zmiana ta świadczy o procesie reorientacji ideowej – od działań socjalnych ku formacji duchowej i etycznej, zgodnie z nurtem katolickich ruchów harcerskich.

W przypadku fundacji Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego zmiany w celach działania miały charakter ewolucyjny i doprecyzowujący, nie zaś rewolucyjny. Od początku istnienia (1991 r.) fundacja deklarowała działalność „na dobro górnośląskiego harcerstwa” poprzez tworzenie warunków do samowychowania młodzieży w duchu harcerskich ideałów. W kolejnych nowelizacjach język celów został uproszczony i zaktualizowany. W najnowszej wersji (2021 r.) dodano odniesienia do działań na rzecz ogółu społeczności, obejmujących wychowanie, edukację, sport, turystykę i ekologię. Zmiana ta poszerza profil organizacji – z fundacji środowiskowej, wspierającej wyłącznie ruch harcerski na Górnym Śląsku, do organizacji o charakterze regionalno-społecznym, otwartej na współpracę z innymi podmiotami i działającej w sferze dobra wspólnego.

Porównanie wskazuje, że wszystkie trzy fundacje przeszły proces poszerzania misji i zakresu oddziaływania, choć w różnych kierunkach:

- Fundacja 20 – instytucjonalizacja i profesjonalizacja (od wychowania harcerskiego do edukacji społecznej i obywatelskiej);
- Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – reorientacja ideowa (od działalności charytatywnej do formacji religijno-wychowawczej);
- Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego – rozszerzenie terytorialne i funkcjonalne (od wsparcia środowiskowego do działań regionalnych i prospołecznych).

Wspólnym mianownikiem tych przekształceń jest dążenie do większej trwałości instytucjonalnej oraz zwiększenia społecznego znaczenia organizacji poprzez dostosowanie ich celów do współczesnych potrzeb wychowawczych i społecznych. Zmiany te odzwierciedlają typową dla sektora pozarządowego dynamikę rozwoju – od fazy inicjacji i ideowego zaangażowania, przez stabilizację, aż po dywersyfikację form i obszarów działania.

Zapisy treści celów fundacji wychowawczych³ odniosłam do klasyfikacji Guryckiej, kwalifikując cele organizacji jako kreatywne, optymalizujące, korekcyjne, minimalizujące oraz złożone. Cele te odniosłam również do klasyfikacji wartości Ciecucha i Schwartza – patrz tabela 40.

³ Ze względu na małe zróżnicowanie przy tej analizie nie dzieliłam ich na fundacje wychowawcze harcerskie, skautowo-harcerskie oraz scoutowe.

Tabela 40. Wykaz fundacji wychowawczych z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących oraz wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Nazwa organizacji	Cele kreatywne	Cele optymalizujące	Cele korekcyjne	Cele minimalizujące	Złożone
Civitas Iuvenum	8	4	2	1	
Fundacja 1. Szczep	4	2		1	1
Fundacja 20	9	10	1		1
Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej	1		6	1	1
Fundacja Hashomer Hatzair Polska	4	3	1		
Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce	1		1		1
Fundacja Harcererek	2	5			
Fundacja Harcerska Leśni	1				
Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego	1	2			1
Fundacja Skaut	2	3			
Fundacja Wczoraj i Dziś		13			
Fundacja Witraże	1	3	1	2	2
Gnieźnieńska Fundacja Młodych	1	2			1
Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad”	4	8	5	2	1
Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”	7		6		
Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego	1	5			1
Stalowa Trzynastka	1	1			1
Warszawska Fundacja Skautowa	1	1			1
Razem	49	62	23	7	12

Źródło: opracowanie własne.

Ustaliłam, że w czterech stowarzyszeniach występowały cele należące do kategorii: kreatywnych, optymalizujących oraz minimalizujących. Najwięcej organizacji miało zapisy przyporządkowane do celów optymalizujących (62), kreatywnych (49), następnie korekcyjnych (23), złożonych (12) i minimalizujących (7).

Zdecydowana większość fundacji realizowała przede wszystkim cele kreatywne, polegające na kształtowaniu nowych postaw, wartości i kompetencji, co było zgodne z rozwojowym modelem wychowania charakterystycznym dla ruchów harcerskich, skautowych, scoutowych. Cele te

obejmowały m.in.: kształtowanie postaw społecznych (Fundacja Civitas Iuvenum oraz Fundacja 1. Szczep), wychowanie patriotyczne, obywatelskie i aksjologiczne (Fundacja Harcerska „Leśni” oraz Stalowa Trzynastka), rozwój talentów i zainteresowań (Fundacja 20) czy budowanie tożsamości kulturowej (Fundacja Hashomer Hatzair Polska).

Jednocześnie niemal wszystkie organizacje podejmowały cele optymalizujące, nastawione na rozwijanie już istniejących zasobów jednostki i wspólnoty. Obszary szczególnie intensywnie wzmacniane to: kompetencje społeczne i obywatelskie (Civitas Iuvenum), wiedza historyczna i tradycja ruchu (Fundacja Wczoraj i Dziś), zdrowie i profilaktyka (Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce), rozwój nauczycieli i edukatorów (Fundacja Skaut), zdolności przywódcze (Fundacja Hashomer Hatzair Polska) oraz rozwój dziewcząt (Fundacja Harcererek). Ten typ działalności buduje kapitał społeczny i umacnia struktury wspólnotowe, stanowiąc jądro ruchów harcerskich, skautowych, scoutowych.

Znaczącą część organizacji realizowała również cele korekcyjne, ukierunkowane na przekształcanie postaw i sytuacji problemowych poprzez wsparcie, terapię lub włączenie społeczne. Szczególnie wyraźnie występowały one w fundacjach: Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej, Fundacji Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”, Fundacji Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce, Fundacji Skautowo-Edukacyjnej „Ponad” oraz Civitas Iuvenum. Cele te obejmowały m.in. wsparcie uchodźców, osób z niepełnosprawnościami, dzieci z FASD, rodzin w kryzysie, a także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Cele minimalizujące, choć rzadsze, również zaznaczały swoją obecność, zwłaszcza w fundacjach prowadzących działania profilaktyczne i środowiskowe. Dotyczyły one profilaktyki pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowej (Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce, Fundacja Witraże), przeciwdziałania niszczeniu środowiska naturalnego (Fundacja 1. Szczep), wyrównywania szans edukacyjnych (Civitas Iuvenum) czy redukcji barier społecznych w środowiskach lokalnych (Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego).

Fundacje harcerskie, skautowe i scoutowe w Polsce charakteryzowały orientacja aksjologiczna, przejawiająca się w wychowaniu przez wartości, tradycję, duchowość lub kulturę, a także aktywność społeczna stanowiąca rdzeń ich misji – obejmująca wolontariat, działania obywatelskie i edukację środowiskową – oraz wspólnotowy model oddziaływania oparty na relacjach, współpracy i budowaniu więzi. Równocześnie organizacje te realizowały holistyczne podejście do rozwoju młodych, integrując

sfery społeczną, emocjonalną, fizyczną i moralną; wykorzystywały formację poprzez działanie w postaci pracy projektowej, aktywności terenowej i służby; łączyły tradycję skautową z wyzwaniem współczesności, takimi jak ekologia, Smart City, cyfrowa profilaktyka czy edukacja alternatywna; oraz wprowadzały silny komponent inkluzyjny polegający na włączaniu osób zagrożonych marginalizacją.

Fundacje harcerskie w Polsce tworzyły system edukacji równoległej. Analiza ich celów ujawniała dominację orientacji kreatywnej i optymalizującej, wskazując na wyraźnie proaktywny model kształtowania człowieka – osoby autonomicznej, wrażliwej społecznie i zakorzenionej w wartościach. Obecność celów korekcyjnych i minimalizujących rozszerzała tę działalność o funkcję opiekuńczo-terapeutyczną, wzmacniając jej znaczenie w systemie wsparcia społecznego. W efekcie fundacje te stanowiły dynamiczną, zróżnicowaną, a zarazem spójną formację organizacji, które adaptowały tradycję harcerską, skautową i scoutową do współczesnych potrzeb młodych ludzi i ich środowisk, zachowując jej wychowawczy potencjał i etyczny fundament.

Najczęściej występującymi celami były te, które można było przypisać do wartości: tradycja, uniwersalizm społeczny, kierowanie sobą w działaniu (patrz tabela 41).

Tabela 41. Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Nazwa organizacji / Cel	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Civitas Iuvenum	1	1							1	2		1	4				4	1	1
Fundacja 1. Szczep			1						1			1	1					1	1
Fundacja 20	1	1	1		1							2	1			1	2	1	
Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej		1							1				3			2	2	1	
Fundacja Hashomer Hatzair Polska	1	1	1										2				2		1
Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce									3	2						3			
Fundacja Harcererek		2			1								3		1				1
Fundacja Harcerska Leśni											1		1		1	1	1		
Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego		1	2							1			3		1	1	1	2	
Fundacja Skaut	3		2		1			1	1							1			
Fundacja Wczoraj i Dziś					3						4		6		1	1			
Fundacja Witraże			2		1					1			2		1	1	1	2	

Gnieźnieńska Fundacja Młodych				1								3			2			
Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad”	1			2				2				1			1	1		2
Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”	1		4	2			9		3		1	1			2	2		1
Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego			1	1								2		1				
Stalowa Trzynałka		1	1					1				2						
Warszawska Fundacja Skautowa		1										1				1		
Razem	9	11	18	4	18	6	7	18	19	19	16	17	49	14	21	32	34	26

1 – kierowanie sobą w myśleniu; 2 – kierowanie sobą w działaniu; 3 – stymulacja; 4 – hedonizm; 5 – osiągnięcia; 6 – władza nad ludźmi; 7 – władza nad zasobami; 8 – prestiż; 9 – bezpieczeństwo osobiste; 10 – bezpieczeństwo społeczne; 11 – przystosowanie do reguł; 12 – przystosowanie do ludzi; 13 – tradycja; 14 – pokora; 15 – życzliwość – niezawodność; 16 – życzliwość – troskliwość; 17 – uniwersalizm społeczny; 18 – uniwersalizm ekologiczny; 19 – uniwersalizm – tolerancja

Źródło: opracowanie własne.

Analiza celów fundacji pozwalała na rekonstrukcję ich zbiorowego profilu aksjologicznego. Przyporządkowanie działań każdej organizacji do 19 wartości Ciecucha i Schwartza ujawniło strukturę motywacyjną ruchu, w której dominowały wartości prospołeczne, relacyjne oraz rozwojowe, a marginalne pozostawały te związane z władzą, dominacją i hedonizmem. Wartościom tym odpowiadały określone modele wychowania i praktyki charakterystyczne dla ruchu harcerskiego, skautowego, scoutowego.

Najczęściej występującymi wartościami w celach fundacji okazały się: uniwersalizm społeczny (troska o innych, solidarność, działania pomocowe), życzliwość – troskliwość, życzliwość – niezawodność oraz przystosowanie do ludzi.

Wartości prospołeczne stanowiły wspólny rdzeń większości analizowanych organizacji, niezależnie od ich profilu. Fundacje, takie jak: Civitas Iuvenum, Fundacja Hashomer Hatzair Polska, Fundacja Harcererek, Fundacja Witraże, Fundacja 20, Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce oraz Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”, w szczególnie silny sposób eksponowały troskę o dobrostan innych, współpracę społeczną, inkluzywność i działania pomocowe. Wskazywało to na zakorzenienie ruchu harcerskiego, skautowego, scoutowego w pedagogice społecznej, której podstawą było formowanie postaw prospołecznych, empatii i gotowości do służby. Uniwersalizm społeczny stawał się tu wartością kluczową, budując fundament normatywny dla działalności wychowawczej.

Znaczącą grupę celów zakodowano jako odpowiadające wartości tradycji. Dotyczyło to zwłaszcza organizacji, których misją były: zachowanie historycznego dziedzictwa harcerskiego (Fundacja Wczoraj i Dziś, Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego), oddziaływanie formacyjne oparte na dziedzictwie religijnym (Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej, Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce), podtrzymywanie tradycji skautingu dziewczęcego (Fundacja Harcererek), pielęgnowanie lokalnej historii i pamięci (Fundacja Witraże, Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego).

Tradycja pełniła funkcję spajającą i legitymizującą praktyki wychowawcze, wzmacniając ciągłość pokoleń oraz stabilność systemu wartości. W ujęciu aksjologicznym była nośnikiem tożsamości ruchu, a w ujęciu praktycznym – narzędziem formowania charakteru, dyscypliny i poczucia przynależności.

Wysoka częstość występowania wartości takich jak kierowanie sobą w działaniu, kierowanie sobą w myśleniu oraz osiągnięcia pokazywała, że znaczna grupa organizacji realizowała model wychowania podkreślający autonomię, samodzielność i krytyczne myślenie. Dotyczyło to szczególnie organizacji koncentrujących się na nowoczesnej edukacji (Fundacja Skaut), rozwoju obywatelskim i społecznym (Civitas Iuvenum), wspieraniu rozwoju talentów i aktywności młodych (Fundacja 20), edukacji alternatywnej i formacji chrześcijańskiej (Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad”).

Kolejne wartości, takie jak bezpieczeństwo osobiste i bezpieczeństwo społeczne, dominowały w fundacjach działających w obszarze wsparcia i opieki: Fundacji Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce, Fundacji Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”, Fundacji Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej, a także w działaniach integracyjnych Civitas Iuvenum. W ich misji bezpieczeństwo było warunkiem rozwoju, ochrony i odbudowy funkcjonowania społecznego. Te organizacje integrowały tradycję harcerską, skautową, scoutową z praktykami terapii, profilaktyki i pomocy społecznej, co stanowiło wyróżniającą cechę współczesnego sektora.

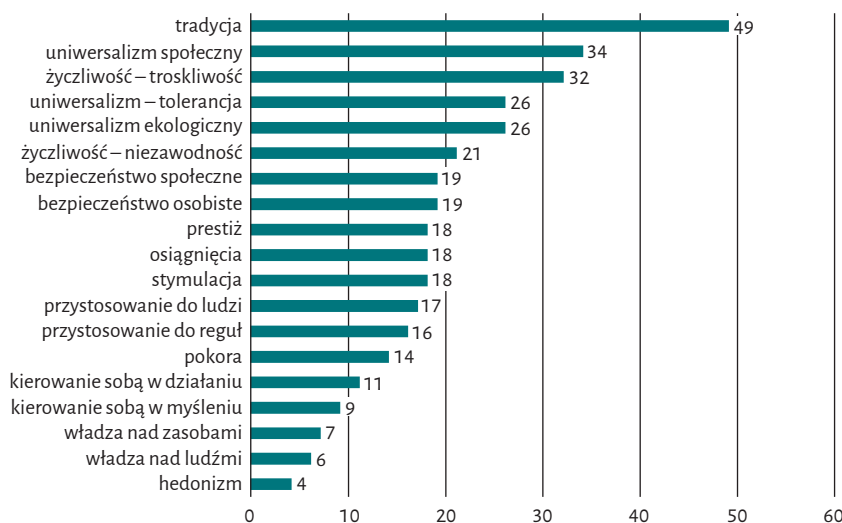
Wartość uniwersalizmu ekologicznego pojawiała się w sposób istotny w Fundacji 1. Szczep, Fundacji Witraże oraz w mniejszym zakresie w Civitas Iuvenum. Działania obejmowały edukację przyrodniczą, postawy ekologiczne, profilaktykę środowiskową i ochronę krajobrazu. Stanowiło to dowód na rosnącą ekologizację praktyk harcerskich, skautowych, scoutowych, zgodną z globalnymi wyzwaniem i pedagogiką społeczną.

Można było zauważyć marginalną rolę wartości dominacyjnych i hedonistycznych – w całym materiale praktycznie nie występowały wartości: władza nad ludźmi, władza nad zasobami, prestiż, hedonizm. Brak tych

kategorii potwierdzał egalitarną i antyhierarchiczną strukturę organizacji harcerskich, skautowych, scoutowych, orientację na służbę i braterstwo zamiast rywalizacji, ascetyczny i etosowy charakter praktyk wychowawczych oraz niekomercyjną, antykonsumpcyjną formułę działalności.

Analiza 19 wartości Ciecucha i Schwartza ujawniła, że fundacje tworzyły spójny profil aksjologiczny, w którym dominowały wartości prospołeczne i wspólnotowe (uniwersalizm społeczny, życzliwość, przystosowanie do ludzi), wartości tradycyjne i tożsamościowe (tradycja, przystosowanie do reguł), wartości rozwojowe i autonomiczne (kierowanie sobą w myśleniu i działaniu, osiągnięcia), wartości opiekuńcze i ochronne (bezpieczeństwo osobiste i społeczne) oraz wartości ekologiczne (uniwersalizm ekologiczny), przy jednoczesnej niemal całkowitej nieobecności wartości dominacyjnych i hedonistycznych. Prowadzi to do wniosku, że ruch harcerski w sektorze fundacji pozostawał zjawiskiem silnie aksjonormatywnym, opartym na prospołeczności i wspólnocie, zakorzenieniu w tradycji, aktualizacji harcerstwa, skautingu, scoutingu w kierunku autonomii i kompetencji, pełnieniu funkcji opiekuńczo-terapeutycznych, ekologizacji wartości oraz utrzymaniu egalitarnego, antyhierarchicznego i antykomercyjnego charakteru całego ruchu/ruchów.

Wykres 8. Liczba celów fundacji przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

2.2. Analiza celów działania fundacji wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe

W tym podrozdziale omawiam fundacje wspierające, przypisując poszczególne organizacje do wyróżnionych grup:

- fundacji metawsparcia organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych;
- fundacji wspierająco-współpracujących, działających na rzecz organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

2.2.1. Fundacje metawsparcia organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych

Wyszczególniłam 39 fundacji metawsparcia, które deklarują wsparcie dla organizacji: harcerskich (30), skautowo-harcerskich (8) oraz scoutowych (1).

Diagram 15. Liczba fundacji metawsparcia organizacji: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 42 umieściłam wykaz fundacji metawsparcia z przyporządkowaniem ich do fundacji harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

Tabela 42. Wykaz fundacji metawsparcia: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Fundacje harcerskie	Fundacje skautowo-harcerskie	Fundacje scoutowe
1. Centrum Dialogu Kostiuchnówka 2. Fundacja 16 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Zawiszy Czarnego 3. Fundacja Dla Gawędy 4. Fundacja Dom Zośki 5. Fundacja Dziewiątka 6. Fundacja For Fun 4FUN 7. Fundacja Górski Wyraj 8. Fundacja Harcerskiej Szkoły Ratownictwa 9. Fundacja Harcerstwa Centrum Wychowania Morskiego Związku Harcerstwa Polskiego*	1. Fundacja Czarnej Trzynastki Krakowskiej 2. Fundacja Harcerska Wola 3. Fundacja Iuvenis 4. Fundacja Skautów Europy 5. Fundacja Wspierania Inicjatyw Sea Scouts 6. Harcerska Fundacja Eleusis 7. Jakobstaff! Fundacja Harcerstwa 8. Komitet Organizacyjny XXVI Światowego Jamboree Skautowego	1. Fundacja Skautów Białoruskich

10. Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia		
11. <i>Fundacja Harcerstwa Polskiego Schroniska Głodówka</i>		
12. Fundacja Harcerstwa Polskiego		
13. <i>Fundacja Idealny Czynniki</i>		
14. Fundacja Inicjatyw Młodzieżowych Aktywni		
15. Fundacja Łódzki Akcelerator Obywatelski		
16. <i>Fundacja Przyjaciół Harcerstwa im. Jana III Sobieskiego</i>		
17. Fundacja Przyjaciół Harcerstwa		
18. <i>Fundacja ROPUH – Rozwoju Organizacji Pozarządowych Upowszechniających Harcerstwo imienia Harcmistrza Radostawa Turzańskiego</i>		
19. Fundacja Rozwoju ZHP Chorągwi Gdańskiej		
20. Fundacja Sióstr Harcerek		
21. Fundacja Sportu i Edukacji „Krywicy”		
22. <i>Fundacja Szarych Szeregów i Armii Krajowej im. Mariana Syty Ps. Słoń</i>		
23. Fundacja Szlaki Przygody		
24. Fundacja Teleos		
25. Fundacja Uśmiech Skauta		
26. Fundacja Wspierania Harcerstwa i Edukacji Bratnie Słowo		
27. Fundacja ZWHP Szare Polówki		
28. Harcerska Fundacja Opieki i Rozwoju HARFOR		
29. Harcerska Fundacja Pomocy Dzieciom im. hm. Aleksandra Kamińskiego w Szczecinku		
30. Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni”		

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Fundacje metawsparcia organizacji harcerskich

Fundacje harcerskie skupiały się wokół wspierania organizacji i środowisk harcerskich, utrwalania tradycji oraz zapewniania im zaplecza materialnego i programowego. Występowały tu zarówno fundacje o profilu historyczno-patriotycznym (Fundacja Szarych Szeregów i Armii Krajowej im. Mariana Syty, Fundacja Dom Zośki), jak i te o charakterze *stricto* organizacyjnym (Fundacja Rozwoju ZHP Chorągwi Gdańskiej, Fundacja Przyjaciół Harcerstwa, Fundacja Harcerstwa Polskiego).

Ich zasadniczym celem nie było bezpośrednie prowadzenie pracy wychowawczej z młodzieżą, lecz stwarzanie warunków do jej realizacji – poprzez wspieranie drużyn, hufców, baz, szkoleń czy działalności programowej. W tym sensie pełniły funkcję metaorganizacyjną wobec ruchu harcerskiego, co zbliżało je do klasy fundacji zaplecza społecznego.

Cele i pola działania:

- rozwój infrastruktury harcerskiej (np. baza w Gdańsku, schroniska, ośrodki morskie);
- wspieranie drużyn, inicjatyw instruktorskich i programów edukacyjnych;
- zachowanie i popularyzacja tradycji oraz pamięci historycznej;
- działalność charytatywna i pomocowa (np. Harcerska Fundacja Pomocy Dzieciom im. Aleksandra Kamińskiego);
- szkolenia i działania profilaktyczno-wychowawcze.

W treściach celów dominował język organizacyjno-społeczny: „wspieranie harcerstwa”, „rozwój społeczny i edukacyjny”, „aktywizacja młodzieży”, „działania wychowawcze”. Jednocześnie widoczne były odniesienia do etosu harcerskiego – wartości takich jak służba, tradycja, wspólnota, odpowiedzialność i patriotyzm.

Fundacje te stanowiły trzon systemu wsparcia instytucjonalnego harcerstwa. Były „zapleczem organizacyjnym” ruchu, które pozwalało mu trwać mimo zmiennych realiów społecznych. Z punktu widzenia pedagogiki harcerskiej odgrywały rolę instytucji pośredniczących, wspierających wychowanie poprzez strukturę i środki działania.

Fundacje metawsparcia skautowo-harcerskie

Fundacje skautowo-harcerskie były wyraźnie zorientowane na międzynarodowy i dialogiczny wymiar wychowania. Łączyły polską tradycję harcerską z globalnym ruchem skautowym, wpisując się w ideę „braterstwa przez granice”.

Przykładami były: Fundacja Skautów Europy, Harcerska Fundacja Eleusis czy Fundacja Iuvenis – organizacje promujące wartości duchowe, moralne i wspólnotowe, ale także współpracę między organizacjami skautowymi w Europie.

Cele i pola działania:

- rozwój duchowy i moralny młodzieży poprzez metodę harcerską i skautową;
- współpraca międzynarodowa i wymiana młodzieży;

- organizacja wydarzeń skautowych (np. Komitet Organizacyjny XXVI Światowego Jamboree Skautowego);
- wspieranie wychowania instruktorskiego i formacji liderów;
- działania edukacyjne i integracyjne, obejmujące także aspekt duchowy i aksjologiczny.

Język tych fundacji łączył elementy religijno-moralne (w duchu polskiego harcerstwa) z językiem uniwersalnych wartości skautowych, takich jak braterstwo, współpraca, pokój i dialog. Często pojawiały się odwołania do Baden-Powella, idei europejskiego dziedzictwa, formacji duchowej i służby społecznej.

Fundacje skautowo-harcerskie miały charakter łączący i integracyjny – pełniły funkcję „mostu” między tradycją narodową a wartościami wspólnoty międzynarodowej. W wymiarze pedagogicznym realizowały model wychowania wspólnotowego i międzykulturowego, w którym ważniejsze od narodowej przynależności były człowieczeństwo i solidarność.

Fundacje metawsparcia scoutowe

W tej grupie znajdowała się tylko jedna organizacja – Fundacja Skautów Białoruskich – jednak jej obecność była znacząca, gdyż symbolizowała ponadnarodowy charakter ruchu skautowego w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. Fundacja ta skupiała środowiska białoruskiego skautingu działające w Polsce i na emigracji, kontynuując tradycje harcerskie w wymiarze międzynarodowym.

Cele i pola działania:

- wspieranie rozwoju skautingu białoruskiego;
- organizacja obozów, szkoleń i wymian międzynarodowych;
- promowanie wartości demokratycznych, wolnościowych i obywatelskich;
- budowanie mostów między społecznościami młodzieżowymi różnych krajów.

Język treści celów był świecki, uniwersalny, humanistyczny, z naciskiem na samowychowanie, współpracę i tożsamość obywatelską. W odróżnieniu od fundacji harcerskich nie pojawiało się tu odniesienie do narodowej tradycji polskiego harcerstwa, lecz do międzynarodowego dziedzictwa scoutingu.

Fundacja ta reprezentowała globalny model wychowania scoutingowego, otwarty na różnorodność kulturową i religijną. Jej działalność potwierdzała, że idea scoutingu zachowywała aktualność jako uniwersalny język wychowania obywatelskiego i pokoju.

2.2.2. Fundacje wspierająco-współpracujące harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe

Wyszczególniłam 38 fundacji wspierająco-współpracujących, które deklarują wsparcie/współpracę z organizacjami: harcerskimi (28), skautowo-harcerskimi (5) oraz scoutowymi (5).

Diagram 16. Liczba fundacji wspierająco-współpracujących: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 43 umieściłam wykaz fundacji wspierająco-współpracujących z przyporządkowaniem ich do fundacji harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych.

Tabela 43. Wykaz fundacji wspierająco-współpracujących ukierunkowanych na działanie z organizacjami: harcerskimi, skautowo-harcerskimi oraz scoutowymi

Fundacje wspierająco-współpracujące ukierunkowane na działanie z organizacjami harcerskimi	Fundacje wspierająco-współpracujące ukierunkowane na działanie z organizacjami skautowo-harcerskimi	Fundacje wspierająco-współpracujące ukierunkowane na działanie z organizacjami scoutowymi
1. Fundacja Action 2. Fundacja Ankar 3. Fundacja Bolimów 1915 4. Fundacja Chorągiew Jazdy Rzeczypospolitej 5. Fundacja Co Pozostało²⁶ 6. Fundacja Dla Wolontariatu 7. Fundacja Dom Pogodnej Starości im. Marszałka Józefa Piłsudskiego i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego w Lublinie 8. Fundacja Dum Spiro, Spero 9. Fundacja Dziecięce Listy Do Świata 10. Fundacja Generation Next 11. Fundacja Gospel Up 12. Fundacja Kształcenia, Wypoczynku i Rekreacji w Krakowie	1. Fundacja Bonum et Sapientia 2. Fundacja Eklezja 3. Fundacja im. Adama Hadława 4. Fundacja Labirynt 5. Fundacja Uskrzydleni	1. Fundacja im. Gen. Tadeusza Kutrzeby 2. Fundacja Monastyczna Śś. Antoniego, Benedykta i Bernarda 3. Fundacja na rzecz Rozwoju Społecznych Służb Ratunkowych „Na Ratunek” 4. Fundacja Patriotyczna im. Witolda Pileckiego 5. Fundacja Turystyki i Rehabilitacji

13. Fundacja Małe Wielkie Drobiazgi 14. <i>Fundacja Montownia Wrażeń Kulturalnych</i> 15. Fundacja Ordo Dei 16. Fundacja Ostre Łąki 17. Fundacja Paspalitae Rushenie 18. Fundacja Pro Family 19. Fundacja Przyjaciele Św. Brata Alberta 20. Fundacja „Sokołówka'23” 21. Fundacja Szkoła XXI Wieku „Przez Sport i Naukę w Świat” 22. Fundacja Wychowanie i Profilaktyka im. Jana Pawła II 23. <i>Hajnowska Kuźnia Eko-Aktywnych</i> 24. Instytut Rozwoju Kultury 25. <i>Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym</i> 26. Nowoczesne Mazowsze Mazowiecka Fundacja Społeczna 27. Podlaska Kuźnia Aktywności Podmiotów Seniorskich 28. <i>Pszczewska Kuźnia Aktywności Obywatelskiej</i>		
---	--	--

* Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

Źródło: opracowanie własne.

Fundacje wspierająco-współpracujące harcerskie

Fundacje wspierająco-współpracujące z organizacjami harcerskimi reprezentowały szeroki wachlarz inicjatyw społecznych. Nie należały one formalnie do struktur harcerskich, lecz pozostawały z nimi w trwałych relacjach partnerskich, wspierając ich misję wychowawczą, edukacyjną i kulturalną. Organizacje te – takie jak Fundacja Action, Fundacja Ankar, Fundacja Dla Wolontariatu, Fundacja Chorągiew Jazdy Rzeczypospolitej czy Fundacja Wychowanie i Profilaktyka im. Jana Pawła II – realizowały działalność z pogranicza wychowania obywatelskiego, wolontariatu, edukacji społecznej i profilaktyki.

Ich profil można było określić jako społeczno-edukacyjny, ukierunkowany na rozwój kapitału społecznego i kształtowanie postaw prospołecznych. Część z nich (np. Fundacja Pro Family, Fundacja Przyjaciele Św. Brata Alberta, Fundacja Dum Spiro, Spero) łączyła działalność wychowawczą z wymiarem charytatywnym, akcentując potrzebę solidarności i służby drugiemu człowiekowi – co zbliżało ich etos do wartości harcerskich.

Inne (np. Fundacja Generation Next, Fundacja Szkoła XXI Wieku „Przez Sport i Naukę w Świat”) rozwijały edukację nieformalną, profilaktykę i aktywizację młodzieży, tworząc przestrzeń współpracy z drużynami harcerskimi i instruktorami.

W ujęciu aksjologicznym język tych organizacji łączył terminologię społeczną i wychowawczą („wolontariat”, „profilaktyka”, „edukacja społeczna”, „integracja”), zachowując odniesienia do idei wychowania przez działanie. W wymiarze pedagogicznym realizowały one funkcję pośredniego wsparcia harcerstwa poprzez komplementarne działania edukacyjne i społeczne, stanowiąc pomost między ruchem harcerskim a szerzej rozumianym sektorem organizacji obywatelskich. Ich wspólną cechą był praktyczny wymiar wychowania – działanie na rzecz dobra wspólnego, integracja pokoleń oraz budowanie wspólnoty poprzez służbę i współpracę. W tym sensie fundacje te były nośnikami społecznej pedagogii harcerskiej, przenosząc jej wartości w szerszy kontekst – poza formalne struktury harcerstwa, lecz z zachowaniem jego etosu i praktyk wychowawczych.

Fundacje wspierająco-współpracujące skautowo-harcerskie

Funkcjonowały na pograniczu środowisk harcerskich i skautowych, reprezentując bardziej zrównoważony i inkluzyjny model współpracy. Ich działalność miała charakter formacyjno-duchowy i kulturalno-edukacyjny, łączący wychowanie przez wartości z refleksją intelektualną i duchową.

Cechą wyróżniającą tę grupę fundacji było harmonizowanie polskiej tradycji wychowania harcerskiego z europejską ideą skautingu, co przejawiało się w ich misjach i projektach. Fundacja Bonum et Sapientia (z łac. „Dobro i Mądrość”) łączyła edukację aksjologiczną z promocją postaw refleksyjnych i etycznych wśród młodzieży, a Fundacja Eklezja i Fundacja im. Adama Hadława rozwijały działania duchowo-formacyjne, inspirowane chrześcijańską pedagogiką wspólnoty. Fundacja Labirynt i Fundacja Uskrzydleni koncentrowały się na kształtowaniu potencjału młodych liderów, stosując metody samowychowania i pracy w grupie charakterystyczne dla metody skautowej.

W ich języku treści celów dominowały określenia „rozwój duchowy”, „wspólnota”, „mądrość”, „liderstwo”, „odpowiedzialność”, a koncepcja wychowania miała charakter refleksyjno-personalistyczny. Często odwoływały się one do idei Baden-Powella, łącząc ją z duchowością chrześcijańską i uniwersalnymi wartościami humanistycznymi.

Z punktu widzenia pedagogiki można uznać, że fundacje te realizowały model wychowania integralnego, łączący rozwój osobowy, duchowy i społeczny, a ich działalność stanowiła przestrzeń dialogu między tradycją a współczesnością, między wartościami narodowymi a uniwersalnymi. Wspierały one organizacje skautowo-harcerskie w tworzeniu wspólnot wychowawczych, które uczyły nie tylko działania, ale także refleksji nad jego sensem.

Fundacje wspierająco-współpracujące scoutowe

Trzeci zbiór fundacji związany był z organizacjami scoutowymi w sensie międzynarodowym. Choć pozornie ich profile były zróżnicowane, łączyła je orientacja na wartości obywatelskie, humanistyczne i uniwersalne, wpisujące się w międzynarodowy nurt scoutingu jako ruchu służby, pokoju i współdziałania.

Organizacje te skupiały się na kształtowaniu postaw prospołecznych, obywatelskich i przywódczych, promując jednocześnie idee wolności, solidarności i służby publicznej. W przypadku Fundacji im. Gen. Tadeusza Kutrzeby i Fundacji Patriotycznej im. Witolda Pileckiego akcentowany był wymiar historyczno-moralny, ukazujący scouting jako wychowanie w duchu odpowiedzialności i patriotyzmu opartego na czynnej służbie. Fundacja na rzecz Rozwoju Społecznych Służb Ratunkowych Na Ratunek i Fundacja Turystyki i Rehabilitacji rozwijały natomiast działalność w sferze edukacji zdrowotnej, ratowniczej i ekologicznej – obszarach szczególnie istotnych w nowoczesnych programach skautowych.

W języku treści celów dominowały terminy: „społeczeństwo obywatelskie”, „służba”, „patriotyzm”, „rozwój osobisty”, „bezpieczeństwo”, „zdrowie”, co odzwierciedlało praktyczny, uniwersalny i świecki charakter wychowania. W odróżnieniu od fundacji harcerskich nie występowało tu odwołanie do narodowej tożsamości w sensie strukturalnym, lecz do wartości wspólnych wszystkim społeczeństwom – odpowiedzialności, solidarności, samodoskonalenia i współpracy. Z perspektywy pedagogiki społecznej i międzykulturowej organizacje te realizują model wychowania globalnego, w którym jednostka uczy się działania w świecie różnorodnym kulturowo, opartym na współpracy i wzajemnym szacunku. Ich misja wpisuje się w ideę *scouting as citizenship in action* – wychowania do aktywnego obywatelstwa w skali lokalnej i globalnej.

Podsumowanie

Ruch harcerski, skautowy w Polsce stanowi unikalne zjawisko na styku edukacji równoległej, obywatelskiego zaangażowania i kultury społecznej. Jako część trzeciego sektora (NGO) organizacje harcerskie, skautowe i scoutowe oraz wspierające ich działania lub współpracujące z nimi łączą tradycję ruchu harcerskiego, skautowego, scoutowego z nowoczesnymi mechanizmami działania charakterystycznymi dla polskiego społeczeństwa obywatelskiego po 1989 roku. Analiza celów działania, w tym wychowania, ujawnia procesy instytucjonalizacji, zróżnicowania aksjologicznego oraz profesjonalizacji.

Analizie badawczej poddałam zapisy treści umieszczonych w KRS. Ustaliłam, że w KRS zarejestrowanych jest 350 organizacji, w tym 255 stowarzyszeń (w tym 95 OHiS prowadzących pracę wychowawczą oraz 160 wspierających ich działania) oraz 95 fundacji (18 prowadzących pracę wychowawczą i 77 wspierających). Stowarzyszenia stanowią 72%, a fundacje 27% wszystkich analizowanych organizacji. Wśród 350 organizacji pracę wychowawczą prowadzi 27% stowarzyszeń i 5% fundacji.

Zaproponowałam kilka klasyfikacji stowarzyszeń i fundacji (patrz tabela 44). Dla stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą stworzyłam dwie klasyfikacje, dzieląc je na stowarzyszenia harcerskie, skautowo-harcerskie, scoutowe oraz stowarzyszenia o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej, o węższym, specjalistycznym profilu działalności, religijne, chrześcijańskie. Z kolei stowarzyszenia pomocowe dla organizacji harcerskich, skautowych i scoutowych podzieliłam na dedykowane oraz wspierająco-współpracujące.

Jeśli chodzi o fundacje, to proponowana przeze mnie klasyfikacja przedstawia się następująco:

- wśród prowadzących działalność wychowawczą wyodrębniłam harcerskie, skautowo-harcerskie, scoutowe;
- wśród organizacji pomocowych dla organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych wyróżniłam fundacje metawsparcia oraz wspierająco-współpracujące.

Tabela 44. Liczba organizacji oraz klasyfikacja stowarzyszeń i fundacji

350 organizacje w KRS											
255 stowarzyszenia						95 fundacje					
95 prowadzące działalność wychowawczą			160 wspierające			18 prowadzące działalność wychowawczą			39 metawsparcia		
I klasyfikacja									38 wspierająco- współpracujące		
82 harcerskie	7 skautowo- -harcerskie	6 scoutowe	103 dedy- kowane			12 harcerskie	3 skautowo- -harcerskie	3 scoutowe	30 harcerskie	8 skautowo- -harcerskie	1 scoutowe
II klasyfikacja			57 wspierająco- współ- pracujące						28 harcerskie	5 skautowo- -harcerskie	5 scoutowe
			97 harcerskie	4 skautowo-harcerskie	2 skautowe						
49 o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej	41 o węższym, specjalistycznym profilu działalności	5 religijne, chrześcijańskie									

Źródło: opracowanie własne.

Analizy danych z KRS pokazują, że po 2001 roku (utworzenie rejestru sądowego¹) nastąpiła pierwsza fala formalizacji środowisk harcerskich, skautowych, scoutowych oraz wspierających je, obejmująca organizacje

¹ W 2001 roku powołano do życia Krajowy Rejestr Sądowy (KRS) – nowoczesny system ewidencji podmiotów prawnych, utworzony na mocy Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 1997 nr 121 poz. 769), który zaczął funkcjonować 1 stycznia 2001 roku. Celem wprowadzenia rejestru były uporządkowanie i ujednolicenie danych o organizacjach oraz zwiększenie przejrzystości życia publicznego. KRS zastąpił dotychczasowe rejestry handlowe, stowarzyszeń i fundacji, tworząc jeden ogólnopolski system prowadzony przez sądy rejestrowe. Rozpoczął się nowy etap w procesie instytucjonalizacji sektora pozarządowego w Polsce. Rejestr wprowadził przejrzyste i jednolite zasady funkcjonowania organizacji, umożliwiając ich formalne ujęcie w strukturze państwowej ewidencji. Od tego momentu stowarzyszenia i fundacje zyskały obowiązek rejestracji w KRS, co przyczyniło się do zwiększenia transparentności, wiarygodności i dostępności informacji o trzecim sektorze.

powstałe jeszcze w latach 90. ubiegłego wieku, które dostosowały się do nowych wymogów prawnych. Kolejna fala przypada na lata 2013–2024, kiedy to nastąpił wzrost liczby organizacji rejestrowych, często w odpowiedzi na nowe możliwości finansowania projektów społecznych i edukacyjnych ze środków publicznych i unijnych. Tendencja ta wskazuje na proces instytucjonalizacji² organizacji harcerskich i skautowych, który – zgodnie z teorią cyklu życia organizacji pozarządowych za Helmutem K. Anheierem³ – obejmuje fazy: inicjacji (ruch społeczny), profesjonalizacji (formalizacja struktury), stabilizacji (np. pozyskanie statusu OPP) i dywersyfikacji (rozszerzenie na inne pola społeczne, np. ekologię, wolontariat, kulturę).

Proces instytucjonalizacji tych organizacji pokazuje ich zdolność do adaptacji, modernizacji oraz trwałego zakorzenienia w strukturze społeczeństwa obywatelskiego. Na przestrzeni lat wiele z nich przeszło ewolucję – od spontanicznych ruchów młodzieżowych po dojrzałe, zorganizowane podmioty posiadające osobowość prawną czy status OPP, a niekiedy także tworzących odrębne instytucje i fundacje wspierające działalność organizacji macierzystych.

Niektóre organizacje harcerskie i skautowe powstały w wyniku oddzielenia się od organizacji „pierwotnej”, takiej jak ZHP czy ZHR, najczęściej z powodu różnic ideowych, braku możliwości osiągnięcia porozumienia w kwestiach wartości wychowawczych lub konfliktów interpersonalnych w strukturach kierowniczych⁴. Proces ten odzwierciedla naturalne zjawisko pluralizmu i różnorodności w ramach społeczeństwa obywatelskiego, które – zgodnie z teorią Anheiera – sprzyja powstawaniu alternatywnych form organizacyjnych odpowiadających na zróżnicowane potrzeby i przekonania członków.

Jednocześnie część organizacji zakończyła swoją działalność w sposób naturalny, najczęściej w wyniku starzenia się członków, braku następstwa pokoleniowego lub realizacji pierwotnego celu, dla którego zostały powołane. W niektórych przypadkach cel ten utracił aktualność, ponieważ przestał odpowiadać współczesnym potrzebom społecznym⁵. W takich przypadkach dochodzi do procesu deinstytucjonalizacji – organizacja

² T. Paleczny, *Nowe ruchy społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.

³ H.K. Anheier, *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*, Routledge, London – New York 2014.

⁴ Patrz np.: *Zrzeszenie Harcerskie Pięta.PL; Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”*.

⁵ Patrz np.: *Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym* (wykreślona); *Skautowy Klub Techniki* (wykreślona).

traci rację bytu, ponieważ jej misja została w pełni zrealizowana lub przestała być społecznie aktualna.

Zjawiska te wpisują się w scharakteryzowany przez Helmuta K. Anheiera cykl życia organizacji pozarządowych, w którym obok faz wzrostu i rozwoju pojawia się także etap schyłku i zamknięcia działalności. W kontekście organizacji harcerskich, skautowych świadczy to o ich dynamicznym, ewolucyjnym charakterze, zdolności do samoorganizacji oraz o funkcjonowaniu w ramach szerszego ekosystemu trzeciego sektora, reagującego na zmieniające się potrzeby społeczne i wychowawcze. Analiza treści celów działania stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność wychowawczą pozwala stwierdzić, że zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje wykazują zbieżne wzorce ewolucji, które wpisują się również w model rozwoju organizacji pozarządowych przedstawiony przez Anheiera – od fazy inicjacji i ideowego zaangażowania, poprzez etap formalizacji struktur i stabilizacji działalności, aż po fazę dywersyfikacji i rozszerzenia obszarów aktywności.

Większość badanych stowarzyszeń (ok. 70%) oraz fundacji (ok. 80%) zachowała pierwotny katalog celów od momentu rejestracji w KRS. Jednocześnie znaczna grupa (27 stowarzyszeń i 3 fundacje) dokonywała modyfikacji, często wielokrotnych. Zmiany te najczęściej polegały na poszerzaniu zakresu celów, rzadziej – na ich redukcji. Oznacza to, że organizacje nie ograniczają się do jednego pola działalności, lecz adaptują swoją misję do zmieniających się potrzeb społecznych. Tendencja ta jest zgodna z ustaleniami m.in. Piotra Frączaka⁶, Ewy Bogacz-Wojtanowskiej⁷, Joanny Schmidt⁸, którzy wskazują, że elastyczność i adaptacyjność są warunkiem trwałości organizacji obywatelskich.

Zmiany w treści celów odzwierciedlają przejście od organizacji środowiskowych do organizacji o charakterze publicznym. W wielu przypadkach początkowo wąskie, tematyczne profile (np. żeglarstwo, ekologia, ratownictwo, wychowanie tylko harcerskie) ulegały poszerzeniu o cele edukacyjne, kulturalne, społeczne i obywatelskie. Widać wyraźne rozszerzenie funkcji wychowawczych na funkcje społeczne – organizacje przejmują zadania lokalnych instytucji kultury, edukacji i integracji, współpracując z samorządem, parafiami i instytucjami publicznymi. Zjawisko to wpisuje się w tendencje scharakteryzowane w innych w badaniach, m.in. w badaniu cyklicznym

⁶ P. Frączak, Trzeci sektor. Do IV RP i z powrotem? Wybór tekstów 2002–2024, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Warszawa 2025.

⁷ E. Bogacz-Wojtanowska, Druga twarz trzeciego sektora. Współczesne wyzwania zarządzania organizacjami pozarządowymi, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2024.

⁸ J. Schmidt, Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Akademickie „Sedno”, Warszawa 2012.

„Kondycja organizacji pozarządowych”⁹ Stowarzyszenia Klon/Jawor Beauty Charyckiej, Julii Bednarek, Aleksandry Belin oraz Marty Gumkowskiej¹⁰, w badaniach Jadwigi Przewłockiej, Piotra Adamiaka i Jana Herbsta¹¹ czy Pawła Mikołajczaka¹² zwracających uwagę na trend „uspołecznienia instytucjonalnego”, czyli rozszerzania ról NGO na obszary usług społecznych.

Analiza zmian w treści celów potwierdza proces instytucjonalizacji organizacji harcerskich, skautowych, scoutowych rozumiany jako przejście od spontanicznych ruchów społecznych do trwałych struktur o jasno określonej misji, metodach i statusie prawnym. Zgodnie z teorią Paula J. DiMaggio i Waltera W. Powella¹³ organizacje te ulegają „izomorfizmowi instytucjonalnemu” – przyjmują formy i język charakterystyczny dla organizacji pożytku publicznego, aby uzyskać większą legitymizację społeczną i dostęp do zasobów (granty, partnerstwa, dotacje). Widoczne jest przyjmowanie katalogu celów zgodnego z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (2003), co można interpretować jako strategię adaptacyjną wobec otoczenia prawno-finansowego sektora pozarządowego.

Zmiany w treści celów ujawniają profesjonalizację funkcji wychowawczych i zarządczych. Wprowadzanie takich terminów, jak „edukacja oświatowa”, „działalność szkoleniowa”, „kształcenie kadry wychowawczej” czy „promowanie postaw obywatelskich”, świadczy o przejściu od języka wartości i idei do języka zadań i kompetencji. Zjawisko to koresponduje z wynikami badań Adalberta Eversa i Jeana-Louis Laville’a¹⁴, którzy wskazują, że współczesne organizacje społeczne łączą wymiar obywatelski z funkcjonalnym – stając się równocześnie wspólnotami wartości i dostawcami usług społecznych.

Niektóre organizacje, zwłaszcza te o profilu religijnym, np. Ad Maiorem Dei Gloriam, przeszły proces reorientacji ideowej – od działalności charytatywnej ku religijno-wychowawczej, wpisując się w nurt tzw. organizacji opartych na wierze. Inne, jak Fundacja 20 czy Bractwo Harcerskiej Bandery, zredefiniowały swoją misję w duchu dywersyfikacji, łącząc tradycję

⁹ Stowarzyszenie Klon/Jawor, Kondycja organizacji pozarządowych, <https://kondycja.ngo.pl> [dostęp: 26.01.2026].

¹⁰ B. Charycka, J. Bednarek, A. Belina, M. Gumkowska, Kondycja organizacji pozarządowych. Skróty raportu 2024, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2024.

¹¹ J. Przewłocka, P. Adamiak, J. Herbst, Polskie organizacje pozarządowe 2021. Raport z badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2021.

¹² P. Mikołajczak, Rozwój organizacji pozarządowych wobec wyzwań współczesności, CeDeWu, Warszawa 2020.

¹³ P.J. DiMaggio, W.W. Powell, The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields, *American Sociological Review*, vol. 48, no. 2, 1983, s. 147–160.

¹⁴ A. Evers, J. Laville (eds.), *The Third Sector in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham – Northampton 2004.

harcerską z edukacją ekologiczną, obywatelską i prospołeczną. Zjawiska te są zgodne z wnioskami Helmuta K. Anheiera i Lestera M. Salamona¹⁵, którzy wskazują, że dojrzałe organizacje pozarządowe charakteryzują się poszerzaniem obszarów działalności oraz wzrostem złożoności organizacyjnej.

Mimo różnorodnych przekształceń badane organizacje zachowały rdzeń ideowy oparty na wartościach harcerskich: służbie, wspólnocie, wychowaniu przez przykład i pracy nad sobą. Zmienia się jednak język deklaracji – od pojęć takich jak „propagowanie wartości” do „promowania postaw”, od „służby Bogu i Polsce” do „wychowania obywateli odpowiedzialnych i zaradnych życiowo”. To pokazuje proces modernizacji dyskursu, w którym tradycyjne wartości są reinterpretowane w duchu współczesnych kategorii społecznych i edukacyjnych. To także przejaw instytucjonalnego dojrzewania i społecznej ewolucji ruchu harcerskiego, skautowego, scoutowego w strukturze trzeciego sektora.

Język zapisów celów działania, w tym wychowania, charakteryzuje się podwójną strukturą – z jednej strony jest formalny (biurokratyczny, administracyjny), z drugiej – ideowy i symboliczny. Pojęcia, takie jak: braterstwo, „służba”, „przyjaźń”, „Ojczyzna”, „prawda”, „natura”, pełnią funkcję rytualną i performatywną – nie tylko opisują cele, lecz także je urzeczywistniają w praktyce wychowawczej. W tym sensie organizacje są kontynuatorami tradycji języka wspólnotowego opisanego przez Émile’a Durkheima i Bronisława Malinowskiego¹⁶, w którym słowo ma charakter sprawczy i budujący wspólnotę symboliczną¹⁷. Zaufanie nie jest wartością deklarowaną, lecz nabywaną przez doświadczenie współdziałania. Z badań wynika, że język treści celów utrwała te mechanizmy poprzez formuły: „kształtowanie postawy służby”, „wychowanie do współdziałania”, „samorządność drużyny”, „prawo harcerskie jako kodeks wspólnotowy”. Są to tekstowe dowody istnienia regulacji normatywnej opartej na zaufaniu, a nie tylko na formalnych przepisach.

Moje badania wykazują, że analizowane organizacje deklarują realizację modelu „wychowania w relacji współzależności”, w którym jednostka uczy się podmiotowości przez uczestnictwo we wspólnocie. Analiza języka treści celów ujawniła cztery dominujące pola semantyczne:

¹⁵ H.K. Anheier, L.M. Salamon, *The Nonprofit Sector in Comparative Perspective* [w:] W.W. Powell, R. Steinberg (eds.), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, Yale University Press, New Haven – London 1992, s. 89–114; H.K. Anheier, L.M. Salamon, *The Nonprofit Sector in Comparative Perspective* [w:] W.W. Powell, R. Steinberg (eds.), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, 2nd ed., Yale University Press, New Haven – London 2006, s. 89–114.

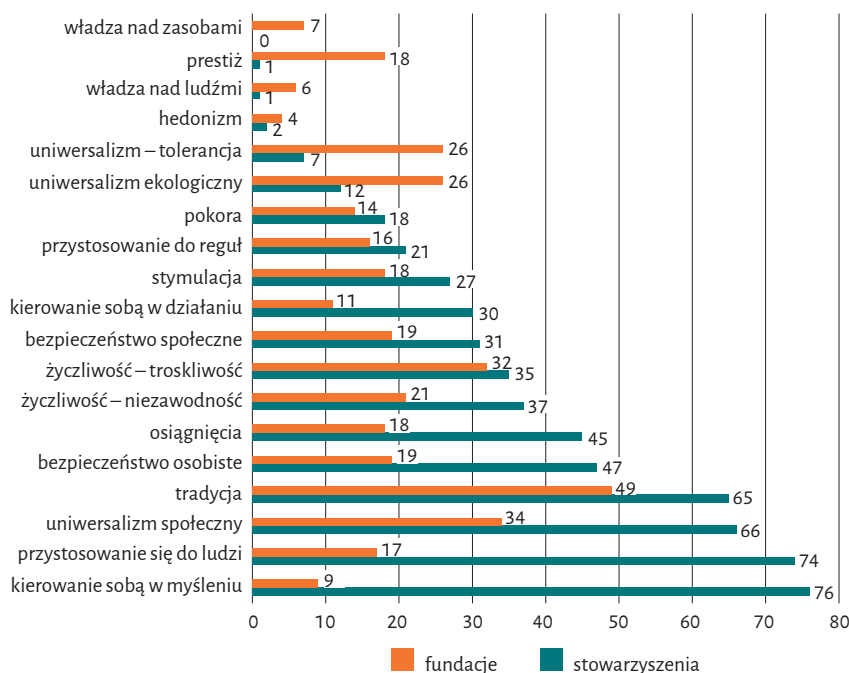
¹⁶ B. Malinowski, *A Scientific Theory of Culture*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 1944, s. 59.

¹⁷ Ibidem; É. Durkheim, *Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Alcan, Paris 1912.

- patriotyczno-historyczne (Ojczyzna, tradycja, pamięć, bohaterstwo);
- chrześcijańsko-moralne (Bóg, prawda, służba, dobro, duchowość);
- obywatelsko-obyczajowe (demokracja, samorządność, tolerancja, prawa człowieka);
- ekologiczno-humanistyczne (natura, środowisko, przyjaźń, zrównoważony rozwój).

Wartości te odpowiadają czterem wymiarom w klasyfikacji Cieciucha i Schwartza: tradycja/bezpieczeństwo, konformizm, uniwersalizm/życzliwość i kierowanie sobą. Współczesne organizacje harcerskie, skautowe, scoutowe łączyły więc w swoich indywidualnych systemach organizacyjnych konserwatywne i progresywne orientacje wartościowe, stanowiąc swoisty most między różnymi wizjami wychowania i społeczeństwa.

Wykres 9. Wykaz stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność wychowawczą z przypisaniem treści do celów oraz wartości według klasyfikacji Cieciucha i Schwartza

Źródło: opracowanie własne.

W odróżnieniu od wielu organizacji młodzieżowych harcerstwo, skauting, scouting generują także kapitał moralny, rozumiany jako system wspólnych norm i symboli, które wzmacniają solidarność i etos służby.

Przeprowadzona analiza ujawnia, że deklarowany system wychowawczy organizacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych opiera się na spójnym, aksjologicznym modelu wychowania, gdzie najwyższej cenie są wartości wspólnotowe, moralne i rozwojowe.

Dane wskazują na odmienne profile wartości stowarzyszeń i fundacji¹⁸. Stowarzyszenia deklarują profil wspólnotowo-partycypacyjny charakteryzujący się takimi wartościami, jak: autonomia myślenia i działania, życzliwość, dostosowanie społeczne, tradycja i bezpieczeństwo. Fundacje natomiast deklarują profil tradycyjno-wspólnotowy, w którym uwidaczniają się tradycja, uniwersalizm społeczny, życzliwość – troskliwość, uniwersalizm ekologiczny i tolerancja, życzliwość – niezawodność; co ciekawe, pojawia się tu także wartość, która nie wystąpiła u stowarzyszeń: władza nad zasobami.

Po połączeniu wartości stowarzyszeń i fundacji uzyskamy ogólny profil wartości stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność wychowawczą, który obrazuje diagram 17.

Diagram 17. Przypisanie treści celów stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich, scoutowych, fundacji prowadzących działalność wychowawczą do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartz

Źródło: opracowanie własne.

Jest to profil organizacji silnie prospołecznych, relacyjnych, tradycyjno-wspólnotowych, bardzo zorientowanych na dobro publiczne, o wysokiej dojrzałości moralnej i dużej autonomii myślenia, ale umiarkowanej autonomii działania. Jednocześnie organizacje te: nie są hierarchiczne, nie

¹⁸ Oczywiście zdają sobie sprawę z różnic w liczbie stowarzyszeń i fundacji wychowawczych.

koncentrują się na władzy, nie mają profilu prestiżowego, są umiarkowanie innowacyjne, zakorzenione w normach i dziedzictwie, mają niską tolerancję i niski uniwersalizm inkluzywny. Organizacje takie nie są progresywne w sensie ideologicznym – skupiają się bardziej na swojej grupie, a nie na różnorodności społecznej, na swojej społeczności niż na społeczeństwie globalnym. Profil tych organizacji łączy elementy kultury tradycyjno-normatywnej (tradycja, bezpieczeństwo i poczucie zakorzenienia), wspólnotowo-relacyjnej (wysoka życzliwość, troskliwość i przystosowanie do ludzi), misyjnej/prospołecznej (bardzo wysoki uniwersalizm społeczny), refleksyjnej (bardzo wysoka autonomia myślenia), antyhierarchicznej (niska orientacja na władzę i niski prestiż) oraz umiarkowanie rozwojowej (umiarkowane osiągnięcia, stymulacja i działanie). Organizacje te głoszą, że w swych działaniach zmierzają do wychowania osób zakorzenionych w tradycji, empatycznych i odpowiedzialnych społecznie, zdolnych do samodzielnego myślenia, ale działających w sposób stabilny, etyczny i niehierarchiczny. Organizacje o takim profilu deklaracji powinny kształtować jednostki silnie zakorzenione w kulturze tradycyjno-normatywnej, co przejawia się w poczuciu tożsamości, przywiązaniu do dziedzictwa oraz preferowaniu bezpieczeństwa, stabilności i przewidywalności. Osoby wychowywane w tych środowiskach mają dysponować jasno zdefiniowanymi systemami wartości, stanowiącymi dla nich fundament orientacji życiowej. Jednocześnie organizacje te powinny rozwijać kompetencje wspólnotowo-relacyjne, promując empatię, gotowość do współpracy, unikanie konfliktów oraz zdolność budowania silnych więzi społecznych. W efekcie głoszą one, że kształtują ludzi wrażliwych na potrzeby innych i ukierunkowanych na dobro zespołu. Silna obecność wartości prospołecznych sprawia, że organizacje te deklarują wychowywanie jednostki o wysokim etosie społecznym, świadomej problemów wspólnoty, odpowiedzialnej i kierującej się etyczną misją, która powinna wykazywać orientację na dobro publiczne i gotowość do służenia społeczności.

Równocześnie środowiska te komunikują, że sprzyjają rozwijaniu autonomii poznawczej, prowadząc do kształtowania jednostek samodzielnie myślących, krytycznych i refleksyjnych, zdolnych do analizy oraz odpowiedzialnego podejmowania decyzji. Ich autonomia nie przyjmuje jednak formy buntu, tylko stanowi dojrzały element myślenia.

Organizacje te deklarują, że wzmacniają również postawy związane z kulturą antyhierarchiczną, kształtując osoby skromne, unikające dominacji, niekierujące się prestiżem i preferujące relacje oparte na partnerstwie. Jednostki te powinny wykazywać się egalitaryzmem i brakiem potrzeby władzy.

Wreszcie, organizacje o tym profilu deklaracji powinny sprzyjać formowaniu osób zrównoważonych, pracowitych i umiarkowanych w zakresie rozwoju, które potrafią działać systematycznie, rozwijać się w sposób stabilny i odpowiedzialny, bez presji radykalnych zmian czy nadmiernej innowacyjności.

Omawiane organizacje tradycyjno-wspólnotowe sytuują się pośrednio między organizacjami progresywnymi a korporacyjnymi¹⁹, pozostając jednocześnie wyraźnie odrębne od obu typów: od organizacji progresywnych różnią się przywiązaniem do tradycji zamiast orientacji na różnorodność, od korporacyjnych – akcentowaniem troski i wspólnotowości zamiast hierarchii oraz efektywności, a od organizacji wolnościowych – preferowaniem stabilności i norm kosztem indywidualizmu i eksperymentalności.

Czy przyjęty przez stowarzyszenia i fundacje prowadzące działalność wychowawczą profil tradycyjno-wspólnotowy może być odpowiedni w kontekście gwałtownego wzrostu kryzysów psychicznych dzieci i młodzieży, erodowania więzi społecznych czy wysokiego poziom niepokoju, samotności, braku sprawczości u młodych? Tak, gdyż organizacje tradycyjno-wspólnotowe mogą wspierać młodych w sytuacjach kryzysów psychicznych – posiadają szereg cech uznawanych w psychologii rozwojowej za czynniki ochronne. Ich wysoka wspólnotowość przeciwdziała samotności poprzez budowanie poczucia przynależności, emocjonalnego zakorzenienia oraz stabilnych więzi rówieśniczych i międzypokoleniowych, co redukuje ryzyko depresji i zaburzeń lękowych. Formy działań tych organizacji sprzyjają też odbudowie kapitału społecznego, szczególnie deficytowego wśród współczesnej młodzieży. Zakorzenienie w tradycji i stabilności oferuje młodym przewidywalność, jasne normy i struktury, co zmniejsza chaos poznawczy i stres charakterystyczne dla okresów niepewności społecznej. Ponadto wysoki poziom troskliwości i życzliwości tworzy środowisko opiekuńcze sprzyjające empatii, współpracy i wzajemnej pomocy, które stanowią jeden z najważniejszych czynników chroniących przed zaburzeniami nastroju. Równolegle organizacje te deklarują, że wzmacniają autonomię myślenia, rozwijając kompetencje refleksyjne, samodzielność poznawczą i zdolność odpowiedzialnego podejmowania decyzji, co stanowi podstawę rezyliencji, czyli zdolności radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Jednocześnie jednak profil tradycyjno-wspólnotowy może się okazać niewystarczający w obliczu współczesnych, złożonych kryzysów psychicznych

¹⁹ K.S. Cameron, R.E. Quinn, *Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework*, Jossey-Bass, San Francisco 2011.

młodzieży. Niska tolerancja i niski uniwersalizm inkluzywny mogą prowadzić do konformizmu, presji dopasowania i trudności w funkcjonowaniu osób różniących się tożsamościowo, kulturowo lub emocjonalnie; tymczasem młodzież w kryzysie potrzebuje środowiska umożliwiającego bezpieczną różnorodność. Silna deklarowana normatywność charakterystyczna dla takich organizacji może dodatkowo stwarzać warunki do tłumienia emocji, tabuizowania problemów i przekonania, że należy „radzić sobie samemu”, co może stanowić istotną barierę w poszukiwaniu pomocy. W rezultacie taki deklarowany profil organizacyjny jest korzystny w obszarach wymagających poczucia bezpieczeństwa, stabilności, relacji, troski oraz rozwoju autonomii poznawczej, natomiast mniej adekwatny w sytuacjach wymagających wsparcia osób o niestandardowych potrzebach, wysokiej różnorodności tożsamościowej, szybkiego reagowania na nowe wyzwania psychiczne i wdrażania nowoczesnych form pomocy czy włączania młodzieży, która nie mieści się w tradycyjnych normach funkcjonowania społecznego.

Przyporządkowanie celów wychowania do czterech kategorii celów wychowania Guryckiej – optymalizujących, kreatywnych, minimalizujących i korekcyjnych – pozwala zauważyć, że we wszystkich typach organizacji dominuje nurt optymalizująco-kreatywny, skoncentrowany na samorozwoju, twórczości i aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym. Dominacja celów optymalizujących (w stowarzyszeniach: 304 w harcerskich, 19 w skautowo-harcerskich, 10 w scoutowych oraz fundacjach – 62) wskazuje na rozwojowy i proaktywny charakter wychowania, co jest zgodne z koncepcją pedagogiki personalistycznej – wychowania poprzez doświadczenie i działanie. Z kolei duży udział celów kreatywnych (w stowarzyszeniach: 256 w harcerskich, 37 w scoutowych, 17 w skautowo-harcerskich oraz fundacjach – 49) świadczy o tym, że organizacje te nie ograniczają się do kształtowania konformizmu czy dyscypliny, lecz promują innowacyjność, ekspresję i samodzielność myślenia.

Cele minimalizujące i korekcyjne mają marginalny udział, co wskazuje, że system wychowawczy tych organizacji nie skupia się na zapobieganiu negatywnym zachowaniom, lecz na pozytywnym wzmacnianiu postaw prospołecznych. W ujęciu Guryckiej oznacza to przesunięcie akcentu z funkcji kontrolnej wychowania ku funkcji autokreacyjnej – człowiek wychowywany jest do odpowiedzialności i twórczego działania, a nie jedynie do przestrzegania norm²⁰.

²⁰ A. Gurycka, *Struktura i dynamika...*, op. cit.

Na podstawie uzyskanych danych opracowałam dwa aksjonormatywne modele oddziaływań wychowawczych realizowanych przez stowarzyszenia i fundacje. Przyjęłam, że prowadzą one wychowanie rozumiane jako intencjonalny proces oddziaływania ukierunkowany na realizację określonych celów wychowawczych. Cele te pełnią funkcję modyfikującą osobowość zgodnie z przyjętym systemem wartości. Wartości traktuję jako przekonania odnoszące się do pożądaných stanów i sposobów działania, wykraczające poza konkretne sytuacje, stanowiące kryterium oceny zachowań i zdarzeń, uporządkowane hierarchicznie oraz oddziałujące w układzie, a nie pojedynczo.

Tabela 45. Aksjonormatywne modele oddziaływań wychowawczych podejmowanych przez stowarzyszenia i fundacje prowadzące działalność wychowawczą

	Model dla stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą	Model dla fundacji prowadzących działalność wychowawczą
Liczba organizacji	95	18
Poziom I – aksjologiczny (Cieciuch i Schwartz)		
Pytanie	Jakie wartości organizacja uznaje za ważne?	
Dane	kierowanie sobą w myśleniu (76), przystosowanie się do ludzi (74), uniwersalizm społeczny (66), tradycja (65), bezpieczeństwo osobiste (47), osiągnięcia (45), życzliwość – niezawodność (37), życzliwość – troskliwość (35), bezpieczeństwo społeczne (31), kierowanie sobą w działaniu (30), stymulacja (27), przystosowanie do reguł (21), pokora (18), uniwersalizm ekologiczny (12), uniwersalizm – tolerancja (7), hedonizm (2), władza nad ludźmi (1), prestiż (1)	tradycja (49), uniwersalizm społeczny (34), życzliwość – troskliwość (32), uniwersalizm ekologiczny (26), uniwersalizm – tolerancja (26), życzliwość – niezawodność (21), bezpieczeństwo osobiste (19), bezpieczeństwo społeczne (19), przystosowanie się do ludzi (17), przystosowanie do reguł (16), pokora (14), kierowanie sobą w działaniu (11), kierowanie sobą w myśleniu (9), władza nad zasobami (7), władza nad ludźmi (6), hedonizm (4)
Omówienie	Najwyżej ceniły wartości, które należą do obszarów: autonomii poznawczej, kooperacji społecznej, wspólnotowości, tradycji i bezpieczeństwa. Nisko uplasowały się: hedonizm, władza, prestiż i nie wystąpiła w ogóle wartość: władza nad zasobami. W deklaracjach stowarzyszeń dominują treści z modeli prospołecznego, wspólnotowego i samodyscyplinującego	Najwyżej ceniły wartości, które należą do obszarów: wspólnotowości, troski, solidarności, zakorzenienia kulturowego, wrażliwości społeczno-ekologicznej. Nisko uplasowały się: wartości autonomiczne (kierowanie sobą), władze i hedonistyczne; nie wystąpiły stymulacja, osiągnięcia i prestiż. W deklaracjach fundacji dominują treści z modeli zakorzenienia w tradycji, prospołecznego, altruistycznego, wspólnotowego, ekologicznego
Poziom II – teleologiczny (Gurycka)		
Pytanie	W jakim kierunku zmiana ma przebiegać?	
Dane	cele optymalizujące (333), cele kreatywne (310), cele minimalizujące (91), cele korekcyjne (43)	cele optymalizujące (62), cele kreatywne (49), cele minimalizujące (7), cele korekcyjne (23)

Omówienie	Stowarzyszenia przede wszystkim realizują: cele optymalizujące (najwięcej – 333) poprzez wzmacnianie już istniejących zasobów oraz cele kreatywne (druga pozycja – 310) poprzez tworzenie nowych kompetencji i dyspozycji. Cele ograniczające i interwencyjne (minimalizujące i korekcyjne) są marginalne	Stowarzyszenia przede wszystkim realizują: cele optymalizujące, które wzmacniają już istniejące pozytywne właściwości. Na drugim miejscu plasują się cele kreatywne, które mają umożliwiać tworzenie nowych kompetencji, postaw, zainteresowań. W stopniu umiarkowanym pojawiły się cele korekcyjne mające prowadzić do przekształcania czy też naprawienia danych cech; marginalnie zarysowane są cele minimalizujące dotyczące ograniczania negatywnych zachowań/cech
	Model zmian był nastawiony głównie na rozwój, ekspansję i budowanie nowych zdolności, w mniejszym stopniu na redukcję problemów	Model zmian był nastawiony na rozwój, ekspansję i budowanie nowych zdolności. Jest on równoważony przez występujące w dużej liczbie cele korekcyjne
Poziom III – matryca aksjonormatywna (integracja poziomów I i II)		
Pytanie	Jak wartości przekładają się na określone typy celów wychowania?	
Wartości generujące cele optymalizujące	Najważniejsze wartości to: kierowanie sobą w myśleniu (76), przystosowanie się do ludzi (74), uniwersalizm społeczny (66), tradycja (65). Wartości te wspierały rozwój: refleksyjności, empatii, odpowiedzialności społecznej, kompetencji współpracy, ciągłości kulturowej. Stowarzyszenia wzmacniały już istniejące postawy prospołeczne i poznawcze	Najważniejsze wartości to: tradycja (49), uniwersalizm społeczny (34), życzliwość – troskliwość (32), uniwersalizm ekologiczny (26) i tolerancja (26), życzliwość – niezawodność (21). Wartości te wspierały: pogłębianie utrwalanie zakorzenienia kulturowego, postaw prospołecznych, wzmacnianie troski i współodpowiedzialności, rozwijanie wrażliwości społeczno-ekologicznej. Fundacje wzmacniały już istniejące postawy tożsamościowe i wspólnotowe
Wartości generujące cele kreatywne	Powiązane wartości: kierowanie sobą w myśleniu – 76 (autonomia), tradycja – 65 (kształtowanie tożsamości), osiągnięcia – 45 (motywacja rozwojowa), stymulacja – 27 (poszukiwanie nowych doświadczeń), życzliwość – 37 i troskliwość – 35 (nowe formy prospołeczności). Wartości te wspierały tworzenie nowych kompetencji społecznych, intelektualnych i kulturowych	Powiązane wartości: stymulacja (18) – poznawcza otwartość, osiągnięcia (18) – motywacja rozwojowa, uniwersalizm ekologiczny (26), tolerancja (26) – nowe formy wrażliwości, tradycja (49) – kreowanie tożsamości kulturowej. Wartości te wspierały tworzenie nowych kompetencji: obywatelskich, ekologicznych, prospołecznych, kulturowych
Wartości generujące cele minimalizujące	Wartości powiązane: bezpieczeństwo osobiste (47), bezpieczeństwo społeczne (31), przystosowanie do reguł (21). Stowarzyszenia ograniczają zachowania zagrażające: zdrowiu, przyrodzie, bezpieczeństwu, stabilności grupy, normom społecznym. Nastawienie minimalizujące wynika z wrażliwości na bezpieczeństwo, ale nie dominuje	Wartości powiązane (umiarkowane): bezpieczeństwo osobiste (19), bezpieczeństwo społeczne (19), przystosowanie do reguł (16). Stowarzyszenia ograniczają zachowania zagrażające: przyrodzie, bezpieczeństwu, normom społecznym

Tabela 45. Aksjonormatywne modele działań wychowawczych... cd.

Wartości generujące cele korekcyjne	Związane głównie z wartościami: pokora (18), przystosowanie do reguł (21), niskie wartości hegemoniczne (prestż 1, władza 1 → organizacje odrzucają te motywacje). Korekta ma charakter raczej moralno-normatywny niż represyjny	Wartości powiązane: pokora (14), przystosowanie do reguł (16), umiarkowanie niska autonomia (9–11), umiarkowane wartości władzy (6–7). Korekta ma charakter raczej moralno-normatywny niż represyjny
	Model dla stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą	Model dla fundacji prowadzących działalność wychowawczą
Poziom III – matryca aksjonormatywna (integracja poziomów I i II)		
Pytanie	Jak wartości przekładają się na określone typy celów wychowania?	
Podsumowanie	Stowarzyszenia realizują przede wszystkim cele ukierunkowane na rozwój, ekspansję i wzmacnianie zasobów wychowanka (optymalizujące i kreatywne), a robią to na fundamentach wartości autonomii, wspólnotowości i tradycji. Cele redukcyjne i korekcyjne odgrywają rolę pomocniczą i normatywną, związane są z ochroną zdrowia, przyrody, bezpieczeństwem i ładem społecznym	Model wychowania tradycyjny, prospołeczny, tożsamościowy i wspólnotowy. Fundacje przede wszystkim wzmacniają i rozwijają postawy solidarności, tradycji, troski i otwartości, a cele redukcyjne i korekcyjne służą głównie utrzymaniu bezpieczeństwa i zgodności normatywnej grupy

Źródło: opracowanie własne.

Deklarowane cele działania, w tym wychowawcze, w analizowanych organizacjach są logicznie zakorzenione w stabilnym systemie wartości, co potwierdza zgodność obu systemów (Schwartz i Ciecuch, Gurycka). Wartości rozwojowe i wspólnotowe dominują nad wartościami indywidualistycznymi. Dominacja wartości rozwojowych, wspólnotowych i tradycyjnych sprawia, że organizacje te realizują model personalistyczny. Cele minimalizujące i korekcyjne pełnią ważną funkcję ochronną, ale nie dominują – wskazuje to na proaktywny, niereaktywny model wychowania.

Matryca aksjonormatywna ujawnia, że wychowanie w tych organizacjach jest aksjologicznie spójne i ma wyraźny profil: rozwój – służba – tradycja – bezpieczeństwo.

Załącznik

Proces wyłaniania danych do analizy

Dane pozyskał Stanisław Szombara, przeszukując rejestr automatycznie w dniach 1.02–14.02.2024 roku. Zapytanie zostało skierowane pod kątem obecności w nazwie i/lub deklarowanym celu działania organizacji członów słowotwórczych „harc” lub „skau”. Określenia te występowały w celach i nazwie (163), tylko w celach (139).

Automatyczna kwerenda została wzbogacona o: ręczne wyszukiwanie innych organizacji posiadających w nazwach kategorie leksykalne „ZHP”, „hufc”, „szczep”, „zuch”. W ten sposób dodano Fundację Rozwoju ZHP Chorałwi Gdańskiej. Na podstawie badań etnograficznych oraz kwerend w mediach społecznościowych dodano organizacje: Royal Rangers Polska, będącą beneficjentem programu Rozwój Organizacji Harcerskich i Skautowych, oraz Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”.

Ze zbioru usunięto: 4 organizacje mające w celach lub nazwie odniesienie do obiektów lub nazw miejscowych zawierających człon „harc”, ale niezwiązanych z harcerstwem¹, oraz organizację zajmującą się sportowym skautingiem zawodników².

Stanisław Szombara

¹ Fundacja Polska-Ukraina, KRS 959447; Klub Strzelecki „Skaut” w Bielsku-Białej, KRS 127460; Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Pracowników Ochrony Zdrowia przy Zakładzie Leczenia Uzależnień w Charcicach, KRS 263029; Ochotnicza Straż Pożarna w Charchowie Pańskim, KRS 285689; Ochotnicza Straż Pożarna w Charcicach, KRS 92974; Ochotnicza Straż Pożarna w Harcie, KRS 19011; Ochotnicza Straż Pożarna w Rycharcicach, KRS 188115; Ośrodek Praktyk Choreograficznych, KRS 362239; Stowarzyszenie „Uczniowskie Harce Teatralne”, KRS 605789; Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół VII Liceum Ogólnokształcącego im. Harcerzy Obrońców Katowic, KRS 115082; Stowarzyszenie Muzyczne-Orkiestra Dęta Imienia Harcmistrza Antoniego Jerzaka w Mosinie, KRS 322439; TEAM11, KRS 1035192; Towarzystwo Kultury i Rozwoju Wsi Harta z Siedziwą w Harcie, KRS319058; Zakład Leczenia Uzależnień w Charcicach, KRS 2923.

² Akademia Hokejowa Leszka Laszkiewicza – Laszka Hawks, KRS 788272.

Bibliografia

- Anheier H.K., *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*, Routledge, London – New York 2014.
- Anheier H.K., Salamon L.M., *The Nonprofit Sector in Comparative Perspective* [w:] W.W. Powell, R. Steinberg (eds.), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, Yale University Press, New Haven – London 1992.
- Anheier H.K., Salamon L.M., *The Nonprofit Sector in Comparative Perspective* [w:] W.W. Powell, R. Steinberg (eds.), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, 2nd ed., Yale University Press, New Haven – London 2006.
- Anheier H.K., Toepler S., *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*, Routledge, London 2023.
- Bogacz-Wojtanowska E., *Druga twarz trzeciego sektora. Współczesne wyzwania zarządzania organizacjami pozarządowymi*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2024.
- Bogacz-Wojtanowska E., Wrona S. (red.), *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016.
- Cameron K.S., Quinn R.E., *Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework*, Jossey-Bass, San Francisco 2011.
- Charycka B., Bednarek J., Belina A., Gumkowska M., *Kondycja organizacji pozarządowych. Skróć raportu 2024*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2024.
- Cieciuch J., Schwartz S.H., *Pomiar wartości w kołowym modelu Schwartza* [w:] H. Gasiul (red.), *Metody badania emocji i motywacji*, Difin, Warszawa 2018.
- DiMaggio P.J., Powell W.W., *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*, *American Sociological Review*, vol. 48, no. 2, 1983.
- Durkheim É., *Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Alcan, Paris 1912.
- Evers A., Laville J. (eds.), *The Third Sector in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham – Northampton 2004.
- Frączak P., *Trzeci sektor. Do IV RP i z powrotem? Wybór tekstów 2002–2024*, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Warszawa 2025.

- Glińska-Neweś A., Kapitał społeczny organizacji pozarządowych a ich trwałość [w:] A. Frączkiewicz-Wronka (red.), Zarządzanie organizacjami non profit, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2015.
- Gurycka A., Struktura i dynamika procesu wychowawczego. Analiza psychologiczna, PWN, Warszawa 1979.
- Kostera M., Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- Marszałek K., Cele działania organizacji harcerskich i skautowych w Polsce ujęte w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wybór źródeł, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2026.
- Marszałek K., Harcerskie kodeksy postępowania moralnego w latach 1918–2017 (obietnica i prawo zucha, przyrzeczenie i prawo harcerza), Harcerz Rzeczypospolitej. Internetowe pismo Ruchu Harcerskiego, nr 1, 2017.
- Marszałek K., Pedagogie stowarzyszeń zwykłych harcerskich i skautowych w świetle ewidencji stowarzyszeń zwykłych. Raport z badań, Przegląd Pedagogiczny, nr 1, 2019.
- Michalski G., Zakres poszukiwań źródłowych w badaniach historyczno-pedagogicznych stowarzyszeń [w:] W. Szulakiewicz (red.), Źródła w badaniach naukowych historii edukacji, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2003.
- Mikołajczak P., Rozwój organizacji pozarządowych wobec wyzwań współczesności, CeDeWu, Warszawa 2020.
- Muszyński H., Zarys teorii wychowania, PWN, Warszawa 1976.
- Palczyński T., Nowe ruchy społeczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Palka S., Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna, GWP, Gdańsk 2006.
- Przewłocka J., Adamiak P., Herbst J., Polskie organizacje pozarządowe 2021. Raport z badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2021.
- Radlińska H., Pedagogika społeczna, PWN, Warszawa 1961.
- Rubacha K., Metodologia badań nad edukacją, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Schmidt J., Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Akademickie „Sedno”, Warszawa 2012.
- Schwartz S.H., Universals in the Content and Structure of Values, *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 25, 1992.
- Sośnicki K., Istota i cele wychowania, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1966.
- Suchodolski B. (red.), Pedagogika. Podręcznik dla kandydatów na nauczycieli, PWN, Warszawa 1982.

- Wojtycza J. (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 1, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2006.
- Wojtycza J. (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 2, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2008.
- Wojtycza J. (red.), *Harcerski słownik biograficzny*, t. 3, Muzeum Harcerstwa – Marron Edition, Warszawa 2012.
- Wroczyński R., *Pedagogika społeczna*, PWN, Warszawa 1985.

Akty prawne

- Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., Dz.U. 1952 nr 33 poz. 232.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104, t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261.
- Ustawa z dnia 23 lutego 1990 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach i ustawy o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 1990 nr 14 poz. 86.
- Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. 1997 nr 121 poz. 769.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2023 poz. 571.

Źródła internetowe

- Baza sprawozdań finansowych i merytorycznych organizacji pożytku publicznego, <https://sprawozdaniaopp.niw.gov.pl> [dostęp: 26.01.2026].
- Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”, <https://slady.org.pl> [dostęp: 26.01.2026].
- Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”, https://www.facebook.com/BSSKSlady/?locale=pl_PL [dostęp: 26.01.2026].
- Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkołka”, <https://lesna-szkolka.org/#mapa> [dostęp: 26.01.2026].
- Spis jednostek ZHR za rok 2025, <https://spis-jednostek.zhr.pl> [dostęp: 26.01.2026].
- Stowarzyszenie Klon/Jawor, Kondycja organizacji pozarządowych, <https://kondycja.ngo.pl> [dostęp: 26.01.2026].
- Wyszukaj szczep, <https://royalrangers.pl/szczepy/wyszukaj-szczep> [dostęp: 26.01.2026].
- Wyszukiwarka KRS, <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/index.html> [dostęp: 26.01.2026].

Wykaz skrótów

- JOT – jednostka operacyjno-techniczna
- KGW – Koło Gospodyń Wiejskich
- KRS – Krajowy Rejestr Sądowy
- NGO – *non governmental organisations*, organizacje pozarządowe
- OHİS – organizacje harcerskie i skautowe
- OSP – Ochotnicza Straż Pożarna
- PSP – Państwowa Straż Pożarna
- PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
- ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego
- ZHR – Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
- ZOSP RP – Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej
Polskiej

Wykaz nazw stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych¹

1. Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady”
2. Bractwo Harcerskiej Bandery
3. Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Parasol”
4. Harcerska Kuźnia
5. Harcerska Organizacja „Wawelberg”
6. Harcerska Organizacja Perspektywa
7. Harcerska Organizacja Szare Szeregi
8. Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”
9. *Harcerski Jachtklub „Wodnik”*
10. Harcerski Klub Podróżnika „Team”
11. *Harcerski Klub Sportowy*
12. Harcerski Klub Sportów Obronnych
13. *Harcerski Klub Strzelecki 47 – Kielce*
14. Harcerski Klub Wodny
15. Harcerski Klub Żeglarski
16. Harcerski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Mińsku Mazowieckim
17. Harcerskie Stowarzyszenie Edukacyjne
18. Harcersko-Pracowniczy Klub Żeglarski Viking
19. Harcerstwo Rzeczypospolitej Polskiej
20. Harcerstwo Ziemi Żagańskiej
21. Jaworzniacy Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956
22. *Krapkowickie Stowarzyszenie Harcerskie*
23. Krąg Harcerski „Drzewo Pokoju”
24. *Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu*
25. Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie „Grabia”
26. Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki
27. Młodzieżowe Stowarzyszenie na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Harcerskie Wędrowanie”
28. Nadwiprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”

¹ Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

29. *Niezależna Organizacja Harcerska „Chcemy Być”*
30. *Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka*
31. *Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka”*
32. *Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino*
33. *Ochotnicza Straż Pożarna Pilica*
34. *Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa*
35. *Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach*
36. *Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach*
37. *Ochotnicza Straż Pożarna w Gieble*
38. *Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach*
39. *Ochotnicza Straż Pożarna w Górze Siewierskiej*
40. *Ochotnicza Straż Pożarna w Gulzowie*
41. *Ochotnicza Straż Pożarna w Kiełkowicach*
42. *Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczytach*
43. *Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie*
44. *Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach*
45. *Ochotnicza Straż Pożarna w Ogrodzieńcu*
46. *Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu*
47. *Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach*
48. *Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie-Kolonii*
49. *Ochotnicza Straż Pożarna w Ryczowie*
50. *Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy*
51. *Ochotnicza Straż Pożarna w Wiesiołce*
52. *Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie*
53. *Organizacja Harcerska Pro Mundi*
54. *Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce*
55. *Royal Rangers Polska*
56. *Samodzielny Hufiec Harcerski*
57. *Skauting Jurajski*
58. *Skautowy Klub Techniki*
59. *Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl*
60. *Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj” w Maruszynie*
61. *Stowarzyszenie „Krzemieniucha”*
62. *Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962*
63. *Stowarzyszenie „Skaut” KRS 72476*
64. *Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej*
65. *Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”*
66. *Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”*
67. *Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”*
68. *Stowarzyszenie Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu*
69. *Stowarzyszenie Harcerskie Azymut w Bukownicy*
70. *Stowarzyszenie Harcerskie Bogoria*
71. *Stowarzyszenie Harcerskie im. Zawiszy Czarnego*

72. Stowarzyszenie Harcerskie
73. Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego
74. Stowarzyszenie Harcerzy Seniorów Okęcie
75. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”
76. Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele”
77. Stowarzyszenie Instruktorów Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Poraju
78. *Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi*
79. Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Makapas
80. Stowarzyszenie Niezależna Gdańska Chorągiew Harcerska „Watra”
81. Stowarzyszenie Skauci Króla
82. Stowarzyszenie Skauting Katolicki „Azymut”
83. Stowarzyszenie Watra 2005
84. Szczep Czerwonych Maków im. Bohaterów Monte Cassino
85. Środowiskowy Klub Badmintonowy „Harcownik”
86. Towarzystwo Gospodarcze Spółnota Harcerska w Zakopanem
87. Wolne Harcerstwo
88. Wrocławskie Stowarzyszenie Harcerskie
89. Zrzeszenie Harcerskie Piąta.PL
90. Związek Harcerstwa Polskiego (Chorągiew Kujawsko-Pomorska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Lubelska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Mazowiecka Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Opolska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Podkarpacka Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Stołeczna Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Zachodniopomorska Związku Harcerstwa Polskiego; Chorągiew Ziemi Lubuskiej Związku Harcerstwa Polskiego; Związek Harcerstwa Polskiego – Chorągiew Wielkopolska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Kielecka; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Krakowska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Śląska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Warmińsko-Mazurska; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Białostocka; Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Dolnośląska; Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Gdańska)
91. Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw
92. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej (Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Kujawsko-Pomorski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Okręg Wielkopolski; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Łódzki; Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Małopolski; *Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej Okręg Północno-Wschodni*)
93. Związek Harcerstwa Wiejskiego
94. Związek Skautowy Iskra
95. *I Niezależny Skierniewicki Szczep Harcerek i Harcerzy im. Zofii Kossak*

Wykaz nazw stowarzyszeń wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe¹

1. „ASKALON” Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Krotoszyńskiej
2. Bractwo Świętokrzyskie
3. Dobroczynne Towarzystwo Opolskie „Równe Szanse”
4. Harcerski Krąg Przyjaciół
5. Innowacyjne Niezależne Towarzystwo Entuzjastów Gracja
6. Klub Aktywnego Wypoczynku „Zuch”
7. Klub Europejski „Euro – Klub”
8. Klub Sportowy „Czuwaj”
9. Klub Żeglarski „16”
10. Koło 10 Pułku Strzelców Konnych
11. Koło Przyjaciół Harcerstwa – Stowarzyszenie Byłych Instruktorów, Wychowanków Sympatyków Szczepu „Puszcza”
12. Koło Przyjaciół Harcerstwa 9 Białostockiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego w Białymstoku – Błękitnej Dziewiątki
13. Koło Przyjaciół Harcerstwa przy 22 Szczepie Watra
14. Koło Przyjaciół Harcerstwa Szczepu „Arkona 18”
15. Koło Przyjaciół Harcerstwa w Białobrzegach
16. Korpus Weteranów Czarnej Trzynastki Krakowskiej
17. Krąg Przyjaciół „Druh”
18. Krąg Przyjaciół Harcerstwa „Watra” w Zielonej Górze
19. Krąg Przyjaciół Poznańskiej Czarnej Trzynastki
20. Krąg Przyjaciół Sierpeckiego Harcerstwa
21. Lubuskie Zrzeszenie Podmiotów Seniorskich
22. Nasze Miasto – Unsere Stadt
23. New Generation
24. Ochotnicza Straż Pożarna Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Strażacy Wspólnie przeciw Białaczce Lubin
25. *Ośrodek Technologii Informatycznych*

¹ Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

26. Pracownia Animacji
27. Pracownia Twórczości Artystycznej
28. Przystań ART
29. Przystań Pomysłów
30. Podsudeckie Stowarzyszenie Z Pokolenia Na Pokolenie
31. Rada Przyjaciół Harcerstwa „Watra” im. Powstańców Wielkopolskich w Nowym Tomyślu
32. Rada Przyjaciół Harcerstwa w Jeleniej Górze
33. Re:Generacja 43
34. Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich
35. Ruch Rozwoju Harcerstwa Ziemi Nyskiej
36. Skautowe Stowarzyszenie „Czerwone Maki”
37. *Skraj*
38. Stowarzyszenia Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte
39. Stowarzyszenie „Czarna Czwórka”
40. Stowarzyszenie „Dom Harcerza”
41. Stowarzyszenie „Klub Miłośników Turystyki Grzmot-Odrodzenie”
42. Stowarzyszenie „Koloryt”
43. *Stowarzyszenie „Koło Przyjaciół Piątki Krakowskiej”*
44. Stowarzyszenie „Maximus Myszków”
45. Stowarzyszenie „Narębski Point”
46. Stowarzyszenie „Niedźwiedź Wojtek”
47. Stowarzyszenie „Sięgać za Horyzont”
48. Stowarzyszenie „Wałdowski Klucz”
49. Stowarzyszenie ATV Kostrzyn
50. Stowarzyszenie Błękitna Czternastka
51. Stowarzyszenie Błękitnego Szczepu Dzieci Gór
52. *Stowarzyszenie Członków i Sympatyków Byłego Szczepu 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Gen. Romualda Traugutta*
53. Stowarzyszenie Delta Wisły
54. Stowarzyszenie dla Rozwoju Gminy Chocień
55. Stowarzyszenie Dorosłych Harcerzy i Harcerzy „Bractwo Zawiszy Czarnego”
56. Stowarzyszenie Dziedzictwa Hufców Polskich im. Stanisława Sedlaczka
57. Stowarzyszenie Gryficka Rada Przyjaciół Harcerstwa
58. Stowarzyszenie Harcerskie „Druh Druhowi”
59. Stowarzyszenie Harcerskie „Skautfort”
60. Stowarzyszenie Harcerskie Tropiciele
61. Stowarzyszenie Harcerskie Ziemi Będzińskiej
62. *Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego – Hufców Polskich*
63. Stowarzyszenie Harcerstwa Polskiego „Harcerska Brać”
64. *Stowarzyszenie Harcerzy Szczycieńskich*
65. Stowarzyszenie Integracji Lubuskiego Wolontariatu
66. Stowarzyszenie Instruktorów, Harcerzy i Sympatyków Szczepu Westerplatte
67. Stowarzyszenie Klubu Przyjaciół Szkół i Organizacji Monte Cassino

68. Stowarzyszenie Kombatantów „Jędrusiów” Żołnierzy Armii Krajowej ich Rodzin i Sympatyków
69. Stowarzyszenie Kuźnia
70. Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych Lider
71. Stowarzyszenie Luzarczycy
72. Stowarzyszenie Miłośników Poezji Kajetana Sawczuka
73. Stowarzyszenie Muzeum Harcerskie im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Zakopanem
74. Stowarzyszenie na rzecz 3 Drużyny Harcerskiej Chaos w Koziegłowach „Siewcy Chaosu”
75. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Azymut”
76. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „Furtka”
77. Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dobra
78. Stowarzyszenie na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Dorosłych im. Błogosławionej Karoliny
79. Stowarzyszenie Najmłodszych Polskich Żołnierzy II Wojny Światowej – Zarząd Krajowy w Przemyślu
80. Stowarzyszenie Niezłomna Polska-Dobre Słowo
81. Stowarzyszenie O!Praga
82. *Stowarzyszenie Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej Ponury-Nurt*
83. *Stowarzyszenie Po Przygodę*
84. Stowarzyszenie Przyjaciół 18 Pułku Rozpoznawczego
85. *Stowarzyszenie Przyjaciół 41 Bydgoskiej Drużyny Harcerskiej „Orleńta”*
86. *Stowarzyszenie Przyjaciół 9 Pułku Rozpoznawczego*
87. Stowarzyszenie Przyjaciół Białogardzkiego Hufca ZHP „Czuwaj!”
88. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Brzoza”
89. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „Harc”
90. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskich Drużyn Wodnych w Rzeszowie
91. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Klubu Turystycznego Bra-De-Li
92. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Ośrodka Morskiego w Szczecinie
93. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Artystycznego „Krajki”
94. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”
95. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Małe Zatorze”
96. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Osiemnastka”
97. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Trzy Pióra”
98. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Hufca ZHP Leszno
99. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Dzieci Specjalnej Troski
100. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa i Przygody „Eskapada”
101. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Łomżyńskiego
102. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Rzeczypospolitej
103. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Skaut
104. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Bełchatowie
105. *Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Głubczycach*
106. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa w Opolu

107. *Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Wędrowiec*
108. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Gliwickiej
109. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Głubczyckiej
110. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wałęckiej
111. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Wieluńskiej „Piątka”
112. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa Ziemi Złotowskiej „Rodło”
113. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 100289
114. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 114184
115. *Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa KRS 676091*
116. Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy „Czuwaj”
117. *Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerzy*
118. Stowarzyszenie Przyjaciół Hoktw (Harcerskiego Ośrodka Kształcenia Turystów Wodnych) im. Dh. J. Szymańskiego
119. Stowarzyszenie Przyjaciół I Kutnowskiego Szczepu Innominata
120. Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Głębokie-Pilchowo „Wspólnota Sąsiedzka”
121. Stowarzyszenie Przyjaciół Strzemieszyc
122. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu 62 PDHIZ „Zośka”
123. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Harcerskiego „Hańcza”
124. Stowarzyszenie Przyjaciół Szczepu Ruczaj
125. Stowarzyszenie Przyjaciół ZHP Ziemi Sądeckiej „Czuwaj”
126. *Stowarzyszenie Przyjaciół Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej*
127. Stowarzyszenie Przyszań
128. Stowarzyszenie Rozwoju Żeglarstwa i Harcerstwa Wodnego „Horyzont”
129. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego „Czuwaj”
130. Stowarzyszenie Ruchu Harcerskiego Ziemi Rypińskiej
131. Stowarzyszenie Sportów Obronnych Powiatu Grodzkiego
132. Stowarzyszenie Stanica Harcerska Drężno
133. Stowarzyszenie Sympatyków Harcerstwa Żnińskiego
134. Stowarzyszenie Szarych Szeregów
135. Stowarzyszenie Tożsamość
136. Stowarzyszenie Trzynastaków Czarnej Trzynastki Krakowskiej
137. Stowarzyszenie Ułanów Karpackich
138. Stowarzyszenie Unihokej Warszawa
139. *Stowarzyszenie Wspierania Harcerstwa*
140. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Harcerskich „Otwórzmy Bramy”
141. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras (nazwa skrócona: Stowarzyszenie im. Teresy Kras)
142. Stowarzyszenie Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego
143. Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel” i Miłośników Ich Tradycji
144. Stowarzyszenie Żuawi
145. *Szpotańskie Stowarzyszenie Edukacyjne im. Janusza Korczaka*
146. Towarzystwo Przyjaciół 41 Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej „Top-41”
147. Towarzystwo Przyjaciół Hallerowa

148. Towarzystwo Przyjaciół Orkiestry Harcerskiej im. St. Moniuszki
149. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sulechowskiej Pro Sulechovia
150. Towarzystwo Skautowe „Szmaragdowa”
151. Towarzystwo Skautowe Horn
152. Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Harcerskich – Prawy Hals
153. Towarzystwo Wspierania Rozwoju Gminy Zagórz
154. Towarzystwo Wspierania Twórczości Dziecięcej „Słoneczni”
155. Towarzystwo Wychowanków Szarej Siódemki
156. Wielkopolskie Stowarzyszenie Młodzieżowe na rzecz Promocji Kultury, Sportu i Turystyki „Wędrowanie”
157. *Wolsztyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Harcerstwa „Krag”*
158. Wołczyńskie Stowarzyszenie Zarzewie
159. Zakręcenie na Aktywność
160. Zespół Ochrony Pamięci Armii Krajowej „Brzozów”

Wykaz nazw fundacji harcerskich, skautowo-harcerskich i scoutowych

1. Civitas Iuvenum
2. Fundacja 1. Szczep
3. Fundacja 20
4. Fundacja Ad Maiorem Dei Gloriam – Harcerstwo Niepokalanej
5. Fundacja Dla Dziecka i Rodziny Wschodzące Słońce
6. Fundacja Harcerok
7. Fundacja Harcerska Leśni
8. Fundacja Hashomer Hatzair Polska
9. Fundacja Na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego
10. Fundacja Skaut
11. Fundacja Skautowo-Edukacyjna „Ponad”
12. Fundacja Wczoraj i Dziś
13. Fundacja Witraże
14. Fundacja Wspierania Inicjatyw na rzecz Dzieci i Młodzieży „Sukces”
15. Fundacja Wychowanków Harcmistrza Władysława Skoraczewskiego
16. Gnieźnieńska Fundacja Młodych
17. Stalowa Trzynastka
18. Warszawska Fundacja Skautowa

Wykaz nazw fundacji wspierających organizacje harcerskie, skautowo-harcerskie i scoutowe¹

1. Centrum Dialogu Kostiuchnówka
2. Fundacja 16 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Zawiszy Czarnego
3. Fundacja Action
4. Fundacja Ankar
5. Fundacja Bolimów 1915
6. Fundacja Bonum et Sapientia
7. Fundacja Chorągiew Jazdy Rzeczypospolitej
8. *Fundacja Co Pozostało?*
9. Fundacja Czarnej Trzynastki Krakowskiej
10. Fundacja Dla Gawędy
11. Fundacja Dla Wolontariatu
12. Fundacja Dom Pogodnej Starości im. Marszałka Józefa Piłsudskiego i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego w Lublinie
13. Fundacja Dom Zośki
14. Fundacja Dum Spiro, Spero
15. Fundacja Dziecięce Listy Do Świata
16. Fundacja Dziewiątka
17. Fundacja Eklezja
18. Fundacja For Fun 4FUN
19. Fundacja Generation Next
20. Fundacja Gospel Up
21. Fundacja Górski Wyraj
22. Fundacja Harcerska Wola
23. Fundacja Harcerskiej Szkoły Ratownictwa
24. *Fundacja Harcerstwa Centrum Wychowania Morskiego Związku Harcerstwa Polskiego*
25. Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia
26. *Fundacja Harcerstwa Polskiego Schroniska Głodówka*
27. Fundacja Harcerstwa Polskiego

¹ Kursywą oznaczono organizacje wykreślone z KRS.

28. *Fundacja Idealny Czynniki*
29. Fundacja im. Adama Haďława
30. Fundacja im. Gen. Tadeusza Kutrzeby
31. Fundacja Inicjatyw Młodzięzowych Aktywni
32. Fundacja Iuvenis
33. Fundacja Kształcenia, Wypoczynku i Rekreacji w Krakowie
34. Fundacja Labirynt
35. Fundacja Łódzki Akcelerator Obywatelski
36. Fundacja Małe Wielkie Drobiazgi
37. Fundacja Monastyczna Śś. Antoniego, Benedykta i Bernarda
38. *Fundacja Montownia Wrażeń Kulturalnych*
39. Fundacja na rzecz Rozwoju Społecznych Służb Ratunkowych „Na Ratunek”
40. Fundacja Ordo Dei
41. Fundacja Ostre Łąki
42. Fundacja Paspalitae Rushenie
43. Fundacja Patriotyczna im. Witolda Pileckiego
44. Fundacja Pro Family
45. Fundacja Przyjaciele Św. Brata Alberta
46. *Fundacja Przyjaciół Harcerstwa im. Jana III Sobieskiego*
47. Fundacja Przyjaciół Harcerstwa
48. *Fundacja ROPUH – Rozwoju Organizacji Pozarządowych Upowszechniających Harcerstwo imienia Harcmistrza Radosława Turzańskiego*
49. Fundacja Rozwoju ZHP Choraćwi Gdańskiej
50. Fundacja Sióstr Harcererek
51. Fundacja Skautów Białoruskich
52. Fundacja Skautów Europy
53. Fundacja „Sokołówka’23”
54. Fundacja Sportu i Edukacji „Krywicy”
55. *Fundacja Szarych Szeregów i Armii Krajowej im. Mariana Syty Ps. Słoń*
56. Fundacja Szkoła XXI Wieku „Przez Sport i Naukę w Świat”
57. Fundacja Szlaki Przygody
58. Fundacja Teleos
59. Fundacja Turystyki i Rehabilitacji
60. Fundacja Uskrzydleni
61. Fundacja Uśmiech Skauta
62. Fundacja Wspierania Harcerstwa i Edukacji Bratnie Słowo
63. Fundacja Wspierania Inicjatyw Sea Scouts
64. Fundacja Wychowanie i Profilaktyka im. Jana Pawła II
65. Fundacja ZWHP Szare Polówki
66. *Hajnowska Kuźnia Eko-Aktywnych*
67. Harcerska Fundacja Eleusis
68. Harcerska Fundacja Opieki i Rozwoju HARFOR

- 69. Harcerska Fundacja Pomocy Dzieciom im. hm. Aleksandra Kamińskiego w Szczecinku
- 70. Harcerska Fundacja Turystyczna „Pomarańczarni”
- 71. Instytut Rozwoju Kultury
- 72. Jakobstaf! Fundacja Harcerstwa
- 73. *Jaworzniacy Fundacja Pomocy Byłym Młodocianym Więźniom Politycznym*
- 74. Komitet Organizacyjny XXVI Światowego Jamboree Skautowego
- 75. Nowoczesne Mazowsze Mazowiecka Fundacja Społeczna
- 76. Podlaska Kuźnia Aktywności Podmiotów Seniorskich
- 77. *Pszczewska Kuźnia Aktywności Obywatelskiej*

Spis diagramów, tabel, wykresów

- Diagram 1.** Liczba stowarzyszeń i fundacji **14**
- Diagram 2.** Liczba organizacji posiadających status OPP **15**
- Diagram 3.** Klasyfikacje stowarzyszeń prowadzących działalność wychowawczą **26**
- Diagram 4.** Liczba stowarzyszeń wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych **40**
- Diagram 5.** Rodzaje modeli wychowania **50**
- Diagram 6.** Przypisanie treści celów stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich, scoutowych do wartości według klasyfikacji Cieciucha i Schwartza **90**
- Diagram 7.** Liczba stowarzyszeń wychowawczych według klasyfikacji: o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej; o węższym, specjalistycznym profilu działalności; religijne, chrześcijańskie **95**
- Diagram 8.** Liczba stowarzyszeń dedykowanych i wspierająco-współpracujących **115**
- Diagram 9.** Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierających organizacje: harcerskie, skautowo-harcerskie, scoutowe **119**
- Diagram 10.** Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierających: jednostki organizacyjne wskazane z nazwy, jednostki organizacyjne ZHP wskazywane z nazwy oraz ZHP i ZHR **123**
- Diagram 11.** Liczba stowarzyszeń dedykowanych wspierających określone specjalności **128**
- Diagram 12.** Liczba i obszary na podstawie celów działania stowarzyszeń wspierająco-współpracujących **131**
- Diagram 13.** Liczba fundacji wychowawczych, metawsparcia oraz wspierająco-współdziałających **139**
- Diagram 14.** Liczba fundacji wychowawczych harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych wykorzystujących metodę harcerską, skautowo-harcerską lub scoutową **141**
- Diagram 15.** Liczba fundacji metawsparcia organizacji: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych **152**
- Diagram 16.** Liczba fundacji wspierająco-współpracujących: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych **156**
- Diagram 17.** Przypisanie treści celów stowarzyszeń harcerskich, skautowo-harcerskich, scoutowych, fundacji prowadzących działalność wychowawczą do wartości według klasyfikacji Cieciucha i Schwartza **168**

- Tabela 1.** Wykaz organizacji posiadających status OPP 16
- Tabela 2.** Liczba obszarów działalności OPP nieodpłatnej i odpłatnej stowarzyszeń wychowawczych 18
- Tabela 3.** Liczba obszarów działalności OPP nieodpłatnej i odpłatnej stowarzyszeń wspierających 19
- Tabela 4.** Wykaz liczby odbiorców (osób fizycznych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024 21
- Tabela 5.** Wykaz liczby odbiorców (osób prawnych) działań OPP w okresie sprawozdawczym 1.01.2024–31.12.2024 23
- Tabela 6.** Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Harcerskiego Klub Żeglarski „Panta Rhei” 30
- Tabela 7.** Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Bractwo Harcerskiej Bandery 31
- Tabela 8.** Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka” 32
- Tabela 9.** Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Ochotnicza Straż Pożarna w Kroczykach 32
- Tabela 10.** Zmiany w treściach celów stowarzyszenia Royal Rangers Polska 33
- Tabela 11.** Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. św. Franciszka z Asyżu 34
- Tabela 12.** Zmiany w treściach celów Stowarzyszenia Kształcenia Innowacyjnych Ludzi (wykreślone) 34
- Tabela 13.** Zmiany w treściach celów stowarzyszeń: Harcerski Klub Sportowy (wykreślone); Harcerski Klub Żeglarski; Niezależny Związek Harcerstwa Czerwony Mak im. Bohaterów Monte Cassino; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Dobrogoszczycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Dzibicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuchowicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu; Ochotnicza Straż Pożarna w Pradłach; Ochotnicza Straż Pożarna w Solcy; Organizacja Harcerska Pro Mundi; Stowarzyszenie Strzeleckie i Historyczne imienia Kościańskiej Rezerwy Skautowej; Stowarzyszenie – Kutnowskie.pl; Stowarzyszenie „Skaut” KRS 9962; Stowarzyszenie Harcerskie; Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego; Stowarzyszenie Kształcenia Innowacyjnych Ludzi (wykreślone); Stowarzyszenie Skauci Króla 36
- Tabela 14.** Wykaz stowarzyszeń wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych 41
- Tabela 15.** Wykaz obszarów działań zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych harcerskich 44
- Tabela 16.** Wykaz wystąpień definicji rozwoju w zapisach stowarzyszeń wychowawczych harcerskich 48

- Tabela 17.** Przykłady sposobów definiowania integracji w stowarzyszeniach: Związek Harcerstwa Polskiego; Związek Harcerstwa Pomorza i Kujaw; Związek Harcerstwa Wiejskiego; Harcerska Organizacja „Wawelberg”; Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni”; Harcerska Organizacja Szare Szeregi; Stowarzyszenie „Krzemieniucha”; Stowarzyszenie 26 Górskiej Drużyny Harcerzy Starszych i Wędrowników „Krobos”; Stowarzyszenie „Czuj! Czuwaj!” w Maruszynie; Harcerski Klub Podróżnika „Team”; Harcerski Klub Żeglarski; Harcerstwo Ziemi Żagańskiej; Krąg Pokoleń Harcerskich Ziemi Olkuskiej w Olkuszu (wykreślone); Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Górniczej – Kuźniczka Nowa; Ochotnicza Straż Pożarna w Krocycach; Ochotnicza Straż Pożarna w Mokrusie; Ochotnicza Straż Pożarna Pilica; Ochotnicza Straż Pożarna w Niegowonicach; Ochotnicza Straż Pożarna w Podzamczu; Manufaktura Piosenki Harcerskiej Wartaki; Niezależne Stowarzyszenie Harcerskie Czarna Trzynastka; Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik”; Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze Ziemi Wałbrzyskiej „Azymut”; Stowarzyszenie Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”; Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich dla Dzieci i Młodzieży w Gminie Pawłowice „Przyjaciele” **54**
- Tabela 18.** Cele w obszarze działań kultura, sztuka i tradycja w danych stowarzyszeniach **56**
- Tabela 19.** Cele, słowa kluczowe w obszarze środowisko i ekologia w danych stowarzyszeniach **58**
- Tabela 20.** Cele, słowa kluczowe w obszarze wartości i etyka w danych stowarzyszeniach **61**
- Tabela 21.** Cele, słowa kluczowe w obszarze zdrowie i profilaktyka w danych stowarzyszeniach **64**
- Tabela 22.** Cele, adresaci, słowa kluczowe w obszarze działań tożsamość lokalna i promocja w danych stowarzyszeniach **68**
- Tabela 23.** Wykaz stowarzyszeń wychowawczych harcerskich z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących **71**
- Tabela 24.** Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza **77**
- Tabela 25.** Wykaz obszarów działań zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich **85**
- Tabela 26.** Wykaz obszarów rozwoju zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich **86**
- Tabela 27.** Wykaz stowarzyszeń wychowawczych skautowo-harcerskich z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących **87**

- Tabela 28.** Wykaz obszarów rozwoju zapisanych w celach stowarzyszeń wychowawczych scoutowych **88**
- Tabela 29.** Wykaz stowarzyszeń wychowawczych scoutowych z przypisaniem treści do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących **89**
- Tabela 30.** Wykaz stowarzyszeń o szerokim profilu działalności wychowawczej ogólnorozwojowej **96**
- Tabela 31.** Wykaz stowarzyszeń wychowawczych o węższym, specjalistycznym profilu działalności **99**
- Tabela 32.** Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych i wspierająco-współpracujących **115**
- Tabela 33.** Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych wspierających organizacje: harcerskie, harcersko-skautowe, scoutowe **120**
- Tabela 34.** Wykaz nazw stowarzyszeń dedykowanych wraz z nazwami jednostek, którym dedykowano wsparcie **123**
- Tabela 35.** Zestawienie stowarzyszeń wraz z kategoriami oraz nazwami jednostek, osób, instytucji, wydarzeń i miejsc, których pamięć ma być przez nie pielęgnowana **126**
- Tabela 36.** Zestawienie specjalności wraz ze stowarzyszeniami, które deklarują ich wsparcie **128**
- Tabela 37.** Zestawienie specjalności wraz ze stowarzyszeniami, które deklarują ich wsparcie **133**
- Tabela 38.** Wykaz fundacji: prowadzących działalność wychowawczą; metawsparcia ruchu harcerskiego i skautowego oraz wspierająco-współdziałających **139**
- Tabela 39.** Wykaz fundacji wychowawczych: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych **141**
- Tabela 40.** Wykaz fundacji wychowawczych z przypisaniem treści celów do celów kreatywnych, optymalizujących, korekcyjnych, minimalizujących oraz wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza **146**
- Tabela 41.** Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza **148**
- Tabela 42.** Wykaz fundacji metawsparcia: harcerskich, skautowo-harcerskich oraz scoutowych **152**
- Tabela 43.** Wykaz fundacji wspierająco-współpracujących ukierunkowanych na działanie z organizacjami: harcerskimi, skautowo-harcerskimi oraz scoutowymi **156**
- Tabela 44.** Liczba organizacji oraz klasyfikacja stowarzyszeń i fundacji **162**
- Tabela 45.** Aksjonormatywne modele oddziaływań wychowawczych podejmowanych przez stowarzyszenia i fundacje prowadzące działalność wychowawczą **172**

- Wykres 1.** Wykaz liczby celów działań (w tym wychowawczych) stowarzyszeń 27
- Wykres 2.** Procentowy rozkład celów optymalizujących, kreatywnych, minimalizujących i korekcyjnych w stowarzyszeniach 75
- Wykres 3.** Liczba celów stowarzyszeń harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza 83
- Wykres 4.** Liczba celów wychowawczych skautowo-harcerskich przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza 87
- Wykres 5.** Liczba celów stowarzyszeń scoutowych przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza 89
- Wykres 6.** Liczba treści celów przypisanych do celów według klasyfikacji Guryckiej 92
- Wykres 7.** Wykaz liczby celów działań fundacji 143
- Wykres 8.** Liczba celów fundacji przypisana do wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza 151
- Wykres 9.** Wykaz stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność wychowawczą z przypisaniem treści do celów oraz wartości według klasyfikacji Ciecucha i Schwartza 167